

★ FEIZ HA BREIZ ★

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantou

Eur bloaz : 20 lur ; 6 miz : 12 lur.
 Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 17 lur ar pezh.
 Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
 C.C. 21.802 RENNES.

MARO EUN ESKOB BREIZAT

AN AOTROU TREHIOU

eskob Gwened

Maro eo an Eskob a gare kement ar brezoneg ; maro eo an Aotrou Trehiou ; anken a zo e eskopti Gwened ha kanvou e Breiz a-bez.

Koueza a eure klanv da bardaez deiz kenta ar bloaz ; en deiz-se, goude ar gousperou, e oa pignet er gador da larout bloavezh mat d'e gristenien ; dis-kenn a eure eus an iliz veur d'e eskopti war e droad, skulz hag o krena gant ar riu ; o tlgouezout er gêr e tapas eun

taol-gwad, en e empenn ; antronoz, e holl anaoudegez vat gantan, e voe nouet gant person an iliz-veur ha d'ar yaou 9 a viz genver da 9 eur 55 e tremene e peoc'h, d'an oad a dri ugent vloaz, eur miz ha triouec'h dervez.

Hon Iennerien a bedo evitan hag a c'houlennno ouz an Aotrou Doue ma teur-vezo gantan rei da Vreiz eun eil Aotrou Trehiou.

Eun Nedeleg koz...

dastumet gant Mari Rivoallan
renerez Kelc'h Keltiek ar Pelem

Ka-nomp Nouel gant an Aelz, Ka-nomp Nouel gant
an Aelz D'ar Mabig-Jezuz, d'ar Werc'hez, D'ar Ma-big
Jezuz, d'ar Werc'hez, Ka-nomp ni holl a-samblez, Nou-el, Nou-
el Ka-nomp gant meu-lo-di, Ka-nomp ni holl a-sam-
blez, Meu-lo-di da Je-zuz!

1

Kanomp Nouel gant an Elez
D'ar Mabig Jezuz, d'ar Werc'hez :
Kanomp ni holl asamblez :
Nouel, Nouel !
Kanomp ni holl meulodi
Da Jezuz, da Vari.

3

Tri Roue bras eus a bell bro
A ro d'ezan eus o mado,
Hag o devez embannet
Nouel, Nouel !
Hag o devez embannet
Edo Jezuz gânet.

- 2 -

2

Noz Nedeleg da hanter-noz
Pa oa aet an dud da repoz,
E oa gânet gant Mari
Nouel, Nouel !
E oa gânet gant Mari
Jezuz er marchosi.

4

Eur blavez mat a souhetan
Da gement den 'zo en ti-man,
Yec'hed ha prospérité
Nouel, Nouel !
Yec'hed ha prospérité
Baradoz d'hoc'h ene

Noz-Veur Bethléem

Gwechall goz, Bethleem a veze graet anezi « Ephrata », da lavarout eo « frouezus ». Abraham, eur pennad goude, hen anvas « Beth-Lechem » pe « Ti ar Bara », e Syriakeg ; kêr David e voe lesanvet ivez. rak ar roue bras-mañ a oa ginidik anezi.

Miz Kerzu. Nazareth. Daou birc'hirin a 'z a gant an hent da Vethleem. Morenn yen ar beure a en em astenn war ar mæziou didrouz. Eur wech an amzer, eun tremeniad 'n em gav gant an daou-se :

« Ra vo ar peoc'h ganeoc'h », emezan, en eur vont ebiou.

Ar gwaz, eur choukad pounner d'ezan, war e zioukoc'h ; a zo eur penn-baz, en e zourn kleiz ; gant e zourn dehou eo k'rog e siblou eun azen bihan louet ; war gein henman eo azezet e wreg brazez nac miz a zo ; yenijenn lemm ar goanv a flemm he dremm ; kridienna a ra gant ar riou ; n'en em glemm ket, koulskoude.

Ret mat e ranke beza mont en hent evit ober hent gant eun amzer ken garo ! Kezar-Aogust, mestr bras ar bed, a zo e venoz e giz-se. E bro ar Judea e rank an holl mont d'ar c'hêriou m'eo ginidik o zud anezo, evit ma vo merket o anioù war eul lect, ma c'hello gouzout an inpalaer pet den a zo dindan e vel.

Evelse e ra Josef ha Mari, ginidik o daou a Vethleem, a-ziwar tiegez David.

A-hed an hent, karavanennoù hir a zegouez ganto : tud, an hevelep gwad o

reded en o gwazied, eo ar genvaleerien se. Josef ha Mari, re baour diouto, ne vez ket sellet outo.

A-benn pemp dervez ma kerz an daou baour kaez ha graet tregont leo ganto, e spurmantont Bethleem, war an uhel, en dremwel, e-harz he zorgenn en em astenn eun draonienn c'hlas ; a-bep-tu d'ezan tosennoù a zo entanet gant bannou flamm ar c'huz-heol ; hini ar c'hreisteiz a zo goloet gant gwez olived hag hini an hanter-noz gant gwez fiez.

Huanadi a ra Josef ha Mari, laouen da veza degouezet e penn o hent ; hag i war du an ostalerioù, dre straedou-gou striz ha berr, o krapa digrapa, gant torr ar menez ; war o hed, tiez lous ha tud gwisket fall ; paotred, gwenn o rochedoù, a ya diarc'hen ; merc'hed, bihan ha treut, gwisket ganto scieou, ledan o milginou, ha gouelioù glas pe wenn, a ra labourioù ar wazed.

Josef a zo bet e meur a davarn ; leun tenn int gant marc'hadourien hag ergezourien ; bep gwech, ar perc'henn, sounn e benn, a zistag komzou didruer, o sellout ouz mantell gavrken Josef.

— « M'eus aoun n'ho peus ket a ar c'hant ; n'eus ket ken a lec'h evidoc'h en ti ! »

Neuze Josef, liou an dristidigez war-nan, a zeu endro d'ar Mari. Hep lavarout ger e krog e siblou e azen hag int da ober eun dro war ar mæz.

Avel yen-skourm an noz a c'houez ; Mari a zo gwenn kann ; brémaik e vo noz ; diweza skleuroù ar peuz-noz a

- 3 -

flour an dremwel ha yudadennou ar bleiz-lerri a lavar d'an daou reuzeudik : « N'eus ket ken a lec'h evidoc'h aman. »

Koulskoude, diouz tu ar c'hreisteiz ha nepell diouz ar gêr digernez-se, emañ Kastell David, mab Isai, kouezet en e boull. Degouezet eno, Josef ha Mari a gav repu er c'hevioù, kleuzet dindan an dismantrou.

Hag i e-barz, unan anezo o sellout ouz ar stered.

Noz-tenval eo. Goulou Bethleem a zo lazet bréman. Didrouz ha difiñv eo ar vro...

O Burzud ! Ar vougeo... ken tenval ha m'edo bremaik, ken sklaer eo bremañ. Mari a zo dibradet, he spered en nenv hag he daouarn war he c'herc'henn. Eur c'hannder gwennoc'h gwenn a ya war greski en dro d'ez.

Tridal a ra pep tra da welout ; rec'hier ar voger, a zo dindan sked al luc'h, he distaol a bep tu ; lavaret e vefe e steuzfe ar volz. Skedusoc'h skedusa e teu ar sklerijenn da veza bepred. Diskenn a ra eus bañ an nenv ; en he c'hreiz, Mari he deus doare da veza war he deoulin.

Eun dra estlammus a zo tremenet dirak sellou Josef ; hemañ, fromet holl, a serr e zaoulagad trellet...

A-nebeudou e varv al luc'h ; Jozef a zav e gein. O Levenez ! Dirazan e wel ar Mabig Jezuz, en eun neo, hag, en e gichen, Mari, ar Werc'hez Santel. Tostaat a ra Josef hag heñ war e zaoulin oc'h azeuli ar Mesiaz, gortozet pell a zo...

Segleun
Erge, Miz Du 1940.

Ar Samm a bado da viken

MARVAILH EUS BRO AR SAV-HEOL

Ar c'halif Hakam, sot ma oa gant an traou kaer, a falvezas gant an kaeract ha ledanaat liorzou e balez. Prena a reas an holl dachennou-douar a oa endro d'al liorzou-se, ha paea evito kement ha ma oa goulennet digantañ gant ar perc'henned. Bez'e oa avat eur paourkaez intanvez ne felle ket d'ez gwerza hierz he zad, hag a nac'has an holl ginnigou a voe graet d'ez. Kelpennad ar vaouez-se a lakeas droug e merour bras ar c'halif : kemer a eure, dre heg, an dachennig zouar-se, hag an intanvez paour, en he daelou, a yeas da garout ar Barner.

Ibn Beschir eo a oa d'ar mare-se barner e kêr. Pa voe displeget d'ezañ penn-da-benn an digouez evel ma oa her c'havas diaes da renka ha brao da brederia warnañ. Rak, daoust ma

oa ar gwir, hervez al lezennou, gant an intanvez, ne oa ket koulskoude eun dra aes kenañ lakaat da blegat d'eul lezenn goz eur Prinz hag a oa boaz da gemer e youl hag e froudennou evit ar gwir hag ar reizder-rik.

Petra reas neuze ar barner fur ? Dibra e azen, staga eur sac'h bras ouz e chouq ha mont ken dinec'h ha tra da liorzou ar palez : eno edo ar C'halif o chom, en ti kaer-kenañ en doa savet war dachenn an intanvez paour.

Souezet-bras e voe, o welout ar Barner o toni d'ezañ gant e azen hag e sac'h, ha brasoc'h souez c'hoaz pa weias Ibn Beschir o'n em strinka d'e dreid hag o lavarout : « Ro d'in aotre, o Roue, da leunia va sac'h gant douar eus al leurenn-mañ. » Hakam a asanas gant an. Pa voe leun ar sac'h, Ier

Beschir a bedas ar C'halif da deurve-zout rei dorn d'ezañ da samma ar sac'h war an azen, ar pez a lakea c'hoaz muoc'h a souez er C'halif. Gant c'hoant avat gouzout pe venoz kuz a oa gant ar barner, e krogas er sac'h. Hogen ne voe ket evit e loc'h.

— Barner, emezan, re bounner eo ar garg, re a bouez a zo enni.

Hag Ibn Beschir da respont, diza-mant-kaer : « Aotrou, kavout a res re bounner ar samm-se. Ha koulskoude n'eus ennañ nemet eul lodennig vihan eus an douar ac'h eus diframmet, dre

laer, digant eur paour kaez intanvez. Pedaos neuze e c'helli dougen en e bez an holl douar laeret ganez, pa vezo lakaet war da chouq, gant Barner a bed, da zeiz ar Varnadeg veur ?

Maniret e voe ar C'halif gant ar c'homzou-se : meuli a reas nerz kalon ha spered kaer ar Barner ha rei a eure endro d'an intanvez an dachenn-zouar en doa kemeret gant an holl diez a oa bet savet warni.

Troet diouz alamaneg Herder.
(1743-1803)

Eur Contadenn

Noz Nedeleg Y V O N I G

Nag e oa koant, Yvonig, mab Mona Timeur, gant e vleo melen rodillet, e zaoulagad lemm, Itou an Neñv, e fri tougn hag e ziou chod roz-ruz, evel daou aval dare.

Pa veze gwisket en e gaera da sul ar bleuntou pe da zeiz Nedeleg ho pite lavaret eun danvez-roue.

Koant evel an deiz, ha laouen evel ar Spered-Santel, setu Yvonig, ar paotrig eiz vloaz, mab Mona.

E Rozavel, tostig da vourc'h Lanvenez edo Yvonig o chom, e-kreiz ar menezioù. Eur vro dudius, gant traoniennoù glas ha doun, oc'h hiboudi dalc'h-mat gant kan an dour-red ; gant koajou stank, ouz dirbin an torgennou, leun a laboused kanourien dispar, a lapined skanv hag a gizier-koad a oar fringal ken brao war bodou ar gwez.

Mamm Yvonig n'he doa ket he far da ober dilhad kaer, giz Breiz.

Daoust da-se, bec'h a-walc'h he devoa o vev. Nevez kollet ganti he gwaz e chome he-unan en he zi-bihan gant he mabig muia karer.

Brasa plijadur Yvonig, oa beza war-dro eun danvadig gwenn, bet d'ezan digant e baeron.

Tonton Per en devoa savet evit Penn-gwenn, evelse oa hanvet an danvad, eul lochig, koat, toet gant balan e penn an ti ; eul-lochig, heñvel a-walc'h ouz kraou ar Mabig Jezuz.

Bemdez goude ar skol, ha bep yaou e veze Yvonig er-mêz gant Penn-gwenn war c'hlaennou an draonien pe heoliennoù ar c'hoad.

En deiz-se, edo derc'hent noz Nedeleg. Ar wech kenta'vezo da Yvonig da vont da oferenn ar Pellgent. Se oa bet promet d'ezañ gant e vamm o veza ma laboure mat er skol.

Aet e oa abaoe lein gant Penn-gwenn warzu koad ar Roc'h.

An amzer a oa klouar : eun amzer eus ar seurt a weler ken alies e Breiz. N'eo ket ni eo a wel alies an douar o wiska e vantell wenn evit gael Nedeleg !

Edo an heol war-nes kuzet en dremmwel a-wel da goad Kerlosket, ruz-gla-

ou e zremm o strinka tro-dro d'ezañ livioù dispar;

Liou ruz-gwad ar voul-dan brasoc'h brasa dre ma tiskenné, a c'hoarié gant liviou melen-ruz ha melen-rouz ar c'houmeul war eun oabl dem-c'hias; a sklerae lioumèrglèt-téñval ha melen-du ar gwez-dero hag ar gwez-sapr, dre ma heje goustadig o skourrou dindan c'houez eun avelig dous o tont eus ar c'hornog.

D'an ampoent-se, eun oan o vegeliat, a reas da Vona sellet dre ar prenestr: « Sell-ta, emezi, Penngwenn o tont d'ar gêr ha den ouz e heul. E pelec'h eo chomet Yvonig? »

Hag hi er-mêz dillo.

« Va maoutig bihan e-pelec'h emañ Yvonig? »

— Bê ! bê ! bê ! eme an danvad, truezus.

— Buan, buan, deomp d'e glask. »

Ha Mona, enkrezet holl, a gerz warzu ar c'hoad, Penngwenn ouz he-heul.

Roudou an danvad war ar pri a henchas anezi eur pennadig brao. War eur c'hazenn avat, e kollas pep roud, ha setu hi nec'het bras. Sellout a ra tro-war-dro en eur grial: Yvonig! Yvonig!

— i i i ig! i i i ig! i i i ig! a respont hekleo ar c'hoad bras.

— Bê è è ! Bê è è ! Bê è è , a vegelié Penngwenn.

Trouz ebet... nemet ar bódou o wigourrat, nemet trouzig an deliou sec'h o ruilh-diruilh war ar wenojenn.

An noz a oa deut, ha Mona a c'helle a vec'h gwelout he hent dindan ar gwez bras. A drugare Doue, a-zioc'h he fenn e lintre skedus al loar-gann.

He mouez hanter vouget gant ar spent hag an anken, e youc'he dre ma kerze:

— Yvonig! pelec'h emañ?

— ou ou ou out! eme hekleo ar c'hoad.

— Bê è è è ! a vegelié Penngwenn.

Furchal a reas ar bodennou, ar ribouliou, ar gwenojennou...

Furch-difurch, ha klask-digklask, ez eas betek Feunteun sant Keran, hag ec'h azezas eno da ouela, ar sonjou spontusa o treuzi he spered bourrevet.

— Va Doue! eun droug bennak, sur eo, a zo digouezet gantañ!... lazet gant

eur bleiz... gant eur pemoc'h gouéz... pe laeret gant eur galouper-bro bennak...

A-greiz-holl e chom sioul; eun dra bennak he deus klevet... evel klemma dennou pe garmou... nepell diouti. Hag e redas trezeg eno.

— Pelec'h emañ Yvonig?

— Amañ! eme eur vouez en eur leñva, a-us d'ez.

Yvonig a oa eno, war eur skourr uhel ha moan. Klasket en doa tapa eun neiz kaz-koad, ha speget e vragou ouz eur skourr torret, n'helle mui diskenn. Hag e-riskl da goueza ma teufe d'ezañ diskregi.

Ar paourkêz Mona strañhet a gouezas war he daoulin he daouarn savet d'an neñv:

— Va Doue! emezi, diouallit Yvonig diouz pep droug!...

— Mamm, eme ar bugel deut d'am c'herc'hat... koueza rin ahendall.

— Pencros? paour kêz bihan; n'hellin biken pignat ken uhel. Krog mat er skourr tre ma vezin o klask sikour.

— Mamm, n'it ket diouzin, pe e kouezin sur. Me'zo skuiz... Me'm eus aon... Me'm eus c'hoant kousket.

— En han' Doue, n'es ket da gousket pe e kouezi hag e vezi lazet.

Mona baour a grias a-bouez he fenn. Met siouaz! re-bell edo diouz pep keradenn evit beza klevet.

— Netra d'ober, emezi, nemet derc'hel dihun ar paotr, ha gortoz sikour...

Douget war diouaskell an avel-noz, son sklintin kleier Lanvenez en em lede war ar c'hoad.

— Yvonig, ne glevet ket o seni, kleier ar Pellgent? ganet eo ar Mabig Jezuz en noz-man.

O! Salver ar bed: eme Vona, salvit Yvonig hag e kasin d'eoc'h pa zeuy an deiz, da lakaat dindanoc'h en ho kraouig, ar gloan gwenn, trouc'het ganin, diwar Penngwenn. Va holl feadra eo.

Yvonig, kan gant da vamm kantikou ar Mabig Jezuz, ar re am eus bet deskit d'it evit an oferenn hanter-noz. Kan ganin hag e chomi dihun, ha ne gouezi ket... hag ar Mabig Jezuz az save teio.

Na kaer e voe klevout e-kreiz an noz ar c'hoad bras o tregerni gant moueziou lizhin ar mabig hag ar vamm:

« Mabig Jezuz, e-kreiz an noz,
C'houi a zilez ar Baradoz,
Vit dont en hen touez henoz.

Mabig Jezuz, Doue-bugel,
Ra vezo klouar an avel
En noz-mañ endro d'ho kavell.

Echu ar Pellgent. Tud Kerlosket e-lec'h ober an dro, dre Boulboc'hou, a droc'has berr, dre gead ar Roc'h, da vont buanoc'h d'ar ger.

— Fanch, selaou-ta, ne glevet ket eun trouz bennak? eme Saig Olier.

— Eo' vat, eme Soasig, bec'h dezi o tenna he alon, spontet ma'z oa... Eun danvad eo, o vegeliat, a gav d'in!

— Nann, eme donton Yann, unan bennak eo, kentoc'h, a gan... Ne glevit ket?... :

« Elez an Neñv. en nozvez-se,
D'ar bastored a lavare:

N'ho pet ket aon, na spontit ket,
Rak ganet eo, Salver ar bed. »

— O! tonton Yann, eme Lenaig, elez ar Baradoz eo a zo o kana.

— N'eo ket! ya ar bastored, a lava-

ras Jobig: ne glevet ket an deñvedo vegeliat?

— Bê è è ! Bê è è è !..

« Mabig Jezuz, war va daoulin,
Dirazoc'h amañ e chomin,
D'ho pedi betek ar mintin...

Gwall souezet e voe tud Kerlosket, o kavout e-kreiz ar c'hoad Mona Timeur eus Rozavel.

War bouez en em zikour e voe gallet dispega ar paourkez Yvonig, hanter zemplet gant ar riu, ha skuiz-mara gant ar c'hoant kousket.

Eur burzud' oa bet d'ezañ beza chomet ket-all hep koueza; eur burzud a-berz ar Mabig Jezuz.

Abaoe neuze, eo e weler Mabig Jezuz kraouig Lanvenez, eur gwiskad mat a c'hloan gwenn en e gavelig yen.

Ar gloan-se, a lavar ar re-goz, eo gloan Mona Timeur, diwar Penngwenn danvad he mab Yvonig, bet salvet gant ar Mabig-Doue, e-kreiz noz-Nedeleg, e koad ar Roc'h.

V. SEITE.

Dirak Kraou

ar Mabig Jezuz

Ambrouget, kreiz an noz, gant kan an Elez glan,
O! Jesus, eus an Nenv setu C'houi diskennet;
Hep gwriad, hep kavell, war ar plouz astennet,
Ho Korf tener a ra anaoudegez ar bean.

C'houi a zo, koulskoude, Mestr galloudus ar Bed,
Eo falvezet ganeoc'h, o! pebez kentel vras,
Genel 'vel paoura den 'zo bet ganet biskoaz,
En eur c'hoz kraou diskloz, digor d'an avel-red.

Hevelep izelded a ro hardiziegez
Hag a ro d'eomp fizians evel d'ar veserrien,
Da dostaat hep krena, ni paour kêz pec'herien,
Vit diskarga d'Ho treid samm hon truilhaouegez.

Ni eo Ho Pretined ha, C'houi oar, hor c'hredenñ
 A zo ar brasa mad hon eus-ni war ar bed ;
 Kinnia reomp d'Eoc'h hor Feiz. o ! na zisprijit ket
 He c'hemer, evel prof, ha klevit hor pedenn ;

An dremwel'zo tenval, hep ehan kourmoul du
 A stlej ar spont a-us ar poblou enkrezet ;
 Brezelioù ha dispac'h, muntrerez divezet,
 A zispak endro d'eomp euzusted a bep tu.

Ho profeted gaouiad en o frezegennou
 N'o deus da ginnig d'eomp en dizurziou a ren,
 Nemet eur yeo mezus da chadenna mab-den
 Ma c'hoantafemp o heuilh en o fals-kredennou.

Gwelloc'h mad, o ! Jezuz, a c'hedomp diganeoc'h :
 C'houi a grouas an den 'vit beva diere
 Roit da glenved ar bed al louzou a zere
 En eur astenn dre-holl Ho Lezenn gaer a Beoc'h.

**

O ! ya grit ma teuo douster ar garantez.
 Da ren war ar broiou ha war bep tiegez
 Izelañ an dud-se fallakr o c'hoantegez
 Hag a garfe gwaska ar bobl er baourantez.

D' ar bed-holl roit ar peoc'h, da bep pobl ar frankiz,
 Lakit sked ar Justiz e peb lec'h da bara,
 Roit bemdez, da bep den ha labour ha bara
 Ma vezo dinéc'het kozni ha yaouankiz.

Bezit gant Hoc'h Iliz; ma vo er c'hrogad tēr
 An tour-tan meur divrall a ziskouez an hent sur;
 Touez ar c'herreg risklus bezit e penn ar stur
 Ho torn o vleina dorn 'n-hini 'zalc'h plas sant Per.

**

Ni Ho kar, o ! Jezus, arôk ha dreist peb tra
 Dirag Ho kraou dister Hoc'h azeuli a reomp,
 Hon holl madou, ni'oar, diganeoc'h int deut d'eomp
 Ha neudenn hor buhez en Ho taouarn emañ.

Met ivez, ha neket C'houi eo Ho peus d'eomp grêt
 Eur galon da garout ar pezh 'zo war hon tro.
 Hor c'herent; hon douar, hor yez kaer hag hor Bro
 A zo holl liammou hag hor stag ouz ar bed.

O ! bennigit an ti elec'h m'eo digoret
 War Marziou Ho taouarn, sell hon daoulagad gwan.
 Lakit an eurusted, pelloc'h, elec'h ar boan
 E kalon hor c'herent, meur'wech hanter dorret.

Ha truez ouz hor Bro en euriou ken garo !
 Dalc'hit sonj ez eo bet difennourez ho Kroc'h.
 ...Ha red e vezo d'eomp gwelout, bemdez, bep bloaz,
 Stignet a-us hor penn klezé dir ar maro ?

Y. Wic'hrouc.

A greiz ma oan sioul bras o lenn,
 Ma levr ganen war ma barlenn.
 Setu 'm eus klevet, en noz don,
 Kleier o son !

Kleier bras ha kleier bihan,
 A lavare holl, dre o c'han ;
 « Dastum da levr ha sav buan !

« Sav c'ose, deus war hon lerc'h,
 « A-dreuz an noz, a-dreuz an erc'h,
 « Da gaout an amzerioù da zont
 « Du-hont, du-hont !

« Echu eo ar bloaveziou kri ;
 « An oabl a 'z a da zigeri
 « Nedeleg Breiz a zo arri !

« Vel meserien Galilé,
 « Sell, emañ Breiz war vale,
 « Eur steredenn o deus gwelet
 « Hag ez int aet !

« Aet int da heul ar c'houlouenn,
 « Ganto kelou, kelou laouen,
 « Oa adganet Spéred o Gouenn !

« Ha setu perak maomp o son,
 « Kleier Treger, Kleier Leon,
 « Kleier Gwened, Kleier Kerneo,
 « Selaou ha kleo !

« Nedeleg Breiz a zo fenez,
 « Deus hag e well o renoz,
 « Breiz nevez war daoulin Breiz koz !

Kleier, mar deo gwir, mil bennoz !

ANATOL AR BRAZ.

BREIZIZ A OUENN VAT

E brezoneg hon eus komzet
Ha Doue 'n deus hor selacuet ;
E brezoneg hon eus pedet
Biskoaz d'hor ger n'hon eus manket ;
Kendalc'homp pervez hor giziou
Birviken n'hon do keuz, na gaou !
Er puar brer

Yann-Vari ar Joubioux

Barz Gwened

(1806-1888)

Bro-Wened, bro 'r Gened; e nep lec'h ne z eus chomet roudou ken doun warlerc'h tud an amzer wechall, e nep lec'h ne weler tud o lezel war o lerc'h testeniou ken uhel ha ker splann eus an amzer vremen; e nep lec'h ne glever brezoneg ker flour evel hini Yvon Nikolazig ha santez Anna, hag e nep lec'h ne gaver skridou ker c'houek da galon ha da spered mab-den evel re ar vroig venniget-se: ganto e kaver da zeski atao.

Er c'hantved-man, goude kenteliou mat an Aotrou J. Buleon, kelenner Keranna, hon eus gwelet oberou brezonek o vleunia tu-ha-tu, ma oa eun drugar; er c'hantved diweza, eur breizad gredus, bet kelenner, ivez e Keranna, a zigoras eun ero e ftee sevel warni eun eost puilh: an Aotrou 'r Joubioux e oa an den-se e vennomp rei e oberou da amañ d'hon lennerien, gant miz kenta ar bloaz nevez-man.

Yann Vari ar Joubioux, kaera skrivagner Bro-Wened, er c'hantved diweza, a deuas er bed, e enezenn Arz, d'an 2ª viz c'houevrer 1806.

E dad a oa pesketaer hag en e enezenn n'edo ket an aour war ar radenn; oc'h ober eun distro, war e vugaleach ar skrivagner yaouank a skrivo diwezatoch:

Vel pep unan, me 'm eus ivez tanveet
Kals a boaniou, eun nebeud levezet !
Allaz! tud paour, er bed-man emae graet
Gant deizio, du ha re splann, hor buhez.

Hag, en eur werz, kinniget d'e c'hoar
e lavar, en eun doare dudius :

Ha chonj ac'h eus te, va c'hoar, eus hor bugaleach,
Ne 'm eus ket me, ankouet an amzer-se, biskoaz,
N'anavezemp tra er bed, nemet hon enezenn
Ha ne ouiemp tra erbet nemet laret hor pedenn.
Hor pedenn e brezoneg, da noz ha da vintin.
Hon douruigou e pleg, ha ni, war hon daoulin ;
D'horchonj ne oa tra er bed, ker kaer 'vel hon iliz,
Ha chapelig an Intron, drest-pep tra, oa d'hor giz.
Ha chonj ac'h eus te, va c'hoar, pa 'z aemp hon daou
[kevred,
Gant mamm da zantez Anna, ar zantez venniget
Pa zeus 'n hany'e tebramp e tal an nor hor c'hoar,
Evit stalia hor predig, n'hor boa ket kals a boan;
Eur maen hor boa 'vit kador, evit taol hon daoulin
Laes dous, gwennoc'h 'vit erc'h a evemp leec'h gwinn,

Kure ar barrez, an Aotrou Gauder, a gemeras preder ganton hag her c'hasas da skolach Gwened, e lec'h ma reas anaoudegez gant daou skolaer eveltan hag a dlee diwezatoch lakat brud da goueza war o ano:

Rieu, azer **L'art chrétien**, ha Brizeux, azer **Telenn Arvor**. Da Rieu hag a oa tec'het diouz Breiz e lavaro en unan eus e werziou :

Distro a-benn, a-benn, n'en deo ket mat
Vit eur Breton, koll gwel a di e dad !
Distro eta, distro d'ar ger difre !
Breiz a gav kaer gwelet he bugale

Ha da Vrizeux hag en devoa savet
Telenn Arvor e lavaro :

Seni a ra: ar brezoneg,
Atao va bro, vo da brezeg !
Tro-ha-tro, eur youez vras a zao :
Ar brezoneg, atao, atao !

Dal ma voe beleget e voe kaset da
ober skol da Geranna. Neuze eo e
savas e werz kaer war ar beorien a ze-
raou evelhen :

Selaout ni, pardonerien
A 'z a da zantez Anna :
Ho pet truez ouz ar beorien
Zo dastumet ama :
Sellit, gwelit hon trubuilhou,
Allaz ! ne 'z eus ket brasoc'h !
Vidomp emae holl ar poaniou,
Al levezet zo ' vidoc'h !

Da vintin c'houi zo digousket
Eus eur gwelê dous ha kaer ;
Ar paour war 'n douar astennet
A gousk dindan an amzer !
Da greiste ha pa zon ar c'hloc'h,
Ho merenn a zo aozet :
Ar paour ma ne reseo ganeoc'h
N'en devo merenn ebet.

D'ar goanv ha pa gouez an erc'h,
Ez oc'h gwisket tomm mat ;
Ar paour lies a gouez hep nerz
Sklaset 'vel eun emzivad !
An tan en hoc'h oaled a splan ;
Ho ti zo leun a domder :
Ti ar paour hag e vefe klany
A zo eur c'hrac'huik dister.

En dra m'edo oc'h ober skol e kouezas
klany hag ez eas, e-unan penn,
d'eur vro bell da glask ar yec'hed : en
eur gimicada diouz e Vreiz e kane:

Pa splanno war ma fenn
Heol tomm an Itali,
Eun nerz nevez a-benn
A zeuy em izili

Gwelet a eure Rom; tremen a eure
eun nebeud amzer e Napl hag eno eo
e savas ar werz kaer **D'em Buhe** a len-
noc'h pelloc'h.

Distro d'e vro e teuas da veza sekre-
tour e eskop, an Aotrou de la Motte de
Broons, chaloni eus a iliz-veur Gwened
ha prelad eus a lez ar Pab.

Dem-goude e lakeas moula e wer-
ziou kenta, en eul leorig a hanvas **Doue
ha mem Bro** hag e skrivas war e bajenn
genta: « Ra deuy al leorig bihan-man
da lakat ar Vretoned hel lenno da ga-
rout muioc'h mui o Feiz, o yez hag o
bro ha ma kouez etre daouarn tud ha
n'int ket eus hor Breiz, e karfen o gwe-
lout o tont goude beza e lennet da an-
trout gwelloc'h ha da garout muioc'h hon
Arvor hag an dud a zo evel ma lavar
hor barz berizat :

..... Er brezel, paotred ter.
Paotred vat ha seven er ger ! »

Eul leor e oa hennez hag a oa eun
nievezenti e Bro-Wened, rak betek neu-
ze ar skrivagnerien vrezonek dre eno,
evel re Leon, Treger ha Kerne, a oa ar
c'hiz ganto da douezia gant o brezoneg,
ar mui ma c'hellent a c'heriou galleg;
an Aotrou Joubioux a zigoras eun hent
nevez d'ar skrivagnerien: hent ar bre-
zoneg yaoc'h; setu ar pezh a verk en diviz
a savas etre eur vamm goz hag he buga-
le hag a gloz dre varnedigez person ar
barrez, e penn diweza e leor **Doue ha
mem Bro**.

Ar skolaer

Hama ! pa vo **enrich'isset**
Pe pinvidikaet, vel ma laret,
Hol **langage** gant ar galleg,
Kaeroc'h kals vo ar brezoneg;
Hizio c'hoaz me 'm eus **admiret**
Ar beleg en deus prezeget.
« Gouezit, 'me an Aotrou Kure,
« Gouezit mat petra eo ar fe :
« Hi eo ar maen **fondamental**.
« Eus hon **doctrine en général** ! »
Ya ! Kement-se a zo prezeg !

Ar vamm-goz

Ya ! met n'eo ket e brezoneg !

An Aotrou person

Va bugale, selaout bloc'h
Ar pezh ez an da laret d'eooc'h
Gerioù gall 'zo mat e galleg !
Ne dalveont tra e brezoneg.
Setu eta va sonj-me :
Gant mamm-goz 'ma ar wirionez.

An Aotrou Goff, en e **Histoire littérai-
re du dialecte de Vannes** (1) moulet, er
bloaz 1924, a zispleg war e hed roll e
oberou; peadra a vije da ober ganto
eul leor eus ar re gaera hag a rafe
kals a vad.

N'oa ket a-walc'h d'ezan labourat e-
unan war dachenn ar brezoneg; pli-
jout a rae d'ezan trel ar re all d'hen
ober ivez; war e all-eo e savas an A-
otrou Diot, person Isenach, kannad **Bro-
diach er Fe**, er bloaz 1843 hag an A-
otrou Guillom, person Kergrist e « Livr
er Labourer » er bloaz 1849 ha « Guer-

(1) E gwerc'hoz eil seiz real nemet eor gwennoc'h (1 an Dimezi) LAVERLOCHERE
Imprimerie Galles, Vannes, C. n. 9562, Nantes.

zennou eid escopty Guened », er bloaz 1857.

An Aotrou 'r Joubioux en devoe tro da vont da Rom, a-benn teir gwech, en hano e eskob, dalc'het er gêr, gant ar gozni, ha pa varvas henman, d'ar 5 a viz mae 1860, hen eo a reas e breza-gonn-gañv.

Pa deuas da goza e kollas ar gwel led met ne gollas tamm ebet nag eus e vadelez, nag eus e spered; mervel a eure d'an 3 a viz meurzh 1888.

Eur gentel hag eur skouer eo bet e vuhez penn-da-benn.

Y. V. PERROT.

BUHEZ HOR SKRIVAGNERIEN VREZONEK

Ar brezoneg a zo, pelloc'h, warnez beza degemeret en holl skolioù Breiz: ret eo eta d'eomp sevel Istor hol Lennegezh a zo c'hoaz da skriva penn-da-benn. Setu perak e vouldimp bep miz hiviziken, buhez unan pe unan eus ar gwella skrivagnerien a zo bet en hor bro.

Ar buhezioù-se, arabad o defe ous-penn teir pe beder bajenn e Feiz ha Breiz.

Dâ e vo komz enno, berr ha berr, eus tud ha bro ar skrivagner; diskleria e pelec'h eo bet skolieta; perak ha penaos eo deuet d'en em drei ouz ar brezoneg ha pere eo ar skridou en deus savet.

Ar re ne garfent ket sevel eur vuhez penn-da-benn hag a gavfe, koulskoude eun tamm sklerijenn a vije mat d'ezo kuz ar sklerijenn-se da Rener Feiz ha Breiz.

A-bouez en em glevout holl e teuimp a-benn da ober eun enklask hag a oadleet beza bet graet, mil bell a zo.

Ar skrivagnerien a garfemp gwelout

o buhez prest da veza moulet, er ma-zioù tosta-man eo :

Mikael an Nobletz ;
an Tad Maer ;
Goulc'hen ar Morvan ;
Gab ar Morvan ;
Kaourintin ar Guen ;
Lan Inizan ;
Prosper Proux ;
Félix Brignou ;
Anna ar Mezmour ;
Loeiz Le Clerc ;
Mari Anna Abgrall ;
Anatol ar Braz ;
Philomena Cadoret ;
Yvon Crocq ;
Loeiz ar Floc'h ;
Yann Uguen ;
Gloada ar Prat ;
Yann Roudot ;
Germen Horellou ;
Emil Ernault ;

ha na pet ha pet all.

Un peuple pas plus qu'un homme ne doit se dire né de père inconnu.

Cardinal CHAROST,
Primat de Bretagne

D'AM BUHE

Napl. 16 Imbril 1841.

Ne ouïan ket ha bout a zo er bed
Ul leh kaeroh eid el leh a uelan !
Aveidon-me, biskoah ne mès quelet
Doar ker souéhus, mor ker glas, heol ker splan.
Haval genein é ivan er iehed !
En nerh, me gréd, a gresk enon banded
Napl, aveidous, neoah, ne vennan ket
Lezel mem bro, Breih-Izel, mem buhe !

Doh er sau-heol emma mame Sorrent,
Castelamar, Salern hag Amalfi ;
Doh er huh-heol, Pouzzol, ker vras agent,
Doh er hreis-noz, er Vesuv, Portici.
Inisegi Ischia, Procida,
Capre meinek, a zo doh er hreis-de.
D'em deulegad, neoah, ne blij netra
El Breih-Izel, mem broig, mem buhe !

Pa valeam ar er Villa-real,
E Toledo, e tal maer er Roue,
A pe bedan en ilis-catedral,
Bras e, meurbet, me flijadur, gwir e.
Mes pe dostein d'em houh kerig Guened,
Brasoc'h i-leih vo hoah me leuine !
Eit Bretoned, n'en des a eurusted
Eit bout e Breih, hur broig, hur buhe !

Gouiet e mes er broieù diamen
— Beta tremen reih mad n'er gouyen ket —
Ne oa nitra er bed hag a garen
El er vroig en des m'en desavet.
Kalz vehe guel genein quelet bleu lann
Eid er freh kaer a zo e Napl er gue !
Me droehe kein d'er mor glas, d'en heol splann
Eit monet bean d'em broig, mem buhe !

Bande kasi me ya, ardro cherr-noz,
Eit me fuar blank, de valé ar er mour ;
Bande kasi me hra d'em zrehour koz
Kanein er huerz a gan kement trehour.
Lies en dar a za d'em deulegad !
— Perak enta, perak e oullan-me ?
Chonj a za d'ein e hen get bag me zad
Ar er morig a mem bro, mem buhe !

Pegours enta e uelein-me Rollas,
 Arh, Isenah, Sarau, er vro pinuik ?
 Pegours e hein de ilis Lokeltas,
 Hag e ivein a uin guen Ilurik ».
 Kaer e guelel er bageu a Visen ;
 Mes kaeroh hoah guélet bageu Sine !
 — Ne garzen ket bout belet amen !
 Guel vo me horv em broig, mem buhel

Gerioù diaes evit meur a hini :

Ne onian ket ha bout a zo er bed : NE OUE
 ZAN KET HA BEZA 'Z EUS ER BED ;
 Haval genein e ivan er iac'hed : HENVEL
 GANEN EC'H EVAN AR YEC'HED.

Neoah : KOULSKOUDE ; mane : MENEZ
 inisegi : ENEZENNOU ; iloc'h : E-LEIZ ; a-
 me : A-MAN ; broioù diamen : BROIOU PELL ;
 freh kaer : FROUEZ KAER ; puar blank :
 PEVAR GWENNEG ; trehour : TREIZER ; dar :
 DAEROU.

Skol vrezonek Mers-el-Kébir

Edomp dek ofiser a vor war an **Dunkerque** oc'h ober war dro d'ar brezoneg e-doug an nevez-amzer diweza : Tanguy eus Lesneven, Le Meillet eus Montroulez, Pothier eus Gwened, Simon eus Perroz, Pellen eus Kerber, Bouzar eus Gwalen, Cariou eus Pariz, Le Doaré eus Kemper, Le Hégarat eus Kameler, ha me. Klasket am boa ober ganto ar pez am boa graet gwechall gant mortoloded war listri all, lakaat ar vrezongerien (vel Simon, Pellen, Bouzar, Le Doaré) da lenn ha da skriva o yez, lakaat ar c'hallegerien da gregi e studi ar brezoneg.

Eur wech, hep sizun e vezemp tolpet e bureo ar c'homandant Pothier, eun daolenn zu dirazomp. Epad eur pennad e tisplegen d'ezo eun tamm istor ar yez pe istor al lennegezh. Warlerc'h e krogen er yezadur. Gant c'houec'h kentel e raen da sevel reolennoù reta ar yezadur, evit mont buan d'ar yez veo. Sofijet am boa evel-se skañvaat yeo ar studi ha lakaat abretoc'h va skolidi da lenn na da zisplega frazennoù brezonek.

Stouaz ! Echu ez oa ar c'houec'hvet kentel hepken pa chomis klav hag e voen kaset da glavdi Oran. Le Hégarat ivez. Gantañ e-unan e kendalc'hus du-hont da labourat.

Eun nebeut deizioù warlerc'h e tegou-

ezas taol garo Mers El Kébir a welis penn da-benn dre brenestrou an ospital hag a gasas d'imp kement a dud losket ha goullet.

N'ankounac'hañ mui biken garmadennoù spontus ar re a c'hortoze o zio a-raok beza aozet gant ar surjian, gouvezet ma'z oant war o gravazou gwaddek !

Tri deiz diwezatac'h e teuas c'hoaz ar Saizon da beurechui dismantr an « Dunkerque », gant aelistri ar wech-mañ. E-touez ar re, ken niverus c'hoaz a voe laz, ez oa ar paourkaez Pothier, eur c'he-neil karet hag unan eus va gwella skolidi.

Gwelet em eus c'hoaz a-c'houde va mignonned Le Hégarat ha Cariou, en tu all eus ar mor. Labourer en devoa Le Hégarat gant ampantiz ha lenn a oar dija hep poañ pennadoù « Feiz ha Breiz » hep sikour ebet. Cariou a vez feal atao da zeski ar yez. Mar deo silabezet breman skol vrezonek Mers El Kébir, n'eo ket echu labour he skolidi. Diaes eo a-lies dihun ar Vrezoned, met pa vezont krog en eun dra bennak e kendalc'hont a-zevri ; va re-me a gendalc'ho, nemet an hini a zo chomet e beredig Sant-Andreo, lec'h m' emañ o kousket da viken.

Roparz ar Mason.

KELEIER AR MIIZ

1941

Eur freuz difreuz a zo dre bevarc'horn ar bed.

Petra 'vezo ar bloaz nevez ? Pe eur bloaz a gastiz c'hoaz pe eur bloaz a zilvidigez ? Lavarout a c'hellomp evel Tobias, — XIII, 5, — « An Aotrou Doue en deus hor c'hastizet en abeg d'hor pe-c'hejou », met daoust ha lavarout a c'hellomp ivez, evel dan, dizale « en deus hor salvet en abeg d'e drugarez ? »

Ya ! ma' zomp tud troet da zenti ouz an Aotrou Doue, atao, a galon vat, ha d'en em glevout gant hon nesa, evel m'eo dleet, da vreurdeur, bugale d'an hevelep tad, hen ober.

Ar wellaenn a c'hortozomp a deuy, neuze, hep dale.

Ar Brezoneg er skolioù.

E kannad skolioù kristen eskopti Gwened « Le Trait d'Union » e kaver eur gemennadurezh kaset d'ar vistri gant an Aotrou 'n Eskob Trehiou, evit ma roint hiviziken kentelioù brezonek d'ar vugale a zo er skol. Laouen eo ar re a gar Breiz pa welont rei gourc'hemennou ar seurt-se.

Yez, Istor ha Douaroniezh Breiz.

E « Semaine Religieuse » Eskopti Kemper, niverenn an 10 a viz genver 1941, an Aotrou Duparc, en deus roet da anaout, evit an trede gwech, ar go rc'hemennou en devoa douget d'ar 24 a viz gouere 1930 ha nevezet d'an 3 a viz kerzu 1935, diwarbenn deski yez, Istor ha douaroniezh Breiz e holl skolioù kristen e eskopti ha pedet start ar vistri hag a mest ez d da lakat ar go rc'hemennou-se da dalvezout.

Urz ar Prefed.

Lenn a reomp war Gannadig an Deskadurezh Poblek er « Finistère », niverenn ar 15 a viz kerzu, ar gourc'hemenn-man a-berz an Aotrou George, prefed hag an Aotrou ar Baut, enseller an Akademi « A-vreman, bugale ar skolioù a c'hell komz « brezoneg etrezo er porzioù-skol hag epad o c'hoariou. »

« Alia a reomp start ar vistri hag ar mestr zed da implija ar brezoneg evit diskleria gwelloc'h « ar galleg d'o bugale. »

N'eo ket kalz a dra, met eun dra bennak eo koulskoude ha tamm ha tamm e teuy ar gounit gant ar vrezongerien.

Ar c'helou-man a zo eun deron mat eus, ar c'henta, evit holl lennegerien Feiz ha Breiz, a zo, daou ugent vloaz a zo o c'houlenn digor d'ar brezoneg er skolioù.

Heuriou an Tad Mañer.

En eur skrid bet moulet er bloaz 1864, ha savet gant Ch. de Gaulle, barz Bro-C'hall, ez eus ano diwar benn eun dourn-skrid, e brezoneg, — LES HEURES ORIGINALES ET AUTHENTIQUES DU P. MAUNOIR. — miret e Leordi an dud a vor, e Brest.

Piou a c'hallfe lavaret d'eomp petra eo deuet an dourn-skrid-se da veza ?

Gourc'hemennou.

D'an 30 a viz du diweza, e bodadeg an Arzou Kaer e Paris, ez eus bet roet eur priz a 65.000 lur d'ar sonaozer brudet Guy Ropartz.

Holl vignoned ar Bleun-Brug a vezo laouen o klevout ar c'helou-se hag a gaso d'ar gonideg o gwella ha doujusa gourc'hemennou.

Eur c'hanv.

Erbedi a reomp ouz hol lennegerien Renea Olier, eus a Geryann, a zo bet beziet e Sant Noug, d'an 31 a viz kerzu diweza.

Perz a gemeromp e glac'har he fried, Hervé Dantec hag e hini he bugale na pedi a ramp eviti.

Eun arzour enoret

Hor c'henlabourer mat X. de Langlais en deus bet eur priz evit e labour liver hag engraver gant « Fondation américaine Blumental. »

Kas a reomp d'hor mignon hor gourc'hemennou kaloneka.

Eun eured vreizat

D'ar 7 a viz genver eo bet eureuet, e iliz sant Germen, e Roazon, Jorj ar Roux ha Suzanna Cairou Feiz ha Breiz a ginnig d'an daou zen yaouank e wella gourc'hemennou.

Ginivelez.

An Aotrou hag an Itron J. Brejon a zo laouen o kemenn d'oc'h ginivelez o mab Beneat, e Roazon, d'ar 27 a viz du 1940.

Buhez hir d'ar Breizad bihan.

Lizer eur Prizoniad.

Hor mignon Yannig Moal, eus a Gastell-Paol, prizoniet, a skriv d'eomp :

« J'ai bien hâte de revoir ma chère femme et ma chère Breiz. Nous chanterons encore notre Bretagne avec plus de cœur qu'avant. J'espère que la famille de « FEIZ HA BREIZ » n'est pas trop éprouvée par la guerre et que ses membres se retrouveront tous bientôt autour de leur directeur. »

Doullens, 18-9-40.

I GWENNEG BEMDEZ EVIT AR BREZONEG

Warlene, gant ar brezel, Feiz ha Breiz ne c'hellas beza moulet nemet eur wech bep daou viz ; hepdale, 'pa vezo kompesoc'h an traou e tegouezo a-darre, gant hol lennerien bep miz.

Klask a reomp eta, evel ma welit, degas gwellaennou ennan; daoust pegen start e c'hell beza kement-se; met hor c'harantez evit yez hon tadou a zo ker birvidik, ma fell d'eomp ober eur gelaouenn hag a garo an holl, gant kosc kelaouenn hor Breiz.

Chom hep mont war raok, a zo dont a-dre; ret eo bet d'eomp, koulskoude, kreski eun tamm priz hor c'houmanantou, ken ker all ha ma teu pep tra da veza.

Daoust da-se ne c'houlennomp netra digant ar re o deus a-benn bremañ degaset d'eomp o 18 lur evit ar bloaz 1941, met degas a reomp sonj d'ezo ha d'ar re all ivez eus :

GWENNEG ar BREZONEG.

Gwennek ar Brezoneg a oa bet degemeret mat kenan warlene gant kals eus hon lennerien, dreist holl gant hor soudarded hag hor martoloded.

Eur gwennek bemdez evit ar brezoneg, setu ar skoazell a c'houlenn Feiz ha Breiz digant ar re a c'hell hen harpa.

Eur gwennek bemdez a zo eur binvidigez; sonjit eta: Eul lenner hag a zegas d'eomp eur gwennek bemdez, an dra-se a ra e dibenn eur miz : 30 gwennek, pe 6 réal.

Ha ma 'z eus 1000 lenner oc'h ober kement-se 30x1000, an dra-se a ra 30.000 gwennek pe 1500 lur.

Gant eur sikour evelse Feiz ha Breiz a c'hell bale ha mont-atao war gaeract.

Piou eta ne asanto ket lakaat bemdez, eur gwennek toull a gostez evit yez hor Bro? N'eus ket eun unan eus hol lennerien ha ne c'hellfe ket gant eun tamm youl vat dioueret eur gwennek bemdez evit Silvidigez yez hor zent koz.

Lenn ha studia :

LA LANGUE BRETONNE en 40 leçons, gant F. Vallée	24 fr.
GERIADUR BREZONEK-GALLEK, gant Ernault	20 fr.
GRAND DICTIONNAIRE FRANÇAIS-BRETON gant F. Vallée	75 fr.
Les MOTS FRANÇAIS et BRETONS CLASSÉS d'après le SENS, gant Vallée (levr I)	10 fr.
..... (levr II)	12 fr.
NOTENNOU DIWAR-BENN AR GELTED, pep levrenn gant geriadur	4 fr.
SKELTA SEGOBRANI, pep levrenn	8 fr.
Mizou-kas ouspenn. E gwerz ti Moulérez Bro-Leon, ru Lafayette, Landerne.	

Moulérez Bro-Leon, Landerne, Breiz.

Ar Merour : H. Caouissin

Trugarekaat a reomp an A. Diberder eus ar pennad skrid a voulomp aman warlerc'h hag a vezo evit hol lennerien an tanva eus ar pezh a gavint diwezatoc'h e Istor hol Lennegezh pa vezo peur-aozet gant an oberour.

Rener Feiz ha Breiz

Kinniget da Fransiz Even en deus saveteet an dorn-skrid koz, daou-ugent vloaz a zo e kichen Pontreo. I. an D.

Dispar, ya. Eur skrivagner brezonek dispar, a lavaran. Mar kavet e bar, e leveroc'h d'in.

Ha peur-ankounac'haet, ar pezh a zo gwiroc'h c'hoaz.

Penaos em eus mie hen dizoloet ? Ha diaes eo bet ? O ! nann, tamm ebet ! Klasket em eus ha netra ken.

Perak n'eus ket bet a re all onz hen ober em raok ?

Er bloaz tremenet, 1940, pa oan oc'h ober hanter kant kilometr, (hag ouspenn), diou wech er zizun, evit darempredi leordi Kemper, em boa bet ar blijadur da zellout eur wech ouspenn ouz dornskrid koz *Treffina hag ar Roue Arzur* (1), ken diaes da lenn. Ha me o lenn adarre klemmou keijus *Treffina* gaez en he frizon hag oc'h adskriva ar gwerz kaer-man :

*Ma c'halon a zantan ken don ouz ma ficat !
Achu eo ma amzer, an dra-se zo hantat..
Setu me pell a zo gant calz a baourante,
Hag en clan hag en yac'h am eus soufret lastre..*

Hag o treuzi Bro-Gerne da zont d'ar gêr, gant ar geriou kaer-se o tason atao em fenn, e sonjen ennon ma-hunan : « Daoust ha gwir e ve, ne vefe nemet an tamm skrid-se, hag a vije brao etouez ar c'hant pe an daou c'hant dorn-skrid brezonek koz, miret aman hag a-hont ! »

N'hall ket beza. Daou c'hant dorn-skrid brezonek, tri pe bemzek mil gwerzenn, e pep hini anezo, gwelit ac'hanen pebez bern gwerziou a zo er skridou koz-se.

E c'hell meur a hini anezo beza bet savet war an hevelep danvez met, goude ma ne vefent savet nemet war hanter kant danvez dishenvel, displeget pep hini anezo e tri mil gwerzenn, an dra-se a roio d'eomp atao eun eost a gant hanter kant mil gwerzenn.

Ha war ar c'hant hanter kant mil gwerzenn-se ne vefe nemet ar re a zo enno klemmou *Treffina* gaez hag a vije brao ?

Souezus bras e vefe kement-se.

Komz a raer ken alies eus a vrezoneg fall hon trajediennou koz, ma teu pep unan da gredi eo a-walc'h azlavaret kement-se, mont da uza e zaoulagad war skritur dislivet ar skrivagnerien wechall, hini ebet, a vat, n'her gra !

Ret eo hen ober neoah ! (2)

Ha pa'z eo gwir e vennan, me ivez, komz anezo, ez eo ret d'in o lenn, ma-hunan, gant va daoulagad ma-hunan, ha souezet bras e vezin ma ne gavan ket aman pe a-hont eur bajenn gaer all bennak hag e c'hellin ober implij anezi. »

**

E pelec'h kaout dorn-skridou brezonek ?

Aed e oan neuze, eun dervez, bete Landreger, da gavout Fransiz Even, da c'houlenn digantan daou pe dri leor : « Daoust ha beza ho peus ivez, » a lavaren. « dornskridou koz, trajediennou pe visteriou ? »

— « Nann, n'am eus ket, » eme Even.

Pemzek deiz warlerc'h, neoah, pa oan aet en dro d'hen gwelout, setu Fransiz Even.

(1) : — *Treffina hag ar Roue Arzur* a zo bet moulet gant Fanch an Uhel er bloaz 1863, ar brezonek, avat, a zo bet damgemmet ennan gant an Aotrou Herry.

(2) : Neoah, pe neoaz = Koulskoude ; eurger implijet kals eo e Treger, e Kerne hag e Gwened.

o-lavarout d'in : « Adkavet em eus an dorn-skridou-man ; n'em eus ket bet a amzer a-walc'h biskoaz da zellout piz outo »

Hag hen o kinnig d'in eun dornad kaierou koz, mogedet du. Me, sellout outo a-benn ha kemerout ar *Bassion*.

« Houman a gemerin, emeve, *Ar Bassion* n'eo ket eun dister dra eo. Ouspenn-se, kurius e vezo atao gwelout ha tost pe bell eo chomet ar skrivagner ouz pe diouz *Le Grand Mystère de Jésus*, moulet gant ar Villemarqué. »

Ar Bassion-se, hel lavarout a rin dioustu, re arall estreget Even o deus bet he gwel-let, re-arall-hag o deveze muioc'h a amzer egetan.

Kerkent ha ma oan digouezet er gêr, e chomis souezet dirak kaerded ar geriou kenta, e penn ar prolog :

*Allas ! nag a hlalar, huñmat ha canvou,
nag a dristidigez, a vouelan ha daerou
zou hirie em c'halon o welet Calvari
preparet da reseo Mab ar Werc'hez Vari ! (3)*

Ha me aed dioustu d'ar bajenn ziweza da welout ma oa eno hano ar skrivagner, ha me o c'hellout lenn daoust, ma oa uzet ar paper ha dislivet ar skritur :

« *Trajederien sacr eus a varo ha passion hon Zalver Jesus-Christ, dreset ha composet a neve, hag en Carmou bresonnec, herve langaj ar vro hag ar hanton, gant Mis- sire Laurans Ar Richou, bellec ha curé en parrous a Plounez, escopty Sambrieuc, er bla 1678.* »

Beza oa ar skritur, avat, dimeuz dorn pounner Fransez Herri, a barrez Plounez, kosik mat er bloaz 1773 ; n'eus forz. Hano eur skrivagner ampart, dizanav kaer, be- te neuze, a oa dirazon ha n'oun ket evit lavarout va strafilh ha va sebezenn, - « ma c'heijoni », evel m'en divije bet lavaret ar Richou.

N'eo ket hirio avat, eo e c'hellin displega peger pouezus eo ar gavadenn-man. Pe- adra da zavel eul leor am bije diwarni, hag, en gwirionez, emañ ouz hen ober. Ma vije bet Laurans ar Richou eur skrivagner fall bennak, ne vijen ket bet kals avanse- toc'h : met eur skrivagner dispar an hini oa. Ya ! dispar ! Ken dispar ma c'hellan breman anaout e ampartiz pa zigoran an dorn-skrid-man dorn-skrid, ha ma hen anavezan din- dan gwerziou kaer *Treffina* en he frizon, em eus komzet anezo uheloc'h.

An neb a venno barn eur skrid brezonek bennak eus an amzer dremenet, da dra vad ebet ne erruo ma kav gantan ema tra a-walc'h d'ezan dam-lenn ar skritur goz. Evelse o deus graet an darn vuia ha setu perak n'o deus gwelot netra er pezh a oa sklaer dirak o daoulagad. Nann ; red eo kemer ar bluenn hag adskriva al labour en e bez, en eur skritur sklaeroc'h hag aesoc'h da lenn, digamma ar gwersiou, o lakaat endro en o sav.

Pa' m eus graet kement-se evit ar *Bassion*, evel am oa graet evit skridou arall a- gent, estlammetoc'h estlanmeta ez oun deuet da veza, bep pajenn.

Diouz ar 4650 gwerzenn a zo er skrid, n'hallin rei d'eoeh aman, nemed eun tan- vaig. Aes e vezo d'eoc'h, neoah, anzav talvoudegez ober ar Richou pa glevot ne oan erru nemet gant ar werzenn 71, pa' m eus lennet geriou Marta ;

*Allas ! o ! ma Jesus, ma mest ha ma Doue
hou hami al Lazar, alas, ma glahar e,
hennez eo ar sujed eus ma dristidigez
faut n'em de di ivez barz er gompagnonez
Ar wech diwezan ma coajac'h en ty-man
foa ganac'h asamblez kerkent hag ar hentan.
Joayus oa e galon, bepret, ouz hou cuelet.
Allas ! hag ez eo marv, hag e' gorf interret !
E ene, marteze, zo en dristidigez.
Kement-se a zo caus, herie, d'am ol annez.*

(3) : E lec'h a vouelan, lennit a ouelvan. E lec'h o welet Calvari, lennit : o welet 'r e'hal-vari.

Souezet. Jezuz a zav, a ya d'ar bez, a laka e zigeri, hag eno, e chom da zellout ouz an hini maro. Komz a ra da genta evel eun den :

...Ma-hunan, pa sonjan petra dle arrivout
gant hep pell amzer, mem eus cals a hirvoud.
Allas ! me dle pean evid ar pehejou,
a dle bezan torret ha brizet ma mempro.
Me'a varvou ember, dre dourmant hep truhe.
Ha ma horf a vezo interred en ur be
goude bezan torret, staget ha flajellet
ma fo truhé, hep mar, o tonet d'am zellet !
Kement-se a ra d'in dont hep mar da spontan
pa sonjan er maro, hag ive p'hen guelan..

Hogen, Mab Doue eo ivez. Ha krenvroc'h e vouéz, en eun taol setu hen o kemenn :

Sav hoaz ur wech, Lazar, deus da ressuscitan !
Ar Mest a gommand d'it donet voar ar bet-man.

Ma n'eo ket a-walc'h kement-se da ziskouez pegen dispar e oa ar Richou evel barz,
ne gredo nikun, marteze, sevel en e eneb, p'en devezo lennet kimiad Jezuz d'e vamm ;
ne roin aman nemet tammou berr anezan.

Allas ! ma map clouar, pa glevan hou comzou,
E teu ma daoulagat da scuell nombr a zaelou.
Hoant hou hoës d'am huitat, vez d'am dilezel,
Evit moned ember var ur groaz da vervel ?
M'hou ped a wir galon, ma map, chomet gené
Evit ma honsolin, keit ma fin en buhé...
Me zo un intanvez, n'am eus den er bet-man
a rahe zicour d'in mar choman ma-hunan
Ne gafen nep support er bet-man diouz den.
Mil anken am bezou ma na deut d'am souten.
N'am lesked en estlam, en hirvoud ha glahar.
Pan deo me eo hou mam, n'am lesket er safar !
Otreet kement se d'hou mam pa hou pedan ?
Galled a ret ober em c'hammed faïllan.

JEZUZ

Ma Mam, hui zo er bed, na santet hu ar boan
a soufr an ivevou zou aet euz ar bet man
a bed ha noz ha de ma teuhen da vervel
evit pean an dle d'ar wir Tad eternal ?

MARI

Ha possubl eo, ma map, e ve hui a béd
ou dle hag ou hredit d'hou tat, ar wir Doue,
hui, pehini n'hou hoës commetet nep pehet ?
N'am bou biken eta nemet glahar er bet ?

JEZUZ

... Calon trist ! ha te oar ha te a resistou
ouz caranté ar Vam hag ouz he froposou ?

MARI

— Red eo enta, ma Mab, ar wech-man hou cuitat
ha bezan hirvoudus ? Penaus e hellin pat ?
N'am lesket ma-hunan da vezan glaharet,
Mes groit ma hm ganac'h en kement ma heet !

JEZUZ

...Hui uelo ma astenn embér en ur lamgroaz,
traïnet aré ar ruïou gant poân ha fatic vras,
foetet ha flajellet ha curunet gant spern
péré a antréou, allas, bete me fen.
Dén erbet n'en devo ouzin nep sort truhé.

Evel-se, ma mamm gaer, é réntin ma buhé.
Piou biscoaz a welas kemend a dourmancho ?
Ha c'hoaz e fellé d'ah' dont ganin d'ar maro ?

MARI

— Ma c'halon a faïlla, pa glevan pebeuz poân
a ranket, ma map kaer, ér bet-man da soufran.
Petra, allas, am mir, siwaz, na drelatan ?
Jezus, ma map clouar, a galon hou pedan,
groit, m'hou pet, ma vezou ma deyou d'werret :
euz a greis ma halon d'an dra-se mē hou pet !

JEZUZ

— Allas ! ma mam Mari, zé na vé ket raison,
ken na vé en pep hent peurbéed ar ranson.

MARI

— M'hou pet, groit d'in eta ma chanchin a speret,
na welin, na sanjin ar pezh hou hoës-laret !

JEZUZ

— Ar seurt maleurion-zé, Mam, na dle ked arrivout
gant groec fur er bet-man, mes genak' e nep rout,
evit nep seurt glahar na annui ér bet-man
ne dleet ket chanj spi na dont da drelatan

MARI

— Groit d'in, d'ar bihannan, er momet ma ferfet,
mervel en troad ar groaz ma féet crusifitet !

JEZUZ

— Na mar mervet genin, piou a rai ma hanvou,
Am lemmou euz ar groaz, na piou am interrou ?

MARI

.. Penaus hag 'en pe giz e rafen biken jod !
Evit ma fedennou na obtenan netra !
Ma divoëzan reket dreïzan en hou pedan :
Mar de ret e farfac'h, na vervet er vro-man.

JEZUZ

— E creis ma oll kerent ha ma holl mignonet,
certain, ma mammic paour, e fezin distrujet,
Hui a vezo prezant, ive, voar ar mene.

MARI

— Groit ma fezou en noz, ha nompas voar an de !

JEZUZ

Nompas, nompas, ma mam: d'an eur eus a greiste,
E barz etre daou laer e collin ma buhe.

MARI

Hervé clevan, ma mab, ez é couls d'in tevel.
Ne avansan netra voarnoc'h dre nep kentel.
Ha possibl ve, ma map, na ve ket poent d'in me
coll ma nerz, ma skiant, ha memes ma buhe ?
Ez het, voar a welan, ez het eta, ma map
ha me lezel aman : penaus e hellin pat ?
Da bihannan, ma map, kent evit partian,
Ur poc a reet d'in, goude mil er bet-man.

Hogen, koueza ra d'an douar, semplet, pad ma c'halv Jezuz e ziskibien !

— Hui, Yann ha Pér, créget, créged enni !
Me a ya d'hé lezel: m'hou pet, confortet-hi.

Ma'z eus c'hoaz tud evit lavarout n'eo ket ar *Bassion* vrezonek eur penn-ober hag Ar Richou eun oberour ampartoc'h kalz eget ar re o deus skrivet e brezoneg aboe e amzer betek Calloc'h, e c'hellomp lakat aman geriou Mari o klask tostaat ouz he mab eur wech c'hoaz :

... *Ma map ha ma 'hrouer,*
p'an doc'h map da Doué ha p'an doc'h me Zalver,
distroeit, mé 'hou suppli, ouz hou mam, kent monet,
ma lérin adieu d'ah' kent eget ma ferfet !..
Ne gomzet ket, ma map ! Ne laret gin ouzin !
Ma map, hou priata ur wech a zeziran
kent eget ma ferfet : da se houz aspédan !

Lakeomp c'hoaz klemmou Mari e tal ar groaz. (epad ma klever kanerien o kana ar *Stabat Mater*, e kichen an' théâtre) :

Croaz haro, criminal ! Petra eo bet d'it-té,
dont da lemel ma mab er gis-sé digane ?
M'am eus bed ér bet-man, sur, mar a galonat
o préservin ma map ha map Doué an Tat,
boué an eur hag an dé m'am eus han bet gânet ;
goudevez, neb amzer, ne voan-me hep morhet ;
mes ar galonat-man, houman ar gwaso tout !
Houman eo ar c'hria hag houman eo am brout.

Ha marteze n'an eo ket ze nemet dister a dra e kenver gouelvan Mari azezet ouz troad ar groaz, pa deu Gamaliel da rei d'ezi korf gwadek he Mab nevez diskennet gantan :

... *Ma Doué ! Ma 'hrouer ! Ni on penaus padan.*
Ni òn penaus na deu ma 'halon da ranman
o contempli ma map, ma 'hrouer, ma Doue !
Petra vir na varvan ? Petra'm delc'h én buhé ?
O glahar ! O hirvout ! O pebeus disparti !
A ! ma mabic Jésus, hui oa ma holl abri,
hui oa ma joaunistet ha sperans ma c'halon,
hui oa ma holl support ha ma honsolation :
breman chetu troed ar fortun én antier :
Es oh ma holl hlahar, ma holl boân, ma merzier !

« Hag an ober e-unan » ? a lavaro lod marteze. « Mar deo brao ar gwerziou, marteze eo didalvez an ober ? »

Arabat kredi kement-se. Hogen, da genta, e kav d'in beza klevet tudigou o c'hros-molat etre o dent : « Geriou gallek a-leiz »

Ya'vat ; geriou gallek a vez, eur wech an amzer, e skridou ar Richou ; pas kalz ne-oah ; n'eus ket kement ha ma kreder. N'eus forz : beza 'z eus. A ma, ar re a oar brezoneg beo, a gav din, ne spontant ket dirak eur ger gallek bennak e gwerziou vrezonek ken kaer. N'eo ket aze eman ar si. Geriou gallek a oa ivez e *Passion* ar bloaz 1500. Geriou, gallek a zo en em zilet er brezoneg abaoe ousspenn pemp kant vloaz. Ar re a fell d'ezo o chaseal breman, n'ouzon ket mar deo skanv a-walc'h o diouhar, hir a-walc'h o anal, galloudek a-walc'h o spered. helavar a-walc'h o zeod, krenv a-walc'h o fluenn. Ma spont tudigou a zo dirak eur ger gallek e gwerziou ar Richou, muioc'h e spontan-me dirak ar brezoneg-gall se a vez kinniget. (darvoud mantrus !) d'hon daoulagad ni eur wech an amzer.

Tud a zo, ha gant ma vezo vrezonek-glar o geriou, a gred eo vrezonek o ober, eo vrezonek o brezoneg.

Siouaz d'ar galon ! evel ma lavare Stefan goz, ar brezoneg-se n'eo nemet brezoneg divlas ha divuhez, dre forz beza glan. Dour al lambig a zo glan ivez ha n'eo ket fall, marteze, eva anezan, eul 'tommig bennak bep an amzer ; pa ever re, a-vat, e laz.

Evelse e rayo ivez ar brezoneg re c'hlan : laza a rayo hol lennegezh.

Ma spontit dirak eur ger gallek, tudigou a zo, na lennit ket Shakespeare.

Kentoc'h eget dirak eur ger gallek barz e gwerziou yac'h ar Richou, muioc'h e ran-kit sponta dirak ar brezoneg kenstrobet, vrezonek e groc'hen ha gallek e eskern.

Mar gra d'eoc'h kalonad gwelout geriou gallek er *Bassion*, anavezout ar « syntaxe » c'hallek dindan geriou vrezonek darn eus ar skridou a-vreman a dlefe ober kalonad d'eoc'h, gwasoc'h c'hoaz, rak « houman eo ar gwaso tout » evel ma lavare ar Richou.

E skridou ar Richou ez eus brezoneg yac'h, eur souez hag ar pez a zo gwelloc'h war eun dro, brezoneg breman an hini eo. Skrivet, evel m'emañ, gant geriou gallek a-man pe a-hont, eur penn-ober eo *Passion* ar Richou.

Hag eur penn-ober kempennet gantan ; n'it ket da gredi n'en deus graet nemet lakaat e brezoneg eul leor gallek bennak : nann.

Ar pez en deus graet eo nevezi ar *Bassion* goz, an hini vrezonek, savet daou c'hant vloaz, en e raok, gant unan ha n'hen anavezer ket.

Splann eo e vez heuliet ar *Bassion* se gantan, nann a-dost, met kentoc'h a-ziabell,

Dishenvel mat e oa c'hoaz ar *Bassion* vrezonek koz, diouz labour gallek Arnould Greban, ha mar deo neuze ar Richou dleour da Arnould Greban, n'en deus ket gouezet, rak ankounac'haet kaer e oa Greban, en e amzer. A hent all, ne zonje ket an dud en e amzer evel ma reomp breman, diwar ijin ar skrivagnerien ha « brezonekoc'h » e oant egedomp, neoah, a gredan.

Etre an traou a bouez a zeu da heul kavaden ar Richou, setu aman unan :

Epad ma vezemp oc'h ober trouz ha safar endro d'ar brezoneg, ha d'ar brezoneg er skol vihan, ha d'ar brezoneg er skol-etre, ha d'ar brezoneg er skol uhel, e chome eur skrivagner, evel ar Richou dizanav.

Pa veze gouennet ouzomp, gant hor mignoned, ha skrivagnerien vat hor boa-ni, e chomemp mût.

Pa veze tamallet d'eomp gant hon enebourien n'hon devoa bet biskoaz skrivagner mat ebet, e chomemp dilavar, rak gouzout a raemp ne oa nemet hano Calloc'h hag a vije gouest da gaout doujans digant an holl.

Hogen re abret eo bet troc'het buhez Calloc'h. Ha da heul Calloc'h ? Hini evitan. Hag a-raok Calloc'h ? Hini evel dan. Hag e c'hoarze hon enebourien : « Sellit 'ta, pe-gen kaer eo ar brezoneg-se n'eo bet skrivet kaer gant nikun epad kant-vloaziou ! »

N'eo ket war goust ar brezoneg ez eo ret d'eoc'h c'hoarzin, enebourien ; war goust ar vrezonegerien ne lavaran ket.

Tamm' bet muioc'h eget Gouel Yann
'vez graet 'n e raok maged ha tan,

Oberou ar Richou ne oant ket kuzet. Brud ar *Bassion* a oa deuet betek ennomp ; sellit kentoc'h ouz leor Anatol ar Bras. Eur pemzek dorn-skrid bennak a zo anezñ, da nebeuta, a gaver aman pe ahont.

Anatol ar Bras en deus bet daou pe dri etre e zaouarn, hini F. Even hag all. F. Vallée, e-unan en deus kavet unan eus ar re wella. Loeiz ar Guennec, er bloaz 1912, en deus kavet eun daou pe dri all, darn anezo dispar ; o lenn, a-vat, kemeret enno eur werzenn, hini n'en deus graet (4). Evelse eo e chom ar brezoneg dilufr ha dic'honid. Ha piou a zo kiriek, nemedar Vrezonegerien, brudet pe zister ?

Den ne viras outo, biskoaz, da zizelei ha da vruda penn-oberou Laurans ar Richou.

Iwann EN DIBERDER.

(4) Fasia a fan : Añatol ar Bras en deus kemeret peder. Na c'hoarzit ket ; setu iñt-i amañ :

Ré just eo ho comzou. Pe neo dan sujet se
ezoc'h ken hirvoudet, allas ! me sou yve.
Mals gortait un neubef me sechin ma daerou,
Neuze d'ar bobl ha dach, ma gallan, me dislertou.

Ma n'am kredit ket sellit ouz Textes Bretons inédits pour servir à l'Histoire du Théâtre Celtique, p. 30

Fransiz Even en deus sonj mat da veza diskouezet e zorn-skridou da Anatol ar Bras. Henmañ ne sellas ket kals outo hag a respontas e oa c'hoaz gantañ dorn-skridou henvel ; hag, e gwirionez, beza en devoa hini Fransiz Vallée, bet kavet e Plouezec, henvel mik aes eo gwelet, e kenver niver ar jajennou hag e kenver ar gwerziou, ouz an hini kavet gant Even:

Ahendall, hervez ar Bras, ne oa ar Basslon hag an holl oberou-se nemet koz fayodachou, pe demdost, skrivet fall spontus. P'eogwir e veze barnet evelse ar Basslon gant eun den brudet evel ar Bras, n'helle Fransiz Even nemet fiziout ennañ: Ne gavas ket amzer da sellout eveloc'h e-unan ha ne deus hini da gomz a-se outan:

Lreiz ar Guennec a zellas a-dostoc'h ouz an dorn-skridou a gavas. Eun tamm a lennas eus pep unan ; hogen an tamm kuriusa a oa a glaskas, ha ne zontas ket e vije Fet klask da genta an tamm a dlie beza brao. Evelse, er Resurrection e lennas Diskibien Emmaüs ; anaout a feas e oant kar da re ar Resurrection goz, ha ne zontas ket e glachaf Madalen nak e keuz sant Per, daou damm dispar, e pep skrid !

Ouspenn, tout ha fac'h o deus bet ar memez si : n'int ket bet evit merzout braventez ar gwerziou koz dindan distresadur an dorn-skridou adskrivet fall gant tud diouziek. Anatol ar Bras koulz hag ar re all.

Kavet en devoa e Yann Vazedou eun werzenn fall, trizek troad d'ez :

A plou out-te o parlant euz treo zo ken huel ?

Souezus eo n'oa ket bet evit lenn :

Na plou out te o parlant euz treo zo ken huel ?

pe c'hoaz ?

Plou out te o parlant euz treo zo ken huel ?

evel em eus lennet en eun dorn-skrid arall.

Emil Ernault en deus diverret d'eomp buhez koz arMabic prode : biskoaz n'en deus sonjet rei d'eomb diou werzenn zoken anezi. Hag, evelse, n'hellomp ket gouzout ma deo pe nan deo ket an ober-se diouz re ar Richou.

Ha sonjal ez oant, Ernault, ar Bras ha re all, barzed !

I. D.

E FEIZ HA BREIZ a zeu, lennit

NOLI ME TANGERE (Arabad touch ouzin !)

PE

AR VADALEN E TAL AR BEZ SANTEL

gant **LAURANS AR RICHOU**

Tennet evit Feiz ha Breiz demeus ar **RESURRECTION**

gant

Y. an **DIBERDEB.**

AR C'HAZ HAG AR VRINNIGENN

Eur c'haaz eus kostez Brignogan,
Treut ha du 'vel eur morian,
'Zonje ne 'z aje ket pelloc'h
Anez kaout keusteuenni welloc'h.

Hag hen klask 'tapa laboused,
Met e izili 'oa skournet,
Logota 'pell 'zo, n'helle ken,
Laerez 'ranke laez pe zienn.

Eun dervez m'edo, 'n heol, kousket
E reas eun hunvre kaer meurbet ;
Brinnig, leun-kof, 'n doa da zibri,
E-harz treid taol ti e vistri.

Izel an heol pa zihunas,
Eun dizouezenn her gwaskas :
Ober a ranke c'hoaz kof moan,
Pe glask eun dra bennak d'e goan.

O lonka sonjou e tremen,
Dre ar mezou, war an tevenn,
Ha war an aod pa ra eur zell
E wel an traez gwenn, ar mor pell.

Ne jom nec'het, netraik ebet,
Warzu 'r c'herreg, buan e red,
E galon a zo birvidik :
Ober 'ray eur c'hoaz brinnig.

Siouaz, kaer en deus paocata,
Ar brinnig 'jom, stakoc'h staka ;
Ar re 'zistag, bep an amzer,
A zo paeet ha paeet ker.

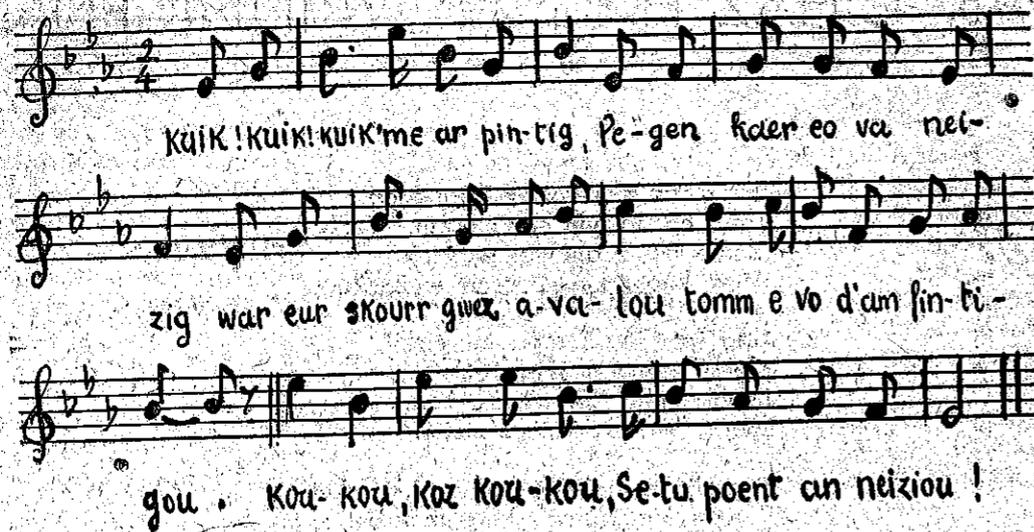
Gwasket e ivin bete 'r beo,
Gant eur gwall vrinnigenn 'n eur c'heo,
Spouronet, ar paour kaez kaz du
A wel ar mor o tont d'e du.

Miaoual 'ra neuze, a-bouez penn,
Gwellaika ma c'hell e bedenn
'Va lez da vont, me da lezo,
Erru ar mor hag hor beuzo !

Daoust ma vez prim ankeunac'haet
Ar vad a yez d'an nesa graet,
Ar vrinnigenn a lez ar c'haaz
D'en em jacha 'raok ar mor glas.

Y. Ar ROUE.

Kou-kou, koz Kou-kou

I
Kuik, kuik, kuik me ar pintig,
Pegen kaer eo va nezig,
War ar skour gwez avalou,
Tomm e vo d'am fintigou.

DISKAN

Kou-kou, koz kou-kou,
Setu poent an neiziou !

II
Bihan, bihan, bihan, me'r bidanig,
Ken kaer, ken tomm, va nezig,
Er goudor, dis'hilao emae
Kuzet en eun toull er c'hae !

III
Uhel, uhel, uhel, an alc'houeder,
A gan skiltrus ha seder :
Noaz e neiz, en edeier,
'r ganerien zo dibreder.

IV
Krig, krig, krig, setu ar big,
Taol evez va labousig,
Pebez rann-galoh 'm bije
Ma 'z afes gant al laer-se !

V
Kouak, kouak, kouak, diouz ar vran zu,
It da guzat holl diouztu,
Da gana 'n amzer nevez
Vit hon brasa levenez

VI
Kan, kan, kan, labousig-me,
Glanded ha sklerder an de,
An heol tomm hag ar bleuniou
Hag an holl garanteziou.

L. DUJARDIN.

BREIZIZ A OUENN VAT

« Komzit, kanit, lennit, skrivit,
« deskit, harpit, strewit ar
« brezoneg... Ha Breiz a vevo ! »

an Aotrou TREHIOU

ESKOB GWENED

(1880-1941)

Pa voe hanvet an Aotrou Trehieu da eskob, e Gwened, d'ar 15 a viz ebrel 1929, e oa 333 bloaz, da nebeuta, abaoe ma n'oa bet eskob ebet o komz brezoneg o'h azeza war gador sant Paderm; setu perak e voe degemeret e bro santez Anna, evel eun ael diskennet eus an nenv ha setu perak ivez eo bet kelou e varo ker glac'harus evit an holl e Breiz, ma kaver eo re wir ar veuleudi a rae an Aotrou Bellec anezan, e iliz-veur Sant-Brieg, d'an 23 a viz genver diweza pa lavare : « *cecidit corona capitis nostri* ! ». Kouezet eo ar gurunenn diwar hon tal « hag ar gurunenn-se oa an Aotrou Trehieu e-unan.

Evel eun testiñ a anaoudegez vat, en e genver, eus perz ar vrezonegerien, e vennañ diskleria amañ, e berr gomzou, ar pezh en deus graet evit rei luf hag harp d'ar brezoneg.

Hippolyt Trehieu a deuas er bed, er Run, e parrez Treznigne, harp ouz Lamvallon, d'ar 24 a viz du 1880. E dad, Gwilhou, maer ar barrez hag e vamm, Fransez Perrot, a oa kristenien vat o daou ; hep beza pinvidik e oant en o aez, rak, hervez ar c'hrenn-lavar,

Pep den e Treznigne
en deus ti ha berje.

Desket e voe d'ezan, er gêr, nann galleg, evel m'her gra, mammou a zo, met brezoneg, yez ar vro. Eur vamm vat ha santel en devoa ha ma oa henvel outi a benn, e oa henveloc'h outi c'hoaz a spered.

E studi a reas e Plougerneve; goudeze ez eas d'ar c'hloerdi bras hag ac'hano da Rom (1903-1907), el lec'h ma voe

beleget, e iliz Sant Yann Latran, er bloaz 1904.

Eun doktor a oa anezan war ar filosofi, an theoloji hag ar Skritur Sakr, pa zistroas ac'hano met kement-se n'en devoa ket e laket da garout nebeutoc'h, tamm ebet, ar brezoneg ; e Rom e ouezer kaout doujans evit holl yezou ar bed hag ec'h anaouder mat an dalvoudegez o deus.

Pa zistroas d'e vro, d'e 28 vlez, e voe hanvet da gelenner e kloerdi bras Sant Brieg, el lec'h m'en em gargas, eur pennad, eus ar skol vrezonek ; e blijadur oa prezeg e yez Breiz, en e barrez, e Boulvriag, e Landreger hag e meur a lec'h all. Deuet da veza vikel vras an A. Serrand, e skoazellas ar pezh ma c'hellas, kazetenn sizunveziek an Aotrou Meol, skrivet penn-da-benn e brezoneg.

Pa voe hanvet eskob, ger Breiz, **Kentoc'h mervel** a voe e c'her; a-uz e skoued e lakeas eur groaz keltiek ; en e greiz, arouez ar C'hrist, ha kregin ar bir'hirined ha tro-war-dro d'ezo, evel eur guunenn, herminigou Breiz, bez e oa eta evel eur melezour e weled ennan ouz petra e oa troet e galon.

Hag e gwirionez, beva en deus graet evit skignañ anaoudegez ha karantez Hor Zalver Jezuz-Krist ; karet a rae mont da bardona da lec'hioù santela hor Breiz, da Gelven, da Joslin, d'ar Wir Zikour, da Folgoat, da Geranna, da Zantez Anna ar Palud, da vez sant Erwan ha da ilizou meur Tadou hor Bro.

Daoust d'ar garg uhel en devoa e oa chomet ken diloroc'h ha ken hegarat, ma oa eur blijadur gwelet, er pardoñioù bras, an dud o tostet da gomz

outan, e brezoneg, ken hardiz hag ar vugale, er gêr, o komz ouz o zad.

E Bleun-Brug Gwengamp (1) d'an 8 a viz gwengolo 1925, her gweljomp, evit ar wech kenta.

Pemp bloaz goudeze, ar Bleun-Brug a reas jubile e bempvet bloaz war nugen e Gwengamp. An Aotrou Trehiou a oa eskob a-benn neuze. Antronoz, diwar Menez Laouenan, unan eus mignoned wella ar brezoneg a skrive da Rener Feiz ha Breiz :

« Eur wech ouspenn Gouel bras ar Bleun Brug a zo bet dispart : met kaera tra a zo bet c'hoarvezet d'am meno, da genver pempvet bloavez war nugen ar Bleun-Brug eo ar c'homzou ker c'houek kouezet a-ziwar muzellou Aotrou Eskob Gwened, a-zivout hor yez santel, ar Brezoneg **AR YEZ UNVAN** ma stourman kement eviti a zo bet peurzizezet, embannet, sakret ha gourc'hemennet, gant Eskob Gwened. Va c'halon a dride em c'hreiz ouz e glevout. »

Setu aman dres komzou an Aotrou Trehiou ar pez a lavaras e Gwengamp d'an 11 a viz gwengolo, en doa lavaret e Gwiskriff d'ar 27 a viz gouere ha skrivet eur miz c'hoaz, en eul lizer en devoa kaset d'an Aotrou Uguen, person Plougastell ha d'an Tad Eujen, oberourien Buhez Hor Zalver Jezuz-Krist, da c'houel Per, 29 a vezeven 1930 :

« Ah ! pe da vare e splannaio an deiz a c'halvomp pell zo, deiz an emgleo gwirion etre Goeloiz, Tregeriz, Leoniz, Kerneviz, Gwenediz, pa vo eun doare rik ha spis, eun doare hepken evit an holl Vretoned da skriva, da lenn, da gomz, da brezeg, da gana ar brezoneg ? Breiz-Izel n'eo ket bras a-walc'h, nak he bugale stank a-walc'h dre ar bed, evit kaout daou pe dri

(1) An Aotrou J. Buleon, person iliz-veur Gwened ha n'en devoa ket gallet dont d'ar Gouel, en devoa degaset ar ger-man :

« Guened, de gouel Maria. Le curé de la Cathédrale envoie au Bleun-Brug et à tous les Bretonnants réunis dans la ville du Bon-Secours, ses fraternelles salutations.

« Ils sont quatre frères qui, parce qu'ils vivaient isolés les uns des autres depuis 3 ou 400 ans ne se comprenaient presque plus. Merci au Bleun-Brug qui travaille à les rapprocher, car à force de se rapprocher, ils finiront par se comprendre de nouveau. Les

stumm dishenvel da reizha hor yez koz :

« Ma reomp a bep tu eur gammedig, e vo startoc'h an unvaniez... »

« Plijet gant santez Anna, hor Mamm garet, a gomze ker flour da Nicolazig, dastum an holl Vretoned dindan he mantell alcrouret ! »

Da gloza dervez diweza ar c'hendalc'h an Aotrou Trehiou a lavaras c'hoaz ar ger-man : « Mar deo ar brezoneg ene Breiz, ar Bleun-Brug a zo eun tammig marteze, ene ar brezoneg, hag evel a skrive Jakez Riou, er **C'hourrier**, e kurunenn ar Bleun-Brug an dra-ze a vezo vezo atao e vleunenn garea ! »

E Bleun-Brug Henbont, d'ar 6 a viz gwengolo 1931, e pouezas adarre war an ezomm a zo da unvani ar brezoneg.

Ma pouezas kals an Aotrou Trehiou da lakat skrivagnerien Breiz, d'en em glevet ne ankounac'heas ket, ken nebeut e ranked staga, evit ober labour vat e Breiz, dre ar vugale ; int-i koulskoude eo ar vro da zont ha setu perak e skrivas evito, hag e brezoneg end-eeun, ar gourc'hemenn-man :

« Bugale, deskit brezoneg. Deskit hen en ho ti, gant ho tad ha gant ho mamm. N'hen dilezit ket er skol : lennit hen en ho katekiz, en Istor Santel, e Istor vihan hor bro, el leor « Ofisou », el leoriou kaer arall : Deskit ha kanit gwerzennoù ha kanennoù savet e brezoneg, Ouspenn mar teskit her skriva c'houi a rento d'hor yez karet eun enor dleet mat d'ezi.

Hoc'h Eskob eo hel lavar d'eoc'h hag a gas d'eoc'h, war eun dro, e vennoz karantezusa. »

+ Hippolyt Trehiou
Eskob Gwened

« Les cœurs sont à l'unisson ; les parlers diffèrent mais seulement en apparence ; et cette variété des idiomes littéraires de la Grèce : est une richesse en réalité, ici comme là-bas, à la condition toutefois qu'elle ne demeure pas une cause d'isolement.

Beomp unañet.
J. BULEON,
person Gwened. »

Ar ger-se en deus seul-vui a dalvoudgezh ma c'heller gwelet splann breman e kerzas an Aotrou Trehiou en hent digoret dirazan gant person e iliz-veur.

Ha ma lavare d'an dud d'erc'hel mat d'ar brezoneg, e-unan e c'helled her gwelet o rei ar skouer. D'an 11 a viz here 1933, an Aotrou Duparc a ganas en e iliz veur oferenn ar pempvet bloaz war nugen abaoe ma oa eskob e Kemper.

Dirak pevarzek arc'heskob pe eskob, da fin ar pred a voe servichet goude an oferenn-se, an Aotrou Trehiou a gomzas evelhen, e yez Yvon Nicolazig :

« Inour d'an E. Duparc. Inour d'er hloarec yaouank kloareg santez Anna, berpet karanteus e kenver e vamm : Inour d'ar beleg, eur beleg gredus, lemm e spered ha flour e gomz.

Inour d'an Eskob, eun tad karet gant holl e vugale eun den kalonek enep an dud dife ha dirollet.

Inour d'an E. Duparc da virviken. »

E Bleun-Brug Plougastel, d'ar 24 a viz eost 1937, eo e roas an Aotrou Trehiou, d'ar vrezonegerien, testeni diweza e garantez hag ar c'homzou kaer a lavaras eno e kerz oferenn milvet bloaz ad-savidigez Breiz a jomo sanket, da vat, e sperejiou ar re o deus o c'hlevet.

SILVIDIGEZ AR BOBL

A drugarez Doue, e kaver c'hoaz, e Breiz-Izel, tud a feiz da stourm a enep mevelien an drok-spered ; c'houi, da genta, Plougastelliz, ha c'houi ivez, va c'henvroiz karet : silvidigez ar Bobl a zo etre ho taouarn : « **Salus populi in manibus vestris.** »

Mar fell d'an dud difeiz serri ar skolioù, e lec'h ma tigor spered, kalon, ene ar vugale vihan, dindan sellou karantezus Hor Zalver, evel ar bleun d'an heol, sav da benn, o Breiz, ha torr chadennou an ifern. Ha c'houi, tud ar meziou ha tud ar c'heriou, difennit ho kwir ar mui talvoudus : ar frankiz da zével ho vugale hervez ho kredennou.

Mar fell d'an dud difeiz mastari da yaouankiz, dre c'hizliou mezus, sav da benn, o Breiz, ha torr chadennou an ifern.

Ha c'houi, paotred ha merc'hed yaouank, difennit glanded ho kalon ha furnez ho puhez.

Mar fell d'an dud difeiz dispenn an tiegeziou, dre lezennou displeal, sav da

Fizians hon devoa en divije gallet hon digemeret, er bloaz 1940, e Gwened goude Bleun-Brug Kantvet bloaz ar Barzaz-Breiz, n'helled hen ober nemet e Kemper siouaz, ar brezel a deuas hag e varo ivez, d'an 9 a viz genver diweza.

Endra ma tiskennet e gorf er bez toull etritan, en tu dehou da aoter an den eurus Per Ronan Rogue, ar merzer gwenedat, da bardaez an 13 a viz genver, e klevet war an ograou, evel evit e luskellat, en e gousk diweza, toniou kantikou santez Anna, hag Itron Varia Gelven.

O! ya, hep mar ebet, santez Anna, an Itron Varia hag holl zent Breiz, a vezo deuet d'e ambroug war e dremenvan hag hor Zalver benniget en devezo graet d'ezan al laouena degemer, ken koulz all evel m'en deus gouezet lakat da dalvezout ar pez a oa bet fiziet ennan.

Tremenet eo ! ar c'houn anezan, a-vert, e skoueriou hag e genteliou a bado da viken.

Y. V. Perrot

benn, o Breiz, ha torr chadennou an ifern.

Ha c'houi, tadou ha mammoù, chomit unamet en dro d'an oaled : evel ma splann an tan e kreiz an oaled, tan ar garantez a vervo e kreiz ar c'halonou dre bedenn an tiegez.

Mar fell d'an dud difeiz flastra ar pardonioù, diskar ar c'hroaziou, dismantri an ilizoù, sav da benn, o Breiz, ha torr chadennou an ifern.

Ha c'houi, tud an Arvor ha tud an Argoat, difennit ar c'halvar, evel hon tadou kalonek.

Mar fell d'an dud difeiz harz ouz ar veleien, al leoned da brezeg an Aviel, e brezoneg, sav da benn, o Breiz, ha torr chadennou an ifern.

Ha c'houi, Breiziz Goelo ha Treger ha Leon ha Kerne ha Gwened, difennit hon yez, yez ar Varzed, yez ar Zent, ha komzit, kanit, lennit skrivit, deskit, harpit, strewit ar breoneg. Ha Breiz a veyo...

Eur ger evit achui : **Pedit**, evel ma la-

vara bremaik eur bugel e skol Santez Anna, ya l pedomp Jezuz hor Zalver ; ar bed a zo leun a denvalijenn; o Jezuz bezit bepred hor sklerijenn.

Ar bed a zo leun a drubuilh ; o Jezuz, bezit bepred hol levenez.

Ar bed a zo leun a fallagriez ; o Jezuz, bezit bepred hor buhez, hon nerz, hor c'harantez.

Ha ra vezo ar Feiz, da virviken, ene

hor Breiz karet, douar al lealded hag ar frankiz, douar ar wirionez hag ar fizianz, douar ar Zent, douar santez Anna, douar an Itron Varia, douar Jezuz Hor Zalver..

**Pennad diweza prezegenn
an AOTROU TREHIOU**

e Plougastel d'ar 24 a viz eost 1937.

TUD YAOUANK :

C'houl hag a en em dro muioc'h mui war ar brezoneg. c'houl hag a zo deuet a-benn d'hen deski brao bras, savit skridou da zegas da Feiz ha Breiz.

Ho skridou, — Kontadennoù, marvailhou barzonegou, nevezentiou, pennadoù war gement tra a gav d'eoc'h a blijio d'hol lennerien, — a vouldimp dre ma kavimp an tu, pa welimp o devezo talvoudegez.

Pa savit eur skrid evidomp.

- 1.— Skrivit mat.
- 2.— Skrivit war eun tu hepken eus ar bajenn.
- 3.— Iezit eur riblenn ledan e tu kleiz ar bajenn.
- 4.— Displegit an traou berr ha fraez..
- 5.— Na skrivit ket hiroc'h eget diou'barjennad, ma c'hellit.
- 6.— E penn ar skrid, en tu kleiz, merkit berr ha berr, diwarbenn peira ez eo savet.
- 7.— Na veskit ket a draou disheñvel en hevelep skrid.
- 8.— Skrivit hoc'h ano, ho chomlec'h hag an deiziad ha sinet.

C'HOARI AR C'HRAON

Unan eus ar c'hoarioù a gare c'hoari sant Aogustin pa oa bihan oa c'hoari ar c'hraon.

Ar c'hoari-se a c'heller ober war dreuzoù an ti, war eun daol, pe, mar kerer zoken, war an douar noaz ; n'eus ezomm nemet eus t'ér hanter gloseñ graon hag eus eur bizenn. Ar c'hlos a vez lakët, war o genou, hag ar bizenn kuzet, d'ar red, dindan unan pe unan anezo, pe speget ouz ar bizied.

An hini a zivin e pelech e vez ar bizenn a c'hounit.

Aogustin a oa eur mailh da guzat ar bizenn kenkouls ma kolle, kouls lavarout, bep taol, ar re a veze o c'hoari gant, ha neuze, hen anzav a ra e-unan, e leor e Gofesion, pa c'helle e laere ar pez ne vire ket outan da hopal war ar re a c'hoarie gant, p'o zape oc'h ober trolou kam d'ezan.

LEZENN AR GARANTEZ

(Hervez Souvestr)

Gwechall, hervez eun danevell goz, d'ar mare ma veve c'hoaz ar bras eus hon tadou e noz du ar baganiez, e oa eun den santel hianvet Haelog o veva e-unan, en unan euz an enezennou niverus a gaver a hed aochou Breiz.

Bet gounezet a-bred d'ar gwir Feiz, Haelog, evit gellout en emr zistroba gwelloc'h a-ze diouz ar bed, a oa em dennet pell diouz an dud. Savet en doa eur peniti e-mesk ar glaser, e kreiz an enezenn, hag eno e pede hag e prederie hir-amzer bemdez war gomzou an Aotrou Krist, endra ma kane al laboused endro d'ezan ha ma vouldinelle ar mor war bili an aod.

Dre forz pedi ha prederia war an aviell, e spred a nijas ken uhel hag e galon a zeuas da veza ken leun a garantez Doue, ma teuas an Neñvou da zigeri dirazañ en eur rei d'ezan da welout ha da glevout holl gaerderiou ar Baradoz : Eur weledgez ken dispar a beurlougas ar c'hoantou douarel a chome c'hoaz en e galon, evel ma voug stered ar mintin dirak nerz skedus heol an deiz.

Sklerijenn ar Baradoz o para war an enezenn a reas d'ezi derc'hel bepred kaera gwiskamant an nevez amzer, hag e lintre evel eur berlezenn flamm lieslivet, e-kreiz ar mor glas, dindan bannou beniget Palez ar Sent hag an Elez.

Diwar an deiz-se Haelog a veze maget dre vuzud gant eun El a zeue bemdez da zegas d'ezan e voued.

Eun donezon ken dispar a lakeas kalon Haelog da c'houeza eun tammig gant al lorc'h ha da ziprijout an dud a chome ken stag ouz madou brein an douar.

Eun dervez ma renkas mont da ober eur valeadenn war an douar bras, gwall daget neuze gant skilfou garo ar goanv, e welas o tremen war an hent eur strollad soudarded o kas d'ar groug eun torfetour bras.

Kalz tud a oa en daou du d'an hent o sellout outan o vont hag e lavarent d'ezan a bep seurt traou ha darn zoken a stlape mein outan.

Ar mustrer dirak o dismegansou, e-lec'h diskouez-keuz d'e bec'hejou, a vovs-

c'hoarze hag a zeblante beza lorc'h ennan gant ar pez en doa graet. Pa zigouezas a-wel d'an ermit, e chomas a-sav krenn, hag e lavaras goapaüs ;

— Deus amañ, den santel, ha ro eur pok a beoc'h d'an hini a ya da vervel.

Haelog feuket ha droug ennan a lavaras avat :

— Kerz d'ar maro, mustrer daonet, eur peched e vefe d'in lakaat muzelloù glan evel va re da steki ouz eun den miliget !

An torfetour a gendalc'has gant e hent hep lavarout ger ebet, hag an ermit, fromet e galon, a zistroas-d'e beniti :

Eur gwall souezenn en devoa avat, pa lakaas e droad war douar an enezenn : Kol let he doa he gwiskamant c'hlas, marellet a vleuniou flamm. Pulluc'het e oa deliou ar gwez evel gant eun tan-gwall ; te-c'het e oa kuit al laboused a game ken lizhin ; e-lec'h ar glaser hag ar vleuniou ne weled mui nemet frim ha reo ha pri-kaledet gant ar skorn ; ar mor evel kounnaret a dourte an aochou roc'hellek a daolou bras.

Haelog a c'hortozas an El eur pennad mat, da zont da zegas d'ezan e vara pemdeziek.

El ebet ne deue mui war e dro' hag ar paourkez a soñjas en devoa graet eur peched bras bennak, pa chome, zoken, an neñvou klozet a-zioc'h e benn.

E youlou fall, e holl c'hoantou douarel a ziwanas en e galon. Gwelout a reas anat ne oa eno nemet eur c'hastiz a-berz Doue. Met kaer en devoe ober enklask en e goustians e chome kuzet outan e beched.

Setu ma reas, da Zoue ar bedenn-mañ :
« P'am eus pechet a-eneb d'eoc'h, o va Doue, e vevan digoil an dismegans am eus graet. Mont a rin ac'han, ha toui a ran kerzout atao dirazoun hep diskuij ebet nemet pa zeuy an noz du, ken ho pezo diskouezet d'in sklér hag anat e pardonit va fallagriez. »

Mont a reas Haelog en hent gant e glochig e vreviel hag e benn-baz dero. En eur zouara war an douar bras e taolas

war e enezenn eur sell truezus, hag e kerzas eun dirazañ.

Hogen, er vro-se, ne oa d'ar mare-se nemet ribouliou loened gouez, dre greiz ar c'hoajou, ar brouskoajou hag al laneier. Treuzi a ranke ar steriou en eur vale dre an douar, ober an dro d'ar gueniou hag a-vec'h ma kave eun ti bennak war e-hent, ma veze lakaet herr ennan gant an dud digar a oa enno.

Haelog avat ne glemmas ket ; gouzanv a rae gant pasianted ar skuizder, an naoun hag an trubuilhou a bep seurt a gave war e hent, kennerzet ha frealzet ma 'z oa gant ar c'hoanf da c'hounit trugarez an Aotrou Doue.

Mont a reas evelse betek an tu-all d'ar beg-douar ken na zigouezas adarre war lez ar mor.

Eno, e-kreiz eur c'hoad, e kouezas war eun toullad laeron-vor a veze war bagou gwial goloet a gre'hin loened, o skrapat al listri a dremene en dremwelyor.

Eun abardaevéz, Haelog a voe paket gant pevar laer-vor. Ar re-mañ goude beza laeret digant ar paourkaez den kement en deus a en em guzurias etrezo da we-lout petra d'ober outañ. Setu ma voe koundaonet da roefivi ar vag, evel eur galour.

Haelog a voe staget neuze er vag gant teir chadenn : unan ouz e ziuwrec'h, eun all ouz e zivesker hag eun all en-dro, d'e gorf ; dont a reas da veza sklavour al laeron.

Hen eo a ranke ober an holl labouriou : ouspenn roefivat, aoza ar boued, lemma an armou, ha digoll ebet nemet taoliou baz ha gwall deodadou. Ar c'hosa eus ar pevar a oa krisoc'h eget an tri all. Goap a rae outañ : « Da betra emezañ e talvez d'it holl c'halloud da Zoue ? Ne vezet ket selaouet gantañ ! »

Eun dervez e voe eur gwall grogad e-tre eul lestr marc'hadourez hag al laeron-vor. Al lestr-se a oa leun a archerien e barz ; ar re-mañ a en em zifennas ken mat ma voe lazé tri eus al laeron gant o birou hag ar pebare, ar c'hosa, gwall dizet e-unan.

Haelog a sturias ar vag en eur plegmor kuzet, el lec'h ne c'helle ket mont al lestr bras. Terri a reas e chadennou ha setu heñ digabestr.

Al laer a oa c'hoaz beo a gave d'ezan edo Haelog o vont da lammat warnañ ha

d'her merzeria ; barn a rae ar re-all diouz ar pezh ma-z oa e-unan ; digalon, kriz ha leun a gasoni.

— Ro taol ar maro d'in buan, emezañ gant kalz a spont, ha n'am lez ket da c'houzanv.

Pegen souezet ne voe ket pa glevas an den santel o lavarout :

— Doue ra viro ouzin da rei taol ar maro d'am nesa ; gwelloc'h e vefe ganin mervel va-unan, ha kinnig a rafen va buhez evit salvi da hini, evit beza heñveloc'h ouz ar Christ, va Mestr.

Al laer-mor a chomas sabatuet ha skoet betek e galon.

i — Den ebet mui n'en devezo galloud a-walc'h d'am savetei, emezañ, rak emañ dija ar maro o labourat warnoun ha tostaat a ra ouz va c'halon. Mar fell d'it evlato, daoust d'am fallagriez, ober d'in eur vad bennak, ro d'in eur banne douar da zistana va zeod.

Haelog a redas kerkent betek an eienenn dosta, hag a zegasas eur banne douar fresk d'an tochor. Hemañ goude beza evet a sellas ouz an ermit.

— Mad out bet ouz an hini a zo bet fall. Daoust hag e c'hellfez ober muioc'h c'hoaz en eur rei eur pok a beoc'h d'eun den kablus ?

— Hag e rin, eme Haelog, ha salo e vefe ar pok-se eur bennoz evidout :

Haelog a stouas war al laer hag a bokas d'ezañ gant karantez. Kerkent e varvas hemañ.

Er memes amzer e voe klevet an Neñvou oc'h horjella hag eur vouez o lavarout :

— Echu eo da binjenn, Haelog. Skoet e oas bet gant Doue evit beza nac'het kaout truez ouz eun den kablus ; digollet out gantan evit beza pardonet d'an den fall ; dre ar garantez az peus kavet an tenzoriou-se az poa kollet dre da galon digar. Sav da, zaoulagad, sell endro d'it ha selaou an neñv hag an douar.

An ermit santel dibradet betek e enezenn a sellas hag a selaouas mouez an nenv hag an douar. Gwelout a reas ar gwez o c'hlaerie-kreiz ar goanv ; ar steriou oc'h hiboudi warlerc'h ar skorn du ; al laboused o kana e-mesk an deliou hag ar bleuniou, e-pad ma wele an elez a yllierou o pi-

gnat hag o tiskenn eus an nenv endra ma kane darn all gant an holl sent endro da dron an Aotrou Doue. Klevout a reas an neñv hag an douar unanet o kana, en eur vouez, ken e tregerne ar bed, ar c'homizou-mañ hepken :

« En em garit an eil-egile ! »

Neuze Haelog a stouas betek an douar en eur lavarout :

« Trugarez d'eoc'h, va Doue, ha mil bennoz ! Bremañ ec'h anavezau lezenn ar garantez ! »

VISANT SEITE.

Dastumit ar bruzun !

Eun dervez, Hoñ Zalver, o welet tud ouz e heul, klanv gant an naon, a gemeras truez outo hag a lakas pemp bara da greski, etre e zaouarn en eun doare ken estlammus, ma c'hellas maga ganto pemp mill den, hep konta ar merc'hed hag ar yugale.

Goude ar pred burzudus-ze, Jezuz a lavaras d'e ebistel : « Dastumit an tammou a jom dre a-ze, en aoun ne'z afent da goll ! » S. Yann VI, 12.

Dastum a rejont ar bruzun hag e leunjont ganto daouzek boutog gant ar pezh a jome eus ar pemp torz vara hag an daou besk, eus a zillerc'h ar re a oa bet o febrl.

Hen n'en deus ezomm ebet da veza piz, met c'hoant rel d'eomp eur gentel eo en devoa evit deski d'eomp beza kempenn war ar madou a vez o treuzeuler etre hon daouarn ; n'omp ket gouest da ober eur c'hreunenn-ed hon-unan, ne lezomp ket eta eur c'hreunenn-ed da vont da goll.

Pliz ha kempenn war madou ar c'hoñf, bezomp piz ha kempenn, ivez, war madou ar spered.

Eur pred bras, — pred ar sperejou hennez, — a zo bet aozet gant hon tud koz ha gant an Aotrou Doue. Millierou ha millierou Bretoned a zo bet azezet ouz taol, hag eno e oa brezoneg ganto, leiz o genou, hag e weled o sperejou, goudeze, oc'h en em zibrada laouen diouz an douar hag e oant barrek, gant ar pred-se, da ober o zreuz, brao bras, eus o c'havell-badiziant d'o c'havell-bez.

Ni, Bretoned an XXvet kantved a zo en em gavet, war an diwezadou ; debret e oa ar pred meur ; savet e oa an dud diouz taol, met c'hoant em dije, daoust da-ze, da youc'h d'am c'henvroiz, eus an eil penn d'egile da Vreiz : « Dastumomp ar bruzun a jom, rak arabad eo ez afe netra da goll da lavañet eo dastumomp kement ger a zo en hoñ yez hag a zo koezet d'an douar ha n'int

a-wechou, zoken gant eun den pe zaou, anavezet nemet en eur barrez pe zlou hag Geriou int hag a zo bet talvezet d'hon tudkoz da vaga o spered ; dastumomp i holl gwitibunan ; pec'hed eo d'eomp o lezel da vont da goll ; gant ar bruzunachou-se c'hoaz, e vo gellet ober eur pred kaer d'ar re a deuo war hol lerc'h. »

Pevarzek vloaz a zo e skriven, e Feiz ha Breiz mezeven 1927, ar pezh emaeoc'h o paouez lenn ; den n'am selaouas neuze, ha, kouskoulde, nak a c'heriou a zo anavezet aman hag a-hont, ha n'emaint e geriadur brezonek ebet c'hoaz hag zo pec'hed o lezel da vont da goll ; na pebez tenzor hon defe ma vefent dastumet piz ha kempenn.

Abaoe ar bloaz 1927, eo gwellaet an traoù, e Breiz, ha troet muioc'h mui Breiziz, war o yez ; lec'h am eus da gredi eta e vezo selaouet gwelloc'h va eil galvadenn eget n'eo bet va c'henta.

Rel a ran eur stlabez skouer va-unan eus ar pezh a c'houlennan o lakat aman ar geriou brezoneg mat hag am eus klevet e Scignac hag a zo, eleiz anezo, eur binvidigez evit hor yez.

Goulenn a ran ouz va lennerien heulia va skouer, met en em erbedi a ran, dreist-holl, ouz ar gloareged hag ar studierien ; epad o chan-skol n'oufent ket ober gwelloc'h labour ; embann a rin o dastumadennou ha kas a rin d'ezo levriou brezonek d'o digoll eus ar boan o devezo kemeret ; gwella-se ma teuont a-benn da zastum millierou ha millierou a c'heriou kaer hag a zo warnez mont da goll dre ma tiskenn er bez ar re o anavez. Ar Bretoned a deuy war hon lerc'h hon trugafekaio !

I. - Geriou n'emaint e Geriadur ebet.

- 1 — **AOULI** = euf stlabez man glas hag a zav, war an douf, en hanv, hag a hanver glandour e Leon ha gloaneg e Fouesnant.
- 2 — **BEEL**, beelou, diou veel = skudellou koat da c'hofo ar zaout, da gempenn an amann ha da ober kant ha kant tra all : « breman ne gaver ket a veelou ken ; eur beelad douf. »
- 3 — **BERR-LOER**, berr-loerou, berr-loe-feier, e galleg : des chaussettes.
- 4 — **CHOLGENN**, cholgennou, diou cholgenn : loudourenn ; cholgenni, e galleg : salir ; « me ne zan ket da lakaat va dilhad-sul, ken abred-se, da cholgenni. »
- 5 — **DIHEILIA** = freuza : « diheiliet eo ma bern plouz gant an avel ; diheiliet eo an hent bras gant ar c'hirri-dre-dan. »
- 6 — **ENDERVI** : Kas ar zaout da endervi a zo kas ar zaout d'o c'hraou, en hanv, da c'hortoz ma vezo torret an heol : « Da foar Vark ema ar c'hiiz da zegas ar zaout d'ar ger, da greisfeiz, da endervi. »
- 7 — **FLOJENN** = lojeiz ; en em flojenni, e galleg : s'héberger ; « goude beza roet flojenn d'ar re-se, ober ken divalo all d'in. »
- 8 — **GLAINCH** = geot hag a zav etouez ar brug hag al lann-donv : « war ar glainch e vez kaset al loened. »
- 9 — **GLAZIENN** = saladenn : « me n'ouñ ket krenv war ar glazienn. »
- 10 — **GOBIDELL** = e galleg : affaire : « Setu aman eur gobidell digoret a-darre. avat ! »
- 11 — **GRAFFINAT** = e galleg : écorcheur : « Hennez ne ra nemet en em graffinat. »
- 12 — **GROTILH**, e Leon, grasell, mein vunut, grouan.
- 13 — **GWASKIJENN**, eul lec'h goudor : « Er gwaskijenn e tie kana ar goukou, a-benn breman. »
- 14 — **GWER** = aonik : « ar vugale-se a zo gwer » ; « bugale wer am eus ! »
- 15 — **KARASENN** = lousdoni. Karasennet = priet ; « karasennet eo leuz an ti ! »
- 16 — **KAVANUS** = plijadurus : « Kavanusoc'h e vezo d'ec'h, ma vezit ho tiou da ober an hent ! Ober eun hent kett-se, an uñan, a zo start. »
- 17 — **KELLANN** : ar gellann pe ar gellenn eo ar maen moan a lakef war e zilh a-uz diri euf vered pe euf vali da virout ouz al loened da vont dre an diri-se : « Ar maen-man a zo groilhet, anez e oa bet mat da ober euf gellann ; pemp kellann a zo, war ar vered, e Scrignac. »
- 18 — **KRISTENADENN** = euf vadiziant : « Eur gristenadenn a zo fenoz ! »
- 19 — **LITOUS** = lamp : « An traou a zo litous en de-man, kement a c'hlaoc a zo bet en noz. »
- 20 — **MARVLEUEET** = Euf veoc'h marvleueet, = euf veoc'h hag a zo maro he leue enni : « Diou veoc'h marvleueet am eus er bloaz-man ; euf gwall goll eo, ker ker all ha ma 'z eo ar zaout ! »
- 21 — **MIGNOC'HENN** = mont e mignoc'henn = mont e yod : « dec'h em oa laket re a batatez er zoubenn hag e oant aet en eur vignoc'henn ; mignoc'het eo ar zoubenn ! »
- 22 — **MORCHOUEZ** = avel yen, dre amzer c'holoet e miz mae pe e mezeven.
- 23 — **RAMPS** = pa ne vez nemet unan : rampsenn ; ar ramps a zo eur stalbez kignen gouez a zav er prajeier : « ar ramps a laka an amann da veza blazet fall ; e Koat-keo ez eus leun a ramps. »
- 24 — **RESIENN** = e Leon : gouver, e galleg : rigole.
- 25 — **SEURENN** = eun takad douar ha n'eo da zen, e galleg : terrain vague ; e Scrignac ez eus seurennoù bras ; seurenn ar Rest, seurenn Lanuon ha seurenn ar C'hloast. »
- 26 — **SPUFA** = fuilha : « pegef spufet eo he bleb gant houñnez ! »
- 27 — **STRILHENN** = koadenn : « lakit strilh, dindan ar maen-se hag her, c'hasimp d'e blas ne vo ket pell. »
- 28 — **TARAGNAT** = e galleg : se froter : « Hennez a vefe lavaret e vefe laout outan ; ne ra nemet en em daragnat. »
- 29 — **TEODENNEREZ** = e galleg : des coups de langue : « Kals teodennerez a zo etouez an dud. »
- 30 — **TOUZ** = e galleg : tonte : « Youenn en deus gfaet peyal douz er bloaz-man ha gwerzet 40 lue an touz. »

II. - Krenn-lavariou-koz

Da veneziou Scrignac
Ya an diaoul da grignat.

Red eo lemma
a-benn flemma

Kelt ma vo 'r Werc'hez e Koatkeo
Ar feiz e Scrignac 'jomo beo.

(Ger an A. Jegou, person diweza Koatkeo, maro, er bloaz 1797, ha merzeriet zoken, a greder, d'e zaou vloaz ha daou ugent).

Unnek beleg houarnezet
O tonet eus a Wened
O rochedou gwadek
O c'hlezefer torret

(ar c'houblad-se, eun doare koz d'ezan, a zo bet roet d'in gant M. Y. Jaffrennou, ha sur a-walc'h, n'oa ket bet ouz e giasc er Barzaz Breiz.)

Mollarjez druz ha Pask kalibarek
a ra d'an arc'h beza barrek.

Aluzen diwar aluzen
lak' an Aotrou Doue laouen.

Houñnez a zo eur glouarenn
Sufr ha mel, bep eil barrenn.

(Klouarenn, eun teod flour a ra allazig, diwar c'horre hag a flemma dre zindan)

Eun taol gwenan e miz mae
a dalv beoc'h ha leue

Diouz an aes
eo kas ar zaout er maez

(Da lavaret eo e ranker feiza an dispignou war ar gounidou)

III. - Komzennou troet kaer

A-ZOARE = Convenable : « a zoareoc'h eo hennez eget e vreur. »

DILERCHA = Retarder : « Dilercha a ra va horolach. »

DROUG AL LEUE = Douleur de la vache sur le point de vélér : « Va gwaz a lavare d'in edo ar veoc'h war droug he leue pedon o tont d'an oferenn-bred. »

GLOAZENN = forte douleur : « Me 'm bet eur c'hloazenn zez ! »

GWACH = Forte affaire : War o gwach emaint ! « da lavaret eo : « tra a-walc'h o deus da ober. »

GWISKA EUR GOUNNAR = Prendre un air courroucé : « hennez a wiskas eur gounnar ! »

KENDIRVI = Cousins ; ar gendirvi genta
Cousins germains ; an eil gendirvi = issus

Pa vez al loar war he c'hann :
sec'hor ;

Pa vez he fenn d'an traou,
bererez.

N'eun tiegez, 'benn beza mat
Rank beza kosoc'h ar vamm' get an tad.

An hini a dig ouz e voued,
a dig ouz e labour.

Da c'hlaoc e tenn
Glizenn wenn

Ober kals tell gant nebeud a blouz.
(Da lavaret eo tenna lorc'h diwar nebeud a dra.)

Trei eur c'harr bras e karrigell.
(Da lavaret eo kas ar stal da stalig hag ar stalig da netra.)

Setu aman komzou da lavaret dek gwech evit lakat ar vugale da zistagella mat o zeod ; ar pez a zo hanvet ar gled e Scrignac a zo hanvet ar gloued pe ar gleud e lec'h all, e galleg : barrière d'un champ.

Ar gled a bleg
Ar big war ar beg

pe :
Lakat toaz er fourn
Gant ma dourn.

de germains : « E vamm ha me a oa an gendirvi genta. »

KLENVED MERVEL = dernière maladie : « Breman ez eus eiz vloaz ha daou ugent e oan en Amerik ; pa oa va gwreg en he c'hlenved mervel e c'houlennas ouzin lakat eun oferenn eviti e Koatkeo, pa zistrojen d'ar vro ; n'eus dor ebet a gement ne zigorf ket gant arc'hant... nemet hini ar baradoz ! »

Ar c'hrenn-lavariou, ar c'homzennou hag ar geriou emac'h o paouez lenn am eus klevet gant J. Bocher, J. M. Guenan, Frs Saux, Hervé Sergent, Pier Sergent, Frs Thomas, Anna Mari Auffret, Louisa Berrehar, Mari Chapalan, Mari Yvona Jaffrennou, Barba an Ozac'h, Janned an Ozac'h hag Anastasia Poher, holl eus Scrignac.

Y. V. P.

FEIZ HA BREIZ

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantou

Eur bloaz : 20 lur ; 6 miz : 12 lur.
 Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 17 Jur ar pezh.
 Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
 C. C. 21.802 RENNES.

« NOLI ME TANGERE »

(« N'am scou ked »)

gant

Laurans ar RICHOU

tennet hag adskrivet evit FEIZ HA BREIZ

demeuz ar RESURRECTION

gant **Y. an DIBERDER**

Pa'z eo gwir hon eus graet anaoudegez gant Laurans ar Richou hag e ouzomp breman pegen ampart e oa da zével gwerzioù kaer, prederiomp eun nebeud.

E « Basion » a chom a-zav war gounnar ar Farizianed hag ar veleien dirak korf Hor Zalver laket e kuz er bez. Ha gouzout a reomp ne rae ar Richou nemet heulia eun dorn skrid brezonek koz, henvel a-walc'h ouz an hini a dalvezas da Yann Guillevere da voula ar *Basion* goz, e Paris, wardro ar bloaz 1530. Ha da heul ar « *Basion* » goz ema ar *Resurrection*. Perak eta n'en divije ket bet skrivet ar Richou diwar-benn ar *Resurrection* ivez, mar deo chomet beo ?

Mar en deus graet, o veza m'ema glac'har Madalen kaera darn ar *Resurrection* goz e tle ivez beza glac'har Madalen kaera darn ebarz hini ar Richou.

Hogen, an dorn-skrid eo a jom da gaout.

Lavaret a-walc'h a ra ar Villemarqué en deus gwelet daou zorn-skrid, ar *Resurrection* o hano. Beza e oa unan, gwerzioù berr ennan, etouez leoriou an Aotrou Herri e Kemperle. Da belec'h eo aet ? N'ouzon ket ; hogen, hennez ne sell ket ouzin, war a gredan. Peurliesañ, gwerzioù hir eo a zave ar Richou.

Beza e oa eun all e Kastel-Paol etouez leoriou an Aotrou de Courcy, gwerziou a zaouzek troad ennan. Daoust hag ema atao e kastell diskennidi an aotrou-se ?

Loeiz ar Gwenneg n'her c'hrede ket ; an Aotrou Raymond de Roquefeuil, aluzenour e klanvdi Montroulez, a oa gantan eun dorn-skrid henvel mik ouz hini de Courcy. Deraouet e oant bet o daou d'an 2 a viz du 1719 ; ar Gwenneg en deus e welet ; bet eo bet etre e zaouarn hag e zaskoret en deus endro.

Hogen, diwezatoch, da heul maro an Aotrou de Roquefeuil, m'oarvat, kaer en deus bet an Aotrou Gwenneg poania d'hen adkavout, biskoaz n'eo deuet a-benn.

Eur gwall goll eo, rak an hini gwella tout e oa.

Bete vremen ne jom ganeomp nemet eun dorn-skrid, torret e bajennoù kenta, kerkoùs hag e re ziveza, siouaz ! — E maner an Aotrou Barbier a Lescoet ema. Bet en deus bet ar markiz a Lescoet ar vadelez da zigeri d'in dor e gastell, (ar pezh ne ra ket d'an holl) bennoz Doue d'ezan, hag eno etouez dorn-skridou all diwar ar *Bassion* pe ar *Resurrection* em eus bet al levenez da gaout ar pezh e oan o klask : labour kaer ar Richou.

Rak ar Richou eo en deus her savet ; aze n'heller ket fazia ; heulia a ra an dorn-skrid eun dorn-skrid koz, hiroc'h eget hini Quillevere. Ha pa lenner ar gwerziou e ranker anzav ema enno stumm gwerziou ar Richou.

Gwasa pezh a'zo n'em eus ket bet a amzer da adskriva an dorn-skrid en e bez. Estreget eur bajenn gaer dispar a oa ennan.

Elec'h kemerout tammou aman hag a-hont, em eus kavet gwell skriva rac'h ar pezh a zell ouz Mari Madalen, dre ma c'heller ober gantan eur pezig-c'hoari distag, evit eur Bleun-Brug bennak, lakeomp.

N'eo ket bet aes d'in bepred lenn ar skritur ; diesoc'h eo bet meur a wech lakat ar poenchou el lec'h m'eo dleet d'ezo beza. Tosf eo ar brezoneg ouz hini Treger, hogen c'hoaz, n'eo ket ken hini ar Richou, a oa eus a vro Pempoull. Neoaz, n'eo ket displebet an oberenn, ha pa vo peurlennet gant al lenner Istor Mari-Madalen e tal ar bez santel, ec'h anzavo an holl ne oa ket-eur barz a netra an hini en deus savet ar gwerziou-se.

Ha neuze piou eo eta ar barz ampart en deus savet ar *Resurrection* da heul *Passion* ar Richou, en hevelep amzer hag en hevelep doare, ma n'eo ket ar Richou e-unan an hini eo ?

An teir Mari o toni. **AR VADALEN** a lavar :

*Demp breman teirec, kent ma vo golo dé
da glasc hon mest Jesus, da hout ha ni 'n café.
Avanturomp monet d'ar plas ma voe laket
gant Joseph da hourvé. E voamp hom zeir kefret.
(..... Aman e vank eul linenn)
Mes perillus vo d'imp. Rac-sé, hep tardin tamm,
hastomp ha demp afo, kent ma vo golo dé,
rag aon ma vemp guélet [pé cavet] gand eur ré
dimeuz an tiranded ar bobl a voal-gourach,
gant furi connaret ha leun-tenn a arach ;
pé [sur] mar bemp ganté guélet é nep moyen,
e verfomp voar ar plas, hep galloud en em denn.*

MARI - SALOME a lavar :

*Contand oun da vonet. Demb eta hep dalé,
(?.. .. Aman e vank eul linenn)
e vemp occasion ma vé, sur, presumet
e fé, sur, transportet ha caset ahané
dré un dezir méchant éneb é vajesté.
Rac, pa ressuscito, é vanno siellet
ar bé, kercoulz ha kent, ha na vezo torret.
Hen savo deuz ar bé hep ma vo digoret,*

*evit rein da gridin d'an oll hérétiket
en defoa en pep rout gallout ha puissans,
mar carjè, da viret diarauc ouz offans.
Rac-sé, na gollomp ket hon poân hag hon amzér
da zigeri ar bé. Mar deomp, demb a hér.
Ya, ha kerzomp fiant, secrétan ma hellomp,
rag aon na vemp santet gand an dut divergont.*

AR VADALEN a lavar :

*Greomp hon diampiech, coulscoude da vonet,
rag an dé a dosta ha ni a chom bopret.
Demp ractal d'ar méné, da hout ha ni 'n cafo.
secrétan ma hellomp. Doué d'hon conduo.*

Aman, ez eont e-tal ar bez. **AN AEL** a 'n em ziskonez, hag a lavar :

*Gragéz, léret hep méz piou eo a glasket-hui
ken mintin ér méné ? Perag é ouélet-hui ?*

AR VADALEN a lavar :

*Allas ! sujet hon eus da vezan contristet !
Ez omp o clasc hon mest, Jésus a Nazaret.*

AN AEL CHERUBIN a lavar :

*N'en dédi ked azé pelloh' én é hourvé.
Ressuscited eo fiant breman dirag an dé.
« Rac dé éo », émézan, evit ma houvézet ;
ha Jesus zo savet d'an termen destinet.
Teurvezed en eus bet, dré huir humilité,
p'an deo resussitet d'igerin ar maen bé,
vit dré ar mistér-sé rein da entent d'ar bet
ez éo ret beza humbl, obéissant bopret
d'an Tad oll galloudus, pini dré é vap kér
ziscoué da beb unan eur gentel a zo sclér.
Rac séant éo d'an dén caout humilité :
ar gloar na aparchant nemert ouz un Doué.
N'en em abuset ket da vezan incrédur :
deut da selled ar bé, evit ma credet sur
n'en dédi ked azé. Guéled, a ret certain
n'en deus manet netra nemert un docillen
én péhini é voa é gorf sacr ha santél
liénet gand é Vam ha gand ar bobl santél.*

MARI - SALOME a lavar :

*Guir eo, certénamant ! N'en dédi ket aman.
Aed eo Jesus ahan ; mé a gret, pa uélan.*

MARI - MADALEN a lavar :

*I-a, sur ; saved éo, hon mest kér biniget.
Chetu an desteni scleramant da uélet :
hennéz éo al lién en deus bet liénet
ar 'horf sacr ha santél deuz a Salyer ar bet.
Me éno anézan, o ma hotro Jesus,
ma mest caer déboner, hom tat carantéus !
Pé én léh' ez oh' hui ? Birviken n'abaizan
n'am bézo ho cafet, — mar dé hoaz er vro-man !*

Allas ! me am boa dout na vijemp divézat !
Colled éo d'imp hon poân, ha ni én ur goal-stat,
an hini a sonjemp da vézan [é] gafet !
maned én huânat, pa n'hon deus [ni] cafet

Chomet hi hé-human, **AR VADELEN** a gendalh :

O Jésus, ma Hotro ! Ma brasan caranté !
ma mest kér débonér ! Penaus é padin-mé,
nag é harzo buhé ém 'horf gand ar morhet.
gant keun ha melconi ouz ho pout divoéret
dré ma voah' d'in ken mat ? Ne allan ket miret
ouz hirvout ha gouélvan, ken am bo ho cafet,
pé ne hellin pelloh' chom béo voar an douar.
Ma 'halon a barfont gant hirvout ha glahar.

AN AEL RAPHAEL a zeü hag a lavar :

Groec, hep méz, laret d'in perac ta é ouélet
hag ez ouh' hirvoudet ? Petra éo a glesket ?

AR VADALEN a lavar :

Allas ! n'en déo ket hui hep kén, sur, a glascan.
N'en doh' ked em spéret, ivé n'ho tisiran,
nag ael, na kement zo deuz ar célestiel, —
nemert ma guir otro, map Doué éternel,
an hini m'hen cafén a rahé d'am spéret
guir gonsolation, hep kén ouz é uélet !
Ha joa a rahé d'in én eskem d'am hirvout,
péhini zo pénsibl ém galloud én hep rout.
N'en deus nep crouadur én nenu hag én douar
evit dré oigüeled a rahé d'in, hep mar,
ancounéz ma glahar, na vézan consoled
en un affliction a zo ken dremet, —
nemerdon a gafé ma hotro bimiget !
Rannan ra ma 'halon ouz é garet parfet.

AN AEL RAPHAEL a lavar :

En em gonsol voar sé, ha ké bepret avant,
hag é kiffi am Tad a zo leun a brudans,
neb en deus da brénet gand é voat, ha golhet,
ha groet dign ha flour kemend a voa souillet.
Hui a lavar na ret cas evid élé mat,
na dén plén, nep hini, na vé ket d'ho hétat,
na vé ket capabl [mu donet] d'ho consoli
én un dristidigéz ken bras hac ho hini ?
Me lavar d'eh', assur, créded, a beurz Doué,
p'an don é vessajér hag unan é élé :
neb en deus bet ar hras da vézan mignonet
da eun otro ken bras, ém digas da uélet
én eur féson bénac. E teu da visitan
é vrasan mignonet, tré ma vo ér bet-man.
Mes an hep so caset dré o féhéjou bras
heb en em amantin, n'o deus ket bed ar hras
da vézan bizitet, évél ma sonj breman
gant cannad an Otro, guir servijér d'ézan.

An Ael a ya cuit, **AR VADALEN** a lavar :

Assur, couls éo paouréz, éoll-poân eo d'an hini
a deufé ma bété evit ma 'honsoli.

Ne hallé ked ober, nag ivé ma lacat
da vezan ém repos, ancouat huânat
évit [nepl] melodi gant élé na map dén.
Canvo zo ém 'halon ha mervél gand anken ;
évannan (?), suramant, ne allan ket miret.
Biscoaz kemend a doân n'en defé ma spéret,
na biscoaz gant nicun n'em eus clévet kélou
o divijé han guélt aboé é dourmanchou.
Ni on pé én jarden na pé léh' é hédi !
Parfontin a-rân [mé] gant keun ha melconi
o uélet ne hallén é gafed én nep plas.
Evit é hervel crenn, n'em respont ked, allas !
ma hon souézet bras ; rag entré ma voa béo
é voan gantam caret, pa zeuas d'am reséo.

O ! comso grasiüs ha leun a santeléz
a lékais én pratic, pa voant leun a furnéz !
Goudevéz em 'heré, hag é voa d'in ken mat
m'am eus occasion da obér huânat.
Rac'sé em es breman herdér intolérabl,
hirvout bras ha glahar, hag a zo incessabl,
pa né glévan ket dén, en defé han guélet,
ma mest, ha ma höll joa, ma spi glorifiet !
N'en em gontantan ket dimeuz ar poursivo
am eus groed ém spéret da gafet ma hotro :
'hoaz é rancan [monet] gant ma zreit diarhén
dré an hentchou garo, évit nep sort anken,
ha sellou créh' ha trou, partout ken hen kifin,
a bel diouz ma bro én kement ha ma 'z in.
Entré ma véin béo mé a chomo éno ;
ha ma n'hen cafan ked ér bet-man na voar dro,
mé a yélo bepret d'ar plaso destinet
da gléved é zoctra, ma chomo ém spéret.

Carged éo ma spéret a boân hag a hirvout.
Daéro ma daoulagad a ret gant ma diou jot
o sonjal héo ret d'in dilezél ma hontré
da glasc ma guir Otro, pa né arri gené.
Rac'sé é condamnan ma zreit, hep clem d'am foân,
da gerzat dré ar spérn, ar mein hag ar grouân,
ha dré bep sort poânidu, bété mervél dreizé
evit gloar ma Hotro. Dezir am eus da sé !
Voar sé éta, ma zreit, ké diarhen breman
ha kerz, da glasc ma mest ! Na douj poân ar bet-man
evit ma dizobér, rac ma fi réduizet
ha ré a névé flam goudé fin distinet
hag a gredi da sé. Mé, na 'esperm'n ket
na spérn, na drein, na mein, nag ar grouân calet.
Me varcho [noz ha dé], mar bé' ret d'in obér
bété cafet ma mest, ma hotro singulier.
O ! pé en léh' ez in ? Pé ouz trou, pé ouz créh'
é tléan-mé monet, gant ma hirvout ha néh' ?
Na pé én contré sur, é hallah' béan aet,
pé cuzet martésé én eun tu bennaket ?
Ma clefet gand eur vé en defé han guélet
hep mun, pa na vé kén, em groahé dikorhet !
Mes ne on pé én ront monet da gusulti
dré ma 'z eo ma spéret charged a velconi,
ha rented incapabl, céliset (?) gant daéro.

Trélatéd eo déjà, na uel ked é hincho,
na gallout studian memeus d'in ma hunân !
Carged éo ma spéréd a hirvout hag a zoân.
Ne allan ket sonjal petra éo ma hespér,
na pezort fantasi ha cusult singulier,
a vo guir souwerén d'am rentin amiabl,
dré eur réflexion a vé considérabl,
péhini ma-hunân a hrahèn hep tardi
voar eur sujet sublim estimet dré anny.
Ha melconi am eus !.. Na hallè dén compren
na dépeign ma glahar ébarz én berr termen,
na ne hallèn jamès donet da surmonti,
nemert goudé guélet Mab ar Voerhéz Vari,
pé credet kéhélo gant tud a vo crédabl.
Neuzé me vé joarus, ha rentet compenabl !
O Jésus, guir brofet, map Doué éternel,
ma mest ! Ha possibl vé é fo ret d'in lezél
ma 'honté da recherch, ha moned a-bél bro,
pa n'ho casan [én] eun tu benac. [tro] voar dro ?
Aon em eus, o vont pell, na vehèn désevoet
gand eur méchant benac ; rac sé em eus morhet,
dré na oulennan ket hirrh' en em avans
na moned én danjér a rancontrin goal chans ;
rac me voa kéréc [neuzé] d'am goal da sé.
Ha 'hoaz é ren-[mé] goaz [vit] offansin ma Doué,
aïgn da vezan caret gant nep sort crouadur,
p'an deo ken puissant, ken santel ha ken fur
hag ivé vertuus, ken mat d'hon inéo !
Hervé ar profési hen hon disamaro,
hon lammo deuz ar boân, deuz an orijinel,
dré boâniou gardis ha caranté fidel...

En fin, pe nem sonjan, e crédan so guél d'in
chom bépret én sùt én kichen Calvari,
ha saludin ar groaz, bemde, hag ar plaso
én péhini souffras é boân ha tourmancho,
évid introdui em speret é vémoar,
hac é Bassion crenv, ma vercin gant glahar.
Na pegen eürus vé d'in beza lacaet
én kichen é vé, ma 'z éo sébéliet
goudé bézan maro ! Eno é tiziran
réduzan ma horf paour én douar da vreinan.
Mar bo é volanté hag é gras ma 'has di
ne houlenan netra nemert ma collakin,
ér joayo trionfant, gant hoant d'é andurin
ha detaminé (?) én neuf, hep nep casti
keit ha ma chömin béo ; kemend a rin
ha vo evid é hloar, ha kemend a lirin,
ma holl actionou. Ha rac-sé é fell d'in
é gafed ér vro-man, pé [otremant] é kellin
ma holl espérans hag ivé ma holl boân.
Me gred, eur ré benag em 'hlévo é ouélan,
hag en défo truhé, ouz ma guélet bopret
o persévérin crenf én eur glahar parfét.
Ha rac-sé, mar balé voar nep tro ér vro-man,
d'in em em ziscoézon, certén, mar plij gantan.
Mar deu d'en em ziscoé d'an neb én défo hoant,

assur, mé hen guélou, espiscialamant !
Ma 'halón zo doânié d'hen guéled eur véach
voar ar bet ; 'hoaz eur véach ! ma na van davantach.
Ma Hotro - mé hou pet d'am lemél a dourmant
hag a néhamant bras ! Roet d'in incontinant,
eur guir basiantet, o tont d'am bisitan
ma doh' resuscitet ! Escuit ho suplian
da rein d'in ho prézans, mar plij genah', hirié !
Ar péz 'a souhétan bopret ha noz ha dé
éo guéled an ouvraj demeus ho majesté.
Hennéz éo, ma holl hoant ha ma holl garanté,
da uélet ho pisach - Ma Mest ha ma Salver,
me ho pet, ma Hotro ! hep dalé pell amzer !
[Ouzpeny] 'hoaz ho pédan, mar bé ho plijadur,
da zont d'am assistan dré humilitéé pur,
en fait ne allan gout a rout hag a andret
én péhini ma 'z oh', ma hahèn d'ho cafet.
Neuzé me vé contant, collocké én joayo !
Déja é possédan a réjouissanso.
Avis a ra d'in-mé ne allan ket cafet
a vrasoh' plijadur, nag a évurustet
evél am bé, neuzé ; rac-sé na gredan ket
é cessah' ; ma Hotro, de ma 'haran parfét.

JEZUZ en em gav étal AR VADALEN,
hag a lavar :

Groec, lavar d'in-mé petra éo a ouéles,
gant kemend a hirvout ? Na piou éo a gleskes ?

AR VADALEN n'heñ anav ket hag a lavar :

Ma hotro biniget, real a lealdet,
rac-sé, levéret d'in mar ho heus han guélet,
pé mar dédi cuzed ébarz én ho métou.
Mar gouzoh', a dra sur, reit d'in é géhélo ;
rac hirder am eus, sur, o hortos é uélet,
Jamès na vézin aes, ken n'am bo han guélet,
na né séh' an daerou dimeuz ma daoulagat,
ma 'halon n'abaizo, entré ma hillin pat.

JEZUZ a lavar :

A ! Mari-Madalen, groa hirvout d'has péhét,
ha ne ouél ket pelloh' da boân Salver ar bet.
Mé é héo da brénér, da vest ha da hotro.
Rac-sé en em gonsol ha ne hra mué canvo,
p'an don resuscitet da benn an drédé dé
d'an termen ordinal, pa voa ma bolanté.

AR VADALEN a 'n em daol war hé daoullin,
hag a lavar :

A ! ma Hotro !.. Ma Mest !.. Ma studi biniget !..
Mé ho hanev ! Hui éo, oll dézir ma speret !

JEZUZ a vié outl da bocat d'é dreit, hag a lavar :

N'am seou ked én nep giz, Mari gant da bocou.
Ma zreid a zou présius : né doueh ket da hénou
Té heus eun iné mat, coulscoudé ma héo bet

*souilled a bep reñc [?], ma' hœa rekis laret
 p'an don [mê ken] santel, ken sacr a heb andret.
 obér a nevé flam eur horf, da gonsorit,
 hag a vo pur ha net da douch ouz ma hini.
 En ty Simon al laour, mar ho heus sanj a sé,
 voé kentan ma leris pardonin ho hini,
 hag a brometis d'eh, gand ar gondision
 na deujah' birviken, ébarz en nep féson,
 da retorn da béhin, mès bepret da baret.
 Mar delhet mat d'ho kir, mé na zislirin ket.*

JEZUZ a ya euit . AR VADALEN a lavañ :

*Carged éo ma 'halon d'joa hag a gourach !
 O ! pebeuz plijadur é resevan hep flach
 goudé displijadur ! Reseved eun termen
 hag em eus cafet hir, évit é vézan crenn !
 Mé ho trugaréca, ma Hotro-bimiget,
 dré an humilité ho heus bet teurvézet
 da sont da visitan eur verh' ken hirvoudus,
 péhini dré ho cras ho heus rentet joaus !
 Gant ma 'hontatamant, mé a yalo dré bress
 david an ebestel, hag a zisclerio rés
 penaus em eus gwélet hon mest hac hon otro
 ébarz ér jardin, dign, goudé é souffranso.*

P'eo gwir en deus Ar Villemarqué lennet dorn-skrid Pol de Courcy, hag a oa gwelloc'h eget hini Lesquiffiou, en deus lennet ar gwerziou man ivez. Hag ez eo eur souez n'en divije ket gwelet e oa muioc'h a gan en tamm-se hepken eget er Barzaz-Breiz, en e bez !

Rak kan a vez e oberou ar Richou. Diouz-se eo o anavezan estroc'h eget diouz doare ar gwerziou. Da varzed milzin an amzer vremen, pismigerien mar zo dirak skridou ar re goz, dre ma kaver geriou gallek enno, e c'hellan lavaret, mar deo glan o brezoneg (hag eun tammik re alies) n'o deus ket a gan. Calloc'h, hen, en devoa, evel Richou. Hag abaoe Calloc'h ? Nikun, marteze, nemet Loeiz Er Gal, e Bro-Guened.

Trista tra evit eur barz eo beza hep danvez kana, en deus lavaret eur barz a Vro-Skos, gwechall. Ya, met eun dra trist ivez, evit eur barz, eo gwerzaoua di-gan.

Na spontit ket dirak eur ger gallek, Barzed an amzer-vremen, saverien skridou talvoudus, unan pé zaou ac'hanoc'h ; (da lavarout eo, n'ankounac'han na *Kan da Gornog*, nag *Imram*) ; hogen spontit kentoc'h en aoun da gana di-gan !

I. AN DIBERDER

Da veza moulet war Feiz ha Breiz : **PECHED HA GWALL-GEUZ PER**, gant Laurans ar Richou, (dimeuz Ar Bassion, hag Ar Resurrection) ;

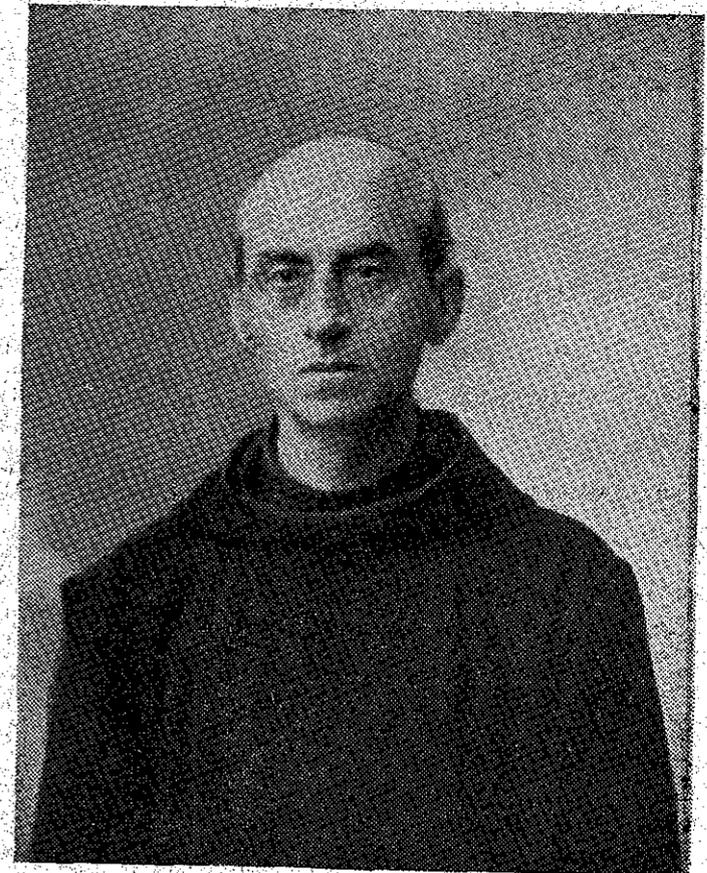
HERODIAS, gant Laurans ar Richou, (dimeuz Yan-Vadezour) ;

BURZUD KENTA SAND ERWAN, gant Laurans ar Richou, (hervez an tamm n'eus nemetan diouz Buhez Sant Erwan.)

KER IS BEUZET, gant Laurans ar Richou, (dimeuz Buhez Sant Wenolé), ha tammou all, tennet diouz an dorn-skridoù koz gant Iwann an DIBERDER.

BREIZIZ A OUENN VAT !

an Tad Yann-Loeiz Malgorn manac'h eus a Urz Sant Beneat 1863-1941

Yann-Loeiz Malgorn, a deuas er bed, e Kistarreun, e enez Eusa, d'an 20 a viz du 1863 ; ez-vihanik ne gleve nemet brezoneg endro d'e gavell setu perak e karas kement ar yez en devoa desket war barlenn e vamm.

Goude beza graet e studi, e Pont-Kroaz, e voe beleget e Kemper, d'an 18 a viz du 1886.

E vreur Paol, c'houec'h vloaz kosoc'h egetan, a oa a-benn neuze oc'h ober skol e Pont-Kroaz ; Yann-Loeiz, eur wech beleget tr voe kaset di ivez da ober skol hag eno e chomas betek ma savas c'hoant gantan da vont da vanac'h, da lavaret eo e miz here 1899. Gwiska a eure sae menec'h sant Beneat, e Santez Anna Kergonan, e parrez Plouharnel, e bro Wened.

En amzer-se edo Combes koz o c'hoari e Danguy ; leoned ha leonezed Frans a waske muiac ma c'helle ; pa rankas

leonezed Sant Mikael Kergonan kemerout hent an harlu, an Tad Malgorn a dec'has ganto da Vreiz-Veur hag e chomas pemp bloaz e Lowes, e kichenik Southampton.

Er bloaz 1910, ez eas davit e genreudeur o devoa kavet repu e Linciaux er Beljik : Ar blijadur en devoe da gaout eno e vreur Paol, a oa aet ivez da vanac'h o kemeret skouer war e vreur yaouank.

Wardro ar bloaz 1912, e voe kaset da Blaurin-Montroulez, da ober skol en eur maner hag eno, pa ne veze ket dalc'het gant e skol, e blijadur oa ret an doarn da veleien ar parrezioù tosta.

Er bloaz 1920, e tistroas da vat da Kergonan. E deizioù kenta miz c'houevrer 1935, maro e vreur Paol hen doanias kals ; kalon-laosk en deveze alies, daou pe dri bloaz a oa ; koulskoude ne jomas war e wele nemet pemzek dez ; mervel a eure e peoc'h d'an 8 a viz

é'houevrer 1941 ; 78 vloaz a oa abaoe m'oa bet ganet ; 55 bloaz, abaoe m'oa bet beleget ha 40 vloaz abaoe m'oa aet e Urz Sant Beneat.

Ouz e goll Feiz ha Breiz en deus kollet unan eus ar re hen c'hare hag hen harpe ar muia ; ar pennadou-skrid a embanne en hor c'helaouenn a zine : Yann Gostarreun.

Er bloavez 1927, e skrivas : **Hor Breudeur Tramor ha ni, ha Traou ha traou all ;**

er bloaz 1928 : **Marvailhou an Anaon ;**

er bloaz 1929 : **An Itron tamallet e gaou ;**

Marvailhou Tramor ;

er bloaz 1930 : **Janned ar Fur-Zodez ;**

Arzur hag e varc'heien ;

er bloaz 1931 : **Miser ha Run ar Vran.**

Eun diuinadenn bennak savet gantan a gaver ivez aman hag a-hont.

Ouspenn ar pennadou a rae e-unan, an Tad Malgorn a gemeras ivez ar bor an da adskriva evit Feiz ha Breiz, gant e skritur ken aes d'an holl da lenn ; **Meulidiguez Queguin - Caer Cure Sant Yann ar Biz, decedet e miz Qerzu 1803** hag ar werz a zavas, en e brizon, eun nebeud derveziou hepken a-raok e varo, an Aotrou Branellec, kure Minihy Kastell-Paol, dibennet e Brest, d'ar 17 a viz ebrel 1794, da zeiz ar Yaou Gamblid, gant torfetourien hudur an Dispac'h ruz.

An Tad Malgorn a roas ivez da « Annales de Bretagne » 1909-1910, eur studiadenenn a bemp pajenn ha kant war brezoneg Eusa, gant notennou savet gant J. Cuillandre ha J. Loth.

E penn ar studiadenenn-se e lennomp kement-man :

— **Dom Malgorn, originaire d'Ouessant, possède à fond le breton de son île natale. A ma prière, il a utilisé les loisirs que lui crée, à l'étranger, la loi sur les Congrégations, pour transcrire, suivant l'orthographe ordinaire et aussi phonétiquement, les formes de son dialecte correspondant à celles des mots du Dictionnaire de Le Gonidec. Il y a ajouté**

bon nombre de mots inconnus ou peu connus en usage dans l'île. Il s'est ainsi appliqué à préciser par des exemples le sens exact des mots qu'il a relevés. Nul doute que ce travail, si méritoire, ne rende de sérieux services à l'histoire de la langue bretonne.

J. LOTH.

Pebez tenzor a vefe pennaouet, e berr amzer, ma karfe kement beleg a zo bet savet war barlenn eur vreizadez ober, er barrez m'eo, ginidik anezi kouls hag er barrez m'ema enni o labourat, eun dastumadenn par da hini an Tad Malgorn ; mat eo sevel gerioù nevez pa vez ezomm ; gwelloc'h eo dastum ar gerioù koz n'emaint, en implij, nemet e parrezioù a zo.

Buhezioù sent breizat, evel sant Perek, sant Meriadek, sant Maugan, sant Budok, sant Kado, savet e saozneg, gant ar Chaloni Doble, person Wendron, e Kerne-Vreur, a zo bet troet e galleg, gant an Tad Malgorn ha moulet war ar « **Bulletin Diocésain d'Histoire et d'Archéologie,** » renet gant an Aotrou chaloni Perennès.

War an hevelep « Bulletin », niverenn Septembre-Octobre 1926, p. 284-295, en deus moulet c'hoaz eur studiadenenn dalvoudus war ar brezoneg e eskopti Kemper ha Leon, edouç an XIXth kantved, e kervomp enni al linennou-man : « Il est incontestable ... que si, dans l'état lamentable où était réduit le breton (vers 1840), le clergé devait faire son **mea culpa**, il fut aussi l'un des promoteurs et l'un des ouvriers les plus actifs de sa restauration. »

Siouaz, diste eo an harp a ro belelen ar c'hantved-man d'ar brezoneg, e skoaz an hini a roe d'ezan belelen ar c'hantved diweza !

Ra vezo, da vihana, skouer an Tad Malgorn, eur sklerijenn hag eur gentel : eur gwir vab da Vreiz hag eur gwir vab da zant Beneat setu peira eo bet edouç e vuhez : labourat dreist en deus graet ; ra ziskuizo breman e peoc'h, e tal e vreur, e abati Kergonan, e bro santez Anna.

Y. V. Perrot

MARVAILHOU KOZ EUSA

dastumet gant an Tad MALGORN

ha bet moulet e « Annales de Bretagne 1909-1910 »

I. - Ar paotr bihan hag ar bleiz.

Gwechall e oa unan bihan o vont da gas amanenn (1) d'e vamm goz hag ec'h en em gavas ar bleiz gantan hag a c'houlennas outan :

— O vont da belec'h emañ, paotr bihan ?

— O vont da gas amanenn d'am mamm goz.

— Pelec'h emañ ti da vamm-goz-te ?

— Sellit a-hont, eun ti bihan, eun ti tawar'h !

— Mat eme ar bleiz, kea ebioù an hent-se ha me a yelo en hent-man.

Ar bleiz a lamme dreist ar parkeier hag ar c'hleuzioù hag a en em gavas a-raok ar paotrig e ti ar vamm goz, hêl lazaz hag a yeas er gwele en hê flas.

Pa voe en em gavet ar paotr, e sko war an nor hag e lavar :

— Mamm goz, digorit an nor d'in !

— Moustr war an tipotap, va mab !

Ar paotr a voustre, met n'helle ket digeri hag e krie ouz e vamm goz :

— Mamm goz, n'oun ket kapab.

— Moustr kalet war an tipotap, va mab. Erfin e c'hellas digeri an nor.

— Pelec'h e vezo laket an amanenn, mamm-goz ?

— Lak hen aze en daol, mab ! Naoun ac'h eus, va mab !

Trouc'h bara ha kea da gerc'hat kig eus ar charnel.

(1) E Eusa, e lec'h amañ, «beurre», e leverer amanenn pe gentoc'h amañ ; ar gwir ger eo amanenn, rak ne leverer ket bara amañ, met bara amanenn ; e Bro Wened, e leverer amonenn hag e Kembre ymenyn.

II. - Trant.

Gwechall e oa unan hag a oa maro e dad tregont miz a-raok ma 'z oa deuet war an douar hag e oad nec'het o klask gouzout pe seurt hano da rei d'ezan ha e voe lavaret hen lakaat « Trant ».

Dre ma roed boued d'ezan e kreske ha gwella tra a gave oa kouign hag e vamm a ranke klask an danvez d'hen ober.

Dre fors debri kouign ar paotr a oa deuet da veza bras hag e vamm a lavare e rankje mont da c'hounit e voued rak eun debreñ mat oa.

Ha Trant a lavaras ober e zac'h d'ezan da vont e rout hag e voe dastumet e damnig traou d'ezan en eur chaosonenn ha laketa d'ezan eur gouign en e askre.

Ar c'haz a oa war ar piler (2) hag a grie :

— Ec'h, ec'h, debri kig e vamm goz !

— Mamm-goz, ar c'haz a lavar : Ec'h ! ec'h ! debri kig e vamm goz !

— Sko gantan, mab, sko gantan ; sec'hed az peus, va mab ? Mat kea d'ar varrikenn da eva gwin !

Ar c'haz a grie adarre :

— Ec'h, ! ec'h eva gwad e vamm goz !

— Mamm goz, ar c'haz a lavar : ec'h ! ec'h ! eva gwad e vamm goz !

— M'hen lazo, mab, m'hen lazo ! Riou az peus, va mab, mat deus er gwele aman da domma !

Hag ar paotr a lavare :

— C'houi ho peus daou zorn bras, avat, mamm goz !

— Evit labourat buan, evit labourat buan !

— C'houi ho peus treid bras, avat, mamm goz.

— Evit bale buan, mab, evit bale buan.

— C'houi ho peus daoulagad bras, avat, mamm goz !

— Evit gwelet a-bell, mab, evit gwelet a-bell !

— C'houi ho peus diskouarn bras avat, mamm goz !

— Evit klevet a-bell, mab, evit klevet a-bell.

— C'houi ho peus genou bras, avat, mamm-goz.

— Evit debri buan, mab, evit debri buan !

Ha c'hap ! ar bleiz a iounkas ar paotr dioc'htu, en eur c'henaouad.

(2) piler = maen an oaled.

c'harr, kezeg outan hag eur fouet houarn hag a bouesje pemp kant lur. Hag e voe graet ar pezh a c'houlenne gant gras beza pare dioutan.

Hag hen en e rout. Pa oa en em gavet e toull dor an ifern e c'houlennas digor hag e voe goulnnet :

— Piou a zo aze ?

— Trant emezan.

— A ! eme an diaoul, digor buan ; tregont asamblez.

— Me, eme Drant, a zo deuet da gerc'hat eur c'harrad aour hag arc'hant.

Hag e voe lavaret d'ezan ne vije ket roet.

Ha trant, gant e flip warlerc'h Paolik. Paolik pa zante an taoliou flip o koueza war e ler a lavaras karga buan e gar da Drant ma 'z aje er maez. Ha Trant e rout gant e garrad.

P'en em gravas e oad nec'hetoc'h gantan eget gant e garrad. Ha neuze an itron a lavaras e gas en dro d'an ifern da gerc'hat fri an diaoul koz d'ezan.

Trant a lavaras e rankje kaout eun horz hag a bouesje pemp kant lur hag eur gevel hag a bouesje kement all.

Roet d'ezan e draou hag hen en dro. Ne vije ket pell o vont pa ouie an hent. Pa voe en em gavet e tal an nor e c'houlennas digor :

— Piou a zo aze ? eme ar porzier.

— Trant !

Hag e voe kriet dont holl da harpa an nor met Trant pa ne zigored ket d'ezan a en sin

III. - An tenna d'ar zord.

Pa vez ar yugale oc'h ober eur c'hoari bennak ha pa vez c'hoant da c'houzout piou a vezo « ebarz », da genta, e kemerer eur boned ha pep hini a laka eur biz war e vord ; unan bennak a zibun neuze ar rimadell-man :

Eul loa, diou loa,
Karabine, karaba,
impin, bourdoun,
kaskarin, griffoun,
er mēz, kompagnon !

IV. - Ar gouelini.

Etre gouelini e klever alies an diviz-man :
— N'oas ket deuet d'am gwelet pa oan klanv ?

— M'her gouie ?

— Poan gof ? poan gof ?

V. - Ar melfed krogennek.

Pa vez c'hoant da lakat eur velfedenn krogennek da zispaka he c'herniel e leverer d'ezan :

— Birou, birou, astenn da gorn, me a lavaro d'it e pelec'h enna da dad ha da vamm ;

lakeas gant e vailh da vrousta an nor. Hag edod tout adrenv an nor oc'h harpa ; pa welas Trant an hini koz e krogas gant e c'hevel en e fri. Ha Paolik a grio : truez ! met nul oa ; Trant a oa krog mat ; ar re all a deuas da gregi e lost Paolik hag e teujont holl d'e heul krog an eil e lost egile.

Pa oa en em gavet e kichen dor ar maner e krie dont da zikour met e lec'h dont da zikour eo prenna an nor outan eo a raed.

Ha Trant ober eul lamm, war e zi, war ar vur, met derc'hel mat a rag da fri an hini koz. Abarz ar fin e tistagas ar fri hag e kouezas war e gein er porz.

Neuze an itron a c'houlennas digantan pegement a goumanant a ranke kaout evit mont kuit.

Ha Trant n'en doa ket affer nak aour nak arc'hant da gas gantan d'ar ger, e ranke kaout ed.

Diskouezet en doa peger bras e ranked ober ar zac'h evit karga an ed ha n'oa ket a-walc'h gant eul lestrad evit her c'harga, e voe ranket presta eun all c'hoaz. Pa oa en em gavet Trant gant e zac'h er ger, en doa lavaret d'e vamm dont da zellet petra a draou a oa. Met Trant en devoa naoun :

— N'eus netra da zebri, en ti, emezan.

— Eo, eme e vamm, eur gouignenn a zo aze en daol !

Keit ha m'edo e vamm oc'h ober an dro d'ar sac'h, Trant a yeas da glask e gouignenn ha pa grogas enni e oa eul logodenn ebarz hag a lammas en e askre.

Ha kement a spont en devoa bet ma varvas gant e aoun.

Ar rimadeller, bep ger, a dap war eur biz ha neuze an hini ma lavar d'ezan : « er mēz kompagnon » a ya er mēz ; ar re all a jom ken na vezo mui nemet daou ; an hini ne vezo ket bet pedet da vont er mēz, a vezo « ebarz ».

An tenna d'ar zord, en doare-se, a zo anavezet ivez e Posrporer.

Goude ar goanv, da lavaret eo e miz meurzh wardro gouel Paol, ar gouelini a vez gwelet o nijal a-vagadou bras a-uz ar meziou, o hopal « Paol gaoc'h ! Paol gaoc'h ! »

M'oar vat n'o deus ket ankounac'haet penaos e oant bet lakat e pinienn gant sant Paol p'edo er skol, gant sant Iltud, dre ma oant bet o laerez ed ar manati...

dindan an daol, e Porz-Paol, o tebri kig ha kaol !

Pa ne zispak kef ar « birou » e gorniel goude beza bet pedet meur a wech, e tufere warnan.

AN EONTR MILIONER

troet diwar E. Souvestre

Fant an Aour, intañvez Per ar Madeg he devoa gouzanvet gwall reuziou. He mab hena Dider, skoazell an tiegez, a oa bet beuzet war vor hag e chome war e lerc'h pevar a yugale vihan etre daouarn ar vamm goz. Eun hevelep darvoud en devoa torret an embannou etre he merc'h Tina, hag eur paotr yaouank a zoare. Ken gwas skoet ee'h en em gave an intañvez, ma rankas al Lom, an eil mab, hag a oa war ar studi da vont da veleg, chom er ger da sikour kas al labour endro wardro an atant.

Ar familh gez a chome ganti evelato, e kreiz he zrubuilh, eun tamm fizians da wellaat he stad. Tonton Laou a oa aet eus ar vro ugent vloaz a oa. Abaoe edo o labourat en Amerik. Kalz, bet aet di evelañ da c'hounit o buhez, a oa dizroet, darn anezo, meur a wech milioner.

Hogen, edod o nevez reseo eul lizer digant Tonton Laou hag e lavare al lizer-se edo an eontr en em gavet en Haor-Nevez ha dizale e vije er ger gant e holl beadra, goude beza lavaret kenavo evit mat d'ar « Bed-Nevez ».

Azalek an deiz-se ne oa hanon en ti nemet eus lizer Tonton Laou, erru d'ar ger gant e « holl beadra ». Lom, speredet lemm ha desket bras a lavaras, e weled mat, dre al lizer ken brao distaget, e oa an eontr, pinvidik-mor.

Ha setu ar speerejou hag an teodou da vont endro, hag an eil a lavare kaeroc'h eget egile.

— A ! a huanadas an intañvez, ma vije bet beo Dider ! Setu aze hag a vefe het eur skoazellour mat evitañ.

— E yugale a chom war e lerc'h, eme Vel ar vatez, hag arabat d'oc'h kredi kennebeut ne vezo ket laouen Tinaig o kaout eun tam-mig argourou digant an eontr !

— Da ober petra 'n diaoul, eme Zina, en eur heja he fenn gant tristidigez.

— Da ober petra ? a lavaras Bel ; feiz evit lakaat kerent an Aotrou Karadeg da chom peoc'h, ha pa ne vefe ken ! Kaer o deus bet ar re-man kas o mab da vortolod, evit mirout outañ da zimezi gant Tinaig, kement-se ne viro ket outañ da zistrei pa garo Tonton Laou.

— Kea da welet, ya, hag heñ en deus

c'hoant distrei ! a elgerias Tina, lentik holl.

— Ac'hanta ! c'hoar, ma chom Karadeg a-dreuz e kavi eun all. Gant eun tonton en Amerik, aes e vezo d'it kaout eun hanter-tiegez, bez dinec'h ! Ha piou oar ? Daoust ha ne zigas ket gantañ eur paotr yaouank bennak, milioner evelañ gant ar c'hoant da ober eun niz anezañ ?

— Ya, kredabl, avat ! eme ar plac'h feuket. Me n'oun ket preset da zimezi tamm ebet michans !

— Ar pezh a zo preset, eme ar vamm, eo ma c'hello Lom adkregi gant e studi ha kaout unan bennak da baea evitan.

An aotrou kont en doa prometet paea eveladoun, eme Lom, ankounac'haet gantañ edo erru e donton milioner d'ar ger.

— Eur pezh kaer prometi pa ne ra netra ! ha da c'hortoz an amzer a dremen hag hor yalc'h a ya buan war dreutaat. Evelse emañ an holl aotroued vras ; ne glaskont nemet o flijadur hag a-benn ma teu koun d'ezo o deus prometet ober vad emaoch maro gant an naoun.

— Chomit peoc'h 'ta ! Emañ erru Tonton Laou eus an Amerik, ha kenavo d'ar yalc'h treut. Skrivet en deus : « Erru ouñ gant va holl feadra ! » Hag e kav d'oc'h n'eus hanon ebet ac'hanomp ?

— Gwir eo ! eme an intañvez. En hent emañ, hag e c'hell digouezout a vare-davare. Tina, hag aozet az peus evitañ eun dra bennak ?

— Mamm bezit dienkreiz. Sellit kentoc'h. Hag ar verc'h a zigoras an armel-voued.

Eun tamm brao a gig moc'h a oa eno e keñver eur pezh anduilhenn vogedet ; eus bern krampoez lardet, eur pladad fars fourn hag er c'horn eur podad chistr eus ar c'henta, kement a c'houez vat a strinke eus an armel ma teuas an douer e genou ar yugale vihan.

An intañvez a yeas d'ar zolier, a ziskennas eus he fres, eur zervied a seurt gant ar re a servich d'ar goueliou bras evel pask ar yugale, pardon ar barrez... Kemerout a reas er ganastell ar pladoù braoa hag an diretenn eur gountell nevez flamm hag eul loa arc'hantet, an hini n'oa nemeti en ti.

Edod o peurechui ar pourchasou pa zeuas

unan eus ar vugale d'ar red en ti ken a zialane.

— Mamm-goz ! Mamm-goz ! ... Eman-heñ o tont !

— Piou o tont ? eme an holl.

— Piou met Tonton Laou 'ta ! a c'hañ-mas eur vouezig skiltr.

An holl sellou a droas ouz an nor. Eur moraer a oa war an treuzou. En e zourn dehou e talc'he eul labous iskis, eur per-

erruout, graet ouspenn tri mil leo gantañ evit dont ! »

Lom eo a gredas tostaat da genta ; war e lerc'h ez eas Tina, goude an intañvez hag ar c'hosa eus ar vugale vihan ; Pa voe klasket avat lakaat ar vugaliou all da dostaat e voe en aner. Elec'h pokat d'ezo neuze, Laou a vriatas Bel.

— Fei d'am Doue ! Me gave d'in ne vijen ket bet en em gavet biken ! Ha gouzout a rit, Fant — hano an intañvez oa hennez — ez eus eur gwall frapadig etre ti-gar Montroulez hag ar Roudouz ?

Lomm, lemm e lagad, a verzas neuze e oa boutou-ler ar moraer goloc'holl a boul-trenn.

— Daoust ha Tonton a vefe deuet war droad ? a c'houlennas heñ gouezet.

— Tribie paotr ! Daoust hag e kav d'it e vijen deuet betek amañ war vag ? eme an martolod en eur c'hoarzin' ar pez ma c'helle.

Lom a reas eur sell warzu an nor.

foked, ha gant e zourn kleiz e fene eur mat-mouz krenn.

Ar vugaligou spontet a dec'has d'en em guzet e barlenn o mamm-goz, a chome souezet maro ha Lom, Tina ha Bel a oa ken souezet all.

— Petra 'r fouitr ! Daoust hag e vefe aoun ouz va loened ? a lavaras Laou en eur c'hoarzin... Ac'hanta 'ta, mont a ra mat ar bed ganeoc'h ? Tonton Laou eo a zo oc'h

— Met ... hag ho peadra... ho maliou ?

— Va peadra ? Kement em eus a zo war va c'hein paourkez niz ! Eur moraer a vefe re drabasus evitañ stleja maliou war e lerc'h. Gant ma c'hello sach a war e gorn butun ha lipat eur hannac'hig bep an amzer emañ laouen hag eurus ar paotr Laou. Me n'oun ket ker figus-se va bihanig.

Fant hag ar vugale a reas sellou enkre-zet an eil ouz egile.

— Va digarezit, Tonton Laou, met ... ni gave d'eomp ... diouz ar pez a skrivec'h...

— Petra gave d'eoc'h ? oc'h en em gaven m'arvat war eul lestr' ar c'hantet ?

— N'eo ket, eilgerias Lom, en eur glask c'hoarzin, met gant ho maliou ... evit chom eur pennad ganeomp ; rak 'ho lizer a lavare e oac'h deuet evit chom.

— Va lizer ?

— Hag e lavarec'h zoken ec'h en em gavec'h gant hoc'h holl beadra.

— Ac'hanta paotr ! setu amañ va holl peadra ; va feroked ha va marmouz.

— Jezuz, va Doue ! aze emañ ho fortun a-bez ? eme dud an ti holl a-unan.

— Gant va sach mortolod el lec'h ma z eus meur a loerenn didroad, meur a Foched divanch ! Arabat d'eoc'h kredi e vefen ne-c'hetoc'h evit-se, bugale geiz. Keit ha ma vezo seder ar goustians ha yac'h ar galon, lezit da vale ! Hepik avat ! c'hoar gaer, gwelout a ran aze chistr melen, ha gwall zizec'het eo va riboul-ar-patatez warlerc'h ar c'haloupadenn vat am eus graet. Allo 'ta Fri-tougn, gra eun tamm salud d'ar gerent, hag e vezi eur paotr mat.

Ar marmouz a reas teir rampadenn hag a yeas da azeza eun tammig, en eur skrabat e fri.

Ar moraer aet da azeza ouz taol a servichas d'ezañ e-unan eur skudellad vat a chistr melen hag a lipas e vourrou diwarnañ.

— Beuz eo chistr Breiz ! Evel voulouz eo d'ar stomog, c'hoar-gaer.

Doareou diseven an eontr koz a zisplijas kalz d'an holl. An intañvez a oa feukel.

O welout ar pladou war an daol, Laou a lavaras en doa naoun-du. Ranket e voe lakaat ar bastell gig moc'h war an daol hag an dorz vara boulec'het. Fant avat a glozas buan an armel gant aoun e welfe Laou ar c'hrampoez hag ar gouignenn amann.

Ar moraer a grogas da zanevella e yuhez, ar moriou en doa treuzet, ar broiou en doa graet evit netra, koulz lavaret ; eur bae dreut, fripet kerkent ha gounezet. A-benn eun eur ranellerez e oa sklér d'an holl n'en doa an Tonton Laou ken peadra nemet eur spered laouen, eun teod distagell hag eur c'hoant debri eus ar gwella.

An holl a gavas diés kenañ klevet ar gofesion-se a ziskoueze paourentez an Tonton « millioner » ha pep hini han diskouezas hervez e garakter. Ma n'oa Tinaig nemet eur tamm souezet, Lom a oa fallgalonet ha feuket ouspenn, e-lec'h an intañvez, gant ar c'heuz he doa, a oa droug bras enni. Dizale, an Tonton her gwelas anat. Ar marmouz o veza spontet ar verc'h vihan en eur vont war he lerc'h. Fant a c'houlennas grogas ma vije klozet buan er c'hraou moc'h goull ; hag ar feroked o veza pigoset e plad ar moraer. Lom a lavaras, ne c'hellfe den e c'houzanv en ti. Tina gavas gwelloc'h chom peoc'h. Mont a reas er-maez da labourat war-dro an ti gant Bel, hag ar vamm-goz a grogas da neza en tu-all d'an treuzou.

Chomet e-unan gant e niz a glaské kuzat e wall-souezenn dindan eur falz laouenedigez, an eontr a lakaas war an daol ar skudell goullouderet gantañ a nebeudou ; c'houtellat a reas eun tamm ; lakaat a reas e ilinou war c'horre an daol ha sellout a-bik e daoulagad Lom.

— Ha gouzout a rez paotr, emezañ sioulik, e c'houez eun avel fall en ti-mañ ? Ken du eo dremmou an holl, ma kredfed en eun darvoud fall bennak, ha den ebet amañ n'en deus kredet lavarout d'in c'hoaz an distera ger karantezus. Daoust hag evelse eo e resever eun Tonton bet ugent vloaz hep dont d'ar ger ?

Lom a lavaras buan en devoa graet pep unan ar pez a c'helle, ha n'edo ket e galoud an tiegez ober gwelloc'h d'ezañ.

— Gellit ho pefe evelato beza sederoc'h em c'heñver ? Mat, sell ! me a zo amañ evel eun den a re ; an holl a sell ouzin a gorn... Me avat, ne blij ket d'in ar rendaelou, awalc'h eta a chaokerez, war ar poent-se, paotrig. Evelato, dalc'h sonj ho pezo keuz bras eun deiz d'ho sellou du ; ne lavaran ket muioc'h d'it.

Lom, lemm e spered, a welas e oa faziet ; en doa an Tonton arc'hant bras warnañ nemet ne felle ket d'ezañ diskouez netra da zen ken na vije gwelet.

— An Tonton Laou ne vefe ket bet kement-se a lorc'h ennañ oc'h erruout er vro, anez an arc'hant bras en doa gounezet er Bed-Nevez, a soñjas Lom.

N'eo ket eun tamm marmouz fall, hag eur c'hoz labous eo en defe lakaet kement a fouge ennañ. Tonton Laou a zo kordet a finesaou, ha betek-heñ n'eus bet nemet farserez gantañ, ha ni bet sot a-walc'h d'her c'hredi... E c'heriou diweza a zo sklér.. Buan, buan, chenchomp tu d'hor chupenn.

Lom a zigarezas eun abeg bennak evit tec'hout er-maez. Mont a reas da gaout e vamm hag e c'hoar ; lavarout a reas d'ezo e gavadenn. An holl a gabalas da zistrei d'an ti, laouen bras en taol-mañ pep hinl evel re all en o lec'h. Fant a hastas lavarout he doa keuz da veza renk et mont eus an ti a-greiz holl ; kement a labour he doa da ober ! Gourdrouz a reas, o veza n'oa ket muioc'h a friko war an daol.

— E pelec'h 'ta emañ ar c'hrampoez hag an tamm gwastell a zo bet aozet a-ratoz kaer evit distro laouen an Tonton kaer ? Hast ! ta, Bel ! Lak ar billig lostek war an tan, ha te Saig, kea da welout ha

n'eus ket a viou e neiz ar yar vriket ma vezo graet eur fritadenn da Donton. N'eus ket a chistr a-walc'h er pod ! Kea 'ta Tina d'her c'harga d'ar c'hao. An duellenn am eus bet lakaet dec'h war ar varikennad chistr gwella hon eus, abenn ma teufe Tonton Laou d'ar ger.

Pep hini a sentas ha pa voe aozet pep tra an holl a deuas da azeza ouz taol en dro d'ar morae, dudi leiz ar c'halonou, heligenta ganto da c'houzout piou a rafe ar gwella d'an Tonton muia karet.

Tinaig a oa a-wel d'ar mortolod, kement a lorc'h enni ma lavaras hemañ en eur vouc'hoarzin :

— Ac'hanta ! Gwell-a-se ! Setu aze vat eun dremm hag a blij d'in : henvel mil eo ouz he zad, ar paburkaez Per !

Hag en eur dabourinat war he chodou ruz gant kil e zourn kleiz e kendalc'has.

— Feiz merc'hig vrac, anaout a ran da hano abaoe pell'zo. Pet kwech n'em eus me ket klevet hano eus Tinaig, merc'h va c'hoar gaer.

— Gant piou 'ta, a c'houlennas ar plac'h yaouank souezet bras ?

Araok ma c'hellas respont ar morae da c'houlenn ar plac'h, e voe klevet : eur vouez kraouennek o tistaga frès : Tinaig. Tinaig.

Houmañ droas krenn da sellout en dre, sabatuet net.

— Ha ! Ha ! Ha ! eme an eontr en eur c'hoarzin leiz e c'hinou, n'ouzout ket piou a zo ouz da c'hervel ?

— Tinaig ! Tinaig ! eme adarre ar vouez

— Ar perroked eo ! eme Lom.

— Ar perroked ? eme ar verc'h. Ha piou 'n diaoul en deus desket an hano-se d'ezañ ?

— Unan bennak hag a zalc'h sonj mat a c'hanout, a eilgerias Laou, en eur deurel eul luchadenn war ar plac'h yaouank.

— C'houi, an hini eo, me 'zo sur, Tonton.

— N'eo ket avat, merc'hig, met eur mortolod yaouank anavezet gant da galonig.

— A ! Karadeg.

— Emañ deuet ganez !

— Neuze 'ta, c'houi ho peus her gwelet ?

— Feiz, ya 'vat ! merc'hig kèz, ha di-zroet oun eus an Amerik er vatimant m'e-mañ-heñ.

— Heñ ivez a zo distro.

— Ya, hag ar pez a zo gwelloc'h, gant eur yalc'hadig, ha ganti e c'hello en em rei erfin d'e vuia karet hep m'en defe ezomm da c'houlenn sikour digant e gerent.

— Hag en deus komzet ganeoc'h... ?

— Ac'hanout, eme an eontr, en eur gloza menoz ar plac'h yaouank. Ken alies en deus komzet d'in ac'hanout, nizez, m'eo deuet va labous a-benn da zeski da hanô.

Tina a ruzias betek he dioukouarn, gant ar blijadur, hag an intanvez end-eun a oa lorc'h enni. Atao he deus bet kavet kalet gwelout an embannou o terri etre he mere'h ha Karadeg, Laou a lavaras edo hemañ prestig da zigouezout er ger.

Kement e tridas kalon an nizez ma lamm da boket a dro-vriad d'he Zonton Laou.

— Non-de-distak ! setu Tonton Laou deuet mat d'an holl, bremañ, emezañ en eur c'hoarzin; ha sell ! evit ne vezi ket re inouet o c'hortoz da vuia karet, e roan d'it va ferroked. P'her c'hlevi, e seblanto d'it klevout Karadeg.

Eur wech all c'hoaz ec'h en em daolas Tina da vriata an eontr koz, en eur lavarout d'ezañ mil bennoz Doue. Kinnig a reas he dourn warzu al labous ne rae aoun ebet d'ez i mui. Hemañ en eur nijal war he brec'h a ganas : Tinaig!...

An tiegez a-bez a c'hoarzas a greiz kalon. Ar plac'h yaouank a bokas d'ar perroked hag her c'hasas ganti en eur boket d'ezañ.

— Setu aze unan hag a zo laouen bremañ, Breur Laou, eme Fant, en eur sellout outi o vont kuik.

— Karout a rafeñ renta an holl kel laouen hag hi, a lavaras ar morae, dic'hoarz. D'eoc'h c'houi ivez, c'hoar gaer e karfen kinnig eun dra bennak ; nemet em eus aoun da lakaat sonjou doanius da ziouan en ho kalon.

— Eus va mab Dider eo e fell d'eoc'h komz ! a drouc'has ar vamm-gez, a welas splann menoz he breur-kaer.

— Hel lavaret ho peus, a eilgerias, Laou. Pa reas peñse du-hont, e-kreiz ar mor doun, n'edomp ket an eil e-keñver egile, anez, neuñ evel ma c'houzoun, em bije e saveta-et, sur oun, evel e Beg ar Raz.

— E gwirionez, eno dija ho poa salvet va mab paour. Va Doue ! Keit a zo dija abaoe ! ken em oa ankounac'haet. Pardont d'in !

Astenn a reas he dourn da Laou hag hemañ her stardas c'houek en e hini.

— Kement-se n'eo netra, emezañ ; va dever am eus graet ha netra ken. Du-hont avat, e mor an Indez, pa erruas va lestr, e oa konfontet dija lestr Dider. Gellat em eus bet evelato gouzout e pelec'h e oa bet

beziet e gorf paour, hag em eus lakaet eur groaz korz war ar bez.

— Va Doue benniget ! An dra-ze hoc'h eus graet ! eme ar vamm beuzet en he daelou ; trugarez Laou ! Trugarez !

— Ouspenn, a gendalc'has ar morae, bec'h d'ezañ o terc'hel war e zaelou, deuet oun a-benn da adpren e vontr, bet laeret ha gwerzet gant gouezidi ar vro. Setu-hen amañ, c'hoar-gaer, ha d'eoc'h her roan gant plijadur.

en e greiz eur galon aour gwelloc'h eget holl denzoriou ar bed. A ! Nann ! Ne rae forz ebet ken pe ez oa paour pe binvidik an Tonton. Moged ha follentez an holl drabasou, an holl ardou-se, e-skoaz ar pez a zigased hag a lavared d'ez i eus he mab paour chomet ken karet en ti.

Bremañ edo gounezet an holl galonou gant an eontr koz. Skler e oa evit pep hini, n'oa ket pinvidikoc'h an Tonton o tistrei eus an Amerik eget pa zouaras, du-hont evit ar wech kenta. Met gwell-a-se ! pa zigase eufusted e-lec'h arc'hant ! Nag edo gantañ ar wirionez pa lavare da Lom : « dalc'h sonj, keuz bras ho pezo eun deiz d'ho sellou du... »

Ar garantez kenta a zouge an tiegez d'an eontr koz a oa diazezet war an aour.

En hevelep amzer e tiskoueze d'ar vaouez koz eur montr arc'hant a zistribilh war bouez eul las goudronet. An intanvez kèz a grogas ennañ en eur zistaga eun huandenn doanius bras, hag e pokas d'ezañ n'ouzoun ket pet kwech e-kreiz he daelou. Den ebet en ti ne c'hellas mirout da ouela, ha Laou, en taol-mañ ne deuas ket a-benn da guzat pegen fromet e oa e galon.

Pa c'hellas Fant trec'hi war he glac'hañ, e lamm da vriata he breur kaer, en devoa

a c'helle da-gaout; faoz ha diaoulek e oa ar garantez-se, ne c'helle diouan warni nemet c'houervoni ha dizunvaniez. Bremañ her c'harent evit perziou mat e galon, hervez an aviel, gant eur galon eun, a hade unvaniez hag eufusted dre an ti.

Ar morae, moumounet gant an holl, a savas erfin diouz taol, pa zeuas Lom en ti, diwar herr. Aet e oa er maez eur pennadig araok.

— Tonton Laou, emezañ, daoust ha ne vefe ket en ho sonj gwerza ho marmouz ?

— Fri-Tougn ? eme ar morae, nann avat, va paotr ! Me eo am eus e savet, senti a ra ouzin ; va servicher mat ha va c'he-neil eo ; n'her rofen ket evit dek kwech ar pez a dalvez. Met daoust ha piou a zo o klask e brena ?

— An Aotrou Kont eo, a lavarās ar paotr yaouank. O nevez tremen dre aze emañ hag en deus gwelet ar marmouz ; kement eo plijet d'ezañ m'en deus goulennet e werza d'ezañ mar karit.

— Mat, paotr ! lavar d'an Aotrou Kont n'emañ ket ar marmouz da werza, eme an eontr, en eur chacha mort war e gorn-butun.

Lom a ziskouezas e zisplijadur.

— Gwas-a-se d'in, emezañ. Dres e oa deuet da sonj d'an Aotrou Kont en doa prometet paea d'in va studi : Prena rin ar marmouz, emezañ ha paea da studi evidout.

— Va Doue 'ta ! Neuze, eme an intañvez, ne vankfe mui netra ebet d'in.

Laou pa anavezaz ar gudenn a lavarās :

— Va faotr, ne werzin ket va marmouz ; gwelloc'h a rin avat ; d'it eo hiviziken, gra gantañ ar pezh a gari. Her c'hinnig d'an Aotrou Kont, ha gwell-a-se ma pae da studi evidout.

Bravoc'h brava ez ae an traou. Kement

a vennoziou a goueze war an eontr koz ma ne ouie ouz pe du trei. Er Roudouz, me' lavar d'eoc'h, e voe dudi en deiz-se ! Dreist holl pa zistroas Lom eus ar maner gant respont an Aotrou Kont. Pa garo e c'hello bremañ distrei d'e skola ; paet e vo e studi evitañ ha Tonton Laou en e lec'h a sikouro kas al labour endro wardro en a-tant.

An intañvez a anzavas neuze ar c'hoantou direiz a vagent pa zigouezas en ti, evit digoll gwelloc'h-a-se he faziou.

Laou a zirollas da c'hoarzin.

— Neuze 'ta e kave d'eoc'h e oan erru gant eun teñzor ha padal n'ez eus deuet ganin nemet daou loen didalvez.

— Fazia rit, Tonton Laou, a eilgerias Tina rak digaset hoc'h eus d'eomp tri-deñzor eus ar re gaera : eur c'houn eus he mab d'am mamm, e studi d'am breur, ha fizians vras d'in-me ; n'oamp ket evit gor-toz gwelloc'h !

V. Sette.

Dastumit ar Bruzun

El Feiz ha Breiz meur-ebrel, pajenn 35, el lec'h ma'z eus eun dastumadenn gerioù ha n'emaint e geriadur ebet c'hoaz, ar ger kenta aouil en deus kollet e lizerenni ziweza er voulez hag a die beza lennet : aoulin.

Unan eus krenn-lavariou ar bajenn war-lerc'h hag a zo lakel e eil linenn a-raok e genta a die beza lennet evelhen :

Glizenn wenn,

Da c'hlae e tenn,

Eul lenner yaouank eus Breiz-Uhel hag en deus desket ar brezoneg el leoriou a skriva d'eomp kement-man :

Sant Brieg, 8 a viz mae 1941

Mat tre dastum ar « gerioù n'emaint e geriadur ebet. » Traou e giz-se a fell d'ar re yaouank lenn breman, e pep lec'h. Yao, evit Breiz !

Y. THOMAS AR RAVALLIG

Eus e du reizer bras ar brezoneg a skriva d'eomp al lizer-man :

Sant-Laorans 28 a viz ebrel 1941.

Ret mat eo evesaat na vir ket ar bobl ar gerioù en o stumm reiz ; lenn diwar-benn se Dauzat « Géographie linguistique ». Gant se e tleer :

Kutuilh ar gerioù pobl e meur a rann-yezh da lakaat e kemm an doareoù dishenvel anezo ; o c'hevria, goude, ouz gerioù ar yez skrivet, ar gosa ar gwella, ha pa vez gallet, ouz ar c'hembraeg.

F. VALLEE

Goulenn a reomp ma vo kavet eun den, e pep parrez, da ober enni ar pezh en deus graet an Tad Malgorn en e hini evel m'hon eus hen diskouezet uheloc'h.

Y. V. P.

KELEIER AR MIZ

GOUELIOU PASK BREST

Brest a zo bet gwall skoet gant ar Zaozon, dreist holl edoug an noz etre lun ha meur-z Fask diweza.

Setu petra skriva d'eomp, raktal goude an darvoud unan eus hol lennerien :

Brest 15 a viz Ebrel 1941

Emaoamp o paouez beva eun nozveziad i-fern ; eus unnek eur hanter diouz an noz betek c'houec'h eur ha kart diouz ar beureman n'o deus ket ehanet ar bombezennoù da goueza nag ar « Flak » da harzal : Eur burzud eo n'eo ket bet lazet Roparz Hemon ; e dia zo bet freuzet hag en em gavet eo e pign, etouez an dismantrou, wardro 5 eur diouz ar beureman. Wardro 7 eur eo digouezet du-man ; me a gave d'in eo eun tas-mant eo a oa dirazou ; e vleo gwenn gant poultr plastr, e borpanet roget, eur bragou pells gantan hag e dreid noaz, en eur boutou koad : Gouela ha c'hoarzin am oa c'hoant d'ober, war eun dro ! Eun tamm d'oa gloazet e benn gant eur maen o koueza ; e louzaouet em eus va gwella ha gant eur

bannac'h kafe mat em eus e lakel en e blomm, met e di a zo kouezet en e boull ; e leoriou hag e zourn-skridou a zo bern-war bern er c'hao ; Doue a zo test ; eur burzud eo mar deo bet salvet ; soujit e kouske er gambr a sko war leur-ger La Tour d'Auvergne ; dec'h, goude derou an abadenn, e teuas sonj d'ezan da vont da gousket er gambr a-dreuz.

Div eur goude e oa eun toull e lec'h m'edo ar gambr e kouske enni kentoc'h.

Krena a ran c'hoaz o tanevella an traou-se d'eoc'h ha koulskoude oun laouen p'eo gwir eo salv an hini a zo o tere'hel brezoneg ar amzer da zont etre e zaouarn. Ra vo menlet Doue ha sent Breiz :

D'eoc'h, doujus kaer,

KERVERZIOU

Laouen omp bet o klevet n'en devoa bet droug ebet an A. R. Hemon, daoust pegen diskaret eo bet d'ezan e di ha trugarekaat a reomp an Aotrou Doue da veza e ziuall-let evel m'en deus graet.

PEGEN MAT EZ EO MAMM JEZUZ !

Peger mat ez eo Mamm Jezuz !

Unan eus ar gwella lennerien hon eus e dia-vez bro. Rener levraroueg Palez ar Peoc'h e La Haye, ha n'oamp ket evit gouzout petra e oa deuet da veza abaoe ma oa digoret ar brezel, a zo o paouez degas d'eomp al lizer-kaer-man :

La Haye, le 14 mai 1941.

Cher Monsieur l'Abbé,

Je profite du rétablissement des communications postales pour vous dire combien je suis heureux d'apprendre que vous avez bien supporté l'épreuve qui s'est abattue sur nous tous, et que vous pensez même recommencer votre œuvre de Feiz ha Breiz !... On a pu penser un moment que nos centres d'intérêt, allaient s'effondrer dans la catastrophe et il est réconfortant de voir la vie de l'esprit rallier ses énergies. J'espère de tout cœur qu'il vous sera donné de continuer avec la même ardeur l'œuvre à laquelle vous avez consacré votre vie !

Personnellement, je n'ai pas à me plaindre de mon sort. Faisant partie des restes d'un bataillon désigné à couvrir la retraite de nos troupes, je fus mis hors de combat et mené à une position moins exposée quelques minutes avant que la maison où le Commandant dirigeait une résistance désespérée, fut incendiée et s'écroulât sur les derniers défenseurs. Le lendemain mes blessures se révélèrent insignifiantes et je pus rejoindre un détachement qui essayait de se frayer un passage à travers l'ennemi. Dans cette tentative manquée, je fus fait prisonnier, et puis relâché après un mois passé au Mecklénbourg.

Cela se passa il y a exactement une an-

née. Mais le 14 mai, jour qui restera marqué dans notre histoire comme un dies atez puisque c'est la date de la capitulation de notre armée, m'a apporté aussi un grand bonheur.

Depuis longtemps, mon souhait avait été de me convertir à l'Eglise Catholique, mais des raisons de famille m'avaient fait différer ce projet à plus tard, au moment incertain de quitter cette vie. Or, lorsque nous nous préparâmes à quitter nos positions, un de mes camarades, un séminariste, qui connaissait mon intention, me fit comprendre que c'était le moment, et sur le champ de bataille, il m'a donné le baptême d'urgence, confirmé quelques mois après par un prêtre. Une heure après, cet excellent camarade a disparu... avec tant de jeunes garçons de vingt ans. Ce n'est pas vous qui vous étonnerez d'apprendre de quels secours surnaturels, cette renaissance m'a été pour supporter d'abord l'agacement de la captivité, et les incertitudes de l'existence actuelle.

Mais j'espère que cette nouvelle vous fera aussi du plaisir, d'autant plus, si j'ajoute que c'est à Serignac que j'ai eu, en 1936, pour la première fois, la sensation bien nette qu'une vie animée par l'étude a peu de prix si la foi ne l'éclaire pas ! Et puis, je suis heureux de penser que cette conversion me rapproche spirituellement un peu plus des Bretons.

L'étude, il est vrai, ça ne va plus avec la même ardeur qu'autrefois. Il y a maintenant tant d'idées qui viennent, que ces anciennes préoccupations semblent bien futiles. Pendant la mobilisation, j'avais encore pu finir un petit travail sur la Pastorale

de Poullaouen qui vient d'être imprimé. Jé vous en enverrai un tirage à part quand la poste acceptera des imprimés.

J'aimerais à croire que Dieu me réserve un jour le plaisir d'une bonne conversation avec vous dans le calme du Menez Arré ! Mais avant il faut s'attendre encore à des privations et à des jours tourmentés. Soit, nous apprendrons à mieux comprendre Yann Landevennek.

Veillez croire, cher Monsieur l'Abbé, à mes sentiments très respectueusement dévoués.

Th. M. CHOTZEN.

N'eus ket a wall bellou eun ozac'h, dfoug emman, a lavare d'eur vamm vat : « C'houi ho peus eun dourn da gemeret ha n'ho peus hini da rei ! »

1841 - Malo Corret a Geraëz - 1941

Kant vloaz a vezo da vezeven a Zeu, aboe m'ema skeudenn Malo Corret, en he sav, war leur-gêr Geraëz, troet he fenn war-zu ar menezioù du.

Ganet e oa bet Malo Corret e Keraëz, d'an 23 a viz du 1743 ; eur brezelour bras eo bet en e amzer hag evit diskuiza diouz skuizder ar brezel e rae enklaskou « var al langach, ar zourcen hac an amzerioù ancien eus ar Vretonet, e guenvroiz m'ha caret. »

Bet eo bet, dreist-holl, eun den a galon ha setu, a gredan, a pez en devezo graet ar muia vad d'ezan oc'h en em gaout dirak lezvarn an Aotrou Doue ; setu aman warze, petra lavare dirak e skeudenn an Aotrou Boule, prefed ar Finister, d'ar 27 a viz mezeven 1841 (1).

— Distro e Franç, e recevas digant ar Gouarnamant, en recompanç a 30 vloas servich, eus a guemeridiguez Chambery, hac eus e vrillant ha frouezus commandant er Pyreneou, eur c'honge a reform hac

(1) Pennad tennet eus an « Discours prononcet gant an Aotrou Baron Boule, e Lid Statu La Tour d'Auvergn Corret, Guenta Grenadier a Franç. »

EUREUJOU, BADIZANTOU HA KANVOU

An Aotrou Fanch Taldir Jaffrennou hag e bried o deus kemennet d'eomp eured o merc'h Rozenn-Wenn gant an Aotrou Fransez ar Stum, ijiner an Arzou ha Micherioù, eus a Landevenneg, a zo bet lidet e iliz Keraëz d'ar 16 a viz ebrel 1941.

Kinnig a reomp hor gwella gourc'hemennoù d'an dud nevez:

An Aotrou Ronan Caouissin hag e bried o deus kemennet d'eomp ginivelez o mab Hoel, da zul Fask, 13 a viz ebrel 1941.

Skridoù ar Feiz ha Breiz - ma a zo bet kollet gant ar post hag ez eo bet ret o a-

N'heller ket lavaret an dra-ze eus a gals a vammou, gwella pez a zo, ha dreist-holl n'heller ket hen lavaret eus Mamm Doue ; an distera gwerennad dour roet en hano Doue d'ar paour ne jomo ket hep beza paëet hag an distera tra a vez roet d'ar Werc'hez ne jomo ket ivez hep beza gopret.

Er bloaz 1936, pa reas an A. Chotzen eur bale e Menez Are, e roas, daoust ma n'oa ket kristenet c'hoaz eur prof kaer da Itron Varia Goatkeo, d'he sikour da adsevel he zi ; emaoch o paouez lenn penaoz he deus gouezet Mamm Doue digoll he madoberour ouz e ziouall, diouz ar maro, e m'ez ar stourm hag ouz e staga ouz kef ar vuhez ma z eo Hor Zalver Jezuz-Krist.

Meuleudi da Vari !

eur bansion a 800 franc ! N'en devoa nemet 1600 franc a leve ha gouscoude na grias na d'an injustic na d'an ingrateri ha pell da zezirout davantach, e refusas an donezon demeus a eun douar a 10 000 franc leve, a fellie d'an duc de Bouillon rei dean, en anaoudeguez eus ar servich en devoa rentet dean, ouz en lagat da antren en e zanvez. Muyoc'h zo c'hoas : var an 2.400 franc en devoa en oll, hep bloas, hac eus a bere eun darn a vije alles paet dean en arc'hant-pa-per, e constituas ul leve a 600 franc epad e buez, da ur yam a famill, intanvez eus a unan demeus e vignonet, couezet er vizer :

« AVOALC'H A MEUS, A LAVARE,
EVIT MONT GOUSTADIC ER VUEZ ;
EN EM BROSTERNI A RAN GUEL-
LOCH DIRAC DOUE EVIT E DRUGAR
CAT EGUET EVIT GOULEN NETRA
DIGANTAN. BARA', LEZ, AL LIBERTE
HAC EUR GALON NE ELLO GET EN
EM DIGUERI D'AN AMBITION, CETU
ENO QEMENT A ZEZIRAN. »

Na kaer eo ar c'homzou - se e genou eur c'hristen hag eur breizad.

An Aotrou Marcel Audic hag e bried o deus kemennet d'eomp ginivelez o mab Youenn, d'ar 15 a viz mae 10941.

Bennoz Doue d'an daou vreizad bihan-se ha yec'hed mat d'ezo ha d'o zud.

Eberdi a reomp ouz hol lennerien an Aotrou Helies, eus a Lesneven, maro eno d'an 12 a viz mae, en e bevar ugent vloaz:

Eur skrivagner mat e oa ha komz a raimp anezan, hirroc'h, diwezatoc'h.

dober. Setu perak e tigouez an niverennman ken diwezat ha ma ra.

Ar Merour : H. Caouissin.

Moulerez Bro-Leon, Landerne.

FEIZ HA BREIZ

Renner : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantou

Eur bloaz : 20 lur ; 6 miz : 12 lur.
Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 17 lur ar pezh.
Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENNER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
C. C. 21.802 RENNES.

DAOUST HA LESTR BREIZ

A RAI O PENSE ?

Breman ez eus eun nebeud miziu, war aod « La Baule », an aod vreizek-se ker kaer gwechall hag a zo ker saotret breman gant an diavézidi divezet a vez enni e tigouezis gant eur vaouez koz hag a zouge koef ar Faoued:

Komz a ris outi e brezoneg hag e respontas d'in en hevelep yez hag he fenn gwrac'het gant an oad a deuas raktal da veza laouenaet holl.

Dont a rejomp da veza mignoned e berr amzer. Komz a ris d'ezhi eus ar Faoued, eus he iliz, eus ar c'hoc'hu koz hag ivez, na petra 'ta, eus chapel santez Barba.

— Ya ! emezi, anaout a ran mat chapel santez Barba ha bep bloaz ez aen di da bardona.

— Anaout a rit ivez chapel sant Fiaer

— Ya ! alies oun bet tremenet dirak,

— Anaout a rit ar jube kaer a zo enni ha n'eus ket kaeroc'h egetan, mar teze e Breiz

Nann, morse n'oun bet aet ebarz.

— Penaos ? Morse n'oc'h bet diskennet e chapel sant Fiaer ?

— Alies oun bet tremenent ebou.,
Met bet oun bet, e Lourd hag e Lisieux.

Breiziz, va c'henvroiz karet, ehanomp aman, mar kirit ha chomomp da boueza eun tamm war ar gomz-se da welet pegen estlammus eo an anzav a zo enni.

Setu aze eur vaouez koz, ginidik eus ar Faoued, bet pell o chom er Faoued ha gwech ebet n'eo bet diskennet e chapel sant Fiaer ; o welet peger souezet e oan ouz he c'hlevet e teuas da welet e tlee beza faziet hag evit lemel ar bec'h diwarni ha diskouez n'eo ket ker kablus ha ma m'eus c'hoant da lavaret e hop gant lorc'h ; « N'oun ket bet diskennet gwech « ebet e chapel sant Fiaer, **met** bet oun « e Lourd hag e Lisieux ».

Goude eun hevelep ger e kred he deus stouvet mat va genou d'in hag e teuen da welet he devoa graet mat oc'h ober evel m'he devoa graet. Nann, Faouedadez kêz, n'ho peus ket graet mat oc'h ober evel m'ho peus graet ; met n'eo ket c'houi eo a damallan ar muia ; ar re a damallan ar muia eo ar re o deus ho kaset da Lourd pe da Lisieux hep beza morse goulennet ouzoc'h ha diskennet e oc'h bet e chapel sant Fiaer, da ober anaoudegez gant traou kaer ho pro ar rak ho kas da ober anaoudegez gant traou kaer ar broiou all.

An anzav-se a lavaro darn az o nebeud a dra ; nebeud a dra, tud keiz, met en anzav-se hag en anzavou all henvel ourtan eo emañ an droug a lakay hor Breiz da vervel.

Penaos, a gav d'eoc'h e c'hellimp komz eus Breiz ma ne jom netra vreizek ebet ken enni ?

Kemeromp eur skouer, mar kirit, evit ma c'helloc'h entent buanoc'h ar wirionez a vennañ diskleria d'eoc'h amañ.

Lakeomp e teufe Bro-Japan da veza henvel mil ouz broiou an Europ ; lakeomp e vefe kemeret gant he zudgizioù, troadurezioù ha yezou Londrez pe Bariz.

Petra jomo ken goudeze eus ar Japan ? Eun ano ha netra ken.

Mat, evelse dres e c'hoarvezo ivez gant hor Breiz, ma tigouez d'ezhi beza, Doue ra viro, divrezonekaet a-grenn ; petra jomo anezi ?

Eun ano war eur beg douar ha netra 'n holl kuzet dindan an ano-se ; netra nemet eur rann eus Bro-C'hall pe eus an Europ !

Personed Breiz, pouezit breman ha gwelit ar vad a c'hellit da ober, d'ho pro, ar-raok ma vo re ziwezat, ma kirit selaou va c'hentel.

A-raok kas ho parrestioniz a-garradour wardu ilizou pell daoust hag o laket ho peus da genta da zampredi pardonioù hor Breiz ?

Daoust ha desket ho peus d'ho parrestioniz istor santez Barbara, sant Fiakr, ar Folgoat, Rumengol, Kelven, Landreger, Keranna, **a-raok** o c'has warzu lec'hioù santel all pell diouz o bro ?

Daoust ha desket ho peus d'ezo ha daoust hag o laket ho peus da zeski d'o bugale ar burzudou bras a zo bet c'hoarvezet e Breiz en amzer dremenet ?

Daoust ha graet ho peus an dra-ze **a-raok** deski d'ezo ar burzudou tremen e diavéz bro ? Dleet ha dleet, mat e oa d'eoc'h hen ober ha setu amañ perak.

o

Breman ez eus nao pe zek vloaz, eskob katolik Clifton, e Breiz-Veur, a lavare d'in : « An dud ne viron ket dalc'h mat, en o spered, an envor eus an amzer dremenet. Seul-vui e pellaer diouz eun darvoud ha seul-vui e teuer da goll, tamm ha tamm, ar gwel splann anezan. Tost da 2000 bloaz a zo abaoe ma 'z eo aet

Hor Zalver diwar an douar, mat meur a dra diwar e benn o zo a-benn breman ha n'o anavezomp ket koulz ha m'her graed gwechall ha n'eo ket souez.

Gwelit neuze ac'hanen petra vezo Hor Zalver Jezuz-Krist evit an dud a vevo er bloaz 10-000.

Gouzout a ran ervat ne varvo ket an iliz p'eo gwir emañ an Aotrou Krist o vevañ enni, met ar pez a fell d'in lavaret eo e vezo Krist an Istor evit tud ar bloaz 10.000, goloetoc'h a goulmoul eget ne 'z eo evit tud an amzer vremañ, evel ma 'z eo goloet a goulmoul buhez an dud a veve a-raok m'eo bet skrivet pe pa skrivet pajennoù kenta istor ar bed ha setu perak e kredan e teuy fin ar bed en eun amzer « istorek », da lavaret eo en eun amzer ha n'o devezo ket gallet c'hoarvezet en eun amzer re bell en hoil diouz amzer ar re a vezo o pleustri warno ».

Ar c'homzou-ze a c'hell beza kavet souezus, gant tud a zo. Ha koulskoude, re wir int, aze n'eus ket da lavaret nann.

Holl darvoudou ar bed a goll a-nebeudou o splannder hag a deu da veza goloet a goulmoul dre ma 'z eomp pelloc'h pella diouto.

Ha dre eno e weler raktal pegen talvoudus eo miret en hor bro istor an amzer dremenet. Ma lezer an istor-se da veza toueziet gant mojennou didalc'vez hag hep harp ebet, an devozion a zougomp d'hol lec'hioù santela a vezo distag a-grenn diouz ar burzudou kaer o deus he laket da ziouan ; dispartiet e vezo diouz he eienenn ha pa vezo klasket ar perak eus an dra-mañ hag eus an dra-hont ne vezo kavet respont vat ebet da rei.

Ha neuze ar sperejou ha ne vennont ket kredi anez kaout digarezioù mat d'hen ober a zilezo an devozion-ze.

En hon amzer ez eus eleiz a istorien hag o deus c'hoant da rei da gredi n'eo ar pez a leverer d'eomp diwarbenn amzerioù kenta an iliz, nemet eur bern mirvailhoù hep diazez gwirion ebet.

Ar pez a ra nerz an istorien katolik eo ma 'z int barrék da ziskouez o deus an holl darvoudou kristen a zisklerion talvoudegez dre ma c'heller o harpa holl war ar gwira testenioù a oufed kaout.

Mar deo eun dra ret d'an iliz difenn buhez Hor Zalver Jezuz-Krist ouz ar re o defe c'hoant da rei da gredi n'eo nemet eur vojenn hep harp en istor, eo eun dra vat ivez da bersoned parfezioù Breiz dastum piz ha miret kempenn istor hor Zent koz hag hon ilizou !

Ma lezont ar vugale da veza diancoud eus ar pez a zo deuet a rumm da rumm betek ennomp emaint o vont da jacha war hor c'hein eun amzer da zont leun a freuz hag a reuz evel ma n'eus ket bet gwelet biskoaz !

Hep her gouzout hag hep her c'hlask e tinerzint buhez ar feiz kristen en o c'horn-bro.

Kredennou ar re goz, deuet a rumm da rumm, pa vezont speget mat ouz an douar a zo henvel ouz an eorioù a vir ouz al lestr da vont d'en em goll en doun-vor.

Keit ha ma anavezou hon tudou istor Nikolazik ha Saladin ar Foll, hini sant Ronan ha sant Gwenole, hini sant Visant ha sant Ewan ha na ped ha ped all, ez aint gant dudi da nevezi o feiz da Geranna ha da Wened, da Lokronan ha da Rumengol, d'ar Palud ha da Landreger.

Met ma ne zesker ket d'ar vugale ar burzudou bras c'hoarvezet en hor bro, ma en em laker da zeski d'ezo re all c'hoarvezet e broiou pell ha ne 'z aint enno, morse, marteze, neuze e saver an eor ha kement tra a zo bet betek hen oc'h ober ar vro hep par-se ma 'z eo Breiz a ya, ar pez a zo mantrus, d'en em goll da vat en doun-vor.

Personed Breiz daoust ha c'hoant ho peus da veza ar re a lakay lestr Breiz da ober pense ?

G. GURIEN

AN DUD DIWAR AR MAEZ

Da betra ? Ya, da betra dont da verka eur bajenn bennak amañ, diwarbenn an dud diwar ar maez ? re-all o deus graet, tud desket ha barrek e pep doare ! ha me am eus c'hoari o klask derc'hel eur bluenn em dourn.

Ha koulskoude, ne c'hellan ket ehana da drugarekaet Doue, en deus roet d'im da garet eur vro ker koant ! enni tud eus ar re wella ! hag en deus va laket da vevañ etouez an dud-ze, didroïdell ha sioul, a zo o doare-beva a-unan gand o c'hredennou : tremen a reont o buhez, pleget war an douar a ziouallont pe o zal savet wardu an nenv, e lec'h ma c'hoantaont mont eun deiz.

Karantez Doue a zo en o c'halon, ha, diwar ar garantez-ze, e tiouan ar garantez evid ar re a zalc'h e blas war an douar, hag evit ar c'horn-douar ez int ganet ennan.

O c'harantez evit Doue o laka d'E bedi mintin ha noz, da heulia e c'hourc'hemennou, da rei d'ezan ar zul penn-da-benn. Em farrez koz, em c'harter koz, dreist-holl, ne vanke den d'an oferenn, ha n'eo ket tost d'in ankounac'haat ar skouerioù am eus bet em

yaouankiz ! Re goz ha re yaouank a welen, bep sul, o vont dre an hentchoù, hep douja amzer ebet ! war o zroad a-tao, na petra'ta ? rak d'ar mare-ze n'oa na marc'h-houarn, na seurt ! Hag a bed am eus gwelet oc'h ober evelse, eun eur, pemp kard-eur bale, da vont d'an oferenn ! Ha pa veze echu an oferenn-bred, goude beza ker'het : ar merc'hed o diankajou, ar wazed o zam-mig butun, ez eent d'ar gêr kel laouen ha tra, da zibri o fred ; eur wech debret lein, eur c'horniad, pe eur c'houk e penn ar bein kolo, en hanv ha yao a-darre, d'ar zon kenta, wardu ar bourg, da vont d'ar gousperou !

Chomet eo em spered ar zonz eus an dud keiz all-mañ, a ranke, evit paka an hent bras, treuzi eur straed fall poulladet an dour enni, epad ar bloaz, kouls lavaret ! Mat ! hini anezo n'en divije digarezet an hent diaes-ze ! Er goanv, pa veze fail an amzer, ha tenval c'hoaz, da vont d'ar oferenn vintin, e krogent en eul letern, eur c'hroulaouenn enaouet ennan, ha war ar-raok dispartiet : Ar gwaz a veze krog er goulou, a-lamme e voutou hag e loerou, da dreuzi

an dour; ar re-all a zave war ar c'hleuz ha, war o barlochau hanter-amzer, e tostaat a-nebeudou ouz an hent bras. Ma lavarfed d'ezo: « O Katell, ha c'houi Oliv! truez am eus ouzoc'h! ma tigouezfe deoc'h paka lamm? »

— « Chesus! truez petra? muloc'h a boan en deus bet Hor Salver war hent ar C'halvar! ma pakomp lamm e savimp adarre! re zoanius eo chom heb oferenn da zul! »

An oferenn! kaera tra a zo! Jezuz oc'h en em ginnig d'e Dad, dre zaouarn ar beleg! ar beleg o kemeret mouez ha plas Jezuz-Krist; « Pa vez an Aotrou Person gand an oferenn, eme eun amezogez d'in, ken devot her gra, ma kav d'in atao gwelet ha klevet Jezuz o vont gant e Groaz da c'houzanv e Baision! »

Estreget hounnez he devoa Feiz! estreget hounnez a gredé eman ar veleien en hon touez, evel Jezuz E-Unan; eur vaouez koz, a veve diwar aluzen, he-unanik en he lochenn, a gave tro da zevel eur gwenneg bennak, bep bloaz, da rei d'ar beleg, goude an eost! ha ne vanke morse d'e saludi war dreujou he zi; « eman arru bennoz Doue d'am c'her » emezi. Pa varvas an Aotrou Person koz e chomas diou nozvez e-kichen e gorf, da bedi, ha, pa deuas, antronoz, an Aotrou kure da ginnig gwerz ar butun d'ez, ne fellas dezi kemeret nemet eiz real digantan: « eun enor oa d'in, hag eun dever ive. » Er bloaveze, e yeas an A: kure da Lourd da bardoni; an hini goz a roas eur skoed d'ezan, evid e sikour d'ober e dro: « Sikour a ran paouroc'h egedon emezi, an holl a vez o c'hedal digant ar veleien a ro d'eomp evit netra, o amzer, o foan, o buez penn-da-benn ».

Hon Tad Santel ar Pab, hag e veleien, a zalc'h lec'h Jezuz war an douar, hag ive ar beorien hag ar vugale. Dindan pe stumm eo falvezet gant Hor Salver diskenn war an douar? korf eur bugel dister en deus kemeret; hag e pe seurt stad? er baourentez! abalamour da ze o deus ar gristenien vat joa ouz ar vugale hag ouz ar beorien. En hor bro garet, war ar maez, ne nac'her paour ebet; ar wreg'he deus, atao, eun tamm bara da rei d'ezan, eun tamm kig war-nan, alies; ha da derri e sec'hed, eur

banne laez gwedenn; an holl a ana-vez pedenn ar mammou koz pa vezent o ribotat:

- « Sant Youenn, Sant Yann
- « Leiz va ribod a amann
- « Hag eur banne bihan a laez
- « Da ober vad d'ar paour-kaez!

An tad-koz a ra plas d'ezan da azeza war e skanv, e kichen an tan; kinig a ra d'ezan eur c'horniad eus e vutun, ha, meur a dro, e kav ar reder-bro lojeiz er c'hraou-kezeg. O redek an hentchou, lod a zeske skiant (gwechall da vihana) hag a zave sôniou ha gwerziou kaer, diwar darvoudou en em gervet er vro. Ar vugale, mignoned ar beorien, o deske hag o c'hane, hag evelse ez eus deuet unan bennak eus e c'hanaouennoù beteg enñomp. Hag en eur vont kuit: «

- « Pater c'houek ha « de Profundis »
- « Setu da zigoll an ostiz »

**

Diouz an niver a vugale a oa en tiez, p'oc'h-me yaouank oa aes gwelet pegement a Feiz a oa c'hoaz er vro, ha pegement a lorc'h a oa er re goz, o wetlet leun a re vihan endro d'ezo: Kaout a reent, war o dremm dibec'h eur skeudenn euz Jezuz en e Graouig; lorc'hus oant o sonjal er pez a oa fiziet enno! Sevel bugale evit Doue hag ar vro! Danvez beleien, kizellerien, labourerien douar... kristenien start; e pep stad ez eus ezomm anezo. Hag en noz, skuiz-mar, koulskoude, a-wechou, an tad, e droad ouz ar c'havell, a luske heb ehan, ken a veze en em roet e vabig da gousket, en eur vousec'hoarzin ouz an Elez, e vreudeur: Seul-vui ma kreske ar vandenn, seul-vui e kreske poan an tad, labour ar vam; met, skoazellet gand an Aotrou Doue, e teurent a-benn eus o c'hrefidi, hag ar vugale a zave evel ma sav radenn er c'hoarjou!

En eur staga gant va fennad, e lakeen; « da betra? » ha, padal, e red va fluenn war ar paper, evel eul logodenn! N'ouzoun ket he lakad da jom a-zav!

Tintin ANNA.

Breiziz a ouenn vat.

AN AOTROU INISAN 1827-1891

« N'eus forz peseurt hent a gemeri en da vuhez me a ro eun ali d'it: studi ar brezoneg, hag araok lavaret ken a vezo d'in, tou dirazon e laki ar pezh ac'h eus a zeskadurez da harpa hor yez... »

D'ar 5 a viz a viz eost 1941, e vo hanter kant vloaz abaoe ma varvas, e Gwinevez-Lokrist, an Aotrou Inisan, skrivagner dispar « Emgann Kergidu. »

Goude Buhez ar zent hag ar c'hatekiz, Emgann Kergidu eo kenta leor brezonek a lennis ha gwelet a ran c'hoaz ac'han, ar vodenn veuz ma c'hourvezen dindanni, bep yaou e Kêrbriek, e parrez Lanriouare, evit lenn leor burzudus an Aotrou Inisan.

Breman n'eo ket brao advoula al leor-se, rak re a reuz er vro ha re nebeud a baper a zo, met kerent ha ma vo deuet ar peoc'h, da e vo hen advoula rak n'her c'haver ket ken da brena e nep lec'h.

Emgann Kergidu a zo eul leor hag a vo dreist, eur wech ma vo bet divanket an nebeud faziou a zo ennan.

Eur leor *Marvailhou* eo, dreist holl, ha nebeud a dalvoudegez en deus pa vez c'hoant da c'houzout an Istor, e gwirionez.

Eun dra vat da ober a vije dis-

partia labour ar marvailher diouz labour an Istorier, e Emgann Kergidu.

Tro a gemeromp eus hanter kantvet bloaz maro Lan Inisan evit rei da anaout d'hon lennerien e vuhez, evel m'eo bet embannet e penn Toull al lakez, eilvoulet er bloaz 1931.

Y. V. P.

Lan-Mari Inisan (1) a oa ganet d'an tri war-nugent a viz du 1826 e parrez Gwinevez-Lokrist, e maner Lanzeon.

Lanzeon, a zo eur geriadenn, savet war eun dorgennig, eur c'hard-leo en tu all da Lokrist-an-Izelvet, tost da aod Kernig. Ti an Inisaned, deuet da veza breman eun ti henvel ous an holl diegeziou diwar ar mêz, a oa gwechall doare eur maner anezan, gant e veinbenerez hag e deir douribell. Adaleg

(1) — En eur pennad dour-skrid, an abad Inisan a ra d'eomp anaout en deus atao Inisaned Lanzeon skrivet o hano, adalek 1587, gant eun S ha neket gant eur Z.

ar XVIe kantved da nebeuta, an Inisaned a veve eno, an eil rumm warlerc'h egile. Ha tuchentil e oant ? An aotrou Paol de Courcy, unan deus des-keta skrivagnerien hor Bro, a skriva, eun dervez, da Lan Inisan, « e c'hellfe beza e familh eus an noblans rak Guy ar Borgn. en e leor **Armorial Breton** (1667), en doa livet ardameziou an Inisaned, eur skoued aour ha, warnan, eur roudenn ruz, renket, diou en nec'h, hag unan en traon ».

Ma ne oant ket tuchentil, e oant da vihana tud a feiz ha gwir Vreiziz. Er papertou koz (ha, siouaz ! evel ma lavar Lan Inisan e-unan, eur c'halz a barperioz koz Lanzeon a zo bet kollet dre leziregezh, pe gwerzet zoken d'ar bilhaouerien pe d'eur c'hemenner bennak a walenne e vezer ganto), e kaver hano, e familh Lanzeon a rumm da rumm, pe eus eul leanez pe eus eur beleg. Renea inisan a varvas e Kastell-Paol, leanez e ti an Ursulinezed e 1879 ; Fany Rozec moereb d'an abad inisan a oa leanez er Retred e Kemper e 1879. E-touez e sontred koz, e kavomp meur a veleg : Yann Inisan, 1540 ; Lan ha Per, daou vreur ; Bastien, maro 1691 ; Andre, maro e 1686. Yan-Glaoda, breur d'e dad-koz, a gomzer anezan e **Emgann Kergidu**, a oa bet person Plouzane ha Lok-Maria e amzer an Dispac'h ; e hano a vez lennet c'hoaz war an tour, savet gantan er bloavezh 1775. N'en doa ket falvezet gantan senti ouz lezennou an Dispac'herien, ha setu perak e oa bet paket gant an Tunk (**Emgann Kergidu**, p. 132), ha kaset da gastell Brest, da c'hedal ma vije barnet ; mervel a reas e Plouzane d'ar 16 a viz eost 1802.

Ahendall perc'henned Lanzeon a oa kustum d'ezo beza e penn Fabrig an barrez. E 1595, unan anezo, Yon Inisan a oa, hervez ma lennomp er papertou koz, « sceindique de la Fabrique ». Divezatoc'h, eun Inisan all, breur da dad an abad Inisan a oa « Tenzorier an I-liz », epad hanter-kant vloaz. Heman eo a respontas eun dervez da Lan a oa o tont eus skolaj Kastell, peur'hrêt gantan e studi : « daoust d'it da veza gounezet kemend-all a briziou, n'ez ket da gredi e vefe aet ganez holl spered an Inisaned ».

Setu eta familh an abad Lan Inisan. E

dad a raed anezan Yann-Per ; e vamm, Yann an Hir, a oa ginidik eus a Vodilis. Lan a voe kaset da skolaj Kastell Paol, eno e oa unan deus ar re varreka e-touez ar skolaerien all. Echu gantan e amzer studi, ez eas da gloerdi bras Kemper, hag eno c'hoaz e tiskouezas pegeñ lemm e oa e spered ha pegeñ aketus. An aotrou Fave, person Gwikasnou, hag a oa bet gantan er c'hloerdi bras, a lavare « ne gaved ket, d'ar mare-ze, e c'hloerdi, kaerieu gwelloc'h stummet, bravoc'h moulllet o skritur, eget fe Lan Inisan. »

Goude beza bet beleget (14 a viz mezeven 1851), e voe hanvet da gure e Gwikourvest (28 a viz mezeven), ha tost goude (11 a viz meur 1852) e Bodiliz, bro e vamm. Eus a Vodilis e voe kaset da Wikasnou (28 a viz gouere 1853), da Bleyben (6 a viz eost 1859) ha da Hanveg (22 a viz gwengolo 1861). Eur barrez diveza-man ne chomas ket pell, amzer hepken da sina eur vadeziant (30 a viz gwengolo) hag eun interramant (4 a viz here 1861), rak an abad Guezennec laketa da gure en e lec'h, a voe hanvet an 8 a viz here. En eur gultaat Hanveg, an abad inisan a deuas da chom da Lanzeon, gant e gerent.

E dibenn ar bloaz 1865, e kavomp an abad Inisan, en Normandi, evel kelenner e skolaj an Neubourg (departamant an « Eur »), renet gant an abaded Normand. Hanvet e voe da berson e Sant-Denez ar Menezioù, parrez eus eskopti Evreux, ar 1 a viz here 1869, hag eno e chomas beteg ar bloaz 1871, beteg ma teuas en Normandi ar Brusianed trec'h d'ar C'hallaoued. Evel ma konte divezatoc'h an abad Inisan, « ar Brusianed o deus lamet diganer va zi, hag e renkis dont en-dro da Lanzeon ». Didès eo da c'houzout ma kendalc'has an abad Inisan d'ober skol en Neubourg epad ma oa person, rak war an « Ordo » eus Eskopti Evreux eman bepred war roll kelennerien an Neubourg er bloaveziou 1868, 1869, 1870, 1871. Ne gredomp ket koulskoude, rak eur flipad mat a hent a zo etre Neubourg ha Sant-Denez ar Menezioù.

Setu breman, evit an eil gwech, an abad Inisan deut da veza beleg dibarrez e Gwinevez-Lokrist. En e euriou vak e krogas en eul labour nevez evitan, rak,

evit doare, er mare-ze eo en em roas da skriva en brezoneg hag e lakeas war an stern **Toull al Lakez**. Ar gontadenn-man, —^o eur sonjezon eus e yaouankiz, — a zo bet embannet, evit ar wech kenta war ar gelaouenn-gelc'h koz **Feiz ha Breiz**, araoch beza moulllet divezatoc'h, er bloaz 1878, en eul leorig, e ti al leorierien Lefournier eus a Vrest. Pa lakeas moula e gontadenn e **Feiz ha Breiz**, an abad inisan ne sinas ket e labour eus e hano, met hepken eus al lizerennou D. L., da lavaret eo : Dom Lan. Marteze ivez, er bloaveziou-ze, e krogas gant **Emgann Kergidu**, met diaes eo da c'houzout, rak n'ouzer ket peur na penaos en em lakeas an abad inisan da skriva al leorman, a roas d'ezan, dre Vreiz-Izel a-bez, brud eur skrivagner dispar e brezoneg.

E miz here 1874, e kavomp adarre an abad inisan oc'h ober skol. Hanvet e voe da gelenner e skolaj Itron-Varia Wir-Sikour, e Gwengamp, renet neuze gant an aotrou chaloni Cotentin. Betek divez ar bloaz-skol 1879 e teskas ar galleg, al latin, an istor hag an niveroniezh (arithmétique) da vucale vihan ar 7e klas. E deraou ar boaz 1877, e oa krog da voulla **Emgann Kergidu**, hag, evel hon eus gwelet, er bloaz 1878, ec'h embannas **Toull al Lakez** en eul leorig n'eman ken e gwerz pell zo.

Rei a reas an dilez eus e garg a gelenner gant ehan-skol ar bloaz 1879, ha neuze en em dennas, evit mat ha beteg e varo, e presbital Gwinevez. Taget e voe gant eur c'hlenved kriz ha n'hell den beza trec'h dezan : ar c'hrign-beo, paket gantan en e c'houzoug, hervez ma konter, diwar e gorn-butun. Nouennet e voe gant an Aotrou Guen, kure Gwinevez d'ar mare-ze, ha, d'ar 5 a viz eost, er bloaz 1891, e varvas e peoc'h an Aotrou Doue, hag e voe beziet e bered Gwinevez, e-kichen e dadou koz.

Per Pronost, eur barz brudet ginidik eus a Dreflez, (1) en deus bet an eurvad da welet diou wech, e presbital Gwinevez, an abad inisan, ha displeget en deus ar sonjezon-ze eus e yaouankiz en eur pennad-skrid embannet gwechall er gelaouenn-gelc'h **Spered ar Vro** (eost

(1) Ganet e Treflez, ar 15 a viz meur 1861, mervet e Brest, ar 5 a viz genver 1909.

1903, p. 1-3) Plijadur a rae, war hon mennoñ, da lennerien **Toull al Lakez**, kavout, amañ warlerc'h, an darnvuia eus ar pennad-skrid-ze, a ziskouez d'eomp ar pezh e oa d'ar mare-ze, wardro ar bloaveziou 1875-1880, an abad inisan :

Ma 'z eus bet skrivet biskoaz en hor yez levriou brezonek gwirion eo Emgann Kergidu ha Toull al Lakez ; n'eus ket kalz kennebeud a wir Vretoned evel an hini en deus o skrivet.

Ya ma 'z eus bet e Breiz-Izel eur gwir Vreton eo ar beleg an Aotrou Inisan eus Gwinevez-Lokrist.

Me 'oa yaouankik p'am oa her gwelet ar wech kenta

An Aotrou Inisan eni doa eun nebeudig madou : evit en em rei holl d'e studi karer ne chomas ket beleg parrez ; lavaret a reas e oferenn e Gwinevez-Lokrist, e Treflez pe e Ploueskot.

D'ar vakansou (1) ez eant alies gant an Aotrou Tanguy da welet an Aotrou Roux (2), ha va digemere atao gant karantez. Eun devez oc'h taol, e welis eur beleg ha n'em oa ket bet gwelet c'hoaz e presbital Gwinevez-Lokrist.

Epadañ lein n'hallen ket tenna va daoulagad diwarnan ; n'her c'haven ket heñvel ouz ar re all ; e sellou, e gomzou ha beteg e jestrou o doa ne ouien petra a zibaot hag a roe d'in doujans, met eun doujans ha va foulze d'hen anaout gwelloc'h ha zoken da glask an tu da veza e vignon.

Koulskoude n'em oa ket gallet dont a-benn, en devez-ze, da gomz outan, ha me a deas distrei da Dreflez, gant displejadur. A-hed an hent avad imach ar beleg dibaot a oa dirazon. Gwelet a reas e zaoulagad doun ha lemm, e vleow gwen ha fulhet o tispaka war e dal uhel, eur gurunenn arc'hant, ar pezh a reas d'in sonjal er roue Gradlon, e gwerz Kear Is :

Hag en-dro d'e dal e vleow gwen

A reas dispak eur gurunenn.

Gouenn a ris digant an Aotrou Tanguy piou 'oa ar beleg en doa kement va lakeet da hunvreal.

— Ar beleg-ze, Perik, eo an Aotrou Ini-

(1) P. Pronost a oa neuze skolaer e Leaven, hag an abaded Tanguy, person Treflez, ha Roull, rener ar skolaj, a baeas ar skol evitan, rak paour'oa e gerent.

(2) — Person Gwinevez.

san, en deus grêt Emgann Kergidu ha Toull al Lakez, a gavez ken kaer !

— Ya, eme, e vrezonég a zo kaeroc'h eget ar galleg, al latin hag ar gregach.

Ne dlien gwelet an Aotrou Inisan nemet daou vloaz goude.

An Aotrou Tanguy a deuas da ver-vel... ha d'ar vakansou warlerc'h, ar vakansou diveza siouaz ! tenval va fenn, ha rannet va c'halon, me a heulie va unan an hent a ya eus Treflez da Winevez-Lokrist.

Digemeret e voen gant an Aotrou Roux gant muioc'h c'hoaz a garantez, hag oc'h taol en dro-man adarre, em boe an eurvad da welet an Aotrou Inisan.

Daoust hag hen a lennas e goueled va c'halon ? Ya moarvad, rak, da c'houde lein, p'am boe lavaret kenavezo d'an Aotrou Roux, em heulias war hent Treflez, elec'h m'oa diskennet e ti va eontr e keriadenn Kêruz, (1)

An heol a luguñe, bleun ar skao war ar c'hleusiou a skuilhe en ear o c'houez vad ; eun dud' oa beva war an douar en devez-ze :

An Aotrou Inisan a c'houlennas krenn :

Perak, Perik, eo tenval da benn, pa eo ken laouen pep tra ? Daoust ha buez ar c'holach ne blij mui d'it ?

— ar c'holach a blij e d'in kalz, ar aok, met abaoe maro an Aotrou Tanguy em eus evel heus ouz ar galleg, al latin hag ar gregach.

— Mad, Perik, eme an Aotrou Inisan, n'eus forz peseurt hent a gemeri en da vuez, me a ro eun ali d'it : studi ar brezonég, hag ar aok lavaret kenavezo d'in, tou dirzon e laki ar pez ac'h eus a zeskadurez da harpa hor yez.

E zaoulagad lemm a bare warnon hag an tan anezo am zrec'has kement, ma feñjen da respont, hep chom da varc'hata :

— Hen tui a ran, Aotrou Inisan. (2)

(1). — D'ar mare-ze, kerent P. Pronost, rivinet gant dic'hlan stêr ar Zeaz, a dremen dre barrez-Treflez, a oa et da chom da Vrest.

(2). Ar pez ne lavar ket Per Pronost eo e talc'has d'ar ger roet gantan d'an abad Inisan. Skriva a reas e brezonég er C'houler, en Espérance bretonne (dindan lesa-hano Gwenole), e Kroaz ar Vretoned, er Eobl. Skigna a reas aman hag ahont meur a werz hag a son, a zastumaz diwezatoch er bloaz 1902, en eul leor. Annaik, Lili ha Roz gouez.

Abaoe n'em eus ket ankounac'haet ar ger roet da skrivagner Emgann Kergidu ha Toull al Lakez, ha kaout a ra d'in atao gwelet daoulagad doun ha lemm an Aotrou Inisan o para warnon, hag e vleo gwenn ha fuilhet o tispaka, war e dal uhel, eur gurunenn ar hant.

OBEROU AN AO, INISAN

1. — Toull al Lakez, gant Lan Inisan, beleg a Winevez-Lokrist (leorig in-32, 67 pajenn ennan ; Brest, J.-B., hag A. Lefournier, 86, ru Vraz ; — Kemper e ti i. Salaün, leorier, 56, ru Kereon, 1878) (3) « a zispleg, ken brao ha tra, kentel ar seizvet hag an dekyet gourc'henn a Zoue. » « Na kaera fustadenn a skriva gwechall an Aotrou Moan, person Plourin-Gwitalmeze da Lan Inisan, na kaera fustadenn a roit aze d'an neb a zo hir e vrec'h ha digor bras e graban, dioc'htu ma wel eun dra bennak da blijout d'ezan. » (An abad Moan, Ar pevare gourc'henn a Zoue, 2, 10 — Brest, moulerer ru ar C'hastell, 1922) (4)

2. — Emgann Kergidu ha traou all c'hoarvezet e Breiz-Izel epad Dispac'h, 1793, gant Lan Inisan, beleg a Winevez-Lokrist (2 leor in-12, 313 ha 325 p. ; Brest, J. B. hag A. Lefournier, 86, ru Vraz, 1877-1878) (5)

Eun eil mouladur, en eul leor in-12, 333 p. (Brest, En ti dalc'het gwechall gant an Ao. A. Lefournier, D. Derrien, leorier, 85, ru Siam ; — Kemper, E ti Iann Salaün, leorier, 56, ru Kereon, 1902) a gaver c'hoaz da brena, met prestik e vezo diviet.

(3). — An « Imprimatur » a zo bet sinet an 21 a viz mezeven 1878 gant an abad Augu. Chatton, vikar vras eskopti Sant Gwelet hon eus uheloc'h e oa bet embannet Toull al Lakez, er bloaz 1874, e Feiz ha Breiz. — An aotrou F. Vallée en deus e embannet a-nevez e Kroaz ar Vretoned (17, 24 a viz du ; 1, 8, 15, 29 a viz kerzu 1912 ; 5, 12 a viz genver 1913).

(4). Ar re a blijo, gante gouzout piou 'oa Per ar C'hrafer, ar Ialk, an Toli, a gomzer outo e Toull al Lakez, n'o devezo nemet lenn leor an abad Moan, Heman, gindik a Winevez-Lokrist, en deus o anavezet mad.

(5). Eun droidigez c'hallek eus al lodenn genta (pennadoù I-VI, VIII, X, XIII, XVI eus an eil mouladur) a zo bet embannet war L'Hermine (Roazon) adalek here 1889 betek c'houevrer 1892.

3. — Buhez sant Fransez a Aziz, gant Lan Inisan, beleg a Winevez-Lokrist (moulet da genta er bloaz 1889, hag evit an eil gwech er bloaz 1891, ti an Intanvez Desmoulins, leorier, ru ar Pont e Landerne). An Aotrou Goff, person Gwinevez, a alias an abad Inisan da skriva al leor-man, hag evit-se heman en deus kinniget e labour da berson e barrez.

4. — Skrivet en deus ivez eur c'haerig ennan doare familh an Inisaned, adalek 1500 betek 1887.

An holl leoriou-ze a zo eus ar re wel-

la, eus ar re vraoc'h a c'hellomp da lenn e brezoneg, abalamour d'an traou kaer ha diduellig a zo displeget ha livet enno, en eun doare dereat. Ar skridou ze, daoust ha n'int ket henvel eus skeudennou koz hon iliziu, kizellet er me-am-grouan, kalet ha padus an danvez anezo, ha kaer meurbed gant o manteliou broudet, gant o gwiskamanchoù labouret ken souezus. Ra vezo atao yez hon tadou koz, ya'h ha beo, ha digemmesk, evel ma kavomp anezan e leoriou Lan Inisan.

GOUDE AN EMGANN (1)

AN AOTROU BRETON

HA PHILIP KERARGEVENN

Goude m'oa achu emgann Kergidu, pep hini evel em eus hel lavaret d'e-oc'h, a en em zastumas gant tud e vro evit mont kuit, nemed eur vandenn barotred yaouank a oa aet da ambroug Canclaux, ha n'o doa ket a c'hoant da vont d'ar gêr. Laket o doa en o fenn ober bepred hag atao, en noz hag en deiz, war ar mêz evel e kêr, brezel da Ganclaux ha d'ar republikaned, betek o huamad diweza. N'eo ket ret lavaret d'oc'h edon etouez ar re-ze. Goude-ze me a gonto d'oc'h petra hon eus graet, met a-raok e rankan lavaret d'oc'h ar pez a oa c'hoarvezet gant Philip Kerargevenn, a vereuri Kerouzer, ha gant an Aotrou Breton, person Sibiril.

Du o fenn, glac'haret o c'halon, ez aent a-dreuz wardu Sibiril. A-raok o doa kaset o zud d'ar gêr ; i a oa er penn warlerc'h evit gouzout ha n'oa chomet den ebet eus o bro gloazet en eun tu bennak. Edont o tremen maner Dourdu pa deuas er mêz eus an ti eur vandenn soudarded. Ker buan e savas kri en o zouez, rak anat oa d'ezo e oant kouezet

(1) An dra-man a dremenas da zul Bleuniou, 24 a viz-meurz 1793.

war daou enebour, pa'z eo gwir edo e zoudanenn gant an Aotrou Breton hag e fuzuilh, war e skoaz gant Philip Kerargevenn.

Epad m'edo ar zoudarded o lakat o fuzuilhoù e doare da denno, an Aotrou Breton ha Philip a oa dija lammet dreist ar c'hleuz en eur park, hag eus ar park-se en eur c'hoad bihan a-zioc'h ar foenneler.

Eno e chomjont eur pennad da zelaou ; klevet a raent ar zoudarded oc'h ober klask a dro-war-dro ; hini anezo ne deuas d'al lec'h ma edont hag a-benn eun hanter eur e teuas an traou da veza sioul. Anat oa e oa aet ar zoudarded en o hent. Marteze oa krogget aoun enno na vije aet hon daou zen da glask tud da sket warno.

Philip Kerargevenn hag an Aotrou Breton a zontas neuze dont eus o c'huz evit mont warzu ar gêr. Deuet e oant er mêz eus ar c'hoat hag ez aent d'an traon a-hed ar c'hleuz pa glevjont eun tenn o krozañ hag eur vouled o sutal dreist o fenn. Kerkent e welljont e nec'h ar park eur zoudard hag a deue d'ar red war o lerc'h. Ne welent nemed unan, met ar re all a ranke beza tost, anez

Philip Kerargevenn n'en divije ket te c'het. N'en doa ket a aoun rak e zen, met petra 'c'helle da ober e-unan a e-neb ugent soudard marteze, rak eur vandenn vat e oant e maner Dourdu.

— Deomp, Philip, eme an Aotrou Breton, buana ma c'hellimp d'an traon, ha treuzomp ar ganol, en tu all e vezo aes d'eomp kaout eun tamm kuz.

— Ya ! Aotrou person, met pa vezimp er foennog, e vezo aes d'ezan tenna warnomp, e lec'h ma 'z eomp a-hed ar c'hleuziou e c'hellimp en em ziouall.

— Evit henman a zo war hol lerc'h a zo diskarget e fuzuilh ha n'en deus ket a amzer d'he c'harga. A-raok ma teuy ar re all ne welomp ket, hor bezo treuzet ar ganol.

— Bolontez Doue ra vezo graet ! deomp en hent.

Hag an Aotrou Breton ha Philip Kerargevenn d'an traon, buana ma c'hellent. Ar zoudard a c'haloùpe ivez, war o lerc'h en eur grial outo chom a-zav, gounit a raes warno eun nebeudig, marteze, met evelato edont eun tamm brao a-raok pen em gavjont e traon ar park. Skrimpa a rejont buan war ar c'hleuz, met pedont o tiskenn en tu all, soudanenn an Aotrou Breton a spegas ouz eur c'hedero hag hen dalc'has a-ispilh. Philip a rankas dont en dro d'hen dispega, hag, epad kett-se, ar zoudard a c'hounezas kement warno, ma n'edo ket ouspenn kant paz ken war o lerc'h. Mall oa redek adarre.

— Deuit, dre aman, Aotrou person, eme Philip. Me wel a'hont eun tamm torkleuz ha diwarnan hor bezo lans da lammat en tu-all.

An Aotrou Breton a zentas ; mont a reas war eun warlerc'h Philip Kerargevenn hag, eveltan, diwar an torkleuz e c'hellés lammat en tu-all d'ar ganol. Neuze ec'h en em lakejont da redek adarre buana ma c'hellent evit gellout mont er mēz euz ar foenneier, ha sevel da gaout an tiez a zo dirak, rak eno e kavint tud d'o difenn.

Evel am eus lavaret d'eoc'h ar zoudard, en eur zont war o lerc'h, a grie warno chom a-zav. Eur wech m'oa tremenet ganto ar ganol, ne glevont trouz ebet ken ; an dra-ze a zizamme eun tamm o c'halon, hag evel m'edo dija ar berr-alan ganto e chomjont a-zav hag e

tistrojont da welet hag eun tamm lans o doa c'hoaz. P'edont o tistrei e klevjont eur griadenn, met ne weljont den ; ar zoudard a rede war o lerc'h a oa evel teuzet. Sotezet e voent pa glevjont eur rog'hadenn evel unan o tisteuler ha pa weljont eun dourn o sevel er ganol war gorre an dour.

— Philip, eme an Aotrou Breton, ar zoudard a zo kouezet er ster hag a ya da veuzi, d'eomp d'hen tenna er mēz !

— Hen tenna er mēz !... hen hag a denne bremaik warnomp !

— Philip, henhont a zo ivez eur c'hristen. Marteze eo mab da eun den ker kalonek ha te ; ranket en deus mont da zoudard ha breman e ra e vicher. Da vab-te, marteze, a ranko ober ar memez tra er brojau all.

— Gwir a livirit, Aotrou person, deomp d'hen tenna er mēz... Koulskoude n'oun ket evit kaout truez outan : bremaik edo o tenna warnomp.

Red eo kredi en doa bet c'hoant ar zoudard da lammat dreist ar ganol, evel an Aotrou Breton ha Philip Kerargevenn met re verr oa bet e lamm hag e oa kouezet e kreiz. P'en em gavas an Aotrou person hag e gamrad war ribl ar ster, oa aet dija eur pennad brao ar zoudard gant an dour. Her gwelet a rejont hanter veuzet, aet gant an dour ha chomet stag ouz eur skour haleg a yae betek kreiz ar ganol. N'oant ket evit mont betek ennan, rak re zoun oa an dour ; n'oant ket evit hen tizout, rak re hir edo diouto. Neuze Philip a lavaras d'an Aotrou Breton :

— Ma lezfemp henman aman eur pennadig, c'hoaz, ne deufe ket ken war ar Vretoned... Met c'hout ne fell ket d'eoc'h. Mat, tennomp hen'ta er mēz. Me a ya betek ar skour haleg a welit a-zioc'h an dour ; c'houl, krogit er wezenn gant eun dourn, astennit d'in ho tourn all ha neuze dalc'hit mat gant ho taou zourn.

Philip a valeas a hed ar skour, a blege gantan ken a edo e-unan en dour betek e hanter ; astenn a reas e zourn evit distaga ar zoudard diouz ar skour m'oa speget outan.

— Krog oun ennan, Aotrou person ; dalc'hit mat ta rinkl a rit.

— Ya ! Philip darbet eo d'in koueza. Te az-peus graet eur jachadenn war noun en eur gregi en da zoudard. Bre-

man oun krog mat adarre ; dalc'h mat ive !

Philip a zalc'has mat ; tenna a reas ar zoudard eus an dour hag hen degas a reas war ar foennog. Kenta a reas goude-ze an Aotrou Breton ha Philip a voe teurel eun taol lagad en dro d'ezo, gant aoun na vije deuet ar zoudarded all da denna warno, met ne weljont den. Neuze e lakejont ar zoudard war e gostez, tro e c'henou d'an dour. Ne zaleas ket da zislounka an dour en doa evet ; digeri a reas e zaoulegad hag e chomas mantret o welet en e gichen an Aotrou Breton ha Philip Kerargevenn en doa c'hoant da laza n'oa ket eun hanter eur c'hoaz. An daou-man hel lezas hag a

yeas kuit. Ar zoudard ouz o gwelet o vont, en o hent, a zavas e benn da zellet outo, met ne lavaras ger ebet.

An Aotrou Breton ha Philip en em-lakeas adarre e bale hag en em gavas a-raok ma oa re noz e mereuri Kerouze, el lec'h m'edo ar c'hri hag ar gouel, rak gouzout a raent o devoa ranket paotred Breiz kemeret an tec'h e Kergidu: Gwasoc'h c'hoaz zoken a oa lavaret eget n'oa c'hoarvezet, rak ar brudou fall a ya atao war gresk ha kredi a raet oa chomet Philip Kerargevenn war an dachenn, pe da vihana, mac'hagnet, hep den d'her prederia.

LAN INISAN

KREDENNOU DIBOELL

Tud a zo bet kavet, hag a vez kavet c'hoaz, da doui ez eo tarzet hor yez eus al latin, pe, a zo bravoc'h, eus ar galleg. Geriou latin a zo e brezoneg, evel a pep yez eus Europa. Goude ma voe trec'het hon tadou-koz en Enez-Vreiz gant ar Romaned, ha dalc'het keriou ar vro gant ar re-man, eun toullad geriou latin a drementas en o yez, ha kalz anezo a zo chomet e brezoneg. Evit ar galleg, gouzout a reomp holl ez omp bet techet atao da rei bod da c'heriou galleg a vil-vern, ha darn ac'hanomp a ra c'hoaz. Marchadourien 'zo hag a zo techet ivez da lakaat dour el laez a werzont. Lavarout avat n'eo ar brezoneg nemet galleg trefoet a zo koulz ha lavarout e teu al laez badezet eus ar feunteun, bann ebet anezan o tont diouz kort ar vuoc'h.

Nag a dud a lavar e tenn ar brezoneg d'ar saozneg ! Eun deiz, e-barz eun tren, e klevis eur plac'h yaouank, doare d'ez da veza desket-bras, oc'h ober eur brezegenn da zaou goueriad azezet en he c'hichen. « E saozneg, » emezi, « dor a zo door, person a zo parson, kaol-fleur a zo cauliflower. Se a ziskouez anat ez eo ar

brezoneg hag ar saozneg hogozik an hevelep yez. « Abalamour da se, » a lavare ouspenn, « ar Vretoned a zesk saozneg buanoc'h eget ar re all. »

Ar gredenn diboell-se a zo plantet ken doun e penn an dud dre hor bro a-bez ma rank kaout eun abeg. An abeg, moarvat, eo ma komzer e Bro-Gembre eur yez, ar c'hembraeg, hag a zo e gwirionez, kar d'hon hini. Hor martoloded hag hor marchadourien-ognon, a yae bep bloaz en tu all d'ar mor a-raok ar brezel, a glevet tud Kembre o komz o yez a zéske ar yez-se zoken a-wechou. Ac'hano ar brud, sur awalc'h. Pebez truez, avat, pa rank eur bobl chom ken dizek diwar-bennantraou a sell an tosta outi !

N'em eus ket echuet c'hoaz gant an diskianterezioù a nij a c'henou da c'henou pa vez meneg eus ar brezoneg. Pa na fell ket d'in ho skuiza e c'hortozin betek ar wech kenta. Eur bern traou fentus hag iskis am bo da zizplega d'eoc'h adarre.

ROPARZ HEMON.

E Radio-Breiz d'ar merc'her 18. a Vezeven diweza.

Ar pezh a skriva breman ez eus kant vloaz, tad ar Barzaz Breiz

e penn kanaouennou santel an A. Herry 1841.

Avenir de la Langue bretonne

Le jour où fiancée à la France, la Bretagne abdiqua ses droits politiques, ébranlée fortement sa nationalité : elle ne devait pas néanmoins la voir succomber tout entière : une puissance lui resta, qui, mettant à l'abri des influences étrangères, ses croyances, ses mœurs et ses traditions, en sauva la plus noble part : ce fut la langue bretonne. Cet antique idiomme, elle y avait tenu, elle l'avait gardé à travers les siècles avec une ténacité de mémoire et de volonté qui fait sa gloire aux yeux des historiens modernes (1), avec une fidélité ou l'antiquité chrétienne, habituée à regarder le changement de langage comme un chatiment du ciel, eût trouvé une preuve palpable de la grandeur morale de la nation qui le parle ; elle recevait donc le prix de son culte pour lui : depuis lors le breton n'a point cessé de le lui payer. L'histoire est là pour l'attester : dans tous les dangers qu'ont eus la foi et les mœurs des populations armoricaines, il est venu à leur secours.

Or, deux fléaux terribles ont attaqué la nation à laquelle leur sort est uni : le Calvinisme et le Voltairianisme ; Voltaire et Calvin, les deux grands génies de l'erreur, si toutefois on peut appeler grands les ennemis de Dieu et des hommes.

Calvin, proclamant la souveraineté de la raison individuelle, foulant aux pieds l'autorité et brisant la chaîne de la tradition des apôtres, avait vu les plus belles provinces de France se détacher à sa voix de l'unité de l'Eglise. La défection avait gagné de proche en proche avec une rapidité effrayante : les émissaires de l'hérésie, parvenus jusqu'à la Bretagne, frappaient triomphants à ses portes ; mais la Bretagne ne leur ouvrit pas ; et l'hérésie s'éloigna vaincue, et le dernier apôtre des Bretons (2) put s'écrier rendant grâce à Dieu : « Le soleil n'a jamais éclairé de canton où ait paru une plus constante, une plus inviolable fidélité dans la foi ! Il y a treize siècles qu'aucune es- » pèce d'infidélité n'a souillé la langue qui a servi d'organe pour prêcher Jésus-Christ, et il est à naître qui ait vu Breton bre-

(1) Augustin Thierry. Hist. de la Conq. de l'Angl. T. I, p. 89
(2) Le P. Maunoir.

Hoc justificat gentis hujus non parvum vestigium, quod cum aliis gentes pleterentur mutatione linguarum, ad istam non pervenit tale supplicium.

(S. Augustin)

« fonnant professer autre religion que la » « catholique ».

Cependant l'erreur ne se rebuta point, elle prit un masque et reparut ; elle reparut au bout de 200 ans, plus forte et plus terrible encore, sous le nom d'incrédulité. Relevant l'idée de Calvin à la pointe de l'ironie et l'ornant de tous les prestiges à la fois du style et du vice, Voltaire l'avait intronisée en France, et toutes les classes de la société, depuis le prince jusqu'au manant, avaient battu des mains devant l'idole, et la France avait renié Dieu. La Bretagne l'imita-t-elle dans son apostasie ? Nos Saints ne le permirent pas ! La langue, qui déjà l'avait mise à l'abri des paradoxes de Calvin, la défendit contre l'impiété philosophique, et le voltairianisme fut vaincu sans combat, comme le calvinisme.

Plus tard, qui la sauva de nouveau, quand les doctrines funestes, semées par l'hérésie et l'incrédulité, portaient leurs fruits amers ? N'est-ce pas encore le breton ? « N'est-il pas » « démontré, dit un savant illustre dont l'Ar- » « morique est fière aussi bien que la Fran- » « ce, qu'au milieu des orages de la révolution » « la conservation de la foi et des vertus so- » « ciales parmi les Bretons est due prin- » « cipalement à leur langue (3) ».

Aujourd'hui même, qui lui donne cette force vitale et cette individualité contre lesquelles se brise la civilisation française ?

Qui sauvera dans l'avenir « sa simplicité religieuse mille fois préférable (proprons en le plus grand philosophe de nos jours (4)) à toute l'élégance sceptique des mœurs modernes ? Qui la préservera de l'irréligion et de la corruption qui gagnent avec le français les autres provinces », si ce n'est encore et toujours la langue d'or de nos aïeux ?

Voilà ce que le breton a fait dans le passé pour nous ; ce qu'il fait à présent, et ce qu'il fera dans l'avenir, à moins qu'ingrats et infidèles, nous ne l'abandonnions sans défense aux destins contraires qui le menacent.

(3) Laennec, lettre à M. Legonidec, Gram. Bret. p. 18

(4) De Bonald, lettre à M. de la Villemarqué, 14 septembre 1839.

II

Aucune langue de l'Europe ne possède des titres de noblesse plus respectables et mieux établis que celle des Bretons...

Hé bien, aux yeux des représentants du système d'aplatissement général qu'on nomme la centralisation, cette langue n'a aucune valeur. Affichant un mépris philosophique, pour tout ce qui s'éloigne de l'uniformité de la civilisation française, et faussant l'histoire, comme le dit encore et si bien M. Thierry. Ils regardent comme seules dignes d'éloges les nations auxquelles le hasard des événements a attaché l'idée de civilisation. Aussi, ont-ils déjà rayé le nom de la Bretagne de leurs statistiques ; aussi s'efforcent-ils de détruire ses mœurs, ses anciennes coutumes, les restes de son état social, et surtout son antique idiome pour lui imposer la langue et les idées françaises. Mais le Bâtard de Normandie n'a pas traité différemment les Anglais qu'il avait conquis ! Mais Henri VIII, le tyran mitré, n'a pas fait peser sur les Gallois vaineux un plus insolent despotisme ! Mais l'autocrate russe ne soumet pas les Slaves à un joug plus intolérable ! Nous vivons cependant, dit-on, sous le régime de la liberté !

Unité territoriale ! unité de langage ! répondent les humanitaires. Un peuple unius labii serait sans doute un peuple modèle s'il était possible ; mais toute la question est là. Si l'on veut en effet détruire la langue bretonne, parce qu'elle contrarie l'unité, il en faudra détruire bien d'autres ; car il n'y a pas un pays en Europe qui n'en renferme plusieurs différentes de celle de la majorité de la nation. Croyons-en un penseur qui a fait de cette question l'étude de toute sa vie : « En voulant donner à l'Europe une langue uniforme, on ne réussira qu'à créer des patois divers, et qu'à faire désapprendre au peuple un idiome qu'il parle correctement, pour lui en donner un qu'il ne possèdera jamais bien » (5)

Mais c'est au progrès des lumières et de la civilisation que les partisans de la centralisation en appellent le plus souvent soutenant qu'il est impossible de ci-

(5) Christopher Anderson, Historical Sketches, p. 30

Gallaoued hag a wel skler.

Laissons aux Bretons le soin de réaliser à l'intérieur de la Bretagne l'unité dans la diversité. Le problème le plus publicitaire, celui de la langue, n'est pas le plus difficile à résoudre...

Prétendre réduire la langue bretonne à l'état de bas patois pour bonnes femmes, comme le voulaient nos jacobins était la pure déraison. Aussi n'y arrivèrent-ils point. Les entreprises de déraison se ruinent elles-mêmes. Elle mérite

villiser les Bretons autrement qu'en abolissant leur langage et en les assimilant au reste de la France.

Ne fait-on pas surtout l'éloge des habitants de nos campagnes, laborieux sensibles, énergiques, fidèles jusqu'au dévouement, pieux jusqu'au martyre, dont rien ne peut rebuter l'abnégation et laisser les sacrifices comme l'a dit un écrivain français que nous citons avec orgueil. (6) Classe aussi remarquable eu égard à l'intelligence qu'en égard aux sentiments du cœur, et aussi supérieure aux paysans éclairés des environs de Paris, que la religion l'est à l'incrédulité, la morale à la corruption, la dignité à la bassesse, la poésie de la langue, des idées, des costumes et des usages, au prosaïsme brutal en tout genre.

Loin donc d'avoir aucun bien à demander à ses voisins, un tel peuple doit repousser tous ceux qu'ils voudraient lui offrir. Le progrès dont ils se prévalent, s'il s'introduisait chez lui, justifierait la définition qui l'appelle la corruption progressive des mœurs, et leurs fallacieuses lumières mettraient le feu à la Bretagne, sous prétexte de l'éclairer.

Mais ce n'est, selon quelques uns, ni l'espoir d'établir en Europe l'unité de langage, des mœurs et des idées, ni le désir de voir la Bretagne s'asseoir, comme on dit, au banquet de la civilisation commune qui pousse nos ennemis à détruire la langue de nos pères, s'ils civilisent, assure-t-on, c'est pour dominer ; de sorte qu'on peut dire encore aujourd'hui des Bretons qui propagent chez eux la langue et les idées françaises, ce qu'en disait Tacite, il y a dix-huit siècles, en les voyant favoriser le progrès des mœurs des Romains : ILS SONT LES INSTRUMENTS DE LEUR PROPRE ESCLAVAGE, INSTRUMENTA SERVITUS.

Th. Hersart DE LA VILLEMARQUE.

Mar doa gwir ar pezh a lavare, an A. DE LA VILLEMARQUE breman ez eus kant vloaz eo ker gwir all breman ha dall put eo ar re ar re n'her gwelont ket : ar pezh a ra mez hor bro eo an dud o deus mez eus yezh o zud koz !

(6) Charles Nodier.

I. BIZOQUE
La Tempête
du 17 mai 1941

TAOL ASKELL

Deiz flour, deiz fresk, deiz skler, deiz rcz,
Klozet etre mintin ha noz,
D'an traon e tiskenns d'ar red :
Mervel eo red.

Bleuenn goantig a douch va bez,
Da benn a stou wardu ar bez,
Da splander a wenvo abred :
Mervel eo red.

Nevez-amzer, miziou ar bleuñ,
Koeffet gant yeod, gwisket gant pleuñ
Ar goanv muntrer a zo war c'hed :
Mervel eo red.

Bloavez tenval, bloavez garo,
A stlej d'az heul klemm ha maro,
Nann, nann, ne badi ket bepred :
Mervel eo red.

Met, va ene, tra hep da bar,
Skedus evel eun heol a bar,
En eur youankiz e vevez
Atao nevez.

Evel diouz huelder eur pont
Lez an traou da dremen hep spont,
Klask an Tad, ar Mab, ar Spered,
Dreist ar stered.

Int o zri eo da wir lojeiz,
Egiz eo d'al labous e neiz,
Int da jach etrezeg enno,
C'houek eo eno :

Eno, en nenv, emañ da vro,
Eno Doue d'it en em ro,
Eno e red ar feunteun veo,
Ha founnus eo.

Ro urz d'az youlou da devel,
Ro urz d'az kalon da sevel,
Hag e klevi, e penn da nij ;
« Tosta, mar plij. »

J. L'Hulgouac'h. (O. M. L.)

KELEIER AR MIZ

ANO GWELLA TAD HOR BRO

Ar fe ac'hanomp a zo bet o pardona e Landreger, d'an 19 a viz mae, evit ar pardon bras, pa zelaouent mat Tregeriz n'o c'hlevent ket oc'h henvel mab Kervarzin Erwan, met Ewan ; kana a reont, hag eun dudi eo o c'hlevent pa vezont o vont eus an iliz-veur warlerc'h relegou ar zant d'ar Minihi :

Nann, n'eus ket e Breiz, nann n'eus ket unan Nann, n'eus ket eur zant evel sant Ewan ! Nann, n'eus ket eur zant evel sant Ewan ! Setu aman, petra skriv war ze, e Arvor, unan eus gwella skrivagnerien Breiz.

Ha me Tregeriad, n'oun ket evit gouzañv klevout pe gwelout skrivet ano Tad-

Paeron Breiz « Erwan » : ar stumm ar mada trefot eus an ano koz Iwon eo. Hag ar stumm trefot-se n'eo bet deuet da veza anavezet nemet dre ar c'hantikou hag al levriou-pedennou, brezoneg eus ar falla enno.

E Treger end-eeun, e leverer hogos atao Ewan, Ewen, pe a-wechou Iwan (an an-tiegezh Even a vez distaget e Treger : Ewen hag ez eo an hevelep ano evel Ewan). Ha neuze, ouspenn ma 'z eo gwelloc'h ar furn Ewan pe Iwan, tostoc'h eun tamm mat eo d'ar gwenedeg Iwann, d'al leoneg Even ha d'ar c'herneveg Youenn.

Jakez KONAN.

PARDON KOATKEO

Derc'hent hanter-eost hag hanter-eost e-unan a zo bet gleborok er bloaz-man ; ar pardon, an navet abaoe distro an Itron Varia en he zraonienn glouar, a zo bet eun dervez a bedenn hag a binijenn ; teir eur e oa a-raok ma ehanas ar glao da goueza ha ma vousec'hoarzas ar Werc'hez ouz he fardonerien o lakaat eur bann-heol da dreuzi ar c'houmoul du, da laouenaat pep tra.

A-benn ar gousperou, tachenn ar chapel a oa goloet a dud hag an Itron Varia douget war diou skoaz gwazed krenv ar menez, nevez distro meur a hini anezo eus an harlu, a rae t'io he levé, o skuilh grasou puñh war gement hini a oa deuet d'he fedi :

Deuet e oant en eur ouela

Distrei rejont en eur gana :

Itron Varia Goatkeo,
Bezit ato hor mamm
Selaouit galv tud ho treo
Mamm ha Gwerc'hez dinamm
Grit ma pignimp eun devez
Eus traonienn an daerou
Betek kribenn ar menez
A zoug tron hon Aotrou !

DASTUMOMP AR BRUZUN

Er miz a zeu ec'h embannimp geriou dastumet e Sant Filbarz, parrez Tregon (Tregunc) ha tro-war-dro, Kerne-Izel, hag er miziou warlerc'h gerioù dastumet e Gwitevede ha tro-war-dro.

Ra gendalc'ho hol lennerien gant al labour tal-

voudez-se ; arabad eo lezel ger brezonek ebet da vont da goll.

Ra zelaouo eta ar re yaouank ar re goz o k'ez ; gant ar re goz hag a gomz brezoneg bemdez hag hep distag eo deski brezoneg yac'h.

Emañ
« KENVREURIEZ
AR-VINIAOUERIEH VRETON
war-nes embann

**EUL LEVR TONIOU
EVIT AR BINIOU**

Rakprenit al levr ha kasit hoc'h ano da KAV, 59, rue Boissière, PARIS (XVIe).

LEVRIOU NEVEZ

« Eul levr nevez flamm,
War e genta lamm »

Meur a wech, a-benn-bremañ, o deus eskibien Breiz-Izel, savet o mouez da ordren ma vo desket ar brezoneg er skolioù kristen.

Siouaz, avat, an diouer a levrioù, o deus lakaet an darn vrasa eus ar skolioù da c'hortoz.

Met setu, erfin, erru eus ar wask, araok miz here. al levr keit all a zo gortozet gant an holl : EUL LEVR-DESKI-LENN-BREZONEK.

Deski a raio, war ar marc'had, eun tamm YEZADUR (grammaire) hag an doare-skriva (orthographe).

Ouspenn kavet e vezo ennañ, ALC'HOUFZ AR BREZONEG EEUN, a zo eur strollad gerioù gant o zalvoudgezh c'hallek, dibabet ha renket gant an ao. Roparz HEMON, rener Gwalarn.

Ar pezh a blijf, dreist-holl, eo an eil lodenn eus al levr, a zo anezi eur bern skridoù plijus kenañ : barzonegou, rimadelloù, kana-

Gweneg ar Brezoneg

Setu aman ar profou hon eus bet edoug mizioù ebrel ha mae :

An Itron a Rohan-Chabot, Antrain	100 lur.
An A. Ollivier, Landerne	100 —
An I. a Zant Per, Sant Brieg	50 —
An A. Ch. Paul, Lesneven	5 —
An A. Y. ar Goff, Gouezec	40 —
An Dell M. Kerriou, Guisseny	50 —
An A. Praud de la Monnerie, Le Mans	5 —
An A. P. Laurent, Paris V ^e	200 —
An A. Gourvil, Plouarzel	30 —
An A. Gueffelec, Langoien	5 —
An A. M. ar Berr, Kemper	200 —
An A. J. Jade, ar Roz, Goayen	50 —

ouennou, buhezioù, danevellou, kontadennoù fentus... Bez ez eo en eur ger, eun dournad bleunioù dispar kutuilhet e labourioù eun darn vras eus hor gwella skrivagnerien, koz ha yaouank, ha kement-se holl, en eul levr gwisket flamm, moulet brao ha skeudennet kaer.

EVIT PLOU EO SAVET AL LEVR ?

Da genta evit AR SKOLIOU. Da c'hortoz kaout eul levr uheloc'h, e servicho d'an holl glasou, ha pep hini a gavo ennañ e lod, her vez e skiant hag e zeskadurez.

Seryichout a c'hell ivez, avat, er-maez eus ar skol, da gement hini a venn deski ar brezoneg da unan-all, dreist-holl d'ar gerent a c'hoanta deski lenn brezoneg d'o bugale hag a vez e skolioù divrezonek.

Ac'hanta, Breiziz ! setu aze eur pezh labour ha ne die den ebet ober ar figus dirazañ ; hastit buhan her goulenn digant :

M. V. SEITE

Ecole Ste Barbe

Roscoff (Finistère)

An A. Noel Madec, Paris XV ^e	5 —
An A. Anton Jezequel, Roazon	10 —
An A. C. Grill, Kemper	50 —
An A. J. Capitaine, Loc-Maria	100 —
An A. Henry Huerre, Kintin	50 —

Mil bennoz Doue d'an holl vadoberourien vat se !

Priz ar paper a ya atao war gresk, evel an traou all ; eus a 10 gweneg ar c'hazetennou a zo aet da bevar real ; arabad eo gortoz eta e c'hellfemp moula Feiz ha Breiz, bep miz, keit ha ma pado ar brezel !

Bennoz Doue ha Sent Breiz d'al lenne rien vat a oar hon harpa !

Kontamm

Lenn ha studia :

EUR ROMANT NEVEZ,

EUR ROMANT BREZONEK

EUR ROMANT SKEUDENNET
HA SINET « BROGAROUR »

Prenit ha lennit. Al levr, eur wech digoret ne vezo ket klozet ganeoc'h araok ma ho pezo lennet betek ar ger diweza.

« KONTAMMET » a zo e gwerz :

1) E ti an oberour : an Tad Rozec, Rener ar visionerien, Froud-Wenn, Guipavas (Finistère)

2) E pep brasa eus levrioù ar Finistère

Priz : pemp skod, - Ar frejou kas ouspenn.

LA LANGUE BRETONNE en 40 leçons,

gant F. Vallée 24 fr.

GERIADUR BREZONEK-GALLEK,

gant Ernault 20 fr.

GRAND DICTIONNAIRE FRANÇAIS-BRETON

gant F. Vallée 75 fr.

Les MOTS FRANÇAIS et BRETONS

CLASSÉS d'après le SENS, gant Vallée (levr I) 10 fr.

(levr II) 12 fr.

NOTENNOU DIWAR-BENN AR GELTED, pep levrenn

gant geriadur 4 fr.

SKELTA SEGOBRANI, pep levrenn 8 fr.

Mizou-kas ouspenn. E gwerz ti Moulerez Bro-Leon, ru

Lafayette, Landerne.

Ar Merour : H. Caoulstin.

Impr. du Léon, Landerneau.

★ FEIZ HA BREIZ ★

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantou

Eur bloaz : 20 lur ; 6 miz : 12 lur.
Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 17 lur ar pez.
Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
C. C. 21.802 RENNES.

PEDENN ⁽¹⁾ da Santez Anna

○ **Mater patriae,
Anna Potentissima !
Britonum tuorum salus esto !**

○ Mamm hor Bro, Anna galloudus
meurbet
Bezit silvidigez ho Preiziz !

Aotronez Eskibien ⁽²⁾
Va breudeur ker.

Eur skrivagner brudet en deus leshant
vet Breiz-Izel. « bro ar pardonioù ». E
gwirionez, bugale Breiz a gar enori ar
Zent hag en em voda en dro d'ezo ;
warlerc'h an Itron Varia, santez Anna eo
o mui a karet.

(1) Ar brezegenn gaer-mañ eo an hini
a zo bet graet e Santez Anna ar Palud,
d'ar pardon bras, d'an 31 a viz eost di-
weza, gant an Aotrou Moenner, vikar vras

D'an 31 a viz eost 1913, d'an deiz ma
voe kurunet, santez Anna ar Palud a
reseo meuleudioù eur mor a
bardonerien.

Kemper ; ar re eus hol lennerien n'o deus
ket he c'hlevet nak er Palud, na dre ar
Radio, a vezo laouen bras o c'hellout he
c'haout amañ.

(2) Da lavaret eo : eskibien Kemper,
an A. Duparc hag an A. Cogneau hag ar-
c'heskob Roazon, an A. Roques a oa e
penn ar pardon.

Hon tud koz a zirede d'ar Palud, gant aked, a-wechou war o zreid noas ha war gorf o roched, en o dourn chapeled ha goulou benniget. War o roudou, gant ar memez feiz, ar memez esperans, ar memez karantez, oc'h deuet hizio d'ho tro, lod a-dost, lod a-bell. Evelkent, pep hini a zegas amañ e ezommou e-unan, dishenvel re an eil diouz re egile; hen-mañ a glask yec'hed ar c'horf, henhont a c'houlenn nerz an ene; holl, koulskoude e tougit, er bloez-mañ eur mennoz all ouspenn: anken a zo en ho karlon o sonjal en ho tud dalc'het pell diouz ar gêr hag al labour; enkreiz a bouez war ho spered nec'het hep gouzout peur e vo distro ar peoc'h.

Ne gavan ket e vefe d'an hini a zo galvet da embann meuleudi ha da c'houlenn sikour ar Zent tra talvoudusoc'h eget selaou da genta ha displega da c'houde ar gelennadurez serret e pedennou an Iliz: sklerijennet ganti emeoamp sur d'en em gaout war an hent eun. Digorit eta ho tianskouarn da zelaou he mouez pa lavar d'eomp en ofis santez Anna: O Mamm hor bro, Anna galloudus meurbet, dalc'hit d'eomp ar feiz, kennerzit hor buhez kristen, roit d'eomp ar peoc'h ha bezit silvidigez ho Preiziz. Eur bedenn dereat e peb amzer, ha dreist holl en darvoud a-vremañ.

**

Anna potentissima. - Santez Anna, her gouzout a rit a zo mamm d'ar Werc'hez Vari ha mamm goz Jezuz. A-walc'h eo, n'eo ket ta, evit diazeza fizians en he galloud. Penciaos ne rofe ket Doue. Galloud ha galloud hir d'ar grouadurez, kavet din da c'henel ar Werc'hez dispar ha drezi kar tost da Vab Doue en em c'hraet den. Roue an nenv hag an douar? Pa 'z eo gwir, hervez kelennadurez ar feiz eo plijet da Jezuz-Krist ranna war benn e vamm venniget bannou skedus e rouantelez, ar gurunenn a c'hloar a bar war dal Mari a daol he skeud ivez war dal santez Anna he-unan. Eun den santel he deus hanvet an Itron Varia « An holl-c'halloudek dre bedenn »; d'am zro e lavaran d'eoc'h: santez Anna dre he fedenn a deuo a-benn eus kement he devezo c'hoant. A-herit all, he madelez a zo

par d'he galloud. Eur vamm ha muioc'h c'hoaz eur vamm goz a zo troet da veza tener a galon evit he bugale hag he bugale vihan. Ma o deus hon tud koz dibabet santez Anna evel patronez hor bro e c'hellomp kredi e skuilho bennoz gant muioc'h a largentez war douar Breiz. Er Palud, ouspenn, ho peus an enor hag an eur vat, evit atiza ho pedenn, da gaout etouez ar relegou eun tamm askern euz biz santez Anna, boaz da ziskouez hent an nenv hag eun tamm all eus he brec'h da zegas a zonz eus he nerz galloudus. En em erbedit eta outi gant fizians.

Goulenn a c'hellit madou ar bed-mañ; n'eo ket difennet; ha, nemet bolontez Doue a enebfe, ne vint ket nac'het d'eoc'h. Sellit kentoc'h ouz an taolennou hag an imachou koar a zo evel eun eil gurunenn endro d'he skeudenn: pep hini anezo a zo eun testen eus ken alies a c'hraosou: gras ar pare evit eur c'hlanvour, gras ar garantez en eun tiegez, gras eur veach eurus. Kredabl a-walc'h ive, ouspenn unan eus ar wazed a zo ouz va selaou o deus kemeret perz er brezel, war zouar pe war vor: diredet int gant o zud da drugarekaat santez Anna. Mat o deus graet ha santez Anna a gendalc'ho d'o diouall ha da rei d'ezo ouspenn mad ar c'horf, mad an ene, ar feiz, ar furnez, ar peoc'h.

**

Serva fidem. - Dalc'hit d'eomp hor feiz. Ar feiz eo brasa tenzor an dent. Anac eo pa zeller eus kostez ar bed all: heb ar feiz ne c'heller ket plijout da Zoue. Ha pa zeller eus kostez ar bed-mañ eo ken gwir: ar feiz a ro sklerijenn d'ar spered ha nerz d'ar volontez. C'hoant an eus da lavaret ouspenn: ar feiz eo a vir ouz an dud d'en em daga ha d'en em zrailha, par d'al loened gouez. Klevet ho peus har no eus stad truezus ar c'horn-douar-mañ, ar-raok tremen sant Kaourintin, sant Gwennole hag o diskibien: Krena a c'heller c'hoaz o sonjal petra deufe hor bro da veza heb ar gelennadurez kristen? E kroc'hen pep Breizad e verv youlou direiz ha ne blegont nemet d'ar feiz.

A drugarez Doue, hed an amzer abaoe dez he badiziant, Breiz-Izel he deus bet ar c'hraos da zalc'her he feiz ha da vale dindan mantell an iliz; diouz ezomm e vefe kavet c'hoaz en hor bro da youc'hal evel hor c'hiendadou: Kentoc'h mervel eget nac'h hor feiz. Setu perak ne c'houlennomp ket ouz santez Anna restaol d'eomp hor feiz: biskoaz an tenzor-se n'eo bet aet da goll etouez ar Vretoned. Da ziouall a zo, koulskoude: ar feiz a zo gwasket en hor bro dindan kelennadurez skolioù, leorioù ha kazetennou a zo. Ha pa zalc'fec'h d'ho feiz kement ha da vab ho lagad, kement ha d'ho puhez zoken, nebeut ha nebeut, ma ne daolit ket evez, ho feiz a deuzo; tenvalijenn ha troublenn a zavo war ho spered, hep gouzout petra c'hoarvez gameoc'h; ma kendalc'hit, sil ha sil, e vo sunet ha diwadet piz ho feiz; ne jomo garneoc'h nemed ar spes hag ar relegou. Arabad neuze beza souezet d'en em gaout lezirek da bedi ha da zakramanti: domaj bras! Eun teod lous ne gav saour ebet a'e voued; eun eskouarnoc' zonet ne gav ket saour ken nebeut er bedenn hag er zakramanchou, e vagra durez.

Santez Anna, mirit d'eomp ar feiz.

**

Mores corroborata. - Startat hor buhez kristen. Evit mont betek penn, evit beza salvet n'eo ket a-walc'h kaout feiz ha pedi. Red eo ouspenn heulia gourc'hemennou Doue ha bale war an hent roudennet en Aviel. Anez, abred pe ziwezat, e kouezo warnomp bardedigez ha sioucs! kondanedigez. Ar bobl-se a lavare gwechall hor Zalver, diwar-benn ar Yuzevien, an ped a c'henou, met e galon a zo pell diouzin. Doue ra viro na vefe klevet war hini ebet a'hanomp hevelep setans!

Ha, koulskoude, nak a zireolamanchou zoken en hor bro Vreiz, gwechall bro ar zent. Re hir e vefe displega an daolenn penn-da-benn. A-walc'h e vo diskleria eun daou pe dri bleg fall. Tost da gant vloaz a zo ma embanne an Eskob gwenn an diviz-mañ: « Pobl Breiz, kenta pobl er bed, panele ar gwir-ardant! » Abaoe, niver an ostalerioù a zo kresket spontus, hag, evelato, daoust d'ezo kerat bemdez o

marc'hadourez, e kavont darempred. Evesat mat, kristenien Breiz; ma fell d'eoc'h diouall o yec'hed, mirout ho kouenni kalonek ha dreist-holl ma fell d'eoc'h savetei hoc'h ene, tec'hit krenn diouz ar vezventi.

D'an eil: perak e teu ar vugale da rouesat en tiegeziou? Gwechall, brasa enor tadou ha mammou Breiz a kaout en dro d'ezo bugale kement ha ma plije da Zoue. Priejou kristen, doujit sakramant ar briedelez, ha degemerit, hep marc'hata, ar vugaligoù a c'houlenn digor en ho ti.

D'an trede: ouspenn bugale niverus, renerien ar vro a c'houlenn yaouankiz fur gouest d'hon adsevel; ha dereat eo: muioc'h eget an dud koz, an dud yaouank a zo nerz eur vro: bennoz ha meuleudi d'ar re a ziskouez aked d'o dever.

Siouaz! en dro d'ezo re a bennou skanv hag a bennou fall e welomp o redek dalc'h mat d'an ebatou ha d'ar plijadurezou laosk. Er stad glac'harus emeoamp, pa jom c'hoaz en harlu eur milion hantou eus hor c'herent hag hor mignoned, e rann va c'halon ha m'oar vat kalon milieroù a dud all, o welat pegen diboell ha pegen divergant eo c'hoaz eur maread a yaouankizou.

C'houi hag a zo deuet hizio da zaulina dirak santez Anna, goulennit diganti rei an trec'h d'ar spered a bini-jenn war spered a blijadur. Hor Zalver en deus lavaret: « Ma ne rit ket pini-jenn, holl ez afoc'h da goll ». Ne gemenn ket d'eomp beva diwar bara ha dour, dougen gouriz reun, kouskot war an douar noas: hevelep pini-jennou, meulet e buhez ar Zent, n'emaint ket e lodenn pep den. A-walc'h e vo d'an darn vrasa heulia gant feiz gourc'hemennou Doue ha deverioù o stad. Kaer hor bezo ober, bepred e kavimp eur boan bennak da c'houzanv, eur greaz bennak da zougenn. Gwas a zo: kais a jom bouzar da vouez ar boan: ne welont ket eo mennoz ar c'hrozioù startat ennomp gwrizioù ar feiz, evel ma teu an arvel pa hej ar gwez, da ober d'ar re-mañ startat o gwrizioù.

O santez Anna, c'houi hag a zo eur skouer a furnez, harpit ha kennerzit hor buhez kristen.

Tribue pacem. - Roit d'eomp ar

peoc'h. Hor Zalver Jezuz-Krist, goude beza savet a varo da veo, en em ziskouezas alies d'e ebestel ha d'e ziskibiñ ha betek teir gwech e vennoz a voe : ar peoc'h ra vezo ganeoc'h. Rest eo eta kredi eo ar peoc'h eun dra gaer, eun dra vat. Sant Paol, end-eeun, her c'hinige d'ar gristenien genta evel eun tenzor dreist-muzul. Biskoaz n'hon eus bet kement a ezomm a beoc'h gant an estren, gant an nesa ha ganeomp hon-unan.

Ar peoc'h gant an estren. Trec'het, tremen bloaz a zo, war dachenn ar brezel, ne youlomp tamm ebet distro an emgann. Ne c'hedomp ha ne c'hourlennomp nemet ar peoc'h : Nann, avat, eur peoc'h mezus da ober ac'hanomp sklavourien en holl amzer da zont, met eur peoc'h dereat evit eur bobl graet ganti he dever ; eur peoc'h leal a verko da bep hini kement a zo dleet ; eur peoc'h padus, hir a-walc'h evit lezel amzer da rapari an dismantr hag ar freuz dirollet da heul ar brezel. Eun urz nevez a zo war ar stern, Bro-C'hall ha Bro-Vreiz e Bro-C'hall a c'houlenn kaout o renk hag eur renk enorus.

Ar peoc'h gant hon nesa. Hed ar wech ez eus bet kasoni etouez an dud. Dalc'h mat ar pinvidik a zo bet lorc'hus hag otus e kenver ar paour ; dalc'h mat ar paour avius en deus klasket abeg er pinvidik. En hano Hor Zalver, santez Anna a lavar d'ar pinvidik : « Bez karantezus e kenver ar re a weles en dienez ; n'az peus da binvidigez nemet evit he lodenna gant an den ezommek ». D'ar paour, en tu all, e lavar : « Kemer fizians ha dalc'h da galon e peoc'h ; ma 'z out disprijet ma rankes gounit da vara diwar c'houezen da dal, Jezuz, va mab bihan, a zo bet paour ive, hag a brezeg d'eoc'h : Eurur ar re baour, rouantelez an nenv a zo d'ezo ! »

Ar peoc'h ganeomp hon-unan. Hag amañ c'hoaz an Aviel, — an Aviel

hepken, — a vo ho reolenn. Kaer a vo farda lezennou, an dud ne deuit ket da veza eurusoc'h, hag ar peoc'h ne reno biken war an douar, heb eur goustians direbech. Eun dra hepken, ar peoc'hed, a vir ouzomp da veza a-unan gant Doue. O peoc'h e tigoromp brezel da Grouer en nenv hag an douar. En em zével ha klask derc'hel penn d'an Holl-C'halloudeg, pebez dallentez ! Pa baouezo skuilh warnomp e c'hrasou, pe tra deump da veza ? Ha goude ma chomfe hep skei, dre druez ouzomp, hor c'houstians a gendalc'ho da rebech d'eomp hon trubarderez : « Gloar da Zoue e barr en nenvou ha peoc'h war an douar d'an dud a volentez vat ! » Ar c'helou-se, embannet evit ar wech kenta war graouig Bethleem a zo bet, a zo hag a vo da viken, reolenn an urz vat e pep lec'h hag e peb amzer.

Va greudeur ha va c'hoarezed kristen, deuet omp amañ hizio da enori ha da bedi santez Anna, mamm hor bro. Evit dougen ervat enor d'ezi, e rankomp beva gant santelez. Skouer he buhez penn-da-benn renet e servich Doue hag e lezenn, a sklerijenno d'eomp an hent a zo da heulia. Nerz ha fedennou a denno warnomp a hent all ar grasou a zo ret. Hizio dreist-holl, da zeiz he fardon, amañ en he chapel benniget ha dirak he relegou, kasorip c'houekoc'h hor mennoz betek enni, da c'houlenn hor silvidigez ha silvidigez hor bro. Lavaromp d'ezi : « Start eo hor c'halon en hor c'heiz, plantit startoc'h c'hoas ar groaz en hor Breiz. D'eoc'h e westlomp hor bro Breiz-Izel. O ! Mamm venniget, galloudus meur-bet ha madelezes kement all, bezit silvidigez ho Preiziz, silvidigez hor re veo ha silvidigez hor re varo, ha digorit d'eomp holl dor ar baradoz.

1541

PEVARE KANTVED

1941

M A R O

YVON MAYIEUC (1)

eskop Roazon

Yvon Mayeuc, mellezour an eskibien vat, skouer ar venec'h santel, a voe ganet e Kervayeuc, e parrez Plouvorn, e eskopti Leon, er bloaz 1462.

E dud a oa marc'hadourien binvidik a gasas o mab d'ar skol da Gastell-Paol. Epad ma oa er gêr-se e tec'he diouz ar baotred yaouank direol hag e kare mont da bedi d'an iliz-veur ha da chapel Tadou Menez-Karmel.

Eur wech graet e studi gantan ez eas da ober skol da vugale eur bourc'hiz pinvidik o oa chom e ker Vontroulez ; eno ne zaleas ket da ober anaoudegez gant menech sant Dominik ha d'e vloaz war nugen e wiskas sae o urz ; bloaz goude e voe kaset da ober e studi evit beza beleg d'an Naoned hag er bloaz 1489 e voe anvet da vont da gofesour da Roazon.

Daou vloaz goude an Dukez Anna o tremen dre eno hen dibabas evit beza he c'hofesour hag hini ar roue Charles VIII,

(1) N'eus h ebet en hano an Aotrou Mayeuc daoust ma skriv atao an Tad Albert Le Grand, Dom Lobineau hag an A. de la Borderie an hano-se : Mahyeuc ; setu petra en deus kavet an A. Kerdanet o c'houllia paperiou koz Roazon, seilit p. 534, « Les Vies des Saints de la Bretagne Armorique », mbulet er bloaz 1837.

Den ebet ken e Plouvorn ne zoug an hano a Vayeuc, met ar geriadenn ma z'eo ginidik anezi an eskob santel a zoug atao an hano a Gervayec pe Gervoyec.

he fried. Mont a eure d'o heul da jom da Bariz.

Er bloaz 1505 an Dukez vat a reas e henvel da eskob e Roazon. Daoust de garg nevez e kendalc'has atao da zougen gwiskamant wenn e urz.

War e skoued e weled, d'an nec'h, teir gurunenn spern hag en traon teir erminig, ar pez a verke an diou garantez vras a verve en e galon, ar garantez evit Jezuz-Krist, e Zalver, hag ar garantez evit Breiz, e vro.

En dervez ma voe sakret eskob, e daol a voe digor da gement paour a deuas da azeza outi hag hen e-unan eo o degemere o rei d'ezo dour d'en em walc'hi, traou da zebri ha peb a bez arc'hant da vont kuit.

E-unan, nemed klanv e vije, morse ne zebre kig ha yun a rae seiz miz ar bloaz adalek gouel kroaz Krist, e miz gwengolo, betek Pask.

Epad ar bloavez kenta goude ma oa bet hanvet da eskob, kêr Roazon a grogas eur c'hlenved spegus enni-hag an Dukez Anna, deuet da ober eun dro d'he bro, ne gredas ket ober he diskenn en he c'hêr-benn ; mont a eure eus Dinan da Angers da gaout he fried, hep tremen dre Roazon ; epad ar gwall zarvoud-se, an eskob nevez a ziskouezas e garantez d'ar glanvourien o vont e-unan d'o gwelet, d'o frealzi ha d'o harpa dre e aluzennoù pa vezent ezommek.

En e amzer e tigouezas eleiz a vuzudou

e chapel Itron Varia ar C'helou Mat (2) e kloastr Tadou Sant Dominik Roazon, ar pezh a roas tro d'ezan da c'houlenn, abenn diou wech, er bloaz 1507 hag er bloaz 1515 indúlansou kaer evit kemeret hini a deuje di da bedi Mamm Dotte.

An Dukez Anna a varvas e kastell Blois, d'he seiz vloaz ha tregont, d'an 9 a viz genver 1514, ha he fried en noz etre an 31 a viz kerzu ha deiz kenta ar bloaz 1515. An Aotrou Mayeuc a ganas o offisou-kañv, en e iliz-veur.

Kemeret a eure atao ar brasa preder gant e eskopti ; ne skuize ket o prezeg war ar maez kouls hag e kêr ha dont a c'hellas a-benn da viret ouz fals-kredennou Luther d'en em zila e touez e gristenien.

Pa veze peurlharaet gantan tro e eskopti ha p'en deveze eun tamm amzer vak bennak ez ae da Vrutz e lec'h m'o devoa eskibien Roazon eur maner ; karout a rae beza dre eno, war ar maez, pell diouz trouz kêr ha savar ar bed.

N'oa ket lorc'hus tamm ebet ; an h. h. a c'helle tostaat outan heb aoun ; eur gwir dad e oa evit an dud ezommek hag eur frealzer mat evit an intanvezed hag an emzivad. Laouen e veze ouz ar beorien ; deski a rae d'ezo o c'hreansou ; o c'hovez hag o c'homunia a rae ; badezi o bugale ha mont d'o gwelet pa vezent klanv evit rei d'ezo o sakramanchou diveza, hag aies e kane o ofis-kañv ; o degemeret a rae en e di hag ouz e daol ; o argourou a roe d'ar plac'hed yaouank paour hag e-unan e vennige o eured.

Pa zave trous etre e amezeien e lake ar peoc'h etrezo.

En e di en devoa bodet kemenerien, tokerien ha kereourien a bae evit deski o micher da vugale-ar beorien. An neb a veze en dienez a deue d'e gaout ha morse n'hen leze da vont gant e hent e zaouarn goullo.

Eur bloavez ma oa kernez er vro, e kreskas c'hoaz e aluzennoù, ken e Roazon, ken e Brutz hag e lake poazat eleiz a founadou bara a ranne e-unan, etre ar beorien. E vevelien her gourdrouze, a-wechou, dre ma ne zalc'he netra evitan e-unan ha neuze e taole evez ha, pa ne veze hini eus e dud war al lec'h, e veze kals

(2) Taolenn Itron Varia ar C'helou Mat, a viret breman, e iliz sant Albin ; kuru-net eo bet d'ar 25 a viz meurzh 1908.

brokusoc'h. A-wechou zoken ez ae betek rei an toaz, pe ar bara hanter baouz d'ar glaskerien hag e lavare d'ezo o foazat p'en em gavjent er gêr. Pa deue eur vamm bennak d'e gaout gant eur bochad bugale e kuze peziou arc'hant en eun tamm bara hag e lavare d'ezi : « Va merc'h kemerit ar bara-se hag ar pezh a zo ebarz da zikour sevel ho pugale ! »

**

D'ar 6 a viz eost 1532, Breiz a asantas beza staget ouz ar Frans, gant ma vije miret d'ezi he holl frankizou. Seiz dervez goude, d'ar meurzh 13 a viz eost, mab hena Fransez I, roue Frans, eur paotrig pevarzek vloaz, bras ha koant, a voe degemeret e Roazon, gant lid bras, evel Duk Breiz ha dindan an hanter Fransez III. P'en em gavas, gant an dudhentil a oa ouz e heul, war e warc'h sternachet kaer, dirak dor kêr, an nor-se a oa premet ha dirazi edo an Aotrou'n Eskob, Yvon Mayeuc hag an Aotrou komt a Laval, gouarnet Breiz ; dirazo o daou, an Duk a douas war an Aviel e dionje hep bresa an distera, gwirioù ha frankizou an Iliz, an noblans, ar c'hêrioù hag ar bobl.

Kerkent ha m'en devoa graet al le-se, dor-kêr a zigoras a-hed he fenn hag an Duk yaouank, dindan an daez glas ha gwenn, marellet gant lili hag erminigou, a yeas e kêr, ouz trouz ar c'hanoliou, soniri ar c'hleier ha youc'h ar bobl ; mont a eure d'an iliz-veur el lec'h ma voe kaet ar gousperou hag ac'hano d'an Eskopti, el lec'h ma tlee tremen an noz.

Dirak ti an Aotrou'n Eskob e oa savet eur chafod a zouge skouedou Breiz hag a oa goloet gant mezer gwenn ha du, liouliou kêr ; war ar chafod-se edo Brutus, eur zae lien arc'hantet hag erminiget war e gein, hag en e gichen, Ignonen, azezet ha gwisket gant dilhad eus an hevellep danvez gant re he gwaz.

Hervez ar skrivagner Alan Bouchart, a zavas e Istor Breiz er bloaz 1514, Breiziz a vije bugale da Vrutz, mab bihan Eneas hag a ziskennje eta eus rouaned Troja, kêr vrudet an Asi Vihan, en amzer goz.

An duk yaouank p'eo gwir e oa mab da Fransez I, roue ar Frans ha da C'hlaodina, merc'h Anna. Dukez Breiz, a oa Gall dre e dad ha breizad dre e vamm ha setu aze perak p'en em gavas dirak Brutus hag e wreg, ar re-man a ginnigas d'ezan o gwella gourc'hemennou dre ar gwerziou-man :

BRUTUS

D'honneur et los, de grâces et de (3)
[vertus,

Sont tes esprits décorez et vestus.
Enfant Royal, affin qu'en toi apaire
Les grans vertus de ton trop eureux
[père
Premier Francoz et le second Artus.

IGNOGEN

Tes pères vieux, tant Clovis que Brutus
Ont observé des armes les status
Aussi feras et myeux, comme je es
[père,
Et fleuriras par fortune prospère
Trop plus que Scipion, Hector (4) ny
[Titus !

En dra ma rae Brutus hag e vreg o diviz e c'helled lenn war eun daolenn stignet a-uz ar chafod ar gwerziou-man savet e brezoneg ha skrivet e lizerennou aour ; distreset int bet eun tamm o treuzi ar c'hantvejou dre m'int bet adskrivet gant unan bennak ha ne ouie ket a vrezoneg ; d'o heul e lakimp an droidigez c'hallek graet anezou gant an A. E. Ernault, e « Revue de Bretagne », en eur pennad skrid hanvet gantan : *Une préside officielle en moyen breton.*

Ma hano frescq mescq tut hep tabut
[eu Brutus

Ordinal Ytaly ma ny voe Julius
Fortun importunus so doetus he usaig.
Aman ez eus bet kollet eul linenn hag a c'helle beza skrivet marteze evel heh : rak eun deiz, dre zigouez, syouaz d'in en lazis.

Ygnogen dre bresel gant cher a con-
[queris
Honest en he quiffys ha jolis a visang.

Flam dre amour ez deuz flour em cou-
[traig
Me ha ma groec monet huec a grégaig
Da conqueriff an Breiz man hep mar
[quet
Eguit nep so ahanouff disquennet

(3) Ce mot est de trop : il ferd le vers faux. (E. E.)

(4) Il faut lire : « Hector, Scipion », pour rétablir la mesure, qui est la même dans tous les autres vers français cités en cette occasion. Cette correction donnera aussi satisfaction à la chronologie. (E. E.)

Pere a comps a Troye guyr langaig
Hac a vezo bet en fin en usaig.

Mon nom, certes, parmi les hommes
Isans conteste est Brutus.
Chef ? de l'Italie, mon neveu fut Julius ;
Fortune malencontreuse, dont l'humeur fut
[variable

...fit, hélas, que je le tuai.
Je conquis par la guerre avec joie Ygno-
[gen
Je la trouvai honnête, et jolie de visage
Ardemment, par amour, l'idée agréable
[me vint à l'esprit
Moi et ma femme de partir doucement du
[pays grec
Afin de conquérir cette Bretagne-ci, sans
[aucun doute
Pour ceux qui sont descendus de moi
Qui parlent de Troie la vraie langue
Laquelle sera en usage jusqu'à la fin.

Diwezatoch, marteze, e vezo gellet kabout e Pariz eur skrid gwelloc'h eus ar gwerziou-se eget hini Roazon. Gwerziou int hag o deus rimou diabarz ha rimou diavaez, met evel a welit n'oa ket deuet ar c'hiz c'hoaz neuze da gemma, en eur skriva, lizerennou kenta gerioù a zo, daoust m'her graed, koulskoude en eur gomiz ; evelse e skriv ar barz : *dre bresel he nann dre vresel ; da Conqueriff an Breiz man ha nann : da gonqueriff ar Vreiz man.*

Gant piou eo bet savet ar gwersiou-se ? Ha ne vefent ket bet savet gant an Aotrou Mayeuc ? Ne vefent ket souezet, da vihana, ha goude ma vefent bet savet gant unan pe unan eus ar venec'h a oa war e dro, o rei dourn d'ezan da ren e eskopti ha ginidik o-unan, eus a Vreiz-Izel, evel dan.

N'int ket skrivet e brezoneg gwall c'houek ?

Nann, da ! met neuze n'oa ket deuet ar c'hiz c'hoaz da c'hoennat ker piz ar gerioù gallek eus a douez ar brezoneg evel ma vez graet breman.

Ar gwerziou-se ne raent nemet diskleria, e brezoneg, Mojenn Alan Bouchart : e teue gouenn Breiziz eus Troja hag e oa ar brezoneg gwir yez ar gêr vrudet-se. Ar vojenn goz-se a zo bet dispennet mat abaoe ; da vihana, ar pezh a wella a zo e gwerziou Brutus eo e tiskleria ar barz e pado ar brezoneg betek fin ar bed ; barzed Kembre ivez, eus o zu, ha

Doue e kresk an drevajou... ar gwiniz o tont da veza bara evit maga an dud hag o tont da veza Sakramant evit maga an eneou hag all.

Goude ar Grede ar beleg a vo o kana on oferenñ a ziskenno betek an daol zantel ; war an daol e vo eur baner vras fichet gant eun douzier pe eun doal wenn.

Ar pennou-tiegezh a dremenno neuze an eil warlerc'h egile dirak ar beleg evit kinnig da Zoue o frof : lakaat a rañt er baner unan eus o fochadigo gwiniz, egile a vo chomet war o c'hador. Epad al lid-kinnig-se e vo kanet « Kantik el labourer devot » pe ar c'hantik a gavor amañ warlerc'h savet gant an Ao. Conq a-raoz kaer evit ar gouel.

Echu ar prosesion, ar beleg a vennigo ar gwiniz, ken an hini zo er baner ken an hini a zo chomet gant an dud. Epad ma kouezo bennoz Doue war ar gwiniz ar pennou-tiegezh a zavo o fochadig etre o daouarn.

Ar gwiniz a vo er baner a vo graet gantan bara kan evit pask ar vugale pe bask ar re vras.

Ar gwiniz a vo chomet gant an dud a vo

Kantig evit bennoz ar gwiniz-bada hag an danvez baza-kan.

Ton : Aman pell diouz an trouz
Savet gant Paotr Tréoures Eost 1941

1
O Jezuz, Salver mat,
Roit bennoz d'an had
A zeuy da veza goudeze
Bara d'hor c'horf ha d'hon ene.

Diskan
Na dous e vo klevet
Hor gwiniz alaouret
O sourral pa vo deuet an hañv
Dindan eun ezenn flour ha skafiv.

2
Darn eus hor greunigo
D'olimp en douarou
Evit diwan o deus ezomm
A c'hlaou, a c'hliz hag a heol tomm.

3
Roit d'ezo Jezuz
Glaou, gliz hag heol founnus
Ma savint buan d'ar vuhez
D'ober d'hor c'horf magadurez.

4
C'houi ren war ar bed holl
Ne z ay netra da goll
Ma virit d'eomp hor drevajou
Diouz amzer fall ha klenvejou.

5
Hed, labour ha c'houezenn
Gant ho pennoz oustenn
Hag e welimp hor parkeier
Deut glas gant an nevez-amzer.

kaset d'ar ger ha toueziet gant ar gwiniz hada da vare an gounidou.

Evit ar c'hinnig ne vo nemet gwazed ? Koulskoude an tiegeziou elec'h n'hell ket an ozac'h dont dre ma'zeo klanv pe varo, ar wreg a vo aotreet d'ezu kemerout perz el lid-kinnig. Ar c'henta r gwella avat ar mabig — ma zeus unan — hag hen yaouank flamm, a gemero plas e dad.

Gant ar zac'hadig gwiniz-se petra vo kiniget da Zoue nemet holl boaniou ar maeziou, an holl boaniou a zo bet ouz hen dastum ; nemet doujañs an den evit an Hini a ra d'an trevejou diwana ha glaza ; nemet e garantez evit an Hini a ro ar bara ; nemet ar garantez a die kaout pep den evit e nesa pep hini o rei d'e nesa, dre e labour, ar pez e ra diouer d'ezañ, magadurez pe draou all ; nemet an anaoudegez vat da Jezuz, oberour sakramant an Aoter, plijet gantan goulenñ digant ar c'houer frouez e labour, bara ha gwin, evit beza an danvez a vezo troet en e gorf hag en e vad. V. FAVE.

Pardon ar gwiniz-hada a zo sonj hen ober d'ar zul kenta a viz Here e Plougonven ha d'an trede sul e Plouziri.

6
Na dous e vo klevet
Hor gwiniz alaouret
O sourral pa vo deuet an hañv
Dindan eun ezenn flour ha skanv.

EIL LODENN

1
N'eo ket d'e gorf hepken
Elo ret bara d'an den,
Dre m'ho peus savet, o Jezuz,
D'hon ene bara burzudus.

Diskan
Vit ober d'hor parrez
Bara sakr an aelez
Ni ginnig d'oc'h a galoñ vat
Bep a lodennig eus hon had.

2
Grit ganto d'hañ ene
Bara saourus an neñv
Ni zeuio d'e zigemere
Gant feiz ha karantez bepred.

3
O bara dudius !
Gant Korf ha gwad Jezuz
Digemeret er Zakramant
Hon ene jomo yac'h ha drant.

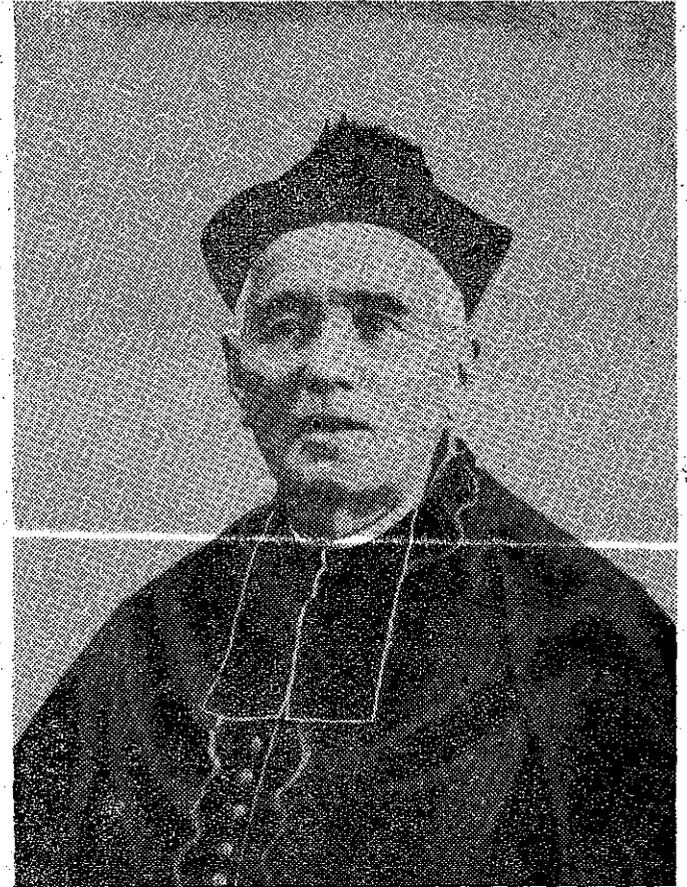
4
Elez hag Arc'helez
Kanit ganeomp bemdez
Bennoz, mil bennoz d'eun Doue
A vag an dud korf hag ene.

P. MESSENGER, vikel vras.
Kemper, 18 a viz Gwengolo 1941.

BREIZH A OUENN VAT !

an Aotrou HÉLIÈS

(1861 - 1941)

An Aotrou Héliès ne zavas ket eur bern leoriou, met goude ma n'en divije savet nemet **Heritourien Biel al Liardou**, en deus savet a-walc'h evit ma vo miret e hano etouez skrivagnerien wella an XX vet kantved.

**

Ganet e oa bet e Bodilis, e miz genver 1861 ; ar c'hosad e oa eus a bemzek krouadur ; e c'hoar yaouanka, filhorez d'ezan, ganet er bloaz 1878, intañvez ar C'hreac'h, a zo o chom atao e Kerliezed e Dirinon.

Eun soutr d'ezan ar Breur Colomhan Maria oa rener skol Blougenne, er mare-se hag ar Breur Constansius a oa unan eus ar re a oa eno oc'h ober skol gan-

tan ; Lomig Héliès a voe kaset di ez-vihanik ha n'eo ket hevelep mistri eo o divije e laket da gaout mez zeus e vrezoneg. D'e drizek vloaz ez eas ac'heno da skolach Lesneven.

D'e bevar bloaz war nugen e voe heleget ha kaset da gure da Lok-Maria el lec'h moun bet gantan er c'hatekiz hag el lec'h ma oa kaset gant an holl.

Goude beza bet eno pemp bloaz e voe hanvet da gure e Krozon ; eno ne reas nemet tremen dre ma n'oa ket krenv a-walc'h evit ober e labour en eur barrez hag ez eus kement all a ehonder dindanni. Eus Krozon ez eas da Bont n Abad ; ac'hano, er bloaz 1900, e voe hanvet da person ospital Lesneven, el lec'h m'eo marvet d'e bevar ugent vloaz, d'an 12 a viz mae diweza.

An Aotrou Helies oa dilorc'husa den e c'helled en em gaout gantan ; komz a rae ouz an holl, ouz e dud klanv, dreist-holl hag en hent-se e teuas da gaout eur brezoneg c'houek, eur brezoneg flour, eur brezoneg beo, eur brezoneg hag e oa eur blijadur e glevet o koueza e c'henou hag o tevera eus e bluenn.

E penn kenta ar c'hanved-mañ — hag o tigeri hent da kals a re all — e oa daou strollad c'hoarierien, hini Paotred Sant Martin Montroulez, e Gorre-Leon, renet gant an A. Roux hag hini Paotred Lesneven, e Goueled-Leon, renet gant an A. Gall.

An A. Roux a lakeas c'hoari **Mab Prodeg** an A. Brignou, person Lanneufret ; an A. Gall a heulias e skouer vat ha Lesneveniz a oa lorc'h enno gant o c'hoarierien ; nebeut goude, Kevredigez Broadel Breiz a reas he Gouelou e Lesneven ; dirak he izili strollad an A. Gall a c'hoarias adarre pezh c'hoari an A. Brignou. Felix Bellec a rae ar ab Mab prodig ; goude ar c'hoariadeg, an A. Fustec, unan eus skrivagnerien brasa kazetenn Paris, en amzer-se, « Le Gaulois », a bignas war al leurrenn-c'hoari hag a lavaras d'an A. Gall, an daerou c'hoaz en e zaoulagad : « Gwelet em eus c'hoarierien wella Paris, tud hag a zo o micher c'hoari ha n'o deus micher all ebet ken, mat anzañ a ran, ne c'hoariont ket kouls hag o c'hoarierien-c'houi rak ne lakont ket a ene en o c'homzou evel ma oar ho re-c'houi hen ober. Komz a rin eus Paotred Lesneven war « Le Gaulois ». Hag hen ober a eure.

Antronoz, person Lesneven, an A. Cozic, a lavare ivez d'e guré : « Ar c'hoariadeg dec'h a dalveze kement ha kaera prezegenn a oufe beza graet war ar gontrision. »

Adalek neuze strollad Lesneven a gendalc'has da c'hoari brezoneg hag a voe gwelet meur a wech e kenta goueliou ar Bleun-Brug. An A. Helies eo an hini a zave ar peziou-c'hoari hag an A. Gall an hini a stumme ar c'hoarierien ; nak a vall a veze neuze da welet deiziou ar c'hoariou o tant.

Pez farsus ebet, m'arvat ne lakeas kement a c'hoarz da zevel evel **Heritourien Biel al Liardou** p'edo Felix Bellec ha Job Morvan oc'h ober Anton hag Olier ha Fanch ar Borgn oc'h ober Biel ; nann, pezh gallek ebet ne c'hell lakat Breiziz da ziroufenna o zal evel ar pezh-se a lakea da veza gwir ger-stur ar c'hoariva brezonek : Diwar c'hoari, kelenn !

Pemp pe c'houec'h pezh-c'hoari all en deus savet c'hoaz an A. Helies ; met o veza ma n'int ket bet moulet e tleont beza kollet a-benn breman ; unan anezho, koulskoude, **Tonton ar C'hanañ**, a vije mat dont a-benn da lakat an dourn warnan rak ker bras eo ha **Biel al Liardou**.

An A. Helies a gemere ar peziou gallek a rae d'ezan an A. Gall ; met n'o zroe ket e brezoneg, ger evit ger, rak troet evelse, ne vijent ket bet henvet, ouz netra ; goude beza o lennet e save eur pezh nevez diwarno, graet bras bras diouz doare ar c'hoarierien, ha diouz doare an dud ma vije c'hoarier dirazo. **Biel al Liardou** a zo an andon anezan, sur a-walc'h, e « Le Coffre-fort », met lakit ar galleg kenver ha kenver gant ar brezoneg hag e weloc'h pebez skrivagner ampart e oa an A. Helies.

Ar pezh-se, moulet er bloaz 1909 ha c'hoarier den ne oar e pet lec'h, n'her c'haved ket ken. An Aotrou Helies, gwella pezh a zo a roas al leor diweza en devoa anezan, gant ar gwiriou en devoa warnan, da Rener Feiz ha Breiz ha ne c'houennas ouzin en dizro nemet daou dra : ma tivankjen an eil mouladur ha ma rojen d'ezan eul leor eus ar vouladur nevez.

Dre aze e weler pegen distag e oa an Aotrou Helies diouz traou ar bed-man.

E bro sant Ewan, war bez an Aotrou Durand, e Tredrez, em eus gwelet skrivet ar geriou-mañ : « Eur beleg a dle mervel hep pec'hed, hep die hag hep arc'hant ». Kement-se a vije bet gallet skriva ivez war bez an Aotrou Helies : eur beleg e oa hervez kalon Doue hag hervez kalon Breiz : eur beleg mat a jomo hano anezan pell hag hir amzer e Lesneven evel m'eo bet chomet e kement lec'h all m'eo bet tremenet drezo.

Y. V. P.

HERITOURIEN BIEL AL LIARDOU

Biel, eun contr koz disher, en deus tri niz : Juluan, Anton hag Olier ; c'hoant en deus da rei e beadra d'an hini anezo her char ar muia ; evit her gouzout e ra ar maro bihan, ha pa deu e nizad ec'h en em guz a-dre eur speurenn hag e klev an diviz-man ; goudeze ne vezo ket nec'het ken evit gouzout da biou rei e draou :

BIZVET DIVIZ

OLIER

(o tiskouez Juluan a zo oc'h antfeal)
Sell, breur, setu aze eun tarzeller all, evel pa ne vefe ket a-walc'h dija.

ANTON

Juluan a gav d'ezan m'arvat n'en deus nemet en em ziskouez en ti-mañ evit gwelet liardou aour tonton Biel o koueza, evel glao, war balv e zourn.

MORIS

Takebie ! C'houi zo divergont, evelato ; Juluan a zo breur d'eoc'h ha, betek gwelet, en deus gwir d'en em zerc'hel e diabarz an ti-man, da nebeuta kement ha n'eus fors pehini ae'hanoc'h ho taou.

JULUAN

Moris, na rit ket a van evit o c'hlevet... Ma ne deuont amañ nemet en avis k'abanata peadra hon tonton, ar buana ma c'hellint, n'o deus ket a lec'h d'en em fougeal, rak an holl a gavo divalo an doare-se da ziskouez doujans ha karantez d'an hini en deus hor c'haret kement, p'edomp o sevel.

OLIER

Double barrikenn ! pebez prezegeñ a ra henmañ !

ANTON

Re ziwezat, Juluan, kals re ziwezat e teus gant da brezegennou... Ma karjes, e vijes bet heritour war ar memez renk ganomp-ni, met lavar da « Ve culpa », rak morse n'az peus klasket an tu da rouza tonton Biel ha da fourra kaol d'ezan a-dreuz e c'henou, evel ma ranker ober e kenver an dud amziod.

JULUAN

Hag e sonj d'eoc'h ho pezo braoc'h chans vat goude ar goaperez-se ? Evidon-me n'her c'hredan ket.

ANTON

Gra kae'oc'h... Kerz d'hoñ flatra d'an tonton, du-ze d'ar vered ; gwelet a ri ha selaouet e vezi gantan...

Etre daou, ar pezh a zo graet a jomo graet ha kaer az pefe gina pe en em glemm ouz an dud, al leve a zo d'eomp-ni hon daou, Olier ha me.

OLIER

A pebez tortad a raimp, hen ! breur !

JULUAN

Me am befe mez o tigeri va genou da lavaret traou evelse, amañ.

MORIS

Takebie ! Juluan ; me a zo koz dija emichans, hag hen toui a c'hellian, morse n'em eus klevet komzou ken divergont ; eur vez eo ! eur vez eo !

ANTON

N'eo ket a-walc'h klevet ravoderez... A-raok pep tra eo ret en em gaout gant an testamant...

Jermen, daoust ha ne vefe ket laket aze e diabarz ar c'hrouf ? Kôuls eo d'eomp kommans dre a ze !

JERMEN

(En eur ober eul iamm evit difenn ar c'hrouf).

Na dit ket pelloc'h, mar plij ; den ebet ne c'hell touch ouz ar c'hrouf-mañ, rak siellet eo, evel m'her gwelit hoc'h unan ha me a zo karget d'hen diouall nemet ar barnar a vefe war al lec'h.

OLIER

Pebez ger dichek aberz ar mar-mouz sel

ANTON

Mar deo ret kaout ar barnar, n'hon devezo ket kals a zale evit mont d'her c'hask... Dont a res, Olier ?

OLIER

Taolomp evez, breur ! Ha ma vefe dibradet eun dra bennak ac'han, epad ma vezimp oc'h ober hon tro ?

ANTON

Beñ dinec'h, war ar poent-se : a-bell zo dija ec'h anavezomp kement tra a zo war dro an ti-mañ ha ma vankfe an distera spilhenn, ni a ouesfe war biou lakat ar bec'h da goueza.

JULUAN

Mat, gant aoun da veza tamallet gant nikun ac'hanoc'h, me a zo o vont er maez en ho raok ; didrabasoc'h e vo evidoun.

MORIS

Me am eus c'hoant da ober evel d'out, takebie ! Ya ! keromp ac'hanen evit rei

muloc'h a frankiz d'an daou-mañ... Ne ve ket brao beza fourret en affer ganto... (Mont a Feont kuit)

ANTON

Evel ma kavoc'h ar gwella, aotrouien ; an nor a zo digor dirazoc'h. (Da Jermen) : Te, Jermen, a c'hell, da vihana, chom aze da ziuall an ti... Honest out, a gredan, ha ma rez da zever e giz ma'zeo dleet ni ne vankimp ket da rei d'it eun dra ben-nak evit da boan, goude m'hon devezo rannet al leve.

JERMEN

N'em eus ezomm a netra ! Bennoz Doue d'ec'h... Ouspenn-se, c'houi ne gavoc'h ket ho pezo re evidoc'h houc'h unan.

ANTON

Ne c'helles ket va respont en eun doare dereatoc'h ? E pellec'h out-te bet o teski

añ deñeadurez da vihana ? (Da Olier) : Deus ac'halese, Olier, betek ti ar barnef ; kentoc'h a ze e vezimp distro.

OLIER (en eur vont kuit)

Pebez tortad a raimp, hen ! breur ?

NAVED-DIVIZ

JERMEN (e-unan)

Ya ! kerzit betek ti an Aotrou Valan-tin, daou zen divergont ma'z oc'h ha distroit gantan en aviz lipat kement tra a zo amañ. Gwelet e vezo neuze piou en devezo tro da c'hoarzin. — Breman ez an da gaout va mestr, evit her c'helenn war ar pez a zo tremenet, gant aoun n'en defe ket gellet heulia an abadenn penn-da-benn. Petra zonjo ! Petra lavaroc'h ? O la la ! Mall am eus d'her gouzout !

(Al lien a gouez d'an douar).

G. HELIES.

Buhez Sant GERMAN (1)

eskob Aotisiodor (2)

Patron Sant-German e Kerne-Veur (3) ha parrez Pleiben e Kerne-Izel

gant an Aotrou Gilbert A. DOBLE
chaloni a enor eus Iliz-Veur Truro (Kerne-Veur)

(troet diwar ar saozneg)

Daoust d'ezañ da veza bet ganet e Bro-C'halla (4) ar sant-mañ a zo deut da veza unan eus ar sent brudet a-touez ar Vretoned, da vihana ma lakaer dindan an hano-se an holl boblou keltiek anezet (5) e Breiz-Veur, kent d'hor c'hentadou divroa da ziskenn en Arvorig. Diskouezet o deus gwechall Bretoned Breiz-Izel o anaoudegez vat da sant German hag en em lakaet o deus bet dindan e warez (6). Nemeur avat ec'h anavezomp ni Breiziz a-vremañ, buhez

ha labour ar sant brudet-se, gouziet ma'z omp re alies war ar pez na sell tamm ouzomp hag a c'hell ober d'omp ar gwas droug, ha dizek mantrus war an traou a defe beza lorc'h ganeomp o gouzout, o embann hag o lakaat da dalvezout.

Eur skouer dishefivel a ziskouez d'omp eus Kerne-Veur an Aotrou Double, daneveller buheziou sent Kerne-Veur, alies an hevelep re gant re Breiz-Izel. Hag hep dale pelloc'h, sed amañ, troet e brezoneg, e oberenn war sant German :

« Meulomp bremañ tud brudet hag a zo bet ivez hon tadou en o mare. Kalz a vrud en deus dastumet Yahweh (7), gant

(7) Hano an Aotrou Doue en hebreg.

e c'halloud bras a-dalek ar penn-kenia. *Renet, o deus en o rouanteleziou, tud vras dre o galloud ha d'ezo kalz a furnez ; embannet o deus en o diouganou (8) enor ar Brofeded. Ha kemennet o deus d'an dud e-kreiz ar bobl-mañ (9) dre c'halloud o furnez, traou santel-meurbet. »*

(Eccli, XLIV, 1-4).

Evelse e voe ar sent o deus roet o hanoioù da barreziou hor C'herne-Veur.

Dereat eo e touge unan eus ar c'haera ilizou hag eus ar brasa parreziou e Kerne-Veur hano sant German. Al lec'h kenta e-mesk sent hor c'horn-bro a zo hep mar ebet da eskob Aotisiodor. Sent Kerne-Veur a zo « hon tadou o deus hon ganet » ha sellout a c'hellomp sant German, muioc'h eget hini all ebet, evel tad e-kenver ar feiz da gristenien keltiek hon enezenn, rak, daoust ma n'en deus ket diazezet an Iliz Kristen e Breiz-Veur, ez eo, evit eul lodenn vras, a-drugarez d'e labour ez eo deut lezen ar C'hrist da veza relijion ar Vretoned. P'en em zistagas Breiz-Veur diouz an Impalaered Roman, eun darn vras eus poblañs ar rannvro a oa e'hoaz pagan. Eur c'hantvedad diwezatoch ne oa mui kouls lavarout a baganed breizat. Ar c'hemm a oa deut eun tamm diwar binjenn ar boan. Desk o devoa kavet e skol ar reuzeudigez, ar skol-se o deus an dud, a-strolladoù hag a-hiniennou, desket alies enni o ezomm eus an Aviel — e barr-amzer aloubadennou (10) ar Saozon, an dud a gavas ne oa harp nag gezamant da gaout a-berz an doueed. Met an atiz roet da Vreiziz (11), ken evel broad, ken evel iliz, gant prezegerezh ha perziou dispar sant German a dalvezas kenañ d'o feurlakaat d'en em drei ouz Doue. Ar Vreiziz (12) a dreuzas etrezek Arvorig en eil hanterenn eus ar pempvet kantved a oa anezo eur bobl kristen, hag ober a rajont eus Arvorig hanter-bagan eur Vreiz-Vihan gristen. Da sant German eo e tle, eun tamm, kristena rannvro Bro-C'hall he leaded doujus da Jezuz-Krist. Dre e ziskibl sant Pdraig (13) sant Ger-

man a zo ivez tad e-keñver ar feiz da Vro gristen Iwerzon.

Piou oa sant German ? Eur Galian-ha-Roman (14) a oa anezañ. E hano e latin a dalvez da lavarout « breur » — « germanus » a zo eur ger latin a verk eur gerentiez-tiegezh, tamm nester ebet d'ezan, nemet eun tamm heñvededigez a son, gant ar boblou en tu-hont d'ar Roen (15). Ganet e voe e Aotisiodor (er c'hreisteiz da Bariz, war lez ar ster « Yonne ») war dro ar bloavezh 380. Tud pinvidik hag a ligned uhel oa e gerent. E dad a raed anezañ Rusticus hag e vamm Germanilla (16). Kristenien e oant, met ne rajont ket o sonj e stagfe o mab da ober war-dro an iliz. Dibabet e voe d'ezañ evel planedenn eur red-buhez (17) skedus er bed ha kaset e voe da Rom da studia a-benn beza breutaer (18). German a zastumas ar brud espara (19) e « forum » (20) ar gêrbenn ; gouid a reas doujañs ha karantez ar Sened e-unan, ha da c'hellout her staga da vat ouz Rom e voe aozet eun dimezi evitañ. German a voe eutrujet gant eur Romadeg yaouank kenedus hag a ligned uhel : Eustokia. Nebeut goude, evelkent, an Impalaer her c'hasas en-dro d'e vro c'henidik da gemer ar garg uhel a Zug (dux : da lavarout eo : penn-arme) war Harzou Arvorig, gant ar samn a bemp rannvro.

German a ziskouezas beza eur gouarnour barrek-kenañ ha deut mat d'an dud Etre e zaouarn ampart ar vro a-voe didrouz ha pinvidik. Evez a daolas ma vefe reiz al-lezvarniou ha ma vefe dipallat gant aked an harzou (visitatione propria gubernabat : dre welout drezañ e-unan e c'houarne, eme daneveller e vuhez, Constantius). E ziduell vuia-karet oa an hemolc'hi (21) ha gwell oa gantañ, war a lavarer, mont da heul ar chas, eget mont d'an iliz. Direnka a ra e ofisou en iliz-veur gant e gezeg o taoulammat hag e chas o harzal. E-kreiz kêr Aotisiodor e

(14) E Bro-C'halla, Galianed ha Romaned ne raent mui kouls lavaout nemet eur bobl. Diwar se e faer anezo Galianed-ha-Romaned.

(15) Rhin, e galleg.

(16) Arabat eo distaga : Jermañilla.

(17) Red-buhez : carriêre.

(18) Breutaer : avocat.

(19) Espar : extraordinaire.

(20) Forum : leur-gêr Rom.

(21) Chase e brezoneg izel.

(8) Prophéties e galleg.

(9) Pobl ar Yuzevien.

(10) Aloubadennou : invasions.

(11) Breizveuriz, anat eo.

(12) Hor c'hentadou.

(13) Abostol Bro-Iwerzon.

kreske eur wezenn ber vuzudus ma lakaer a-istribilh ouz he skourrou, e-giz merk a nerz-kaon, pennou an demmed, ar moc'h-gouez hag ar bleizi lazete dre hemole'h. An eskob, sant Amator, a reas d'ezañ rebechou evit ar pezh a oa, wer e veno, eur voazamant hanter-bagan. German ne reas van ebet. Eun devez, a-greiz ma oa pell diouz kêr e kemeras sant Amator hardisegez, hag e tiskaras ar wezenn hag he devas. Gwall gounnaret e voe German, lakaat a reas en e benn laza an eskob, ha heñ en-dro da Aotisdor, kalz soudarded ouz e heul. Amator en em gemeras en eun doare divoas d'en em zifenn. Kemenn a reas d'an dud en devoa diskuliet Doue d'ezañ e tlee mervel dizale

hag e oa German da veza lakaet en e lec'h. Holl e kerzjont d'an iliz-veur, an Dug German ouz o heul hag e soudarded gantañ. Neuze an eskob, a-greiz m'edo an holl war c'hed, a en em zistroas hag en hano Doue e'h astennas e zaouarn war an Dug, e trouc'has d'ezañ e vleo hir, e lammas diwarnañ e zilhad brezel hag e-wiskas d'ezañ gwiskamant ar gloer. Nebeut deveziou goude e reas anezañ eur beleg. Eur miz diwezatoch (d'an deiz kenta a viz Mae 418), e varvas an eskob, ha nebeut goude (d'ar seiz a viz gouere) German a voe sakret, eskob.

(Da veza kendalc'het).

M. KERFROUDENN.

Eun enskrivadur koz.

Kleden, d'ar 6 a viz Eost 1941.
(Cletguen gwechall)

...Goude m'ereñ omp aet da welout chapel Sant Treveur (Sant Tremen hervez an dud) hanter-hent etre ar vourc'h hag al Loc'h war bae Gwaien.

Setu ar gavadenn a rejomp : eun enskrivadur koz war ar chapel. Gant kalz aked e teujomp a-benn da lenn an dra-mañ : (me pignet wa eur velo dalc'het gant Yann Jade !)

Ave : Amor de doe on croas - da sant treveur ha sant gueltas - ez boe fountet an chapel man d'an sul quent fest an Sporet glan - ouz . . . ? an dat drecont mil pemp gant eiz ha . . . ?

Y. GARDON F. 1620

KERLANN.

Ar muia ma vo daspunct a skridoù koz evelse war hon ilizou, chapelioù, kroazioù ha bezioù eo ar gwella + talvoudus int evit

istor ar parrezioù hag istor ar yez ha truskouer vat en deus roet. garekaat a reomp an A. Kerlann eus ar
Y. V. P.

Arabad d'eoc'h

ankounac'haat :

« Gwenneg ar brezoneg »

“ Dalc'hit bepred d'ho prezoneg.

Yez an dud vat ha kalonek.

Yez ar feiz eo ; ma ve trec'het.

Ouspenn ar Vez eo Pec'hed ! ”

G. MILIN

DASTUMOMP AR BRUZUN (1)

Gerioù dastumet e Sant-Fillbarz, parrez Tregon (Tregunc)

ha tro-dro (Kerne-Izel)

- 31 — **ABILHETEZ** = gg. eur founilh da lakaat gwinn en eur voutailh. Foulenn a lavarer ivez e kornadou a zo, e-lec'h founilh.
- 32 — **AEL** = krenked ael, e galleg : étrilles.
- 33 — **A-HIS, A-HIS !** = d'eur c'hi evit e hisa.
- 34 — **ALL ! ALL ! ALL !** = Paouezit ! echu eo ! gant ar vugale pa c'hoariont « lammat gant mein ». Ar c'hoari-mañ a vez graet d'ober tro ar porz, er skol. Lakomp e ve daou vugel o c'hoari. Teurel a reont eur maen a-bell. Lakaat a reont peb a vaen dirazo, neuze e reont evel evit c'hoari « garrig-kamm ». An hini a zo erruet ar c'henta d'ar maen-pal a sflap hemañ pelloc'h d'e dro. Ar c'hoari-mañ a vez c'hoariet war an hent d'ar ger, met ivez — siouaz d'ar skolaer paour — en eur zont d'ar skol.
- 35 — **AMPAR** = g. an hirder etre ar meud hag ar biz-yod, pa vuzulier, e c'hoari an deñv. Galleg : empan ?
- 36 — **BAJENN** = « Bajenn d'it ! » = tizet, tapet out bet, er c'hoari tapout.
- 37 — **BEUCH !** = Huchadenn da c'hervel ar saoud.
- 38 — **BILBOD** = gg. Eur vilbod a zo eur ganell goad da lakaat neud.
- 39 — **BLAOUAER** = E Melwenn eur blaouer a zo eun diod.
- 40 — **BOCHAD** = Eur bodad (piz), eur bodad (tud) = eun teullad tud.
- 41 — **BOSER** = g. ar c'higer.
- 42 — **BOUDOUS** = g. eur jidourenn pe pod-houarn.
- 43 — **BOUGNOU** = ar bougennoù pe ar jodou.
- 44 — **BOUKIDI BRAN ; B. SANT-MARK, B PENN-DU** = Kiked-broan; lireu ; milad = asphadèle (er Faoud).
- 45 — **BRAO** = Chom brao ! a vez lavaret d'eur bugel evit : chom sioul (Leon), pe c'hoaz : chom reiz !
- 46 — **BRELL** = ano-gwan, a dalv kement ha : sot, lodennek e park ar Briz.
- 47 — **BRIBOUILH** = ano-gwan hag ano. Eur bugel atao fich-fich.
- 48 — **BRONNIG-LAED** = ar bronnig-laer
- graet e gomm a vez lakaet d'ar bugel e penn e voutailhig laez.
- 49 — **DACHAT !** = Huchadenn da gas ar c'hañz kuit.
- 50 — **DEN (V)** = e galleg : une bille ; c'hoari'n deñ (v)-iou = jouer aux billes.
- 51 — **DILDE** = Dirdeñ e Sant-Toz. Bosou war an dremm, a lavarer e teuont diwar flemmadennoù ar c'harlostenn « perce-oreilles ».
- 52 — **EROACHENN** = gg. eur wagner er mor. Diwar : « ero » ?
- 53 — **FAIN** = gwastell anvet e galleg : gâteau breton.
- 54 — **FLAO** = a-gwan. Eur plac'h flao a zo hardis ha dibalamour.
- 55 — **FOURMAJ** = Fourmaj-a(v)u a zo paste-z-kig graet gant avu.
- 56 — **FRAPAD** = Eur frapad tud a zo = kalz a dud a zo.
- 57 — **GARIG-KAMM** = C'hoari garig-kamm ha troadig-kamm a zo heñvel.
- 58 — **HIGENN** = Aze 'vez laket eur hi(g)enn ? = Aze e tiskuzer eun tammig ?
- 59 — **HUCH !** = Evit dichoual ar saoud.
- 60 — **KAOL-MOCH** = Eur seurt fozmoc'h melen o kreski e traez an aod.
- 61 — **KARR-TAN** = « Auto » ne vez ket lavaret morse, amañ.
- 62 — **KASPI** = Eur c'haspi a zo eur strapenn houarn da staga ar saoud war bouez eur gordenn pe eur chadenn.
- 63 — **KLAK** = (g)ober klak a zo ober sklabez, fenna an traou.
- 64 — **KLONIER** = g ar c'hloc'her pe ar sakrist.
- 65 — **KOLIG** = g eur c'holog a zo eur youter pe gloud = hibou e galleg.
- 66 — **KONIFL** = g. Konikl, Liester : konifled. Ne lavarer morse : lapin.
- 67 — **KREUET** = ano-gwan. Eur plad kreuet (kreyet) a zo eur plad faoutet.
- 68 — **LAER** = Ober skol laer hag ober skoliig al louarn a zo heñvel.
- 69 — **LICHET** = ano-gwan. Dreo o veza evet re.
- 70 — **LOSTENN-BLEI(Z)** = gg Eur ganevedenn pe gwareg-ar-glao.
- 71 — **LUT' NAJ** = g. Troiou lutun (lutin); troiou « fizik ».

(1) Gwelit F h B, Meurz-Ebrel.

- 72 — **MOUERS, MOURUZ** = Eur ffi mouers a zo eur fri lous, mec'hiek.
 73 — **OURBABANCHOU** = Ar stalafiou war ar prenester. Galleg : abat-vents.
 74 — **PAOTR GAGN !** = Kunujenn evel : paotr ar groug !
 75 — **PAOTR JEU, PAOTR AR JEUIOU** = « Komedi » e Leon, « termaji » e Kerne. Eur c'har-paotr-jeu, e galleg : roulette.
 76 — **PAOTR SKOD-TAN** = E galleg : feu-follet.
 77 — **PAOTR** = Paotr Loeiz, Paotr Joz a vez grae nemet eus mab hena eun tiegez.
 78 — **PEGEN** = Pegen koz emañ-hi bre-mañ ? = pe oad he deus.
 79 — **PENNOU-KARRE** = pesked hag raer anezo e galleg : grondins.
 80 — **PILDOGED** = Pendologed.
 81 — **PISTIET** = ano-gwan. Eur vaouez pistiet (pistiget) a zo brazez nevez zo.
 82 — **POZ** = Lakaat eur poz ? (eur paouez) = eun diskuiz a reer ?
 83 — **RAKED** = g. Askornenn ar vorge-denn, a roer d'al laboused en o c'haoued da bigosat.
 84 — **REUT** = Lakit d'in Feut ! = Lakit va gwerenn leun betek ar bord.

- 85 — **SKOURPENN** = g. Eur stlogenn pe vorgez.
 86 — **SOUBIG** = g « saoz » pe hilienn da souba bara e-barz.
 87 — **STOK-LOSTOU** = Doafe grilhed-sabl a stok o lostou.
 88 — **STRINKET** = ano-verb. Dislonka. Stumm reiz : strinkat ?
 89 — **TA-FLAK !** = Trouz eun dra beñ-nak o koueza.
 90 — **TAMMOU TEO** = Broziou voulou-zet, e Rieg.
 91 — **TENNER-POLTREJOU** = g. Ardi-vink-luc'hskeudenni.
 92 — **TI-LAE(Z)** : ar grignol.
 93 — **TREUL** = ano-gwan hagar. Treul a zo : droch. Eur paour kaez treul a zo eun den paour disneuz.
 94 — **TRIKET** = Me zo triket (?)
 95 — **TROIN, Tregon ; BEG TREIGN** = pointe de Trévignon.
 96 — **TROIAD** = Eun droiad kafe, eun droiad gwin. E galleg : une tournée.
 97 — **TRO-AZE** = eun tu bennak dre aze.
 98 — **UCHENN** = gg. Poultrenn, e Bannaleg. Kv. Ernault p. 230 Hue (enn). Uzienn a vije ar ger Feizet ?
 99 — **VELO-AR-DAN** = eur marc'h-tañ pe : moto.
 100 — **ALLIG** = g. petit maquereau.

Brezoneg Sant-Filbarz (ar re youank a lavar S. Filber) a denn kalz e keñver ar doare distaga, da vrezoneg bro-Wened. K, SK = ch ...hag all. Eun dra souezus avat eo ar c'hiz ma reer gant ar Z aet da h e gweneleg hag a oa eun th koz. Mat, amañ ne vez distaget nag an eil nag egile, d'avat ne lavaran ket : laed, bad, kod, poadi, arc'hoad, traed, kad, med... Evit : laez, baz, koz, poaza, warc'hoaz, troaz (hañvoez), kaz, mez...

Evel e Kerne-Uhel an anoiou-verbou en -a, a zeu da echui en -o : kano, lao = kana, laza.

Ar pouez-mouez a vez taoiet alies, n'eo ket war an eil silabenn diweza, met war an trede silabenn diwezha : chem'ner, jil'tenn, kerr'iel = kemener, jiletenn, karfigell. KERLIANN, Sant Filbarz 1941

Abaoe miz ebrel embannet hon eus eta 100 ger ha n'emaint e geriadur ebet... Bennoz Doue d'hor mignon Kerliann da veza dastumet 70 ger !
 Piou a vezo e dro, er miz a zeu da binvidikaat tenzor ar brezoneg ?

Anoiou an aod hag anoiou-lec'h e parrez Tregon

Beg Vengleu (z).	Kerangallou.	Porz-an-amann.
Beg ar Birou.	Dourveilh.	Porz-ar-bagou.
Beg Pignat.	Garreg-Lijen.	Porzig-don.
Bouilhennou.	Garreg (-Zu, -dost, -bell).	Porz-Brein.
Baganez.	Gourlein.	Porz-ar-Bolied.
Ras-Tudi.	Goueloc'h weni.	Porz-an-Iliañs.
Korn-Pao.	Groud.	Plagner.
Karreg-mañ-gourlenn.	Chardid (=Kerdied).	Perzer-bihan.
Kergoz.	Feunteun-n-Aodou.	Pont-Minaoued.
Kerbask.	Laon.	Ribod.
Kersaoz.	Loroz.	Pennigou-loer.
Kerouaneg.	Naoutig (-vihan, -vras).	Stanvar (-dost, -bell).
Kergunu.	Nourmijou.	Treskao.
Kerc'halon.	Porzig Joz.	Toull-ar-Gagned.
Kergonfort.	Porz-ar-Gisou.	Tagnouz.
Kervauo.	Porz-ar-Blei(z).	
Kertobiaz.		

KELEIER AR MIZ

Istor Breiz er skoliou

Hor brezoneg, n'ouzon ket, met Istor Breiz, da vihana, a zo o vont da veza laket etre daouarn bugale hor skoliou : an Istor-se, evelse, daoust ha graet e vezo hervez ar wirionez ?

Re alies hon eus gwelet sevel an Istor hervez youl ar gostezenn bolitik krenfa ha nann hervez ar wirionez.

N'eo ket eun nevezenti ; setu petra verke, er bloaz 1849, an A. Aurélien de Courson e penn e « Histoire des Peuples Bretons », (page 11) :

« Le plus souvent, en France, nous écrivons moins pour le triomphe de la vérité que dans la pensée de faire prévaloir les vues systématiques d'un parti... Voilà ce qui fait sourire les savants étrangers chaque fois qu'un nouveau livre d'histoire est publié en France. « Eh bien ! me mandait l'an dernier l'un des plus grands juristes de l'Allemagne, n'y a-t-il pas assez longtemps que les institutions antiques de votre pays gisent dans la poussière, et vos légistes et vos publicistes ne se décideront-ils pas à déposer la plume du journaliste

pour prendre enfin celle du critique et de l'homme d'Etat ? »

Le reproche est sanglant, mais qu'y répondre ?

...Le vieux Bertrand d'Argentré, le grand juriconsulte ligueur, dut essuyer toute la colère d'Henri III pour avoir osé soutenir une vérité combattue par Verliot, au dix-septième siècle, mais qui n'en est pas moins aussi éclatante que le soleil, savoir : que les Bretons insulaires avaient fondé un petit royaume dans la Gaule armoricaine un siècle avant que Clovis et sa bande n'eussent traversé le Rhin. C'était, disait-on, faire injure à l'illustre maison de France que de soutenir qu'avant les Capétiens, les Carolingiens et les Mérovingiens, il y avait eu des Bretons, des Conans ou, si l'on veut, des petits rois indépendants sur la terre des Gaules ! Dom Lobineau faillit expier à La Bastille le crime d'avoir proclamé ce fait !

A drugarez Doue, ma z'eus e Breiz tud gouest da drei gant ar gaou pa vezint paet a-walc'h ez eus ivez re all gouest da lakat ar gwir da veza trec'h da gaou !

« Feiz ha Breiz » pell diouz ar vro !

Plonévez-ar-Faou, 18-4-41.

Epad m'oun bet o klask en em barea e sanatorium Champcueil em eus bet tro da lenn Feiz ha Breiz a veze degaset da unan eus va c'hamaraded.

N'oa nemedon da c'hellout e lenn, rak n'oa nemedon o c'houzout lenn brezoneg, met e lenn a raen dirak an holl gamaraded hag ar re-man evelse, a veze laouen o klevout keleier o bro. Seitek miz oun chomet e Champcueil ha breman, hep beza

pare mat a-walc'h c'hoaz, oun distroet d'am farrez.

Siouaz ! tamm labour ebet ne ran ha tamm sikour ebet n'em eus, setu ma a'hellan ket en em goumananti da Feiz ha Breiz.

H. P.

Truez hon eus bet ouz ar c'hlanvouf-mañ ha kaset hon eus d'ezan unan eus an teir goumanant paet gant an Dr ar Goff, eus Dinard.

Gourc'hemennou eur breizat divroet.

Bordeaux, 10-9-41.

Ai reçu « Feiz ar Breiz ». C'est très beau. C'est un crime de laisser périr, voire de négliger un joyau comme la langue bretonne. Les félibriges de ce pays sont

acharnés dans la défense et la propagation de leurs dialectes. Et parmi eux des prêtres. Le curé de Sainte-Geneviève, moi curé en fait, est un enthousiaste parmi les enthousiastes.

J. L. H.

Goulenñ eur breizat en harlu.

Stalag IV, C., 24 août 1941.

Des « Feiz ha Breiz » que vous m'avez envoyés j'ai laissé une partie aux prêtres

finistériens du IV B où j'étais. Je lis et étudie les autres. Je vous prie de me rendre encore un service, car je ne vois per-

sonne chez moi à qui m'adresser. Veuillez
me faire parvenir une grammaire Vallée,
un Geriadurig Ernault, le Barzaz Breiz et
un ou deux petits opuscules en bon breton.
Malgré vos occupations j'ai osé m'adres-
ser à vous, car vous avez à cœur tout
ce qui regarde l'avenir de notre langue.
Catholique et Breton toujours. H. L. L.

Laouen onip o welet hor Breiziz en ha-
lu oc'h en em erbedi ouzomp hag an
muia anezo her gray a vezo atao ar gwella
ha d'ezo holl e youc'homp ar pez a youc'ha
breman ez eus pemzek vloaz ha tri ugent
ar barz tregeriad. Fanch Vari an Uhel :

Holl Vretoned a c'hrwizienn vat
Klevit eur ger, tud Breiz-Izel :
— Ra jomo peb unan Breizad,
Dre-holl, bepred, betek mervel !

Bugale Breiz o vleunia

An Ao. Doktor Leon hag an Itron, a zo
eurus gemenn d'eoc'h ginivelez o merc'h
Rozenn.

Pacé (Breiz-Uhel), 11 a viz Gwengolo 1941.

An itron hag an Aotrou Mark AR BERR
a zo laouen o rei d'eoc'h da anaout eo
ganet d'ezo o c'houec'hvet bugel a zo bet
leshanvet, er vadeziad,

Mikael-Eneour-Telo-Mari

Yac'h ar vamm hag ar mab.

BEVET BREIZ !

Kemper, 14 Gwengolo 1941.

Broiz, bezit vel ho tadou,
Eun ha gwirion e pep tachenn ;
Lakit enor raok ar madou,
It e pep lec'h uhel ho penn.

Ha ne glevit-hu ket laret
Hor yez, ar c'hosa, marteze,
A zo er bed, hor yez karet,
A dle mervel ? N' glevit ket se ?

Neb aon 'ta, holl baotred vat Breiz,
Gerreit, c'houi, breman ho penn,
Ha komzit ha skrivit gant feiz
Ar yez koz ne varvo biken.

Eus ar vro ma sav an heol
Eo deuet ganimp bars ar vro-man,
Ha mibien Breiz dle he c'homz holl,
Kelt ma skeudo an heol aman !

Sul an Rozeza, 5 hefe 1941.

Me a zo laouen da lavaret d'eoc'h eo
ganet er mintin-man va c'hoar vihan.

Rozenn-Meiz

Yac'h eo ha Mammig ivez.

BEVET BREIZ !

Gwenola Caouissin, Landerne.

Bennoz Doue ha Sent Breiz war ar Vre-
toned nevez-se. yec'hed d'ezo ha levenez
d'o zud !

C. Uguen

ME A ZESK BREZONEG

M. Seité

Mon Premier Livre de Breton

UN MANUEL CLASSIQUE DE 150 PAGES, CARTONNÉ, ILLUSTRÉ, CONTENANT :
des lectures et du vocabulaire, des exercices de grammaire et d'orthographe
des textes de version et de récitation

Prix de vente de l'unité hors écoles... 18 fr. (port en sus)

Adresser commandes et paiements à M. SEITÉ, Ecole Ste-Barbe ROSCOFF (Finistère)

Compte Courant Postal : 417-04 RENNES

Lettre d'approbation de Son Exc. Mgr. DUPARC

évêque de Quimper et de Léon, à M. Yves LEPOUPON,
inspecteur diocésain des Ecoles libres.

Evêché de Quimper et de Léon.

Le 17 août 1941.

Cher Monsieur l'inspecteur,

J'ai lu avec le plus vif intérêt le volume
très pratique de vos excellents maîtres,
MM. C. Uguen et M. Seité : « ME A ZESK
BREZONEG », « Mon premier livre de
Breton ».

Ce petit livre rendra les plus grands ser-
vices à nos écoles.

Il est sans doute et avant tout une Mé-
thode de Lecture, et il sera un bon guide
pour les élèves qui commencent l'étude du
breton. Mais il sera lu également, et avec

un vrai profit, par les autres élèves qui
seront déjà quelque peu familiarisés avec
la langue bretonne.

Vous voudrez bien, cher Monsieur l'ins-
pecteur, transmettre à MM. Uguen et Seité
mes félicitations et mes remerciements
pour le beau travail qu'ils ont réalisé et
leur offrir mes meilleurs vœux pour le
succès de « Mon premier livre de breton ».

Je les bénis ainsi que vous-même, et je
vous assure de mon paternel et respec-
tueux dévouement en N.-S.

ADOLPHE,

évêque de Quimper.

Lenn ha studia :

LA LANGUE BRETONNE, en 40 leçons, gant F. Vallée, 24 fr.

GERIADUR BREZONEK-GALLEK, gant Ernault, 20 fr.

GRAND DICTIONNAIRE FRANÇAIS-BRETON gant F. Vallée, 75 fr.

Les MOTS FRANÇAIS et BRETONS CLASSÉS d'après le SENS, gant Vallée (levr I).
10 fr. ; (levr II), 12 fr.

NOTENNOU DIWAR-BENN AR GELTED, pep levrenn gant geriadur, 4 fr.

SKELTA SEGOBRANI, pep levrenn, 8 fr.

Mizou-kas ouspenn. E gwerz ti Monerez Bro-Leon, ru Lafayette, Landerne.

Ar Merour : H. Caouissin.

Impr. du Léon, Landerneau

FEIZ HA BREIZ

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantioù

Eur bloaz : 20 lur ; 6 miz : 12 lur.

Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 17 lur ar pez.

Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
C. C. 21.802 RENNES.

KENTELIOU AR VERED

Ar brezegenn-mañ, savet gant Rener Feiz ha Breiz a zo bet diskleriet gant Radio-Roazon-Breiz da bardaez Gouel an Holl-Zent. Evit digeri hent d'ezi Mona Pesquer, eilet gant an ograouer Jel ar Penven, a ganas gwerc'haer ar Purgator ha d'he c'hloza kanenn ar re dremenet.

En hano an Tad, ar Mab hag ar Spere-red Santel Evelse bezet graet.

Va breudeur ha va c'hoarezed kristen,

Setu pardaez gouel an Holl Zent gouel ar zent-se, a bep kantved, a bep bro, a bep yez, a bep oad, a bep stad, saeou gwenn kann ganto, al lili hag ar roz etre o daouarn a zo, en o sav, dirak tron an Aotrou Doue; en o zouez ez eus tud o deus bevet en hor serr, o deus hor c'haret hag hon eus karet ; o gouel a oa hizio ha bet eo bet evidomp eun dervez a levenez hag a bedenn ha setu ma teu d'ar red ar pardaez ha kleier holl ilizou Breiz a zone ken laouen en de-man a zono kañv breman ha pell hag hir en noz, kañv d'ar Vretoned maro war zouar, kañv d'ar Vretoned maro war vor, kañv d'ar Vretoned maro e Breiz, kañv d'ar Vretoned maro en harlu, kañv d'ar Vretoned aet diwar dreuzou ar bed-man ha n'int ket degouezet c'hoaz e porz ar baradoz.

Gouelioù Kel-ar-gañv, nozvezioù hir

miz du, an avel o sourral hag o tistaga diouz ar gwerc'haer an delioù melen aour, an traoù se holl a gomz d'eomp eus ar maro.

Ar preder a gemerer e Breiz gant gant korfoù ar re dremenet a zo seberzus ; a holl viskoaz ar Vretoned o deus bet doujans evit ar c'horfoù maro ; pa varve unan bennak eus o zud, pell diouz ar gêr, ne lezent ket e relegou da wenna e diavaez bro ; klask a raent an tu d'o degas d'ar gêr, d'o broa evit ma teuje o ludu d'en em douezia gant ludu ar re goz ha pa veze kollet korf eun den er mor ha pa weled ne c'helled ket e gaout, kaer a veze e glask tu ha tu, e veze da vihana, broellet, evel ma leverer e Eusa, da lavaret eo graet an neuz d'e vroa.

Perak hon tud, a-viskoaz, zoken ar rask ma oant kristenien, o deus kemeret kement-se a breder gant ar c'horfoù maro ha n'int, diouz eur gwel, nemet breinadurez euzus ?

Perak ? Nemet dre m'eo devoa ar gredenn start ne varv ket an den evit mat.

Mar deo bras ar preder a gemerer gant ar c'horf, an hini a gemerer gant an ene a zo brasoc'h c'hoaz ; nak a bedennou, pa vez ar c'horf war ar varv-skraon, pa vez en iliz, war ar c'heler, pa vezer ouz e ziskenn er bez, d'an eizvet dervez goude ar maro, d'an deiz ar bloaz, er grasou, diouz an noz bemdez, e tal an aoled, da zul, pa lenner ar bedenn-zul ha goude an oferenn-bred, pa zaer da skuilla dour benniget war ar beziou.

N'eo ket e Breiz, a drugarez Doue, eo e vez ankounac'haet ar re varo, ker-kent ha ma vezont aet diwar wel.

Pardon an Anaon, dreist holl hol laka holl da drei hor sellou war du ar vered.

Kement a verejou nevez a ranker digeri bremañ, gant ar walenn a gastiz ma 'z eo ar brezel, ma klevet tud o lavaret : « Daoust ha n'eo ket fin ar bed eo a zo o tont ? »

Va breudeur ker, fin ar bed a deuy pa ne welo mui an Aotrou Doue, na feiz, nak esperans, na karantez, war an douar ; n'oar ket en em gavet eno c'hoaz, a drugarez Doue.

An tri denzor-se m'ho peus o c'holl, klaskit int e tal beziou ho tud ; eno o c'havoc'h ; met, pa 'z it d'ar vered, na rit ket evel an dud dizoue ; na jomit ket en o sav, sounn evel eur peul ha mut evel eur pesk ; kemerit dour benniget, daoulinit ha pedit.

Eun dra all da ober e tal ar bez, ha war an dra-man hepken e pouezin fanoz, eo selaou kenteliou ar vered ; ar re varo a gomz atao hag ar c'henteliou a roont, p'o selaouer ervat, eus eur c'hristen, laosk a ra eur c'hristen mat hag eus eur c'hristen mat a ra eur zant, ar pez a garfen ober eus kement hini am selaou breman.

I

Va breudeur ker, e tal beziou ho tud m'ho peus her c'holl, ha ma kirit her c'hloak, e kavoc'h tenzor ar feiz.

An den, gant e gorf hag e spered, a zo eur bed bihan eun tamm mat karoc'h eget ar bed bras a zo en dro

d'ezan ; pa dro da vat an traou gantan, en devez c'hoant buan a walc'h, da dremen hep Doue ha da ober evel ma ne vije ket Hor Zalver Jezuz-Krist, mat Doue marvet evitan war ar groaz. Barrek ec'h en em gav e-unan ; o truez ! na pebez dallentez !

En hanv-mañ, ez eus bet kondaonet e Kemper eun den yaouank hag a oa gantan eur gontell, en divije sanket ker buhan e kalon eun den, evel e kreiz eun dorz-vara, ha war ar gontell-se e oa skrivet an daou c'her-mañ e galleg : Na Doue, na Mestr.

N'eo ket dre ma oa re zesket eo ez eo deuet an den-se da veza ken digredenn, met kentoc'h dre ma 'z oa re zizesk, re skanv-benn, ha re lorc'hus. Desketoc'h ec'h en em gave eget Doktored vrasa ar bed kristen. Eun druez !

Pa zell ouz beziou e dud ha pa wel an dachenn a berc'henno e-unan dizale, pa bleustr war ar meutadig ludu a jomo eus e gorf a-benn eun nebeud bloaveziou, an den a goll e lorc'h hag en em c'hra bihan, evel eur bugel ; chom a ra en e renk. Er vered :

**Ar paour hag ar pinvidik, ar mestr
[hag ar mevel
Gwechall kemm bras etrezo, a zo
[bremañ henvel.**

Er vered eo e weler n'eus nemet eur Mestr hag eun dra hag e vefe ret hen ober epad an treuz er bed-man : kredi e Jezuz-Krist ha reiz a ra vuhez hervez ar gredenn-se.

Ar feiz a ziouan atao e kalon c'hlan ha dilorc'h eun den hag a studi, hag a bed, hag a ra oberou mat.

Va breudeur ker, tud a feiz krenv e oa ho tadou hag ho mammou ; chomit war ho taoulin e tal o beziou hag o c'hlevoc'h o lavaret d'eoc'h :

« Darempredit an ilizou hon eus darempredet ; tostaat ouz ar zakramanchou ma tostaemp-ni outo ; grit eus ar zul eun dervez a ziskuiz hag a bedenn ha nann eun dervez a zizurz hag a valloz. N'it ket da guzat ho padiziant dindan eur bern pec'hejou.

« O bugale ! gant a reoc'h, taolit evez ouz lorgnez an dizouea a laka ar re m'

eo speget enno da stlepel Doue eus o c'halon, eus o zi, eus o buhez pemdeziek, eus dervez bras ar zul.

An dud-se a fazi ; n'emaint ket war hent ar baradoz ; war hent an ifern, ne lavaran ket ! »

II

Va breudeur ker, e tal beziou ho tud, m'ho peus her c'holl, ha ma kirit her c'hloak, e kavoc'h tenzor an esperans.

E kreiz ar gorventenn estlammus a laka ar bed koz da horjella war e ziaze, e weler darn hag a goll o fizians en Aotrou Doue hag a deu zoken d'hen tamall eus an drougou a zegouez ganto : e gaou emaint.

An dud o-unan hepken eo o deus chachet kirri pounner ar brezel, war o c'hein ; war o meno n'eo devoa ezomm ebet eus a Zoue ha Doue hag a zo eun Aotrou bras a dec'h diouto hag o lez d'en em zailha gwasoc'h eget al loened gouez ; kastiza a ra dre ar brezel, ar brezel a raer d'ezan, met dirak da oulagad ar c'hristen mat n'eus nemet eun dra, unan hepken, hag a vefe fall : ar pec'hed ; an traou all holl, pa gerer, a ra vad d'an ene. Meuleudi eta da Zoue ha fizians ennan atao, evit ar pez a zell ouz traou ar bed-man koulz hag evit ar pez a zell ouz traou ar bed-all !

Bez hon devezo digantan, m'her goulennomp, sklerder evit gwelet ar vad a c'hortoz diganeomp, nerz d'hen ober ha kador ha kurunenn er baradoz m'her greomp ha p'en deus lavaret rei e roio, rak unan eo ha ne 'z a ket a-eneb e c'her.

E tal ar bez epad ma tiskenner ennan ar c'horf, an iliz a laka kana komzou Hor Zalver e tal bez Lazar : « Me eo an hini a ra d'an dud sevel eus a varo da veo ; me eo ar Vuhez ; an hini a gred ennon ha goude ma vefe maro a vevo, ha kement hini a vev hag a gred ennon ne varvo ket evit atao. » (S. Yann II. 5).

Nak a sklerder a daol ar c'homzou-se e tenvalijenn hudur ar bez.

An ene ne varvo ket ; n'hell ket mervel ; ar c'horf a varvo, met ne ray, e gwirionez, nemet ober an neuz da mervel ; breina a rank e nanichou ar vered,

met ne vreino eno nemed evel ma vreina ar gwiniz e nantchou ar park a-raok glasvezi ha diyeodi dindan heol an nevez amzer ; lagad Doue hen heulio, her miro hag a ouezo e pe lec'h e vezo pep tamm anezan.

Na pebez esperans a laka kalon ar c'hristen da dridal hag a ro nerz d'ezan da c'houzant poanlou ar vuhez-man hag a ra d'ezan gwelet war e dremen-van, evel ma lavare Yann Ber Calloc'h : « e poullou lagad digig an Ankou, daoulagad doueel, doueel, doueel, an Hini laket e kroaz. »

Tud a esperans start e oa ho tadou hag ho mammou ; chomit war ho taoulin, e tal o beziou hag o c'hlevoc'h o lavaret d'eoc'h :

« N'it ket da gaout daoulagad ken troet ha re al loened mut war du an douar ; na lakit ket ho fizians en danvez er c'hargou, nak en dud, met e Doue, gantan hepken ne daper dizouezenn ebet ! Sellit etrezek an nenv ; n'ho peus war an douar nemet eun telt evit eun nebeud bloaveziou ; elec'h dastum madou er bed-man ha ne rit ennan nemet tremen, dastumit madou er bed-all, e lec'h ma chomoc'h da viken, madou ha ne verglint ket, ha ne zevint ket ha ne vezint ket laeret diganeoc'h !

« O bugale ! taolit evez ouz lorgnez an divaradoza a laka ar re m'eo speget enno da ober o Doue eus o c'horf, da glask o baradoz war an douar-man, da nac'h baradoz ar bed-all ha d'en em glemm, dalc'h mat, d'an distera kroaz a gouez war o skoaz.

An dud-se a fazi ; n'emaint ket war hent ar baradoz ; war hent an ifern ne lavaran ket !

III

Va breudeur ker, e tal beziou ho tud, m'ho peus her c'holl, ha ma kirit her c'hloak e kavoc'h tenzor ar garantez.

E tal ar bez eo e welomp pegement a ezomm hon eus eus a Zoue. Ne jomfemp pennad ebet, en hor sav, ma n'hon dougfe ket war balv e zorn ; pennad ebet beo ma n'hon harpfe ket heb ehan.

Pencos neuze chom hep karet eun

Doue hag a zo ken dleet all e garet ?

An dud a gar Doue a zo eun dud
beva en o serr ; n'eus ket laouenoc'h
egeto ; atao ema ar mouc'hoarz war
o diweuz, zoken e kreiz o brasa trubuil-
hou.

E tal ar bez eo e weler pegen berr
eo ar yuhez ; tremen a ra evel eul
luc'hedenn ; etre karvell badiziant ne
vern piou hag e gavell bez n'eo ket hir
an hent.

Ha perak neuze p'eo ker berr an am-
zer hon eus da dremen aman beza
dalc'h mat oc'h en em hegal etre tud
eun ti, etre amezeien, etre kenvroiz ?

E tal ar bez eo e vez keuz da veza
bet re c'haro evit ar re a zo bet war
hon tro ; eno eo e weler n'eus nemet
eul lezenn hag e vefe ret he anaout,
he miret, he skignañ : lezenn ar garantez.

« Teir vertuz kaer a zo ret o c'haout,
er bed-man, eme zant Paol (1), ar feiz,
an esperans hag ar garantez, met ar
vrasa anezo o zeir eo ar garantez. »

Va breudeur ker, tud a garantez te-
ner e oa ho tadou hag ho mammou ;
chomit war ho taoulin e tal o beziou hag
o c'hlevoc'h o lavaret d'eoc'h :

« Karit Doue dreist pep tra, rak man-
trus peger mat eo evit ar re a zo eun
a galon, hag en em garit, ken etrezoc'h :
« Etre kristenien, e leverer e oar breur
an eil d'egile ; arabad e vefe ar ger-se
eur ger goulllo gameoc'h ; n'it ket da
ober eus ho pro eun toull laeron e teu
ennan an den da veza eur bleiz evit
e nesa ! » (2).

« O bugale, taolit evez ouz lorgnez
an divrezonega a ra da gerent diboell
a zo terri ar walenn aour a skoulme
an amzer vremen ouz an amzer dre-
met o chom heb deski d'ar re vihan war
o harlenn brezoneg c'houek ar re goz ;
ar c'hlenved-se, diouz eur gwel n'eo ket
ker gwas hag an daou all ha pa dalv
heñmañ eo a zigor hent d'ezo o daou
alies, dre ma laka, evel a lavare Yven

(1) En e genta lizeñ da gris'entien
Korinth.

(2) An A. Dupañc, eskob Kemper, el lizeñ
skrivet gantan da dud e eskopti d'an 11 a
viz Heñc diweza.

Nicolazic, ar breizad da goll perziou
gwella tud e ouenn ; na vougit ket ar
brezoneg e genou ho pугale, pe ho tud
koz n'o anavezint ket evit beza o bugale
vihan pa deuint da bedi war o beziou.

Ar gerent a ra kement-se a fazi ha
mantrus eo ar gaou a reont ouz o bu-
gale, ken evit ar pezh a zell ouz ar bed-
man, ken evit ar pezh a zell ouz ar bed
all.

Va breudeur ker, an noz a zeu-man,
en holl broiou keltiek, e Breiz-Veur
koulz hag e Breiz Vihan eo noz ar spe-
rejou, noz an Anaon.

En noz eo e pelleomp diouz trouz ha
safar ar bed ; en noz n'eus dispart
ebet kouls lavaret etre ar bed-all hag
ar bed-man ; en noz eo e vez Anaon
hon tud tosta d'eomp ; en noz eo e
vezomp tosta d'ezo ; n'eus ket teoder
eun delienn-baper etrezomp hag int,
met hon daouarn a zo ken ampartal
ma n'omp ket evit o briañ, hon dis-
kouarn ker pounner-gleo, ma n'omp ket
evit o c'hlevet, hon daoulagad ker berr-
welet ma n'omp ket evit o gwelet.

A-wechou, koulskoude, eme an Doc-
tor bras sant Thomas Akwin, Doue a
lez eneou ar Purgator da gomz ker-
krenv ma c'hellont beza klevet o c'hou-
lenn pedennou digant tud ar bed-man.

Na zilezomp ket encou hon tud ; pe-
domp zoken evit ar re o defe doare
da veza maro, siouaz, e kreiz o feg'hed.

Eun intañvez glac'haret bras dre ma
oa en em veuzet he fried a yeas eun
dervez da gaout an Aotrou Vianney,
person Ars ; a-raok beza he c'hlevet
ar zant a lavaras d'ez : « N'it ket da
fallgaloni, maouez kaer, etre lefon ar
prad ha dour ar ster, ema mor bras
trugarez an Aotrou Doue ! »

Epad an noz-man troomp ha dis-
troomp en hor spered komzou hor c'hen-
vroiz vrudeta aet da anaon hag o deus
hor skoet ar muia :

Klevit ar c'hériad, August Brizeuk,
mab an Oriant, ar barz e vleao melen,
o vouskana, gourvezet e-harz troad e
zervenn :

Me droc'ho ma zeod em beg
Kent dizeski ar brezoneg ;

Karantez d'it, bro garadek
Breiz Arvorig, douar dervek ;

Koulskoude dreist an holl vadou
Karomp ar C'hrist, Doue hon tadou.

Selaouit Yann Ber ar Sotour, barz
Itron Varia Rumengol, ar c'hernevad :

An cabl, siouaz, a zo terival,
An avel foll 'zo o voudal,
Ne weler e bolz an nenvau
Nemet tan, luc'hed, kurunou !

Nann ! ar bed n'eo ket aet da goll.
Setu Gwerchez vat Remed-Holl,
War eur goumoulen ar c'hantet
C'h astenn he dorn d'ar Vretoned.

Selaouit Mari Anna Abgrall, al leo-
nadez, merc'h Kerloroc Lambaol :

Ra viot meulet, va Doue, da veza
d'in miret
Yez karet va zadou koz hag o feiz
venniget,
O brezoneg ken kaer, o feiz ker
birvidik
Am laka ha me paour, da veza
pinvidik.

Selaouit Fanch an Uhel, mab Ker-ar-
Born, Plouaret, an Tregeriad :

C'houi holl Breiziz a c'hwirienn vat,
Klevit eur ger, tud Breiz-Izel ;
Ra chomo peb unan Breizad,
Dre holl, bepred, betek mervel !

Breiziz, bezit 'vel ho tado,
Eun ha gwirion en pep tachenn
Lakit enor, raok ar mado,
It, en pep lec'h, uhel ho penn !

Selaouit an Aotrou Buleon, ar Gwe-

nedour, person iliz-veur Gwened :

Va breudeur, Feiz ha Breiz a zo di-
mezet an eil d'egile ha dimezet e cho-
mint, gant sikour Doue hag an Itron
santez Anna, keit ha ma chomo Bre-
toned war an douar.

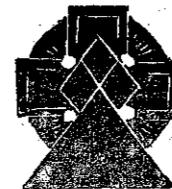
Selaouit an Aotrou Trehiou, ar Goe-
load, eskob karet santez Anna, maro e
penn kenta ar bloaz-man :

Ar bed a zo leun a denvalljenn ; o
Jezuz, bezit bepred hor sklerijenn ;
Ar bed a zo leun a drubuilh ; o Jezuz,
bezit bepred hol levenez ;
Ar bed a zo leun a fallagriez ; o Jezuz,
bezit bepred hor buhez, hon nerz, hor
c'harantez.

Ha ra vezo ar Feiz da virviken, ene
hor Breiz karet, douar al lealded hag ar
frankiz, douar ar wirionez hag ar fizians,
douar ar Zent, douar santez Anna,
douar an Itron Varia, douar Jezuz Hor
Zalver !

Va breudeur ker, setu aze komzou
pouezusa kaera mibien hor gouenn, ha
bremen pa 'z eo sklerijennet o sperejou
gant sklerijenn ar bed-all, e welont
kals gwelloc'h ar pezh a ra droug ha
vad d'hor bro ha setu perak e
youc'hont d'eomp skiltrusoc'h c'hoaz
eget p'edont war an douar :

Breiziz, bezit ar pezh m'eo bet ho
tadou ha miret evelde, en ho touez, tri
denzor kaera ho pro, ar feiz, an espe-
rans hag ar garantez, an tri denzor
n'eus nemeto da c'hellout kinnig d'an
Aotrou Doue, pa 'z eoc'h diwar dreizou
ar bed-mañ, evit kaout dor zigor digan-
tan en e varadoz, ar c'hraas a vennan
d'eoc'h holl, en hano an Tad, ar Mab
hag ar Spered Santel, evelse bezet
grat !

an
Aotrou
Brignou

(1834-1900)

Felix Brignou a zo bet ganet e Sant Vaze Montroulez d'an 21 a viz c'hovevrer 1834 ; beleget e voe d'an 21 a viz gwengolo 1861; kure edo e Sant Thos d'an 8 a viz here warlerc'h, e Kersent Plabennec, d'a 26 a viz c'hovevrer 1864; er Faou, d'ar 6 a viz mae warlerc'h, e Rosporden, d'an 22 a viz eost 1866, e Goyen, d'an 8 a viz mezeven 1867, e Scignac, d'ar 15 a viz gwengolo 1870 ; d'an 11 a viz gouere 1871 e roas an dilez eus e garg e Scignac ha d'ar 25 a viz here 1877 e voe hanvet da berson e Lanneuffret, el lec'h ma chomas da goza ha da vervel.

**

An aotrou Brignou, goude beza redet Tregar, Kerne ha Leon, evel m'en devoa graet, a oa deuet da gaout eur brezoneg yac'h ha pinvidik ; reisoc'h, koulskou-

de, en divije gallet beza a-wechou, rak kaout a raer, en e skridoù, meur a her gallek ha n'eus ezomm ebet amezo, e doare ebet, e brezoneg.

Sevel a eure leoriou a bemzek pe c'houezek pajenn, evel « an Doctin gristen », a zo dirak va daoulagad, hag a ginnige da vugaligou ar c'hatekiz. Aotrou Brezal, e amezog, a bae moula al levrigou-se, a rae, sur a-walc'h kement a vad ha taolennou d'ar vugale.

Bommou flemmus, war skouer e ar skrivagner latin Martial, a zavas ivez, troet brao bras, meur a hini anezo ; setu amañ unan da skouer :

Koll evit gounit.

Ean ha ne rent morse neira,
am fed dre gomzou ar c'haera,
Da bresta d'ezan ugent skoed.
Presta ? 'moun-me : tra ! ne ran ket

rak da anaout a ran re vat ;
Rei a rin d'it dek skoed, a-vat ;
Rei... n'eo ket presta... evelse,
Te c'hounezo, ha me ive,
Rak, kleo, pa vez meneñ da goll,
Gwell ganen anter eget-holl !

Setu amañ eur bomm all, ankenius henman war ar :

Requiescant in pace

N'oun ket koz, ha koulskoude
Piou a ra van ouzñ-me ?
Den... en dro d'in pa zellan
O klask ar re a garan,
Etouez ar re eus va oad
An daelou em daoulagad
Ouz ar vered e troan !

Met kaera tra a skrivas an A. Brignou eo ar Mab Prodig ; ar pezh-c'hoari-man a dlé beza bet savet wardro ar bloaz 1895 ; dem-goude e voe c'hoariet e Lanneuffret hag e Montroulez ha bep wech e plijas kals d'ar bobl.

Evit diskouez d'e genvroiz peger pinvidik eo ar brezoneg ha pegement a draou kaer a c'hellied da ober gantan pa gemerer poan a-walc'h d'hen deskl ervat, e kemeras « **Le lutrin vivant** », savet gant J. B. L. Gresset, er bloaz 1734 hag hen aozas diouz doare Breiziz :

Sans calque et sans esclavage,
Et prenant soin de laisser
Ou d'émonder tout passage
Dont la pensée ou l'image
Aurait pu scandaliser. »

evel m'hen anzave e-unan, en eul lizer rimet d'an A. Berthevas, person Plouyan.

Diwezatoch, marteze e vo kavet unan bennak da lavaret an darempred a zo bed etre daou skrivagner brezonek amezok an eil d'egile : an A. Roudaut, person Plouziri hag an A. Brignou, person Lanneuffret.

An A. Jezegou, person Plobannalec a anavezaz mat an A. Brignou, pa oa e

kreiz e vrud hag a lavar d'eomp en devoa neuze eur c'hi bihan en devoa desket d'ezan dansal, saludi ha butuni hag e vrasa plijadur oa lakât e gi da c'hoari dirak bugale ar skol.

Karet dreist a rae ar sili dour dous ha meur a leo a rae evit mont da glask e lein pa lavaret e vije servichet sili d'ezan d'e bred.

An A. Brignou a varvas etouez e barisioniz karet, d'e c'houec'h vloaz ha tri ugent, da zeiz gouel Yann d'ar 24 a viz mezeven 1900 ; savet en devoa e-unan ar gwerziou-man a lenner atao war e vez, e tal ar c'halvar, e bered Lanneuffret :

N'omp ket grêt evit ar bed-mañ
Ne reomp nemed tremen amañ ;
Savomp uhel hor c'halonou,
Hor gwir vro 'zo en nenvou !

**

An A. Brignou a zo bed eun digoret hent ; e bloaveziou diweza an XIXvet kanved, gant e Vab Prodig, hag e Letrin Beo en deus digoret hent da stroladou c'hoarierien an XXvet kanved.

An hent-se a oa kaer, met n'eo ket bet laket a-walc'h da dalvezout ; breman e vanner trei hor yaouankiz wardu c'hoariou all, dishenvel, o chacho bep sul, pell diouz ar gêr ha pell diouz an iliz : eur fazi eo. Souplaat izili ar c'horf a zo mat ; souplaat izili ar spered a zo gwell ; an hent digoret gant an A. Brignou eo oa da heul, ha n'eo ket eun all eo, evit brasa mad Feiz hag evit brasa mad Breiz.

**

Trugarekaat a ran A. Perennes, eus ar skoazell en deus roet d'in da skriva ar vuhez-man ha ne vefen ket souezet ha goude ma kavfe d'in eun dra bennak all da lavaret c'hoaz diwezatoch d'ann lennerien, diwarbenn skrivagner ar Mab Prodig hag al Letrin Beo.

Y. V. PERROT

Eur bobl hep feiz hag hep yez, a zo eur vag hep gwern hag hep stur.

† H. TRÉHIOU
Eskob Gwened.

(Komz tennet eus eul lizer kaset er bloaz 1933 da skrivagnerez IVERZON GWELET GANT EUR VRETONEZ)

AL LETRIN BEO

NON RECITABO CUIQUAM, NISI AMICIS, IDQUE ROGATUS
NON UBIVIS, CORAMVE QUIBUSLIBET.

HORATIUS L. I. SAT. IV, V. 77

Al Levrig man zo bet skrivet
Evit tud ledan a spered ;
Ouz ar re all e tifennan
Lenn, na selrou lenn anezan.

Paolik an Diaoul pe Satan
a boagn, a labour, heb ehan,
o klask ober droug ha brezel
d'an traou mat ha d'an dud santel ;
pa c'hell trompla an dud devot
e c'houit aesoc'h ar re zot.
War gement-se hag evit skouer,
Selaouit eun istorig verr.

Gwechall e oa en eur barrez
N'oun dare kals e pe gostez,
Kredabl e tu menez-Are ;
Ken brudet eo ar menez-se
Lakeomp e Plouneour-Menez,
Pe ma kavit gwell, er Foulhez ;
Dre eno, war a leverer
e teuas ar mab prodig d'ar ger.
Gouzout a rit e pe seurt stad
e tistroaz da di e dad ;
En eur stad meurbed truezus
Debret e gorf gant an astuz
Eur c'hoz tamm tok toull war e benn,
E dreid dilerou, diarc'hen ;
En dro d'ezan nemet truilhou,
War e visaj liou an Ankou.
Met n'eo ket eus ar mab prodig
ez eus meneg en istorig ;
Distrei a ran d'ez gant prez ;
Selaouit mat, taolit evez.

Bez e oa eta eur vaouez,
eur vaouez koz hanvet Jannton,
Brudet estreget er chanton,
Dreist holl dre an aliou mat
A roe d'an dud a bep oad.
E tal ti an Aotrou person,
en eur c'hoz tamm lochennig plouz
e vev siallik ha didrouz.
Jannton oa bet en he amzer
Ar goanta-plach eus he c'harter,
ha ma vije bet fortuniet
Pindivik, m'arvat, vije bet.
Choazet he deus stad ar werched

vit servicha Doue bepred
Ha labourat, liproc'h a-ze
Da zilvidigez he ene.

Aboe he c'henta yaouankiz
Jannton a gempenn an iliz ;
Eus pep tra, er sakreteri
Hi eo he deus an holl zoursi.
Meur a berson, meur a gure
a zo bet er barrez aboe ;
Betek teir gwech, en he amzer,
Ez eo bet chenchet ar c'hlocher ;
Setu perak breman Jannton
War an holl he deus levezon,
hag e daou gonselh ar barrez
E vez selaouet he mouez ;
Betek zoken al lamponed
A zoug d'ez doujans, resped.

Ouspenn-se, Jannton a zo paour,
Met bez he deus eur galon aour,
Savet he deus ar paotr Gwilhou,
Ar responder oferennou ;
Ar paotrig kaez, war an douar,
N'en doa na tad, na mamm, na kar,
Karakter mat, eun tammig skanv,
Spered ne vanke ket d'ezan,
Met n'oa ket kreñv war an deski,
Re droet oa gant ar c'hoari,
Ghoari galoch, kanetennou,
Horell, patati ha kilhou ;
Alies gant e vignon Saik,
Her gwelet o c'hoari riklaik.

Hogen o c'hoari, eun devez
E frotas kement e vragez
Ouz an douar hag ouz ar vein
Ma voe peuruzet traon e gein ;
Me lavar traon kein e vragou
A oa warnes mont e pilhou ;
Gwelet a raed, o sellet tost
En doa, dija, lizer er post.
Gwilhou ne reas ket a van,

Met an toull a greskas buan,
A-benn ar fin, tout ar blasenn
A zigoras d'ar sklerijenn,
Evel ma tigor eur chastell
e zoriou d'an dud a vrezel.
Pe gentoc'h eur ger gabital
Dismantret gant eur feneral.

Paolik, kredabl, en doa ive,
laket e bao el labour-se ;
An aneval zo anezan,
Ne vank morse pa c'hell pegañ,
Er fin, e giz ma leverer,
Eun dra c'hraet n'eo ket da ober ;
Graet oa an taol, bragez Gwilhou
N'edo mui ken nemet truilhou
Hag hen d'ar ger, ar reuzendik,
Mezok evel ar mab prodig.
Setu neuze Jannton nec'het
Rak paour e oa vel ar razed
A vez dre an ilizou koz
O krighat goulou hed an noz.
Ya ! Jannton a oa ankeniet ;
kaer he doa klask ne gave ket,
Tamm lien, tamm mezer ebet.

Sellet a ra ouz ar bugel,
Gwelet a ra gant an avel
O vont, o tont eun anseign gwenn
Flip-flap en dro d'e blanedenn
Hag e c'hrosmole Jannton gaez,
Asa ! ma n'eo ket eun druez !
Ret voe da Wilhou chom en ti
Azezet hep gallout c'hoari.

E giz m'eus klévet lavaret,
Eun droug e-man ne deu ket ;
Ar pezh a greske nec'h Jannton
Tostaat a ra eiz ar pardon.
Petra eta, penaos ober ?
Eno ema he holl freder
Ken diaes edo he spered,
Ma ne zebzas netra d'he fred.

Setu Paolik, ret eo ma ve,
Hag o tostaat outi neuze ;
Hep mar hen eo a ziskouezas
Da Jannton eur pikol leor bras
Graet holl gant krec'hin denved
A oa en eur c'horn astennet,
warnan e weled barrennou,
Pikou du ha lizerennou ;
Siouaz ! Jannton ne ouie ket
Edo leor-kan an ofern-bred

D'ar mare-se, Jannton a oa
O ren he fevar ugent vloa ;
N'edo ket ker sklér he gweled
Evel ma oa d'he seitekvet.

Ha setu Satan o c'houezan
En he skoutarn ar c'homzou-man ;
« Lavar d'in me piou a ouezo
« z pezo eus eul leor ken teo
« Distaget diou pe deir feuilhen ?
« Kred ac'hanon, ne ouezo den,
« Narin, den ne ouezo birviken ;
« Dal, setu aze da affer
« Troc'h, troc'h buan ha kae d'ar ger ! »
Hag hen o kas eun dorn Jannton
Kraek war ofis kaer ar pardon,
Ha Jannton, touellet, siouaz !
Peder feuilhen hir a drouc'has
Ha ganto, hep skorpul ebet,
Dal ma z eo er ger digouezet
Planedenn Gwilhou zo kuzet
Hag hen oa drol ar paotr bihan,
Takonet, goloet a gan !
Erfin, abriet oa atao
Ouz an avel hag ouz ar glao ;
N'eus droug ebet e paourentez
Hag eun dra gaer eo proprentez.

Koulskoude, deuet an deiz kaer,
Deiz ar pardon, gouel bras sant Per,
Ar mestr-kaner a glask buan
ofis ar patron el leor-kan ;
Met kaer en deus trei ha distrei
Ar feuilhennoù a-zeo, a-glei,
u'eo ket evit kaout an ofis ;
« Sur, emezan, eur raz-iliz
« he deus debret ofis ar zant ! »
Hag hen nec'het bras ; etretant,
Setu e laosk e zaoulagad
Da goueza war ar c'hamarad
Ha gwelet an ofis a-bez,
Ha digor frank, war e vragez.

Neuze savas eun trouz iskiz
ken a dregernas an iliz
Hag an holl da zabatui
Dirak eun hevelep c'hoari !

D'an Aotrou Person voe kaset
An dra evit beza barnet ;
An daou gonselh a asambler,
Ar mestr-skol hag an Aotrou Maer,
Ha setu an holl voe aviz
A-raok trade son an ofis,

Sevel Gwilhoti war al letrin
Ha kana neuze outz e gein.

Ar peñ oa laret a zo graet.
Setu ar paotr Gwilhou savet ;
A-blad, war e gov hel laker
E lec'h al leor, war gein an er,
a-blav a-zioc'h ar pilier :
« Chom frankil, a zo ret breman ! »
A leverer neuze d'ezan ;
« Diouall da gomz, e mod ebet,
« Dalc'h atao da zaouarn kroaziet,
« Arabad lenva, na-c'hoarzin ;
« Dreist-holl dalc'h stign an daboulin,
« Arabad sellet en dro d'it,
« Na piou a deu, na piou 'ya kuit ! »
Ar ganerien yae brao ganti ;
Gant o lunedou war o fri
e lennent hep kals mui a boan
War eur seurt nevez mod leor-kan ;
Al leor, eur wech, 'reas eun trouzig,
'Velato an holl 'jomas sioulik ;
(Fall eo beza re gizidik),
Pennou skanv, nefra ken, a rae
Sellou korn hag a vouse'hoarze
O trei an eil ouz egile.
Eun dra sur eo e pep giz
ez a an diaoul d'an iliz,
Evit distrei ar gristenien
Pa vennont ober o fedenn
En dro-mañ 'z a d'an oferenn,
A zindan furm eur wespedenn ;
Gournijal ' ra, fraonval, er fin

e chom a-zav, war al letrin,
Me lavar al letrin nevez,
Den outan ne daolas evez.
Raktal e kav tro da dremen
Etre ar c'hig hag al lien
Ha setu hen gant e virou
O flemma e ler da Wilhou ;
An amprevan leun a valis
A red el lec'h ma kav frankiz.

Eun tachad mat ar c'haez paotrig
A c'houzanv hep lavaret grik ;
Arrajet net gant an-debron
E chom hep finval war e dron ;
E wad a verv, d'e benn e saou
Hag ar paotr kaez a zalc'h atao
Er fin setu en eun taol krenn
Hag heñ ober lamm chouk-e-benn
en eur leuskel eur skrijadenn
hag evel eun den possedet
e pik-lamm a dreuz hag a hed
Hag e skrabe, e skrabe ter
gant e zaou zorn e ziwesker.

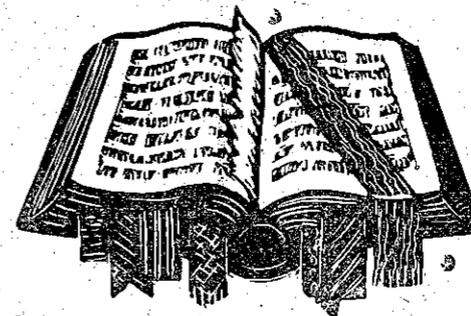
Hag hen pront er maez da denna
Ar feuilhenn daonet, poent e oa
Kroc'hen ar paotr, a oa losket
E lec'h m'en doa 'l loen tremenet
Hag epad eiztez goudeze
e renkas chom en e wele
Er fin, dre eur gest er barrez
'voe prenet d'ezan eur bragez

Reflexion

Abarz echui, eur gerig :
Gwelit aman malis Paolik
Dre e ardou diabolik
Den n'en doa bet oferenn
O sonjal er goz wespedenn ;

Hogen Satan, a-vat, a reas
En devez-se, eur gounid bras ;
Diouallit epad ho puhez
Da goueza 'tre skilfou hennez ;
Rak n'eo ket c'hoant a vank d'ezan,
D'ho samman ha d'ho kas gantan.

F. Brignou.

Buhez Sant GERMAN

ESKOB AOTISIODOR ⁽¹⁾

(380 - 448)

Evel m'her gweler, eur seurt eskob pa
stage gant e labour ne c'helled ket kaout
kals a fizians ennan ; met Doue a zo bur-
zudus e henchou. Sant Amator ne oa ket
faziet. An doare sebezus m'en em gemeras
an eskob a reas da C'herman en em drei
da vat ouz Doue. « Eur galon nevez a roas
Doue d'ezan » evel d'e zea dibabet a yis-
koaz. (1 Sam. X. 9.)

« Jam ex toto immutatus
A peccatis expurgatus,
Christi vas efficitur. »

da lavarout eo « Breman p'eo kemmet
a-grenn ha kempennet diouz e bec'hejou,
e teu da veza benveg dibabet ar Christ. »
(Kanenn oferenn evit gouel sant German).

Ranna a reas e vadou bras etre ar be-
orien ; staga a reas da veva eur vuhez a

(1) Gwelit al lodenn genta e « Feiz ha
Breiz » Gwengolo-Here, p. 86.

binijenn, o tebri hepken bara du kaledet
hag o kousket war er gwelead ludu. Eun
tad e voe evit e bobl, dare bepred da sko-
azella dre e aluzennou ar re a veze bet la-
ket war an douar noaz gant troiadennou
ar Varbared. Sevel a reas eur manati, da
zant Kosmas ha sant Damian, war lez ar
ster Yonn hag eno ec'h en em denne da
c'hellout beza e-unan evit pedi ha danevel-
ler e vuhez a ro eun daolenn gaer eus Ger-
man, gant e zremm dic'hoarz hag e neuz
pinijennus, o tougen, en-dro d'e c'hou-
zoug,, relegou ar zent, azezet en eur vag
war ar ster, en hent etrezek e vanati mui
karet. An deskadurez dastumet gantan
a-raok ma oa den a iliz he devoa, a dru-
garez Doue, e c'hraet barrek diouz al la-
bour a eskob. Evel sant Siprian, ar voaza-
mant da vrentaat he devoa roet d'ezan
tro da c'houzout beza helavar meurbed, ha
da ober kals vad d'an iliz. Evel Ambroz,
ar voaz da ren tud he devoa roet aмпartiz

d'ezan da c'houarn e bobl ha da zarempredi pennadureziou ar Stad. Ar garg a eskob a oa neuze unan eus ar re bouezusa; biskoaz marteze, a-dreuz an istor, n'eo bet levezon an Eskibien, war buhez ar bobl ken bras ha neuze. Bez e oa an eskob kannad ar bobl a rene, ken dirak an Impalaer, ken dirak ar Varbared a oa neuze, a-veuriadou, o klask dor-zigor da zont war douar an Impalaerded. Peurreiz e oa d'eur gouarnour roman, er pempvet kanved dont da veza eskob, rak, e-giz eskob en devoa kals muioc'h a levezon c'hoaz eget e-giz penn-rener eur gêr.

German a ziskouezas e c'helled, hep fazia fiziout ennan ar garg uhel n'edo tamm ebet ouz he gortoz; brud e furnez hag e zantelez a en em skignas dre Vro-C'hall; anat e voe ar stad a raed anezan pa voe dibabet, er bloaz 429, o veza ma oa gouesta eskob eus iliz Bro C'hall, da vont da zeveni eur gefridi diaes mantrus hag a bouez bras meurbed. Trubuilhet e oa Iliz Breiz-Veur gant diskibien ar Morgan; N'eo ket sotez e vefe bet degemeret mat kelennadurez henman e Breiz-Veur p'eo gwir e oa breizad e-unan; e hano troet e latin a zo deuet da veza Pelagius. Ar Morgan a lavare e vije bet marvet Adam goude ma n'en divije ket bet pechet ha n'en deus ket graet e bec'hed an distera gaou ouz e vugale; war e veno an den a c'hell hep gras Doue trec'hi e wall youlou ha kerzet e hent ar zantelez.

Eskibien Breiz-Veur, en o c'hrogadou a eneb kelennadurez ar Morgan a c'halvas war o skoazell Iliz Bro-C'hall. Eskibien ar vro-man a en em vodas pe en Arlez pe e Trigaz, — breman Troyes, — hag eskibien Aotisiodor ha Trigaz, German ha Lupus a voe dibabet evit ar gefridi a c'hortozed diganto: « Dlead eun eskob eo argas ha stlepel dioutan gant ar brasa aked hag ar brasa feiz kement kelennadurez faziet hag iskis a zo a-eneb komzou Doue » (Leor an Urziou). Henez oa dlead German ha Lupus. En eur vont gant o hent en tu-man d'ar ster Seine e tremenjont dre geriadenn Nanterre, e kichenik Pariz. Tud ar vourc'h-se a deuas da c'houenn diganto o bennoz ha German a welas e-mesk an angroez eur plac'hig hanvet Genovefa; en e spered a

lenne en amzer da zont e welas dioc'htu peger bras a vije hi ha goude beza graet dont d'e gaout d'ar verc'hig a dlee beza patronez Pariz ha salverez he fobl diouz ar Huned, e pokas d'ezhi war he zal hag he blenias d'an iliz d'he gouestla d'al labour evit an Aotrou Doue hepken.

An daou eskob a gendalc'has gant o beach, a dreuzas ar Mor, hep droug ebet, daoust ma savas, en eun taol, eur barr-amzer spontus hag a voe degemeret gant eur maread tud a oa ouz o gortoz gant ar brasa mall.

Bodet e voe eur sened e Verulam; ar gelennerien heretik a voe lezet da gomz da genta hag a voe graet d'ezo tevel gant komzou helavar German ha Lupus hag ar sened a voe laketa ehan d'ezan gant eur prosesion bras da vez sant Alban, kenta merzer Breiz-Veur, German a zigoras ar bez hag a lakeas ennan « relegou eus an holl ebestel hag eus meur a verzer » ha goude, e kemeras evitan e-unan, eun tammig eus douar ar bez, ruz c'hoaz gant gwad ar merzer.

Distroet da Aotisiodor e savas eno eun illiz dediet da zant Alban; Misionou a voe graet e meur a gorn eus ar vro hag an daou abostol a leunias « Enez-Vreiz gant brud o frezegerezh hag o vertuziou ha komzou Doue a voe embannet ganto bemdez, n'eo ket hepken en ilizou, met zoken er straedou hag e kreiz ar parkeier. » (Sant Beda en e Istor an Iliz).

E keit-se edo ar Bikted hag ar Zazon war-nes sailha war ar Vretoned. German ha Lupus a voe gouennet gant ar re-man d'o skoazella ha ne voe ket en aner. German en devoa kennerzet o c'halonou d'ar Vretoned, gant al leyenez santel en devoa lakaet da virvi en o c'hreiz. Ober a reas d'ezo neuze tenna o mad eus e skiant-prenet dastumet p'edo rener war armeou Rom. An darvoudou a ziskouez d'eomp e teu Doue p'emaomp a-du gantan d'hon difenn diouz pep reuz ha diouz peb droug. Dre an dud santel-se, ar Christ e-unan eo a oa mestr war o c'hamp. Deveziou ar c'horaz a voe miret ivez ha santelaet gant ar veleien a oa eno, ken ma teue, a-vernioù, an dud kelennet dre brezegennou pemdeziek da veza badezet; an darn vrasa eus an arme a c'hoanteas beza degemeret da vont e dour ar zilvidigez. (An

dra-man a ziskouez e oa c'hoaz, betek neuze, kals a Vretoned pagan). Savet e voe eun iliz, gant skourrou, a-benn Sul-Fask ha graet e voe ken kempenn, er c'hamp a vrezel-se, ha ma vije bet en eur gêr. An enebourien a gerze gant mall, war raok, met roet e voe d'ar Vretoned do c'houzout, gant ar c'hedourien, e oant o tostaat. O veza m'edo d'an ampoent an darn vuia eus ar Vretoned distro diouz feunteun ar Vadiziant goude beza lidet gouel Pask, hag o veza m'edont dare da genderc'hel gant ar brezel, German a zisklerias e felle d'ezan en em lakaat en o fenn. Dibaba a reas ar re c'hortesta, ober a reas eur gwel d'ar vro tro-war-dro; evez a daolas war an hent ma c'hortozed an enebourien da dremen drezan, ouz eun draonienn, a bep tu d'ezhi torgennou. El lec'h-se e renkas e strolladou diampart, hen e-unan o'h ober ar jeneral warno. Eun engroez a enebourien didruez a weljod o tont ha kerkent m'o gwelas o tostaat ar re a oa war c'hed, German, ar banniel gantan en e zorn, a gemennas d'e dud aslavarout e c'heriou a-bouez penn; hag o welout an enebourien o vont dibreder holl war raok, gant ar zonz d'o zapa dre laer, ar veleien a-benn teir gwech a youc'has: Alleluia! An holl a youc'has, war o lerc'h an hevelep ger hag e keit ha ma kase an torgennou an hekleo eus an trouz, a bep tu, an enebourien a gemeras an tec'h, mesk ha mesk, en eur stlepel kuit o armou. Lod anezo a greiz techout, a-diz bras, a voe beuzet er ster a glaskent treuzi. Ar Vretoned hep koll eun den a beurdrec'has o enebourien » (Sant Beda). Evelse e tremenas unan eus ar Paskou brudeta e istor Iliz Breiz Veur.

Distro d'e eskopti, German a gavas en devoa bet e bobl da c'houzav en abeg da vestaoliou direiz ha gwaskerezh saverien gwirioù an Impalaer.

Kemer a reas warnan ober eur veach betek Arlez da vreutaat evito dirak Prefed Bro-C'hall. Aoksiliaris ha dont a reas a-benn eus e daol. Istor e veach dre Vro-C'hall a ziskouez gant pebez doujans e voe degemeret en e vro e-unan. Burzudou, evel ma lavared a veze o heul e gammedou; ar re zall a deue d'ezo ar gweled; ar glanvourien a veze pareet.

Kleier Orleans a en em lakeas da vralia anezo o-unan pas dosteas ouz ar gêr-se.

Er bloavezh 447, e voe gouennet digantan adarre mont da ober eur bale all da Vreiz-Veur, Kostezenn ar Morgan a oa adstaget da skigna he falskelennadurez. Treuzi a reas ar ganol, ouz e heul, Severus, a vezo diwezatoch eskob Trevir hag abostol kornog Bro-C'hermania. En taol-man e droiadenn a gasas an traou da benn. Ar gelennerien heretik a voe harluet en douar bras ha ne voe mui trubuilhet iliz Breiz-Veur gant o c'helennadurez.

Sant German, war a leverer, eo a ziazezas kenta manati Breiz-Veur. Oberour « Buhez sant Samson », kosa buhez a voe skrivet eus eur zant breizat hag a c'hell bea ken koz hag ar bloavezh 626 hep beza yaouanoc'h eget 850, a lavar d'eomp diwarbenn manati sant Iltud e kreisteiz Bro-Gembre, e Lanildut-Veur, e kreded e oa bet diazezet gant sant German hag eo eno eo e veze sakret dalc'hmat eskibien Bro-Gembre.

Eur wech c'hoaz e oa labour o c'hortoz German. Pobl an Arvorig (marteze ar Vretoned, rak stag e c'helle beza ar Vretoned da ziskenn en Arvorig a-benn neuze) a oa en em savet a-eneb o mistri hag Aetius, ar gouarner roman, a lakeas en e benn kas outo eun arme a Varbared, en o fenn, o roue Eokarig. C'hoant bras d'ezan da virout tud an Arvorig diouz ar ouezidi didruez-se, German a yeas dillo warlerc'h Eokarig; e baka a reas war an harzou hag e aspedi a reas da chom hep skei; o veza ma rae ar roue an neuz da veza fae gantan selaou, German a grogas e kabestr e varc'h: « Roue an Alaned, emezan, kerzout a c'hellit a-dreuz va c'horf, met ret e vezo d'eoc'h va selaou; en hano Jezuz-Krist, rotie an neiv, eo e komzan d'eoc'h! » Savet doujans ennan, en abeg d'an neuz a lake an eskob santel en e gomzou. Eokarig a asantas chom a-zav o c'houzout ervat e teuje German a-benn da lakaat an impalaer diouz e du. Eur wech muioc'h, eun eskob kristen en devoa roet splann da c'houzout e oa tad d'e bobl

hag en devoa diskouezet peger galloudus eo ar zantelez war galon ha spered ar c'hrisa eus an dud.

German a en em lakeas en hent etrezek Ravenna evit gwelout an Impalaer. Ar veach-se a voe an diweza eus e veachou a drugarez. E pep lec'h an dud en em vode, a vil vern, evit e welout o tremen ha kroaziou pe chapelioù a voe savet da verka al lec'hioù ma ehanas da brezeg pe da bedi. E Ravenna, German a voe degemeret, gant ar brasa enor, gant an Impalaer Valentinian III hag e vamm Plakidia. Bez en devoe ar pardon evit an Arvorig, met a-raok ma c'hellas staga gant e hent evit an distro, e kouezas klaniv. D'an 31 a viz gouere 448, e varvas.

E c'hoant oa beza beziet e kêr Aotisiodor ; e obidou a voe etouez ar re gaera a zo meneg anezo en istor. An Impalaer a bæas an holl vizou evit dougen ar c'horf da Aotisiodor, ar pez a voe eul labour a dri dervez hag hanter kant. C'houec'h eskob hag eun niver divent a veleien hag a liked a oa o heul ar c'horf, e veze kanet en dro d'ezan, heb ehan, ar psalmou hag ofis an Anaon. An heñchou hag ar poñchou, e lec'h ma tlee tremen a voe dreset ; fichet e voe an ilizou, el lec'h ma tlee ar c'horf tremen an noz, goulaouennou en dro d'ezan ha tud a feiz ouz e veilha ; e pep keriadenn ar gloer a yae er maëz da ziambroug ar prosesion ha da bedi en dro d'ar c'horf, keit ha ma veze, en o zouez, eun iliz pe eur groaz a veze savet e kement lec'h ma rae eun ehan. Paouez a reas pelloc'h, da vat, e Aotisiodor. E doug meur a gant vloaz, peb eskob nevez, p'en em gave e Aotisiodor, a dremene an noz, derc'hent an deiz ma veze kadoret, e Abati sant German, dirak bez ar sant (Tud an eskopti a oa ar c'hiz ganto d'en em voda eno

Ar re a harp *Feiz ha Breiz*

eo ar re her c'hemer diouz ar bloaz, en eur gas 20 lur ar bloaz da Rener Feiz ha Breiz, Scignac. C. C. 21802 Rennes.

Inti eo a zalc'h Feiz ha Breiz en e zav!

da zibaba o eskob, keit ha ma padjont da gaout ar gwir-se), hag an eskibien a c'houlenne, pa c'hellent, beza beziet e kichen sant German ; seiz war nugen bez-eskob a zo en dro d'e hini. An niver bras a ilizou hag a barreziou gouestlet e Bro-C'hall da zant German (en o zouez unan eus brudeta ilizou Pariz), a ziskouez pebez doujans a zo bet eno evitan dalc'h mat. E Breiz Vihan eo patron peder barrez eus eskopti Roazon, peder eus hini Kemper hag eur chapel e Kerwezeg, e Plougonven, unan eus hini Dol ha peder chapel eus hini Gwened. E Kerne-Veur eo patron Ram ha Sant German. Bez' hon eus c'hoaz eul leor-sakramanchou, eus an navet pe zekvet kantved, bet gwechall da brioldi Sant German ; ennan e lennomp ez eus e « lec'h brudet Lanalet » relegou eus ar zant, a raer anezan « Goulouenn ha peulvan Kerne-Veur hag embanner ar wirionez » (Lucerna et Columna Cornubiae et præco veritatis). E prefas oferenn sant German e leverer ivez eo bet diazezet manati Lanalet gant sant German.

Tri gouel a veze graet gwechall, hep bloaz, en e enor :

D'an 31 a viz gouere, deiz e varo. (Transitus).

D'ar 1 dervez a viz here, deiz e obidou e Aotisiodor. (Depositio).

Ha d'ar 7 a viz genver, pa voe douget e gorf en eur bez nevez, 859. (Translatio).

Gwilherm Worcester a gav hano sant German, eskob ha koyesour, en eun deziadur, e Bodmin, da genver an 28 a viz mae ; an dervez-se eo c'hoaz deiz ar foar e parrez Sant German.

D'an 28 a viz mae emañ gouel sant German Pariz, eur zant dishenvel a-grenn, diouz hini Aotisiodor ; n'eo ket souez e vije bet eun tamm meskaj gant gouelioù daou zant eus an hevelep hano.

KERFROUDENN:

Ar re a ziskar *Feiz ha Breiz*

eo ar re her c'hemer diouz an niverenn; gwech her prenont, gwech hel lezont !

Ganto n'eus nemet koll, setu perak n'omp ket evit gwerza an niverenn hivi-ziken nebeutoc'h eget i skoed ar pez.

E TAL AR GROAZ

Barzoneg gant Yann SOHIER.

E-tal ar groaz,
Dirak ar C'hrist maen en noaz,
Seiz arched saprenn
'zo tremenët er wenodenn.

Seiz arched saprenn ;
Bleniet gant an Ankou didruez,
Seiz arched saprenn nevez
O deus kuitaet ar geriadenn-mañ.
Dindan barradou sklas ar goañv,
Evit bered ar barrez.

Seiz maouez koz, kabac'h ha dizant,
Er goanv-mañ a zo maro,
Ha torret eo bremañ ganto
Er seiz ti plouz a Gernevez
Ar walenn aour a unane
Kalonou nevez ar vugale
Ouz kalonou ar re goz,
Ar walenn aour, gwalenn ar yez.

Torret eo ar walenn aour,
Torret eo ar walenn,
Ar chadenn vurzudus

A erree an amzer-vremañ
Ouz pellder
An amzer dremenet.

Seiz maouez koz a zo maro
Seiz maouez a vire ganto
Soublat war flammou uhel an oaled,
Spered,
Kened,
Ha yez an tadou.
Seiz arched preñn,
Dirak ar C'hrist maen,
Ha ganto eo aet da hesk.
Eienenn fresk
Awen
Ar ouenn.

E Kernevez,
War glannou glas al lenn,
A-hed ar bodou kelvez,
Ne vo mui klevet bremañ
Nemet
Yez
An estren.
Evel-hen e kane Jakou Gerloaz,
Dirak ar C'hrist maen en noaz,
E tal ar groaz.

Ma ne geromp diouall ec'h en em gavo dizale, e meur a geriadenn, ar pez a zigouezas, siouaz, e Kernevez Yann Sohier.

Brest, betek-hen, eo ar gêr a laz ar brezoneg ; an darn vrasa eus ar Vretoned a ya di da jom a vez gwelet, hep dale, o kaout mez o komz yez o zadou ha ne vennont ket zoken he deski d'o bugale.

Breman p'eo strewet Brestiz dre bevar c'horn Breiz-Izel, taolomp evez en aoun na gemerfemp ar pleg fall o deus kemeret ha, war zigarez ober vad d'ezo, diouallomp da ober droùg d'eomp hon-unan.

Komzomp brezoneg, ken etrezomp atao ha poaniomp da lakat Brestiz, tamm ha tamm d'hen ober ganeomp. Mez eo gwelet tud a zoug hanoù brezoneg ha ne ouezont ket lavaret daou c'her e yez o bro.

E lec'h koll, ar brezoneg a dle gouñt tachenn, e pep lec'h, en amzer-man, muioc'h eget biskeaz !

Erru omp e kichen ho tor,
En han' Jezuz da c'houl digof.

DISKAN

O kristenien, ho pet truez,
Ni a zo kristenien ivez !

Da c'houlenn oz, eun tamm bara,
Rak naon hon eus ha glao a ra.

C'houi 'zo tal an tan o tomman,
C'houi ho peus bara 'vit prejan,

Ha ni n'hon eus tamm da zibri,
Nak hon bugale kouiz ha ni.

Ha ni n'hon eus a uz hor penn
Met koummoul ha tenvalijenn.

En han' Doue, paour 'vel ma 'zomp,
Hizio d'an daoulin, ho pedomp !

Da rei d'ecmp, ma n'int ket da goll,
Ar bruzun a gouez eus ho taol.

Ni hon doa gwech all en hor bro,
Tiez, loened, douar ha mado,

Breman, siouaz, n'hon eus netra,
Roit-hu d'eomp eun tamm bara !

Eun tamm bara evit bevan,
Eur c'horneg er c'hraou, 'vit lojan.

Madou 'n douar ne badont pad,
Gant ho-madou grit implij vat.

Ni hon doa gwech all, en hor bro,
Tiez, loened douar ha mado,

Ar sort zo koueet war hon loened
Ar gernez 'n deus suliet hon ed,

Ar baourentez 'zo war hon taol
Hag ar brezel e toull hon dor.

Ar vosenn 'zo 'n hon gweleou,
Ar gwiad kevnid, war hon treujou !

O Kristenien, ho pet truez !
C'houi po ezomm ive marteze !

Ar werz-man, dastumet gant an Aotrou Penguern, e bloaveziou kenta an XIX kanved, (Sellit Dastumadenn Penguern, kreveenn 94, p. 8-10) a ziskouez ez eus bet a-raok breman, goanveziou kalet da dremen.

Gant gouelioù Nedeleg hag ar bloaz ne-vez, kemeromp truez ouz an dud a zo en dienez !

Kuzit hoc'h aluzen e kerc'hen ar beorien hag e pedo evidoc'h e tal tron an Aotrou Doue.

Rak evel ma voug an douar an tan, evelse an aluzen a voug ar pec'hed !

Eskob nevez Gwened.

Ar c'helou iaouena deuet betek ennomp e hanter ar miz tremen eo ar c'helou e oa hanvet an Aotrou Bellec, vikel vras sant Brieg, da eskob e Gwened.

Ganet eo bet e Ploubazlanec, er bloaz 1890 ; a-vec'h m'en devoa bloaz ma kollas e dad, martolod en Havr-Nevez ; teir c'hoar hag eur breur d'ezan a varvas ivez ez-vihanik ; e vamm a iakeas he foan da zevel ervat ar mabig bihan n'oa nemetan eus a bemp krouadur o chom ganti.

An Aotrou Bolloc'h, kure e barrez, person breman e Coatreven, a welas a-bred pegen lemm e oa e spered hag a roas d'ezan e gentelioù latin kenta ; kenderc'heñ a eure e studi e Landreger, e Sant Brieg hag e Rom.

Eur wech beleget e reas skol eur pen-nad e skolach Sant Joseph Lanhuon hag e-voe kure er gêr-se, goudeze, epad daou vlcqaz ; er bloaz 1926, e voe hanvet da ober skol, war ar Skritur Zantel, e kloerdi bras

Sant Brieg. warlerc'h an Aotrou Trehiou : tri bloaz goude e oa vikel vras, warlerc'h an Aotrou Trehiou adarre ha breman setu hen hanvet evit an trade gwech da zispenn roudou brudeta mab Tresigne.

En hano hon lennerien hon eus kaset da eskob nevez Gwened hor gwella gourc'hemennou ha dinec'h e c'hellomp beza « gant gras Doue, ne glasko nemed eun dra, kerzet ar gwella ma c'hello war roudou an Aotrou Trehiou. »

An eskob nevez a vezo sakret e Sant Brieg, d'an 11 a viz kerzu, gant an Aotrou Serrand ; e skoued a zo glas gant eun van-pask arc'hantet e kreiz hag eur riblenad herminigou du, d'an neç'h ; e c'her eo : Beleg da viken hag e stur : Siout pastor gregem.

D'an 17 a viz kerzu e tle degouezet an Aotrou Bellec e Gwened.

Ra jomo pell hag hir amzer, e penn e eskopti, e bro santez Anna -

Ar Jeneral Huntziger

Eur gwall zarvoud a zo paouez skei ar vro ; ar jeneral Huntziger, ministr ar brezel, o tont eus an Afrik da Vichy, war e garr-nij, a zo bet devet, hen hag ar c'houec'h den all a oa gantan, d'an 12 a viz du, en e garr, kouezet d'an douar, gant ar skorn o kregi ennan ; anavezet eo bet e gorf, etouez, re e dud, dre ar gwentrou aour a oa ouz e dreid.

Ar jeneral Huntziger a oa bet ganet e Lesneven d'an 20 a viz mezeven 1880 ; en e nerz edo c'hoaz eta hag e varo a zo eur c'holl bras evit ar Frans. Ar C'houarnamant en deus laket ober e obidou, gant kals a don, e Vichy, d'an 15 a viz du hag ar c'hardinal Gerlier, arc'heskob Lyon eo a lavaras ar pedennou diweza evitan. Doue r'hen pardono !

Itron Lesquivit.

An itron de Lesquen du Plessis-Casso — a-raok he eured Clemence Breart de Boisanger, — maro e Lesquivit, e Dirinon, d'an

17 a viz du a zo bet beziat daou zervez goude, e bered Dirinon.

Perz a gemeromp e glac'har he bugale ha pedi a reomp evit he ene.

Ac'h ! Brezoneg eo !

E Rom e lavared gwechall pa gouezed war eul leor skrivet e gregach, eur yez kaeroch eget hini Rom he-unan, koulskoude : « Ac'h ! gregach eo, ne dalv ket ar bean koll amzer o fenni traou evelse ! »

E Breiz ivez e kaver c'hoaz eur bern kammbreou, ken dizesk, m'o c'hlevet o lavaret pa gouez paperennou brezonek etre o-daouarn : « Ac'h ! ret eo beza azen, evit kaout plijadur o lenn trefodach evelse ! »

Unan eus ar c'hammbreou-se a glask teurel dismegans war ar re a gomz hag a lenn brezoneg a zo bet dizonet, en eur wech, n'eus ket a wall bellou, gant ar jeneral bras Huntziger emañ ar vro e kañv d'ezan breman.

Setu aman petra lennomp war « La Bretagne » niverenn an 8 a viz du diweza :

Ar jeneral-se, ginidik eus Lesneven, ha brudet bras abaoe ar brezel-mañ, dre

m'eman war e ziskoaz unan eus brasa kargou ar Frans, a zo bet tapet, evel-se, en o ger c'hindik end-eeun, abalamour d'e garantez evit ar brezoneg.

Nebut a-raok ar brezel, oc'h en em gaout e Lesneven, e oa aet eta da brena niverenn ziweza « Feiz ha Breiz ».

— Me ne werzan ket « Feiz ha Breiz » ! eme d'ezan ar varc'hadourez.

— Evelato ! a-zouez ar jeneral. D'in-me eo eun dudi he lenn.

— Gwerza brezoneg ? Hoci !... Lenn brezoneg ?... Ha beza e vijec'h « Gwenn ha Du » ?... »

Petra en deus respontet ar jeneral ? : « Mont a reas da brena e gelaouenn da eur stal all.

Evit gwir, ar gamambre a venne rei eur gentel d'ar jeneral eo a zo bet tapet ha breizad mat ebet n'en devezo truez outi.

Ar prezegennou relijius er radio.

Eleiz eus ar re o deus selaouet Kenteliou ar Vered, o deus kavet mat lavaret d'ar prezeger ar blijadur o devoa bet ouz her c'hlevet ; setu, etouez meur a lizer petra skrive eur Breiz-Uhelad :

Fornichet, 1 Du 1941
Sadorn, 18e 30.

Cher Monsieur le Recteur,

Votre voix vient de me parvenir sur les ondes. Je l'ai écoutée religieusement, seul dans ma chambre, devant le Mor Atlantel qui bruit doucement à 50 mètres de ma fenêtre. Je viens d'entendre la voix de la Bretagne chrétienne et bretonne, annonçant à ses fils fidèles le Gouel an Anaon.

En écoutant les paroles celtiques que vous prononcez si clairement, j'entendais la voix des fondateurs de notre Patrie : Kaourintin, Gwennole, Tugdual, Paol, Samson... Ils ont parlé comme vous à nos ancêtres.

Vous parlez comme eux, à leurs descendants.

Espérons que vos auditeurs auront compris l'appel que la Bretagne a lancé par vos lèvres. Il dépend d'eux, de chacun d'eux, que notre Breiz en péril de mort revivane eus a varo da veo, écoute la voix des Anaon qui ont parlé par vous et demeure fidèle à leur enseignement.

Stourmer kreñv ha dispart !
Bennoz Doue war hon Breiz da viken.

G. GURIEN.

Trugarez d'ar Breiz-Uhelad-se evit e lizer hegarat koulz ha d'ar re all eus hor selaouerien o deus kemeret ar bean eveltan da zegas d'eomp o gourc'hemennou. Mil bennoz da Zoue m'hon eus graet eur vad bennak d'ezo ha da Anaon ar Purgator.

Y. V. P.

Le Brestiz

Kristenien Brest, gwasket gant ar brezel, o deus graet le da vont da bardona da Folgoat kerkent ha ma vezo deuet ar peoc'h,

al le-se a zo bet lennet a-benn breman, e Rekourans hag e Sant Martin hag a vezo lennet, hep dale, e parrezioù all Brest hag an ardremez.

Euriou an Dukez Anna

Eun brestad, troet ouz al leoriou koz, a lavar e kaso e prof d'an Itron Varia, pa 'z ay Brestiz da bardona da Folgoat,

al leor kaera en deus en e di : Euriou an Dukez Anna. Eun tenzor muioc'h a vezo neuze e Folgoat.

Bretoned Trelaze

E Trelaze, e kiphenik Angers, ez eus eun 20.000 breizad bennak o labourat ar veindo ; eur beleg eus o bro a zo eno ganto

ha, bep sul, e komz d'ezo e brezoneg. Deuet eo a-benn zoken da zvel evito eur chapel kensakret da zantez Anna.

Bretoned an Naoned

Hor mignon mat Gab ar Moal, eus a C'hourin, en deus prenet eur stal leoricu, en Naoned, 8, Place de la Bourse. Gant le jijn ha gant gras Doue, ec'h en em denna brao bras, en e vicher nevez.

An Aotrou Alfred Lajat a-ro d'eomp da anaout en deus kemeret e « r'tred » ha ne vezo nemet liproc'h a-ze, hiviziken, da la-

bourat a-zevri evit Breiz.

An Tad Dorval, eus a Gompagnunez Jezuz, eo beleg Bretoned an Naoned ha labourat a ra start da voda ar 15.000 brezoneger a zo er ger vras-se ; hep eil sul ar miz o devez eun oferenn e parrez Sant Martin, gant sarmon ha kantikou brezonek. En unvaniez emañ an nerz.

Gweneg ar brezoneg.

Setu ar profou hon eus bet er miziou tremen :

An A. Y. Guedec, Gwilevede.....	5 lur
An A. Praud Leclerc de la Monnerie, Mans evit Gouere eost ha Gwengolo 4 lur 12 g.	
An A. Rozec, an Dref Nevez.....	5 lur
An A. Prigent, Baye.....	30 lur
An A. Montfort Montroulez.....	20 lur
An A. S. de Pontbriand, Tregon.....	10 lur
An A. F. R. Le Bleiz, 20, r. du Portail, Bourdel.....	5 lur
An I. Vefa Sant Per, Sant Brieg.....	150 lur
An A. Sparfel, Plouye.....	10 lur
An A. Saliou, Gouesnou.....	30 lur
An A. Chaloni, Moren, Pontivy.....	30 lur

An A. Gab Moal, Naoned..... 30 lur
An A. Auffret, La Bazouges du desert 5 lur
An A. Guivarc'h, Lannurvan..... 20 lur

Klevit 'ta ! Etre an 11 a viz-mezeven hag an 28 a viz gouere ez eus bet kaset da gont-red Feiz ha Breiz, e Roazon, tri bilhed a 50 lur unan anezo a zo eus Baye met n'eus deuet sklerijenn ebet d'in diwar-benn an daou all, setu ma ne ouezan na digant piou int, nak evit petra int roet. Pedi a ran an daou zen mat o deus o degaset d'am sklerijenna, ma kouez o daou-lagad war ar goulenn-mañ.

Bennoz Doue da gement hini a oar harpa Feiz ha Breiz. Y. V. P.

Taolenn ar bloaz 1941.

KENTELIOU	SONIOU HA GWERZIOU
Silvidigez ar bobl.....	29
Daoust ha lestr Breiz a ray pense.....	57
Kredennou diboell.....	67
Amzer da zont ar brezoneg.....	68
Pedenn da Zantez Anna.....	73
Pardon ar gwiniz hada.....	81
Kenteliou ar vered.....	93
ISTOR	
Yann Vari ar Joubioux.....	10
An Aotrou Trehou.....	27
An Tad Yann Loeiz Malgorn.....	45
An Aotrou Inisan.....	61
Pevare kantved Maro Yvon Mayeuc.....	77
An Aotrou Heles.....	83
An Aotrou Brignou.....	98
LENNEGEZ	
Ar bassion vrezonec.....	17
N'am scout ked.....	37
Heritourien Biel ar Liardou.....	85
Al Letrin beo.....	100
MARVAILHOU	
Eun Nedeleg koz.....	2
Dirak kraou ar Mabig Jezuz.....	7
Nedeleg Breiz.....	9
D'am buhe.....	13
Ar c'haz hag ar vrinnigenn.....	25
Koukou, koz koukou.....	26
Taol askell.....	70
Kantik ar gwiniz hada.....	82
E Tal ar groaz.....	107
Ar Beorien.....	108
BUHEZIOU SENT	
Buhez sant German.....	86, 103
GERIADUR	
Dastumit ar bruzun.....	3480

LENNER MADELEZUS, SELAOUIT, 'TA!

Ma ra vad ha plijadur Feiz ha Breiz d'eoc'h, marteze e rafe kement all a vad ha kement all a blijadur d'ho kerent ha d'hoc'h amezeien ; kinnigit hen dezo, eta, da welet ! Piu a oar ; en hon amzer, ec'h en em dro muioc'h-mui ar yaouankiz ouz ar brezoneg.

« Feiz ha Breiz » a diefe beza lennet, da vihanañ, e kement ti kristen a zo e Breiz-Izel, c'houez Breiz ha c'houez ar Feiz a ya d'e heul; deski a ra d'an holl penaoz ren eur vuhez kristen ha penaoz ren eur vuhez vreizat.

Evel a lavare an Tad Abgrall a zo gwir: « Levriou digristen ha flaerius a zo e galleg, a-vernioù hag a vez prenet ha lennet; an traou kaer, e brezoneg, a vez laosket da vont gant an diaoul ; den ne zell outo, n'eo ket d'in-me eo lavaret kement-se, met

sotoc'h eget an den e gelenn ! »

Dihunomp eta, re bell hon eus kousket ha skignomp Feiz ha Breiz en dro deomp; seul-vui a lennerien en devozo ha seul-vui e vrayaio, ivez, na petra 'ta !

Pep tra a zo deuet da veza ker ker, ma n'hellomp ket lakaat ken hor che-laouenn, e gwerz, evel gwechall, o lezel pep frankiz gant al lenner d'her prena pe d'hen lezel ; n'her c'hasimp mui nemet d'ar re o devozo her goulennet hag her paet.

Kaset war eün, betek an ti, dre ar post, « Feiz ha Breiz » a vezo hiviziken, edoug ar bloaz : 25 lur.

Kaset, en eur bern, a bemp niverenn da nebeuta, da unan hag a en em gargo d'her ranna, « Feiz ha Breiz » a vezo, hiviziken edoug ar bloaz : 20 lur.

FEIZ HA BREIZOU KOZ

hag a c'hellomp gwerza d'hon lennerien

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1922.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1924.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1928.
Triouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1929.
Triouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1930.
Tri bloaveziad Feiz ha Breiz 1932.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1933.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1934.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1935.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1936.
C'houec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1937.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1938.
Pemp bloaveziad Feiz ha Breiz 1939.

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1940.
Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1941.
Rei a c'hellomp ar bloaveziadoù-se evit 15 lur ar bloaveziad, mizou kas hag all, nemet bloaveziadoù ar bloaz 1941 a zo 20 lur ar pez.

Ar re o deus Feiz ha Breizou koz ha ne reont netra ganto a vije mat d'ezo o degas d'eomp, rak goulenn a zo d'ezo.

Anaoudek bras e vefemp d'an hini a c'hellfe degas d'eomp seiz Feiz ha Breiz Genver 1935 rak neuze e c'hellfemp ober seiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1935.

FEIZ HA BREIZOU KOZ

hag a c'hellomp rei evit netra nemet ar mizou kas

Feiz ha Breizou koz, niverennoù distag ha n'heller ober bloaveziad penn-da-benn ebet ganto ha plijadurus koulskoude da lenn, kouls ha levriou hag a zo dislivet, dispeget ha saotret o goloioù, traou holl hag a zo mat lakaat er padadoù a raer

d'ar brizonidi, a gasimp d'ar re her goulenn, en eur pakad a 20 lur bouez, d'ar muia, dre ar gar, hag a 6 lur bouez, d'ar muia, dre ar post, evit 20 lur arc'hant degaset da Rener Feiz ha Breiz, Scrignac. C. C. 21.802 Rennes.

PRIZ KATEKIZ VA FASK KENTA

War ar maez, n'oar ket gwall droet da brena levriou ha start e kaver lakaat ar c'hant e paper. Breman ez eus hanter kant vloaz e kaved, koulskoude, staliadoù levriou e kalz a diez, levriou bet d'ar vugale pa oant oc'h ober o faskoù, evel prizioù katekiz. Al levriou-se a rae mil vad, goudeze, d'an holl en ti.

Perak ne vefe ket heuliet ken ar c'hiz vat-se da rei levriou, e prizioù, d'ar vugale a vez e skol an iliz ?

N'eo ket an arc'hant eo a vank, nak al levriou ken nebeut.

Embann a reomp war golo ar Feiz ha

Breiz-man eur roll levriou marc'had mat a zo diouz doare rei e prizioù da vugale ar c'hatekiz. Perak ne vefe ket laketa pep ti Christo, buhez sant Theodot an A. Guilhou, kaera levr a oufed lenn ; Lizer an hini maro, gant J. Riou, eur gentel gaer war ar vez-venti ; Viktoria Konan a Zant Luk, eur verzerez eus hor bro, dibennet e bleun he yaouankiz ; Mikaël an Nobletz, ar beleg santel, a reas kement a vad d'hor bro, breman ez eus tri c'hant vloaz ; setu aze levriou hag a vez gwerzet c'hoaz, ar priz ma vezent gwerzet, breman ez eus dek vloaz.

Ma fell d'eomp e vefe lennet brezoneg, skignomp levriou brezoneg.

FEIZ HA BREIZ

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantioù

Eur bloaz : 48 lur ; 6 miz : 25 lur.

Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 17 lur ar pez.
Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
C. C. 21.802 RENNES.

BREIZIZ A OUENN VAT

Marianna

Abgrall

(1850-1930)

Doujans Doue ar ouenn-se a zo cho-met roudou anat mat anezi, rak endra ma teue diskar er gouennoù all, dre ma kollent o yezou, houman hepken n'he deus ket bet da c'houzany eun hevelep gwalenn a zismant.

(Sant Augustin, e XVI vet leor Ker Doue, XI vet pennad, o komz eus Hebreiz.

I. — AR WALENN A ZISMANT

Ar spered/kaer a zen m'eo bet sant Augustin (354-430), a lavar, en nebeut gemer tennet eus e skridoù a lenner uheloc'h, ez eo eur walenn a zismant evit eur hobi dilezel he yez evit komz eun all ha n'eo ket he hini ha n'en em gav ar c'hoi-se nemet gant ar poblou n'o deus ket a zoujans Doue. Kement-se a zo sklêr hag anat.

Dilezel he yez evit eur bobl a zo eun eienenn a zizunvaniez eus ar re vrasa, etre he bugale, henvel mat ouz an hini a darzas etouez bugale Noe pa vennjont, en o lorc'h, sevel tour Babel, gant e gern o pignat betek bro ar stered ha pa ne ouient mui penaos en em gemeret evit en em glevet.

Dilezel he yez evit eur bobl a zo eur gwall walenn rak an dra-se a zo dizenti a-grenn ouz pevare gourc'hemenn Doue ha Doue ne harp ar poblou nemet hervez m'o gwei oc'h ober outan e lavarou.

Dilezel he yez evit eur bobl a zo eur gwall walenn ivez, rak yez all ebet n'eo graet diouti, evel yez he zud koz. An teod, ar staoñ, ar c'henou, a zo graet ker mat diouz eur yez a gomz eur ouenn dud abaoe ar c'hantvejou pella, ma 'z eus soniou a zistag tud ar ouenn-se ha ne deuy biken tud ar gouennou all a-benn d'o distaga koulz. Ar yez evit eur bobl eo he chan, ar benveg roet d'ezhi da veuli Doue ha seuli-vui a yezou dishenvel a vezo er bed ha seul kaeroc'h e vezo ar veulendi a bignô bamdez eus an douar wardu an neiv. Pep bobl a dle eta dere'hel d'he yez, evel ma talc'h pep labous d'e gan : an eostig ne 'z a ket da glask kana evel ar vran.

Eur gwall walenn eo c'hoaz evid eur bobl dilezel he yez, rak eun diskaradenn eo eviti eus ar re wasa. Holl spered ar re goz a red, dre gan ar yez, e empen ar vugale vihan, sklér evel dour stivell ; eur wech kollet ar c'han ema kollet ar spered-se. Holl berziou ar re goz a red dre gan ar yez e kalon ar vugale vihan, hep gouzout d'ezo, hag eisiz a berziou mat o devoa hon tud koz-ni ha brao e vezo d'eomp ma vezomp koulz hag i ; eur wech kollet ar c'han ema kollet ar perziou-se.

N'eo ket souez eta en defe sant Augustin lavaret ar pez a lavar ha n'eo ket souez ken nebeut klevet eur zant all, kant vloaz war e lerc'h, sant Kadou, ar breizad, o lavaret uhel ar c'has en deus ouz « an deskadurez a zihentch an dud » hag an deskadurez a zihentch an dud, pehini eo 'ta ken ma n'eo ket an hini n'eo ket diazezet war ar yez a deu d'eomp a-rumm da rumm abaoe amzer gosa hor gouenn.

Ha setu perak e tiskouez an Iliz, dre he oberou, he lezennou hag he c'hastizou pegement a zoujans he deus evit holl yezou ar bed ha n'eo ket evit gouzanv e taufe he beleien da waska unan pe unan anezo : anzañ a ra zoken, dirak ar bed-holl eo d'ar veleien deski yez ar gristenien ha nann d'ar gristenien deski yez o beleien !

Met, ma ne c'heller ket tamall da Iliz Rom, ar gwaskerez a vez graet d'ar brezoneg, e c'heller anzav, koulskoude, ez eus meur a gant vloaz abaoe m'ema ar rena-

dur gall, gant e lezennou e skolioù (1) hag e holl dud e karg oc'h ober ar pez a c'hell evit mouga ar brezoneg e genou ar Vretoned vihan ha daoust d'ar brezel hep paouez-se ar brezoneg a bev.

E pennad diweza e levr kaer : Krouidi-gez-Kembre a-vreman, Llewelyn Williams a skriv kement-man : « Mantrus eo he defe gellet yez koz ar Vretoned chom beo c'hoaz, goude stourm evel m'he deus graet epad triouec'h kant vloaz ouz tri enebour ker galloudus ha ma 'z eo al latin, ar galleg hag ar saozneg ha p'he gweler studiet, skrivet ha lennet, breman muoc'h eget n'eo bet graet biskoaz, e ranker anzav ez eus aze eur burzud ! »

Ya ! eur burzud a zo, sur a-walc'h, met picu en deus graet ar burzud-se ma n'eo ket an Aotrou Doue eo evit rei o gopa d'an tadou ha d'ar mammou o deus kendalc'het eus an eil rumm d'egile da gomz brezoneg c'houek ha brezoneg hepken d'o bugaligoù war o barlenn, dre zoujans evit o Doue ha dre garantez evit o zud koz.

Eur skouer, war gement-se eo bet, breman ez eus tri chant vloaz, Yvon Nicolazic hag e bried Gwillamed ar Rouz ; Yvon, an hini a welas santez Anna, e bro Wened ha ne fellas ket d'ezan daoust pegen speredok e oa deski ar galleg « en aoun da goll e berziou mat a Vreizad. »

Eur skouer vat ail, war gement-se eo bet Alan Abgrall hag e bried Mari Jann Wilhou, a oa o chom breman ez eus kant vloaz, e parréz Lambaol, e Gorre Leon. Daoust m'o deus kavet, en dro d'ezo, mor ar galleg o vennout o beuzi, o deus gouezet e lakat da jom a-zav, war dreuzou o zi hag en hent-se o deus miret, en e gaer, o spered breizat hag e laket da vleunia e ene o bugale.

Kaer o devozo renerien eur vro klask lakaat eur bobl da drei kein d'he yez, keit ha ma talc'ho an tadou hag ar mammou, ar yez a bado.

II. — LAN ABRALL HA MARI JANN WILHOU

Alan Abgrall, mab da Yann Vari, daou vloaz ha tregont ha da Vari Anna Abgrall, a oa bet ganet e Kerloarec d'ar 4 a viz eost 1819.

Tri breur en devoa : Yann Vari, Yvon ha Yann. Yann Vari, ar breur hena, a yeas da veleg ; d'an 19 a viz gwengolo 1850 e voe hanvet da berson e Plougastou ha d'an 28 a viz gouere 1862, da berson e Lanniliz ; eur vouez ker kaer en devoa ma voe leshan-

(1) Eun tamm gwellaenn a zo deuet e Breiz, er bloaz-man, evelato ; hiviziken ar mistri-skol a c'hello deski brezoneg d'ar vugale her anelenn, warlerc'h ar skol, eun eur hanter hep sizun : re nebeud eo, kals re nebeud eo, met eun nor korn-zigoret, ne vezer ket pell evit he d'geri hed-a-hed he fenn.

vet « eostig an ilizou » ; heñ eo a lakeas ober iliz nevez Lanniliz ; troet e oa ouz traou Breiz hag etouez e levriou e kaved ar pez a krivas Pitre-Chevalier hag Aurelian a Gourson, war hor bro ; mervel a eure d'ar 4 a viz mezeven 1883 ; pa rae e studi, e vamm ne veze ket nec'het evit mont, war he zroad da Gastell-Paol, da gas d'ezan bara heiz hag eun tamm amann ; d'he femp bloaz ha tri ugent ez ae c'hoaz, war he zroad, da bardona da zantez Anna Wened ; mervel a eure, e Lanniliz, e ti he mab d'he daou vloaz ha pevar ugent.

Alan, ar c'hosa eus ar bôtred chomet er gêr a zimezas gant Mari Jann Wilhou hag a voe eureuet e Lambol d'ar 5 a viz Genver 1845 ; merc'h kaer Kerloarec a oa bet ganet e Kerviliner er bloaz 1823 ; kollet ganti he zud ez-yaouank, e oa bet savet gant eur voereb koz d'ezhi, Anna Wilhou, a oa o chom e Kerviliner, eur vreizadez penn-kil-ha-troad hag eur plac'h a zoujans Doue.

Yvon ha Yann a jomas da ober o fôted yaouank koz hag a roas an dourm d'o breur Alan da gas e diegez en dro ha da zavel e dorrad, bugale.

Eun tiegez, war ar maez, kuzet etouez ar gwez, er reter da vourc'h Lambol hag eur c'hardeur bale dioutan, setu aze Kerloarec ; an hent da vont d'an tiegez-se a zo eun hent ha ne raer ennan nemet dispenn roudou ar zent ; dre eno e tremenas pevarzek kant vloaz a zo, sant Pol ha Kroaz Pol, Feunteun-Bol, koulz ha Koat ar Sarpant a gomz atao eus abostol bras Bro-Leon ; dre eno e tremenas ivez santez Anastas, merc'h Koat-Meur, ar verzerer yaouank, merzeriet gant he zad, war douar Lambol hag e vezer, bep sul, epad miz mae, a pardona e-tal he Feunteun Nevez. Ha nak a villadou sent all a dremanas c'hoaz, dre eno, abaoe.

Kerloarec, p'edo Lan Abgrall ha Mari Jann Wilhou, en e benn, gant o nao a vugale, oa brezoneka tiegez a oufed gwelet : Lan hag e bried a ouie lenn o levr oferenn ha Buhez ar Zent ; speredok bras e oant o dachu, met ne ouient gêr galleg ebet hag o bugale daoust d'ezo d'hen deski er skol n'o b'hleved marse ouz her c'homz ken etrezo, dishenvel bras war gement-se diouz ar c'hamambreou a weler breman ha ker-kent ha m'o devez desket eur yez dishenvel diouz hini ar gêr a vez mall ganto her ragachat heb ehan hag a deu zoken da gaout mez o komz yez o zud koz. Hag an tiegez-se a oa ker kristen ha ma oa breizat ; pep hini ennan a lavare e beden-nou e tal e wele, ker-kent ha ma veze savet ha diouz an noz e veze lennet Buhez ar Zent ha lavaret, holl a-unan, ar grasou, e tal an oaled ; an Aotrou Doue a veze ken anavezet, ken karet ha ken servic'het ennan, war ar zizun ha ma veze en iliz partez, da Zul. Setu aze eun tiegezh hag e

vezo ano anezan pell hag hir amzer, Fak tri eus e vugale, Yann Vari, Mari Anna ha Yann Fransaik, n'hellint ket beza ankou-nac'haet keit ha ma vezo tud e Breiz o komz brezoneg ; ar c'houec'h all a oa tud a zoujans Doue ivez, met kuzet int bet abred e sked an tri gentañ.

III. — AR BREUR BRAS

Mari Anna Abgrall a oa bet ganet d'ar 16 a viz meur 1850, e Kerloarec ; ouspenn ar skol vat a gavas er gêr, gant he zad, he mamm he eontred hag he moereb koz, epad ouspenn hanter kant vloaz — he zad a varvas e Kerloarec d'e zeitek vloaz ha tri ugent, d'an 11 a viz du 1896 ; e dri breur a oa marvet, en e raok, hag he mamm d'an 30 a viz eost 1906, d'he zri bloaz ha pevar ugent, — e voe hentchet war dachenn ar brezoneg gant he breur bras, Yann Vari ha broudet gant he breur bihan, Yann Fransaik.

Yann Vari Abgrall, ganet e Kerloarec, d'an 21 a viz mezeven 1846, beleget d'ar 14 a viz eost 1870, a varvas dean chalonied iliz-veur Kemper d'an 10 a viz mezeven 1926.

E Sonicu Breiz-Izel Fanch an Uhel, moulet er bloaz 1890, an diou zont genta a gavomp a zo diou zont bet dastumet gant an A. Abgrall, goude beza klevet e c'hoar vras, Mari Anna, ouz o c'hana.

A-raok ar bloaz 1905, Mari Anna n'he devoa skrivet nemet diou zont ; unan da luskat ar vugale : Pa oan emi c'havell, bihanig ! kinniget d'he breur Yann-Fransaik, he devoa bet lusket meur a wech hag hini ar C'hemenet bet moulet war Erminig Breiz, er bloaz 1895.

D'an 12 a viz gwengolo 1905, pa voe savet goueliou kenta ar Bleun-Brug, e kastell Keryann, den ebet ne voe laouenoc'h eget Mari Anna Abgrall hag he daou vreur beleg o welet sevel hevelep goueliou.

Potred vihan Sant Noug, dibabet da ginnig bodou brug d'ar re a oa deuet d'an arvest, a gane :

Kaer eo bleun-brug hol lanneier,
hejet dihejet o c'hleier :
Kaeroc'h eo c'hoaz en hor genoù,
Soniou seder hor Phendadou !

Ar pez a ziskoueze e oa savet goueliou Keryann, dreist-holl, en enor d'ar brezoneg ha d'ar c'han. Da Nedeleg warlerc'h, Mari Anna a zegasas da botred vihan ar Bleun-Brug eur gartenn eus kalvar Lambol, gant ar gwerziou koant-man warni :

Da botred vihan Sant Noug
Feb a bok start d'o c'halanna
Ha bennoz ar Mabig Jezuz
Ma vint hepred fur hag eurus.
Tintin Lambol.

Er bloavez warlerc'h pa voe foet prizioù evit ar gwerziou koz a bennaoued hag ar gwerziou nevez a zaved, dastumadenn Mari Anna Abgrall he devoa ar priz kenta : priz

an Aotrou 'n Eskob Dubillard ha d'an deiz kenta a viz here 1906 he breur bras a skrive kement-man da grouer Gouel ar Bleun-Brug : « Va c'hoar a zo deuet dec'h da Gemper d'am gwelet ; a-raok diblas eus Kerloarec he deus resevet he friz ; foug'e bras a zo enni o veza bet da genta en eur seurt abadenn. Ar pezh a garfen eo ho kwelet oc'h ober ho labour hoc'h unan hep beza darbaret gant bourc'hizien Kevredigez Broadel Breiz : ar re-se ne ouzont ket a vrezoneg ! »

Daou vloaz goude, pa zigouezas gant renerien ar Bleun-Brug ha renerien Kevredigez Broadel Breiz en em glevet evit ober o gouelioù a-gevred e Plougastell, Mari Anna, d'he zro, d'an 9 a viz here 1908, a rae an hevelep goulen : « Plijadur an oa bet e Plougastell, met lavaret a ranker eo kals bravoc'h Gouel ar Bleun-Brug, anezan e-unan, graet gant gwir Vretoned eget ne oa ar gouel-se gant bourc'hizien ha dimezelled dic'hizet ha ne oa ket eun hanter dousenn anezo hag a ouije ar brezoneg ; ar pezh a oa brava ebarz, marteze, goude Dragon sant Pol, e oa merc'hed Sant Noug'a o werza krampoez e brezoneg ! »

Met ma oa bet hentech da vont war dachenn ar brezoneg gant he breur bras e oa broudet a zoare ivez da labourat war an dachenn-se gant he breur bihan Yann Ftansaik.

IV. — AR BREUR BIHAN

Y. F. Abgrall, ganet e Kerloarec, d'ar 15 a viz meurzh 1854, beleget d'an 10 a viz eost 1878, hanvet d'ar 16 a viz meurzh 1879 da gure e Santez Kroaz, e Kemperle, e lec'h ma reas anaoudegez gant A. Kervarker, tad ar Barzaz Breiz a voe galvet gant Doue da vont da brezeg ar Feiz d'ar broiou pell (1).

D'ar 25 a viz meurzh 1887, an Tad Abgrall a bignas e kador-brezeg Lambol, da gimia da diouz e genvroiz ha da lavaret d'ezo kenavo ar baradoz ; a-raok kuitaat evit atao e barrez e pokas da leur iliz e vadiziant hag endra ma sone ar c'hleier en e enor ez eas da gemeret an t'ren ambrouget gant eun nebeut kerent ha gant e dad hag e vamm a ouie ervat ne wel-jent biken ken o mabig er bed-man.

Daou vloaz ha daou ugent e tlee chom da brezeg ar feiz e bro Annam, dindan heol tomm an Indez. Daouzek vloaz goude ma oa degouezet etouez e dud velen en devoa labourer ker mat, wañ o zro, ma voe anvet d'an 9 a viz gouere 1899, lez-vikel abostolik kreisteiz an Tonkin. Morse ne c'hanteas dont ac'hano da ober eur bale d'ar ger : « Gwelet e Vreiz en dro, eme-

(1) An A. Chaloni Pérennès en deus skrivet e m'hezh ar bloaz 1933, en eul levr a 450 pajenn, m'hezh e Sant Brieq ; tri bloaz kentoc'h en devoa laket m'hezh an diverra eus ar vuhez-se, e Kemper en eul levr a 172 pajenn. Eus eleiz a draou oar d'hour d'al levrioù mat-se ha bennoz Doue a lavaran anan d'o oberour.

zan, a vije bet a-walc'h evit lakaa e galon da ranna. »

Ma tec'has diouz e vro n'eo ket ma ne gare ket e dud ; n'helled ket hen ober muioc'h eget n'her grae : « Kaer eo ar vro-man a skrive d'e vreur bras d'an 13 a viz genver 1904. « Met dreist an holl draou kaer a welan e lakan korn an oaled e Kerloarec, gant mamm azezet war he c'hador ha ni tu ha tu d'ez i hag ar vugale pelloc'hik, trouz ganto leiz an ti ! »

Tec'het e oa dre garantez evit Doue ha ne deus morse war e giz, met ma ne zistroas ket a gorf d'e vro, a spered e tistroas alies ha dre e liziri d'e vreur bras ha d'e c'hoar vras e weler pegen stag ha pegen tomm e chome e galon ouz e vro ; o welet du-hont e bro Annam gwerziou kenta e c'hoar vras e welas pebez pluenn acur a oa en he dourn ha ne roas taol ehan ebet d'ez i ken na he gwelas stag da skriva a-zevri.

V. — AR C'HOAR VRAS

Betek neuze Mari Anna Abgrall n'he devoa graet nemet sikour he zad hag he mamm en o c'hoz ni ha rei dourn d'he breudeur ha c'hoarezed da zavel o bugale.

An nied a gare kals o moereb rak oustenn ma oa mat evito e konte d'ezo marvailhou kaer skrivet ganti war dammouigoù paper a denne eus he godell ; pa zigoueza Gouel Nedeleg, Mari Anna a zave eur c'hraouig d'ar Mabig Jezuz ha neuze e veze renket an nied hag an nizezed, e prosesion, evit mont d'ar c'hraou ; er penn kenta unan eus ar baotred a c'hoarie gant eun drompih ; re all a zouge peb a c'houlouenn ; eun all ar Werc'hez ; eun all sant Joseph ; re all ar bastored hag an denved hag ar yaouanka a zouge ar Mabig Doue a veze laket da c'houlvez war ar plouz, ouz kan ar c'hantikou. (1)

Ar breur bihan a ouie pegement a vad a rae Mari Anna e Kerloarec ha setu perak e skrive d'ez i :

« Mantrus pegen kaer e kavan ar mammou a ra a-galon vat kement tra a zo dleet d'ezo ober ; pa vezin pab me o lakay holl war roll ar zent ha sentezed a rin ivez eus ar moerebezed-se ken tener a oar ober ker brao d'o zud koz hag a gendalc'h goudeze d'en em ankounac'haat o-unan oc'h ober-vad d'o breudeur ha c'hoarezed ha d'ar bern nied ha nizezed a leuni o zi ; eun dra gaer en deus krouet an Aotrou Doue p'en deus krouet ar moerebezed ! »

Met pa ne rae nemet ober vad penaos ne vefed ket laouen ha pa vezer laouen, penaos ne ganfed ket ? Setu ar pezh a zigouezas gant ar c'hoar vras ; Mari Anna he deus kanet ; kanet he deus he Doue

(1) Kraou Nedeleg Kerloarec a zo breman e Landerne e ti an A. hag an I. Cousquer, nied Mari Anna Abgrall, hag o bugale, bep bloaz, a ra lid d'ar Mabig Jezuz hag a gan kantikou, en e enor, dirak e graou.

hag he Breiz, nann evit beza meulet, met evit meuli, evel al labour a gan e sioulder ar maezioù, pa dro en e benn, hep beza nec'het pe e vezo klevet e gan pe ne vezo ket ha seul-vui e kane ha seul-vui he breur bihan a boueze warni evit ma kanje muioc'h c'hoaz ha mat en deus graet poueza, rak d'ezan eo ha d'e vreur bras, eo ez omp d'hour eus brasa skrivagnerezh an XX vet kantved.

Nak a dud a zo bet evelse e Breiz hag a zo chomet mut hag o divije komzet d'ar bed n'o divije kavet war o hent unan madelezes bennak da ziskouez d'ezo ar galoudegeziou a oa kuzet en o spered.

Epad pemp bloaz war n'gent Mari Anna a skrivas hag he skridou a rae dudi lennerien « Feiz ha Breiz » hag he breur bihan, 4.000 leo diouz ar ger, n'oa ket an hini en deveze an nebeuta plijadur ganto, rak ma oa Mari Anna skouer ar Vretoned chomet e Breiz, Yann Ftansaik oa skouer ar Vretoned a rank divroa ; n'oa ket evit ankounac'haat e vrezoneg, nak evit chom hep kemeret preder gant amzer da zont e vro ; darbaret e oa gant ar Bleun-Brug, gant « Feiz ha Breiz », gant kement hini a skrive er yez kaer en devoa desket war barlenn e vamm.

Evel he mamm, he mamm goz hag he moereb koz, Mari Anna a oa eur Vreizadez penn-kil-ha-troad hag eur gristenez eus an dibab ; eur vaouez eun ha dilorc'h a gar ar brezoneg evel ar brasa tenzor deuet d'ez i gant he zud koz, a bed evit ar re a wel o deus karantez evit he yez karet hag a zo doaniet pa lezer en he farrez, keit ha keit all, leanezed ne ouezont ket deski galleg d'o merc'hed bihan hep o boaza da zilezel ar brezoneg evel ma vije graet ar galleg evit rei taol ar maro da holl yezou ar bed.

Chom a eure e Kerloarec betek ar bloaz 1910 ; neuze pa 'z eas he breur kaer, Yann Fransez Cousquer, warlaezioù, gant e dud, e teuas da jom da vourc'h Lambol, en unan eus an tiez a zo a-zehou, da ziveza, war hent Landivisiau ; eno he devoa muioc'hik a amzer hag eno eo e savas an darn vrasa eus he skridou.

N'eus nemet lenn he gwerziou hag he marvailhou evit lenn betek goueled he c'halon a gristenez virvidik hag a vreizadez didroidell. Peurliesha he skridou a zo diouanet, steuenn, komzou hag all, en he spered ; a-wechou, koulskoude, ar steuenn

a zo roet d'ez i gant he breur bihan evel evit al Laouenanig hag ar Voc'h Ruzig, pe gant he breur bras, evel ar Doue Galon hag an Doktor Laennec ; a-wechouigoù all he deus her c'havet e skridou gallek evel ar Gornaneded diweza, met ker mat e oar gwiska he steuennou ma n'oar ket evit nac'h e ro d'ezo holl eur stumm eus ar fe vreizeka. Klevet ho peus bet lavaret :

Eur bod skao

pa vez gwisket a vez brao !

Mari Anna a ouie gwiska he steuennou a-zoare ha setu perak e oa eur vestrez-skrivagnerezh.

Estreget va barnedigez, hon eus war gement-se hini ar breur bihan a skriva kement-man d'e vreur bras diwarbenn gwerziou e c'hoar, d'ar 5 a viz gouere 1919 : « Ar maout evit sevel gwerziou en hon amzer a jom gant an Aotrou Gwilhou ha gant c'hoar vras gant he Eostig Breiz-Izel, al Laouenanig hag ar Voc'h Ruzig, ar Baourez eurus ; n'eus ket a werziou freskoc'h ha lirinoc'h e brezoneg eget ar re-man en deus an A. Perrot renket evit ma ne z aint ket da goll, en e Vuhez ar Zent :

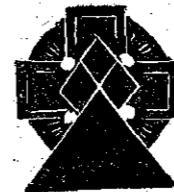
Lakit en hon liozou bep bloaz kals a vleuniou
Ha d'o c'hutuilh, en o c'haer, kals a vugaligoù !

Etouez marvailhou Mari Anna, an hini a blij e mui d'ar breur bihan oa Oremus hag e skrive kement-man d'e c'hoar : « Eun dudi eo bet evidon lenn Oremus ; pa vezi war da du skriv ar pezh a deuy en da spered, gwerziou pe marvailhou ; ne welan hini all ebet hag e tiferfe diouz e bluenn traou ker breizek ha da draou te ; skriv eta pa vezi war da du ha fo da voula ar pezh a skrivi ; an dra-se a laka kaer Doue hag ar Vro. »

Ar varnedigez-se n'hell ket beza tofret, rak an Tad Abgrall a oa eur spered eus ar re lemma ha n'eo bet nemet da genta pe da eil keit ha m'edo oc'h ober e studi e Pont-Kroaz (1) hag e-unan eo eur skriva-gner brezonek eus an dibab : evit heñ barn n'eus nemet lenn e gimia da dud Lambol hag e liziri d'e dad ha d'e vamm.

Y.-V. PERROT.
(da gendalc'heñ.

(1) Pa veze J.-F. Abgrall da genta, L. Treussier maro person e Kastell-Raol, a veze da eil ha pa veze L. Treussier da genta, J.-F. Abgrall a veze da eil.

Ra ziskenno bennoz Doue war ar c'hounidegez.

Biskoaz, en hor buhez a dud, n'ez oa bet ken diès beva. Ha gwasa pezh zo, gand ar bara eo eman an nec'hamant vrasa, ar bara hag a zo, en hor bro, an diazev eus bevans ar vugale, an diazev ive eus bevans an dud paour, hag an dud a labour !

Ha danvez bara a-walc'h a vezo da baka an eost a zeu ? Eno eman an dalc'h !

Setu ar goulenn ankenius a glever ken alies war muzellou an dud a skiant !

Doue ra viro, ne welfemp, en hanv a zeu, an taolennou glac'harus a zo bet roet d'eomp da welout warlene : berniou tud o rankout gortoz, epad euriou, dirag an tiez bara !

O c'houzout ar pezh a c'heder dlouto o kompren ar gefridi o deus da vaga o breudeur, tud ar micherou all, al labourerien zouar, n'o deus ket marc'hatet o foan, edoug ar sunveziou tremenet, evit kas da vat labour ar c'hounidegez.

Piou n'en deus ket o gwelet, etre ar barrou amzer, dindan an avel yen, o vale war an douar hag o taoler, en anchougleb, ar greun alaouret, an had ken prizius ? E goanvez all ebet, marteze, ne vezo bet hadet, e parkeier Breiz-Izel, kemend a ed ! Gwech ebet kennebeut ne vezo bet hadet gant kemend a galon, gant kemend a esperans en douar, mamm ar vuhez !

Ludu, siouaz, ne vezo ket bet kavet, en bloa-man, da leda war an tachennou ed. Plijet gant Mestr an eost e talvezfe d'ezo ar c'houezenn, diruilhet puilhoc'h diouz an tal, dre ma oa berroc'h ar zikour da hada. Ha ne vefe ket eur follentez nac'h goudeze, ouz an dud diwar ar mêz, debri diouz o naon, pa o deus ar garg ken pounner da c'hounit bara d'ar re all ?

Abarz pell e vezo peurc'hraet ar c'hounidegez en hor bro. War an darn vrasa eus ar parkeier eo bet stanket an odeou ha kondaonet an drefen, evel evit diskouez eo echu labour an dud.

Ar goueriaded, graet o deus ar pezh a oa en o galloud : trempa, freuza ha munuda an douar, taoler ennan an had... Brennan e chom c'hoaz da ober labour an Aotrou Doue : rei ar glac, an heol hag ar gliz, lakaa da ziwan, da greski, da zarevi. Ha n'eo ket, hep mar ebet, an dra zistera, rak, evel ma lavar an Abostol « An hini a blant n'eo netra, nag an hini a zourra ; hennez hepken a gount, an hini a ro ar c'hresk, Doue. »

Hag eta ar pezh en deus ezomm breman hon tachennou ed eo bennoz Doue.

Bennoz Doue, evit ma teuio, hervez komz Hor Zalver, ar greun kouezet en douar da vervel, evit ma ne chomint ket o unan evit ma tougint kalz frouez, lod kant, lod tri ugent, lod tregont evid unan...

Bennoz Doue, evit ma teuio da wir ar pezh a ganomp e son an hader :

**Er bloaz a zeu ' vo bara
Vit holl dud ar c'hontre
Ha greun eleiz da vaga
Holl laboused an nenv**

Hag oc'h anaout pegen bras eo hon dienez, evid obten s'roc'h ar bennoz-se, ken ret, perak pep kristen ne deufe ket da lavaret, gant muioc'h a feiz, goulenn ar Bater : « Roit d'eomp hor bara pemdeziek. »

Ha n'eo ket alies hon doare ken divergant da bedi eo a vir ouzomp da veza selaouet ?

E amzer all ebet n'eo bet anavezet ker-koulz an ezomm a zo eus al labour douar evid ar vro.

Eurus ar re a zo chomet feal d'o micher, edoug ar bloaveziou ma ' z'ae ker fall an tracu ganti. Bez o deus hirio eun digoll eus o fealded !

Ra zalc'hint sonj koulskoude, dreist-holl, en amzeriou a gernez-man, n'ez int nemet merourien an Aotrou Doue, ha m'o deus ar gwir d'en em zervichout frank eus ar madou, a zo etre o daouarn, o deus ivez an dever striz, goude beza kemeret an dic'haou, da ranna gand o nesa.

Ma sarrfent dor o c'halon ouz o breudeur ezommek, penaos e c'hellfent-i m'ar-tout bennoz an Hini en deus lavaret : « Kement ho peus nac'het ober d'ar bihana eus an dud, d'in-me eo n'ho peus ket graet. ? »

L. B.

Eun dervez Per ar C'hloc'her, sakrist Braspart, hag e vignon Reunan ar Bleiz, eur pikol den pennok hag a gerze hanv-c'hoanv, e groc'henn gavr, war e gein, a zavas c'hoant ganto da redek bro, da ziskuiza diouz al labouriou pemdeziek, ha setu int-i, en hent, mar gouient.

Brennan, mont da Gemper, eus a Vraspart, gant ar c'hirri o vont hag o tont, meur a wec'h bemdez, n'eo ket eur pezh kaer, met, en amzer-se, daoust ma oa graet an hent bras a ya eus a Gemper da Vontroulez, an dra-se a oa eur pennad brao a vale hag hon daou babor a oa sellus hag a gerze atao, war o zroad, kentoc'h eget rei arc'hant evit beza douget.

Tud Braspart a gar o farrez hag a en em gar ken etrezo, evel kendirvi ; o filjadur eo chom er gêr ; nebeut e tarem-predont ar parrezioù tosta ha n'eo ket diaes konta piou a ya da Gastellin pe belloc'h, da werza amann, viou, babu ha glpan ar menez.

Hon daou bardoner eta, p'en em lake-jont e penn o hent, n'o devoa gwech ebet c'hoaz treuzet bourc'h all ebet nemet hini Braspart ; Kemper, evito, a oa eur gêr bell, eur gêr souezus ha ne oa ket anezl marteze, e nep lec'h, piou a oar, eur gêr vras ha kaer, gant ar Prefed.

(1) Joseph Mari Graveran, ganet e Kraozon, d'ar viz meurzh 1793, beleget d'an 20 a viz kerzu 1817. a oa person Sant Loeiz Brest, da voe hanvet da eskop e Kemper, er bloaz 1840 ; mervel a eure d'an deiz kenta a viz c'houevrer 1855.

mestr-mevl ar roue, gwisket gant dilhad arc'hantet, ha, daoust da-ze, dister da welet, e kichen an Eskob, pa vez e vaz alaouret en e zourn hag e voned aour war e benn.

Eur wenorvez, diouz ar pardaez, eo e tigouezas hon daou valeer, e kêr-benni bro-Gerne, skuiz maro ; tomm e oa bet an amzer ha bannac'hou a oa bet evet hed-a-hed an hent ; diouz ar beure, e talejont en Ti-Gwenn, da zebri eun tamm ha da eva eul lomm da lakat an tamm da ziskenn ; oc'h en em gaout e Pleyben, e ti ar Floc'hlay e oa ker sec'h o gourlañchenn, ma rankjont eva meur a bicherad chistr adarre. Ha nak a ostaleriou a zo etre Pont-Koblanck ha Brieg ; da genta, Gargantua hag a zo e Gouezec ha neuze ostaleri gwall vrudet an Teir Feunteun, e lec'h ma ne vezer ket pell evit dispign eun toullad mat a wenneien ; e Brieg, ez ejont da eva eur barne e ti ar Petillon, daou pe dri e ti ar Mager, pevar e ti an Darcillon ; eun dis-kenn a rejont en Ti-Ruz, er Peniti hag e meur a chapel ar Bod-Ilio all am eus ankounac'haet o hanoioù ha n'eo ket bet gouest va daou ganfart da dremen eblou d'ezo, hep ober enno eun ehan.

Rak-se, goude beza graet eun hent hir hag evet picheradou chistr eleiz, Per ha Reunan a en em gavas e Kemper, a glaskas loj hag evel ma oant leun o daou, evel diou wadegenn, ne zalejont ket d'en em rei da roc'hal.

Antronoz, an daou veneziad, goude

diskuiza daouzek eur diouz renk ha lonka peb a vanne soubenn a en em lakeas da ober tro-kêr. Kemper neuze, n'oa ket c'hoaz ar gêr gaer ma 'z eo bremañ ; ne weled, dre holl, nemet tiez tenyal ha mogerioù kouezet ; eun dra hepken a oa hep par hag oa an illiz-veur nemet e oa c'hoaz koulskoude, saotret an diavaez anezi gant ar bern lochennoù stag outi hag an diabarz gant ar gwiskakou raz a c'holoe he mein benerez.

Eur spered kaer a zen hag eun den madeleuz a oa neuze war gador sant Kaourintin ; karet a rae e iliz-veur evel ma kar ar mordead e lestr met d'e iliz-veur e vanke he gwernioù ; tourioù he devoa nemet ne oant ket beget. An Aotrou Graveran a c'houlennas peb a wenneq, bep bloaz, epad pemp bloaz, digant kement kristen a oa en e eskopti ha gant an aluzen-ze e teuas a-benn da veza daou dour kaer sant Kaourintin.

Per ha Reunan, goude beza redet a-gleiz hag a-zehou, a en em gavas dirak or-dal an illiz-veur ; gwelet e voent neuze o tenna o zokou, o kemeret dour benniget hag o vont ebarz ; an iliz vras a oa neuze goullto kaer ; penn kristen ebet enni ; trouz ebet ; an daou veneziad, skoaz-ha-skoaz a rae an dro hag o devoa aoun, kouls lavaret, o klevet an hegleo o tegas d'o diskouarn an trouz a rae o bouteler war leur an iliz ; tamm ha tamm ar baotred a en em hardiseas, o zeodou ivez a en em zistagellas hag ec'h en em lakejont da gomz ker krenv en iliz ha m'o divije graet war leur-gêr Braspart.

A greiz m'edont gant o c'hont, tud eur vadiziant a deuas en iliz ; dem-goude eur beleg a deuas daveto, d'ar maenfont, gant eur masikod, ha kerkent ha m'oa bet skuilhet an dour war benn ar c'houadur, daou ganer koz, a grene o mouez evel hini eur c'havrig, daou ganer koz siferniet ha ne vez ket ezomm anezo d'ar badiziantou a-stok, a yeas d'al letrin hag a stagas gant an « Te Deum », hep mouez, hep korzenn hag hep kalon ; Per ar C'hloc'her a roas eun taol-ilin d'e gonsort : « Ba ! ar re-ze, emezan, ne 'z aint ket betek penn ;

d'eomp war o sikour, kenderv, ha stegomp d'ezi ! » ha setu int-i, o daou, en o sav sounn, dirak al letrin bras, a-dre an daou ganer koz.

Kerkent, a-vat ar ganaouenn a gemeras eur stumm nevez ; Reunan, e zaouarn kroaziet gantan, dindan e groc'hen gavr, a lezas e vouez da dregerni ; ar gwer hejet, en o c'haniou plom, a en em lakeas da grene hag, e traon an iliz, korzennou an agradou a hirvoudas ; an iliz a-bez, ken sioul betek neuze, a grenas evel ma vije bet hejet gant eur fourradenn avel ; eur vouez, kouskoude, a glevet, e kreiz ar gorventenn, hag oa hini Per a gane gant e vouez uhel hag a glask, gwella ma c'helle, unani e vouez munut gant mouez izel Reunan. An daou bourset koz a grene, gant o aoun, hag a gave d'ezo e oa dilammet Paol Gornok ha Lucifer eus an ifern, da gana a-dre o c'hein an « Te Deum » estilammus-se.

E keit ha ma tremene an dra-ze, en iliz, an Aotrou Graveran hag a gare kals ar roz a oa en e liorz, gant e voutou prenn eur pod dour gantan da zour peb plantenn, an eil goude eben ; an heol a oa tomm, met n'oa doare arnev ebet ; ar peoc'h a oa dre-holl ha neuze dres, eo e tigouezas da Ber ha da Reunan lakât kurun o mouezloù da strakal en iliz.

An eskob kaez a jomas a-zav, e kreiz e liorz, sabatuet holl o klask gouzout petra dremene ; hag hen ha selaou da glask gouzout eus a belec'h e c'helle dont an hopadennoù-se ; m'arvat eus plasenn-kêr ? Nann, eus an iliz ! Daoust ha dispac'herien a vije eno adarre oc'h ober o reuz ? An eskob, evel eur stourmer kalonek a redas wardu an trouz ha gant e voutou prenn, en e dreid, e pignas en iliz a gave neuze a oa leun a dud ha pa dalv ne gavas nemet daou ganer muioc'h el letrin oc'h ober an todilhon en devoa e enkrezet kement. Chom a eure souezet da zellet ouz an daou veneziad hag a ouie kana, hep beza hep desket, gwelloc'h eget kanerien amparta iliz-veur Itron Varia Bariz pe iliz-veur Sant Per Rom.

An Aotrou Graveran a oa o selaou

c'hoaz pa deuas ar c'houblad diweza da vervel gouestadik, dindan bolzicu uhel an iliz-veur. Hor c'hanerien a oa o vont er maez, gant o fenn-baz, lorc'h enno, hep chom da c'hortoz gopr ebet, pa-deuas an Aotrou 'n Eskob, a-dre o c'hein, da skei war o skoaz.

— « Va gwella gourc'hemennou, d'eoc'h, gwazed, emezan, eus a belec'h e teuit c'houi ?

— Eus a Vraspart, Aotrou 'n Eskob, emezo :

— A ! eus bro ar bleizi !

— Ya ! vat, dres, Aotrou 'n Eskob !

— Anacout a ran ho pro, eme an Aotrou Graveran ; gwelet em eus Menez-Are e kaver ennan kement a vlei zi hag a zenved, met ne ouien ket e c'halled kaout er menezioù, du-ze, kanerien vat evel doc'h ; ar ganerien am eus em letrin a zo koz ha frailhet o gourlañchenn ; ezomm am eus da glask re all yaouankoc'h ; chomit eta ganen !

— O Nann ! A-vat, Aotrou Eskob.

— Eo ! eo ! chom a reoc'h, sur ; warc'hoaz em a ar zul, eur gouel bras ; c'houi a jomo da gana, em iliz, hivizi-

ken ! Graet eo ar marc'had, n'eo ket ta ? Tapit aze em dourn ; daouzek kant lur er bloaz peb hini hag eun tammig gwerz-butun ouspenn. Graet eo ar marc'had ?

— Nann ! Nann ! Aotrou 'n Eskob, ni a zo eus Vraspart ha douar ar menez, gouzout a rit, pa vezer bet ganet warnan, e ranker mervel warnan.

— Paotred, eme an eskob, 'm eus aoun ho peus pennou ken kalet ha reter ar C'hragou ; mat, ma n'eo ket uhel a-walc'h ho pae, mar kirit ho pezo c'houec'h kant skoed er bloaz ; tri-ouec'h kant lur er bloaz, evel va vikeled vras !

— C'houec'h kant skoed ! Nann ! Ne dalv ket ar boan ; n'omp ket gouest da c'hounit kement-se - Trugarez d'eoc'h, Aotrou 'n Eskob ; re a enor a rit d'eomp ; kenavo ! e lec'h chom amañ eo gwell ganeomp distrei adarre da vro ar Bleizi ! »

Hervez Frederik ar Guyader
e « La Chanson du Cidre ».

Frederik ar Guyader, ganet e Braspart d'ar 17 a viz meurzh 1847, mirer levr di Kemper, a varvas e Kerfeunteun d'an 13 a viz du 1926.

AN DUD DIWAR AR MAEZ

E'houek eo da bep den e lochenn Da zankfed ohez tan gant zadenn !

Ar gêr ! ya ! peger c'houek eo ar ger-se ; an holl o deus joa ouz ar ger ha pell emañ diouzin ar c'hoant da rei da gredi n'o deus ket kêriz hast ouz o c'hêr, ouz al lec'h santel-se a ro gou-dor d'ezo ha d'o zud, e lec'h ma kavont peoc'h hag eurusted, int-i hag o bugale. Hogen, ma 'z eo troet an den gant e gêr, n'eus fors e pelec'h emañ o chom, ma' gôv d'in en deus muioc'h a joa outan c'hoaz, an hini en deus gwelet an deiz en eun ti, war ar maez, pe e vezo an ti-ze eur maner kaer pe eun ti soul, ma' z eus bet savet ennan bugale an hevelep gouenn, epad meur a gant vloaz, an eil rumm warlerc'h egile, pegement e trid ar galon o welet e doenn. Ar zoni anezan hepken a laka an dour da zavel en daoulagad, aze e virer tenzorlou o deus muioc'h a dalvoudegez eget holl denzorlou ar bed !

Er manerlou koulz hag en tiez all e weler c'hoaz ar gwele, e lec'h ma varvas ar re goz, an eil warlec'h egile hag ar c'havell brao e kousk ar mab bihan ennan ; eur c'havell kizellet, gant ar c'halvez, tachou alaouret en dro d'ezan, furm eur groaz, er penn araok evit rei da anaout e tie ar c'hristen tremen e vuhez dindan ar groaz ; er penn a-dre d'ar c'havell ez eus diou lizerenn, graet ivez gant tachou, da verka hano war paotr, hag, evelse, e c'hell kavell an tad, pe an tad koz, beza ivez tra ar mab, rak, peurliesa, dre zouians evit ar re a zo bet en o raok, ar gerent a laka o bugale en hevelep hano gant o zud pe o zud koz.

Gwelet a raer c'hoaz en ti, kador an tad koz e kichen an tan ; pa veze hir an noz, ech azeze eno e vab bihan, war e varlenn, e gorn-pri en e c'henou hag e tisplege d'ar re a oa endro

d'ezan, e vuhez hag hini e dud, abralamour d'ezo da c'houzout doare beva an amzer dremenet, evit staga, evel pa lavarfen, an amzer-ze ouz an amzer vremen hag ouz an amzer da zont, evel mellou eun hevelep chadenn.

Amañ, e kichen ar prenestr, emañ ar c'horn, e lec'h m'en em laka ar vamm da lenn buhez ar Zent ha d'ober stann d'ar re vihana ha larkoc'h, er penn-all, harp ouz an deleziou, ez eus eur pres ennan renket traou bet d'an tonton beleg, breur an tad-kunv ; e loaiou arc'hant a zo aze hag, ivez e vreviel, e chapelad ha meur a dra all !

A-zioc'h ar siminal, emañ ar grusifi a oa deuet gantan eus a Rom pa oa bet pardon bras beleien an eskopti ; an Tad Santel Gregor XVI, e-unan, en devoa roet peb a grusifi henvel d'ar veleien galonek a oa aet betek ennan. Portred an tonton beleg e lavaran hano anezan a zo er zolier, a-tribilh ouz ar voget, eun den a er vras, eur zant, pa livrin mat, troet da ober vad d'ar paour, betek lemmel e roched hag he rei d'eur c'hasker bara, eun deiz medo o tont d'ar gêr, en eur bedi ha ne oa gwenneg ebet gantan ; kaout a rae d'ezan gwelet Jezuz. E-unan, di-razan, o c'houlenn aluzen : « Gortozit, va mignon ! » emezan ; hag hen, mar goule, ober eul lamm er park tosta ha dont kerkent da rei e roched d'ar paour.

Diskouez a raer c'hoaz en ti, ar riboul e lec'h m'en em daolas ar beleg-ze, pa n'oa nemet eun tamm paotr, war galon e vamm, da anzav outi en devoa c'hoant da vont da veleg hag ar vamm, en eur ouela, her stardas etre he divrec'h, en eur drugarekad an Aotrou Doue, eus an enor a rae d'he bugel ; a-raok kemeret hent ar c'hloer-

di, evit ar wech kenta, e c'houennas e vennoz digant e dad, eun tamm glac'haret o welet e vab hena o vont diouz ar gêr.

Tiez war ar maez, tiez benniget ! Nak a c'hrasou a zo kouezet warno, nak a vertuziou a zo bet bleuniet enno ; ar skoueriou mat roet gant ar re goz d'o bugale a jom ar c'houez vat anezo etre mogerioù an tiegeziourze ha n'eo ket souez e tiouamse enno, beb an amzer danvez beleien ha leanezed santel ! Eno eo e tibab an Aotrou Doue e zervicherien, peurliesa, rak an daou farz eus ar re o deus gouestlet d'ezan o buhez a zo bet savet war ar maez. Pedenn ebet, skouer ebet, ne za da goll ! Abred pe ziwezat e kavont hekleo en eneoù, e skoont war ar c'halonou ; perziou mat ar re goz a en em zil gant o gwad e gwazied o bugale ; o skoueriou mat hag o fedennoù a jach bennoz Doue war ar re a deu war o lerc'h ; ar zoni anezo a ro nerz-kalon d'o diskennidi d'ober o zreuz er bed-mañ.

Ar grusifi a weler a-zioc'h ar gwele, he deus frealzet meur a hini ; roet e oa bet d'ar re goz, gant o bugale, evit o eured hanter kant vloaz ; pa voe goulennet digant an tad koz petra rafe plijadur d'ezan, e respontas raktal : « Bugale, ne c'hoantaan nemed eun dra gwelet Doue pa 'm bezo an euvar da veza galvet gantan ; roit d'eomp, eta, skeudenn Hor Zalver war e groaz, hag e varvin laouen ! »

Graet e voe hervez e c'hoant, ha bloaz goudeze, e tennas e huanad diweza, war eur grusifi all disteroch ; an hini a oa etre daouarn e dad, pa varvas ; an hini e vije lakat e hini goz da boket d'ez, pa deule he zro.

Dirak ar grusifi e laker ar re vihan da groazia o daouarn hag, a-raok anaout e dad, ar yaouanka a oar e pelec'h emañ Jezuz ; kas ra pokou d'ezan, diwar barlenn e vamm ; diouz ar mintin, ar vamm yaouank a daol eur zell ouz ar skeudenn zagr a-raok staga gant he labour, evit, gellout dont a-benn anezan ; kinnig a ra d'an Doue a zo stag ouz ar groaz, he foan hag he skuizder ; e bedi a ra da zerc'hel beo, en tiegez, ar pezh en deus graet e vrud

vat, an daou denzor hon eus bet digant hon tadou, ar Feiz hag ar Brezoneg ! Diouz ma talv an eil e talv eben ; ar parreziou o deus dalc'het ar mui d'hor brezoneg eo ar re wella da bedi ha da zakramanti ha pa stager d'ober fae war hor yez kaer ne zallor ket da ober fae ivez war ar feiz ; en em harpa a reont evel breur ha c'hoar, n'eus ket da lavarst nan.

En ti e lavaran hano anezan, ar wreg yaouank a oar an dra-ze ; gouzout a ra penaos o deus ar re goz tremenet o buhez, e pelec'h edo an tad-kunv pe an tad-you p'en em gavas ar re c'hlas gantan, epad amzer an Dispac'h ; erru e oa d'ar gêr pa c'houlennas ar zoudarded digantan ! « Ha te, paotr yaouank, n'az peus ket gwelet ar mab ac'hanen ? »

Hen, hanter sonnet e izili gant ar spont, a lavaras, en eur vous'hoarzin : « N'emaoc'h ket pell, war e lerc'h, stoyaned, emañ o paouez tremen dre an hent-mañ ! »

« Trugatez d'it ha yec'hed da zervicha ar Republik ! » emezo. Ar breizad en devoa, dre e gomzou, saveteet e vuhez hag hini e dad, rak ouz o c'hlas edo an dispac'herien, dre m'o devoa klevet e oa kuzet diou leanez an ti. Mont a rejont en ti ; furchal ha difurchal a rejont hep kaout netra ; ne w-l-jont nemet Lan ar Milmicher, o kempenn an orolach, war an deleziou, e lamedou war e fri : « Petra ? emezo, n'eus den en ti-mañ ? »

— Me zo eun den, pa lavaran, eme Lan, ha c'hoaz e c'hoantait lavarst n'eus den ! »

Mont a rejont er maez, tenval o fenn, o veza ma n'o devoa kavet na tud an ti, nak al leanezed.

Selaout eun dra all : « Amañ, war dreujoù an ti, e voe degaset an eotr-koz pa gavo d'ezan edo dare da vervel. Tonton Yann a veze graet anezan pa welas an Ankoù o tostaat e lavaras d'e nied : « Digorit an nor, paotred, ha va c'hasit war ar gador betek an treujoù, ma wellin, eur wech c'hoaz, her parketer, an douar am eus poaniet gantan ; ma varvin evel al labourer dire-

bech, echu e zervez gantan, a nij e sene betek e Grouër. »

Graet e voe hervez e c'houlenn hag e serras e zaoulagad war draou ar bed-man. Ha pebez maro kaer! ha pebez digemer en deus bet Tonton Yann er bed-all ! Daou-bleget epad e vuhez war an douar ar c'hornig douar Breiz-Izel a oa roet d'ezan da garet, en devot bevet er stoulder, epad dek vloaz ha tri ugent, ha a-raok kuitaat e gorf, e lezel da vreina er vered, e douar e vro, e falvezas gantan teurel eur zell diweza war e barkeier, gounezet enno, daou viz a oa, gwiniz founnus, danvez bara d'ar re a jome war e lerc'h.

Ha rak-se 'ta, her gwelet a rit e karer c'hoaz an douar hag ar vro en hor parrezioù kristen.

E c'heriou diweza a voe gerioù brezonek, na petra 'ta ! Ha ne dalv ket ar boan d'eoc'h lavaret emañ o konta sorc'hennou d'eoc'h : ar wirionez ec penn-da-benn ! e miz meurzh 1930, pe wardro, eo e varvas Tonton Yann, Doue r'hen pardono ! Pep kristen en deus daou hano : an hini a vez roet d'ezan da zeiz e vadiziant ha, dre an hano-ze, e vezo anavezet er baradoz ha, war an douar, e keit ha ma vevo, en deus eul lez-hano, hini e dud koz ; met war ar maez, hag, en hor bro-ni, dreist-holl, nak a bet a zo ankounac'haet o lez-hano gant an dud ?

Dre vevad diouz an douar, poania gantan, e garout, an den a deu ha ne ra nemet unan gantan betek tenna e hano anezan : graet e vez Yann ar Vrenn, Per Gervilin, Arta ar C'hoz-Kastell, eus tud a zo chom er Vrenn, e Kervilin hag e Koz-Kastell. Ha kaer eo

ar c'hiz-se; en em deuzi a reomp e douar hor bro, da c'hortoz an deiz ma 'z c'rimp da ziskuiza, en e greiz, dindan ar maez-bez a zalc'ho meneg ac'haonmp.

E kêr, an dud a vev krommet warno o-unan ; an amezeien dosta n'en em anavezont ket, e lec'h war ar maez, emañ evel en eun tiegez bras ; en em anaout a raer eus an eil penn d'egile d'ar barrez ; lavaret e vije eo kar ar barrisioniz an eil d'egile. Ar re goz a ya dre de d'ar re yaouank ; an holl en em anavez dre o hano-badiziant ; p'en em gav ar maro pe eur gwail zardvoud ben-nak, an holl a gemer perz e kañv hag e poan egile ; ma teu laouenedigez en ti, an holl en em laouena ! Karantez a zo etre ar barrisioniz. Gwelet bemdez dirak an daoulagad oberou Doue, ar gwez, al laboused, an oabl, an douar, a laka an dud da garout o C'hrouer hag o nesa ; an eil hag egile o deus an hevelep mennoziou. N'eus ket pell, en eur porz, en eur vourc'h vihan, edo an dud o c'hedal tro da gaout glaou. Kreiz-deiz a zonas, ar c'hloc'h a dintas : « Poent lein eo ! » eme eur gwaz, ne zonje, evit doarre nemet en e gof : « Poent lein ? eme eur vaouez, en e gichen, an Angelus eo, da vihana ! » Eur plac'h yaouank deuet war an oad, a oa harp outi : « Lavarit an Angelus d'eomp 'ta. c'houi », emezi. Raktal e stagas eben gant ar bedenn a blij kement d'ar Wer-c'hez ha daoust ma oa kristenien c'hros etouez ar re a oa eno, an holl a respontas ! den ne nac'has meuli hor Marnan a zo en nenv.

Tintin ANNA.

Mouez eur prizonier breizat :

« Le mouvement breton est parti ; le progrès est fatal ; la voix du sang est de plus en plus impérieuse dans les fils de la Celtie. La langue d'un pays est la matrice des âmes de ses enfants. Feiz ha Breiz, pas de foi sans Bretagne. (R. V. an N... Stalag IV C)

ITRON VARIA GARMEZ, gant Y. DREZEN

Eul leor fall, skrivet fall...

Paourentez ha gwanienn ar skrid-var-nouriez war an embannadurioù brezonek ; n'eo ket paour eo, gwelloc'h e ve lavarout n'eus ket anezi. Ne vern petra a vez skrivet e brezoneg, setu dioustu lod eus mignoned ar yez o tegeri o genou bamet : « Eur penn-ober miuc'h e brezoneg ! meuleudi penn-da-benn, rebech ebet 'nholl. Sonjit ta, eur romant brezonek, 320 pajenn d'ezan ! evel ma ve eul levr da veza barnet diouz ar pouez paper a zo ennan.

Doueti a ran petra 'zo penn-abeg eus an doare hegarat-se da varn. N'eo ket stank kenan al levriou embannet e brezoneg, perak dispenn o brud ? perak diskar o lufr ? Ne rafer nemet skoilha ar skrivagnerien, ne rafer nemet bihanaat niver ar brenerien hag ar lennerien ; ha neuze, n'eo ket d'eomp-ni, mignoned ar yez dibrizia hor madou. Digareziou ha n'emaint ket hep dalc'h, hen anzav a ran ; ne welan ket avat peseurt gounid a zeu d'ar yez dre an hent-se, nemet ar c'hred roet da oberou didalvez a-wechou pe noazus, nemet tro roet d'ar skrivagnerien da jom hep poueza a-walc'h o labouriou, nemet an nac'h ar wirionez a

Klasket en deus moarvat fakskrivagner I. V. Garmez diarbenn ar rebechou c'houero a c'hellfe beza graet diarbenn ar mennoziou displeget el levr hag en deus barnet en eur doare dichipot a-walc'h kement hini a gredfe kaout abeg : « Eur romant yac'h. Feuket e vlot gantan marteze. Pez na viro ket outan da chom yac'h. C'houi eo, a zo klañv mar d'oc'h feuket. » Daoust d'ar varnedigez-se n'em eus aon ebet o tiskleriaoun bet feuket hag e tiefe pep kristen ha pep den onest beza feuket pa wel o c'hloza hed-a-ned e levr a bep seurt mennoziou enep ar feiz, enep an urz, pa wel ober goap euz kement tra en deus bet doujans evito hed ar wech. Perak tamall an oberour a lavaro lod, n'en deus graet nemet taolenna buhez ar vigoudenned ; n'eo ket gwir « en eur roet en deus e-unan » a lavar d'eomp R. H. ha piou eo Y. Drezen ? « Sous une frêle écorce chrétienne se cache, en son âme, un naturalisme tout païen » a skriv F. Ménez (Dépêche de Brest 11-12 octobre 1941). Ezomm ebet da veza souezet mar domp feuket.

Kaoziou g'ros ha luc'haj a zo ivez el levr. Gout a ran ervat e vez estreget kantikou ha pedennou gant an dud ; al lennoù ivez hag ar poullou a zo loustou ha lec'hid er strad anezo ; ne welan ket avat peseurt plijadur a gaver na peseurt vad a fafer o sk'fabat ar strad evit degas ar vouilhenn war c'horre. Bez' ez eus loened hag a zo

vez graet ouz al lennerien. A drugarez Doue an emzav brezonek a welomp o kreski e nerz bemdez a zo start a-walc'h war o dreid evit gouzañv eur skridvarnouriez dizamantoc'h ; strilhet e rank beza pep skrivagner, burutellet pep oberenn ma 'z eus c'hoant rei d'an emzao eul lusk padus ha frouezus.

Bez' ez eus levriou hag a ra vad d'ar eneoù, hag a laka ar c'halonou da dridal gant trivladennou uhel ; a-du emaint gant ar feiz, an onestiz, an urz vat. Levriou mat int ha pa vez an oberour eun arzour, eun den hag a oar e vicher eun dudi eo lenn al levriou-se.

Bez' ez eus levriou hag a vag techou fall ar galon, hag a laka da zroll ar c'hearz gros ; dispenn a reont kement 'zo da veza doujet en eur gevredigez ; eul labour a zismant a reont ; levriou fall int. Mar deo ar skrivagner dournet mat n'eo ket hep plijadur e vez lennet al levriou-se, plijadur trenket e vez avat. Dipitus eo gwelloc'h eur benveg kaer oc'h ober eul labour a freuz hag a zismant.

Bez' ez eus levriou fall skrivet fall...

o plijadur turia ha furchal el loustou hag en anwez ; gwelloc'h eo ganin lezel difich an dour hag arvesti ouz eul lennad gour sklaer, warnan flemmou-naer o trei hag o c'hournijal.

Ano 'zo da drei al levr e galleg ; n'ouzon ket peseurt gounit a rafe brud hor Bro gant an droidigez-se. Mar deus dilhad fank en ti, chomomp er gêr d'o gwalc'h.

Ar yez da vihana a zo mat, yac'h, lennegel ? N'eo ket ! pell ac'hano.

Hervez ali F. R. A. e « Arvor » em eus lennet I. V. Garmez, ar bluenn em dourn.

Ne ran ket eur brezoneg lennegel gant yez I. V. Garmez ; faziou eleiz a zo ennan a enep reolennoù aesa ar yezadur ha dreist holl en em zislavaret a ra ar skrivagner ken alies ha ma kar « hervez e c'hoant... hervez e youl ». Lavarout a c'heller n'eo ket d'ar yez plega d'ar yezadur met d'ar yezadur plega d'ar yez, a zo re wir. Nemet ma teu deoc'h sevel eur reolenn hervez ar bajenn-man pajenn eus I. V. Garmez, setu hi d'an traon er pajennou warlerc'h. Direol eo yez I. V. Garmez ha n'hellan ket meuli ar skrivagner e kement-se. Ne alian tamall ebet ar re n'int ket desket war ar Brezoneg da glask hen deski el levr-se ; o dizalia a ran kentoc'h. Petra zonjfec'h eus eur « romant bras lennegel » e galleg, ma kavfec'h

tro-ha-tro « il faut que j'aile » ha « il faut qué je vais ». — « L'amour du prochain » ha « l'amour avec le prochain ». — « le voi-

ture » ha « la voiture ». Ne gaver ket kement-se el levriou a ugent real nemet eur gwenneg zoken. Ar buruteller.

Barnedigez " STUDI HAG OBER " NEDELEG 1941

war « Itron Varia Garmez »

Romant gant Youenn Drezen

Tud o c'houita war o buhez, setu tud romant Drezen. Tud dic'halloud da sevel ha d'ober eun dra bennak talvoudus eus o buhez. Tud a bouez warno eur blanedenn dall, didruez, na gomprenont mann ebet enni, ha na zegas hi d'ezo nemet kasoni ouz pep tra gouarnamant, relijion, Doue.

Ar bed ma vev ennan tud ar romant eo toull bac'h an dizesper gant c'houez an daonedigez. Pounner ha trenk eo aergelc'h an danevell betek beza hegasus. Klask a reer en aner eun dra bennak adsavus, frealzus, ha ne reer d'eo'h da dañva nemet dic'hoanag ha diskredoni...

Ar vuhez evidomp-ni, Katoliked, n'hall ket beza eur c'houitadenn, na beza eun toull bac'h; nag ar mare eun diskenn e

puñs an netra; met eur stourm da dizout ar gened hag ar wirionez; eun trec'h war an droug, eun digor war du kement a zo leun ha klok. Ha me, daoust da Paol Tirili, e plij an dra se d'in muioc'h.

Me a gav d'in, ne dalvez ket d'eur vro, na zoken da Vreiz, an oberennou lennegezh na zegasont d'an eneo nemet dic'hoanag ha diskredoni, ha n'eo ket ar spered « anarchist » a c'hell degas d'imp eun urz nevez. Ezomm hon eus eus ar pezh a uhela, eus ar pezh a laka nerz ar galon da adsevel evit ar stourm hag an trec'h. Feiz a zo ezomm d'eur vro evel hon hini, feiz e talvoudegez ar striv, feiz e talvoudegez ar vuhez er bed-man hag er bed da zont, feiz en dasorc'hidigez. Maodez GLANNDOUR.

ITRON VARIA DRUHEL

Kannad Istor ha Traou koz Eskopti Kemper ha Leon, eil niverenn 1941, a ro d'eoamp da anaout e roas ar Pab Leon X induljansou kaer d'an 20 a viz genver 1520; d'ar gristenien a 'z ae da bardona da « Drenel », war harzou « Ploemoguer ». An Doktor Dujardin hag a studi kalz istor ar vro-se en deus gwelet dioc'htu e oa ano eno eus chapel Truhel, — gwechall Treff-Uhel, — e pãrez Ploñger hag a ro d'eoamp da anaout e oa c'hoaz mogerioù ar chapel goz, en o sav, warlene, hag emañ eno atao skeudenn vaer gaer an Itron Varia gant ar Mabig Jezuz war he brec'h.

Breman ez eus daou ugent vloaz e tremenis dre Druhel, gant an A. Mengant a oa neuze person e Lok-Maria hag a oa ginidik eus a Gervajan Ploñger; gwelet a ris gantan ar chapel dilezet, an aoterioù aet hini amañ, hini a-hont; eur chapel dilezet. en eur vro gristen evel ma 'z eo Goueled Leon, na pebez tra drist, ha breman, war a glevan, eo dilezetoc'h eget biskoaz. Itron Varia Druhel, Itron Varia ar Vuhez, gant he Mabig ganti war he brec'h, deuet da veza Itron Varia Druhel!

Eur Werc'hez, eur Vamm, hag ez eus bet kristenien a viliadou o pedi dirazi, piou a oar epad pet kant vloaz, eur Werc'hez hag he deus skuilhet kement a c'hrasou hag a levnevez e Truhel ha tro-war-dro ha ne gav den da renka d'ezhi he chapel!

Na pebez tra zoanius!

Emaomp tri bloaz a zo o veva en eur amzer leun a strafuilh; muioc'h eget biskoaz e tleomp en em drei ouz hor Mamm eus an nenv.

Perak ne vefe ket kavet etouez an dud a zo er boan, pe int-i a zo er gêr, pe in-i a zo en harlu, eun nebeud hiniennou da ober le da adsevel he zi da Itron Varia Druhel ma vezont diboaniet ha ma teu o zud yac'h pesk d'ar gêr.

Goude brezelioù ar groaz, en XIII vet kantved, nak a chapelioù a zo bet savet en enor da Vamm Doue, e Breiz, evit seveni leou Bretoned bet e gwask pell diouz o bro. Perak ne deufe ket Bretoned an XX vet kantved da adsevel ivez chapelioù ar Werc'hez ha re sent ar vro, dispennet gant ivinou yut an amzer pe gouezet dre lezcueregezh an dud.

E Breiz, bro ar Feiz, chapel ebet kouezet en he foull, ne dilefe beza kouezet evit mat; sevel a dileont holl, kerket ha ma teuy ar peoc'h, eus a varo da veo; tiez-pedi int holl ha tiez evelse ne vo ket re anezo morse.

Ne welan ket perak ne deufe ket Bretoned o-unan, hag o deus ezomm ilizou nevez c'hoaz, da adsevel, e tal ar mor he chapel da Itron Varia Rekourans he deus ranket pignat war an dosenn da c'houleñn repu digant an Aotrou Krist, he Mab.

DASTUMOMP AR BRUZUN (1)

Gerioù dastumet e Sant Segal ha tro-war-dro

I. — Gerioù n'emaint e Geriadur ebet.

- 101 — **ALVAON** = ar souez. An alvaon a zo kouezet warnon: j'ai été tout étonné. An alvaon a dalvez kement hag ar get sabatur, eun alvaon a zo eun den abaf, diaes rei d'ezan eun dra bennak da gompren.
- 102 — **AMBUZUILH** = krommet gant an oad; ambuzuilh eo = il est cassé par l'âge.
- 103 — **BIDAR**: (an taol-mouez a zo war ar zilabenn ziweza) eur bidar a zo eun gwaz eus bro Pleyben ha Kastellin; eul lezano n'eo ken. Rouzig eo ar gwir ano. Liester ar ger Bidar eo Bidared; g.g. bidared, bidarezed = merc'hed hag a zoug koef Pleyben ha Kastellin.
- 104 — **BITOUS** = unan bihan bihan; ar re vitous = les tout-petits.
- 105 — **BEULZI** = beza fromet = être ahuri; pegeit e chomi aze da veulzi = combien de temps resteras-tu là, comme ahuri?
- 106 — **CHERCH** = arched = cercueil.
- 107 — **CHOUCHA-MOUCHA** = e kuz, e galleg: en cachette; gwerze em eus va gad choucha-moucha.
- 108 — **DARDOUP** = eun den eus takad ar C'hastell Nevez, Plonevez ar Faou, Spezet, Landelo; an ano-se a vez graet gant ar Rouziked eus tud ar parrezioù-se. Liester: dardouped; g.g. dardoupez ha dardoupezed.
- 109 — **DIC'HOI** = eun den gouez; e galleg: un vrai sauvage.
- 110 — **DIVAGANDON** = amzere, e galleg: qui ne convient pas; Divagandon eo d'eur verc'h he-unan mont da redek en noz. Il ne convient pas à une jeune fille seule d'aller courir la nuit.
- 111 — **DOUR MOAN** = e galleg: des glaires; teurel a ran dour moan dre ma beg = je vomis des glaires.
- 112 — **FLANI** = cajôler; Flani deus eun den: cajôler quelqu'un.
- 113 — **GROSOU** = e galleg: des bourgeois.
- 114 — **KIVELL** = e galleg: le fût; kivell ar groaz: le fût de la Croix.
- 115 — **KRUGI** = e galleg: être exigeant; Krugi a ra an den-se.
- 116 — **KUZUNA** = e galleg: diminuer par la cuisson. An tamm kig-se a guzuno er pod: ce morceau de viande diminuera dans la marmite.
- 117 — **LANGON** = eun den didalvez, e galleg: un vaurien.
- 118 — **LIKORN**, a likorn = en diagonale: treuzi ar park a likorn, traverser un champ en diagonale.
- 119 — **MAILHA** = tresser; mailha ar bleo, tresser les cheveux.
- 120 — **RAKERIG**, liester: rakeriked; an ano-se a zo gourel; e galleg: râle des genêts.
- 121 — **RIENN**, e galleg: Gadoue; rienn a zo eur strollder evel teil; eun tamm rienn; eun tamm mat a rienn; riennou, riennachou.
- 122 — **RILHET** = skornet; an hent a zo rilhet gant ar skorn: la route est couverte d'une glace unie.
- 123 — **ROUDOUILHA**: rouler; ker mezevez eo Mari, ma rank roudouilha; Marie est si ivre qu'elle a roulé.
- 124 — **SKIRZIN**: érabie; eur wezerid skrizin: un érable.
- 125 — **TARLASKER** = un indécis; e pelec'h eo chomet an tarlasker-se: où est resté cet indécis?

Komzennou troet kaer

ANO. N'eus ano ebet gantan a glañv: Il ne se dit nullement malade.

AZE, azez. Lakit eun aze: asseyez-vous.

BIKEN ATAO. — Cette expression, surprenante à première vue, est très usitée pour énoncer la répétition fréquente d'un acte.

Kaout a reot biken ato Yann en ti-ze: Vous trouverez très souvent Jean dans cette maison. Un acte continu, ininter-

rompu, exige ato seul.

BEG C'HOUERO; ar vaouez-se he deus eur beg c'houero: cette femme a des propos blessants.

BOTEZA a ra e vamm; il frappe sa mère à coups de sabots.

BREZONEG kas ar zaout er maez a zo gantan: il parle un fort mauvais breton.

(1) Gwelit « Feiz ha Breiz » meur-z-e-brel ha Gwengolo-Here 1941.

DISLANSADENN. Al lôn a reas eun dislansadenn : la bête fit un bond désordonné.

DROUG. — Droug ennon dec'h, dizrougat ouñ hizio : fâché hier, je suis aujourd'hui défâché.

EIER : en eier = hier au soir.

FUSTA = enlever ; ar bardonerien a fusta ar c'han : les pèlerins enlevaient le chant.

GOUDE = quoique ; goude beza ar zul, Per a labourer ; quoique ce fut le dimanche, Pierre travaillait. Dans le Léon, goude n'est jamais employé dans le sens de quoique. Le Gonidec dit dans son dictionnaire : goude, préposition et adverbe. Il faut avouer cependant que l'on emploie goude comme conjonction dans le sens d'après que : goude beza leinet ez ejont da ober eur bale : après avoir déjeuné, ils allèrent se promener. Goude ma est d'un emploi fréquent avant un adverbe.

GLAO-HEOL. An devezour-ze a c'houlenn eur skood bemdez, glao-heol ; ce journalier demande trois francs par jour, qu'il pleuve ou qu'il fasse beau.

KALAGOANV. Ma yer a zo oc'h ober kalagoanv ; mes poules se remplument en vue de l'hiver.

KOSENTEZ = vieillisse.

KOUEZ AR MARO = la lessive après un décès.

KROGAD = N'eo ket chomet nemet eur c'hrogad en ti-ze ; Il n'est resté que très peu de temps dans cette maison.

PENNACHOU : ce qu'on appelle en Léon lostennachou : criblures de blé vanné.

RUZ DIRUZ etre e wele hag an tan, se trainant du lit au foyer.

SPARFELL ; sparfell voan : épervier ; sparfell louet, buse, oiseau appelé skoul dans le Léon.

SPI LHENN ALCHOUZET, épingle de sûreté.

STRUJA = repousser ; daoust ha struja ray ar gwez t'fouc'het-se ; ces arbres coupés repousseront-ils ?

WARLERCH WARLERCH = à la file indienne ; aet int o zri d'ar park warlerc'h, warlec'h. Ils sont allés tous les trois aux champs, à la file indienne.

WAR UNAN : lakât ar heterabez war unan ; éclaircir les betteraves.

YEN eo aet ma fenn pa m eus klevet va mignon o komz a-eneb ar relijion ; j'ai été glacé en entendant mon ami parler contre la religion.

Y-MADEC.

bet peñson e Sant Segal.

« Ra deuy eleiz a veleien da heulia skouer an A. Madec ha da zastum en o farreziou eun eost puilh a c'heriou pe a gomzennou ha n'int ket bet renket c'hoaz er geriadurioù brezonek, hag ar pez a lavaran d'ar veleien a lavaran kenkous all d'ar vedesined, d'ar vistri-skol, en eur ger da gement hini a zo o veva, eur pennadig diouz bro e dud hag a glev eur brezoneg eun tanum dishenvel diouz hini e ger.

« Dastumonp piz ar bruzun hag arabad lezel netra da vont da goll.

AIR C'HABUSIN AIR GWIENN

Komzou ar werz-man a zo bet kanet gant Mac'harit Fulup, eus Plunet, dastumet gant eur beleg eus he farrez ha reizet gant A. Vallée. Komzou dem-henvel ouz re Vac'harit Fulup a zo bet dastumet gant F.V. an Uhel, en e eil lev'r Gwerzioù, p. 360. Ton ar c'habusin ar Gwen a zo kaer dreist hag a c'hell beza laket, eme an A. Vallée, kenver ha kenver gant ton « Ar Baradoz » hag hini an « Dreinded Santel ».

Pa oan em gwe-le kousket mat Me n'am oa ken sonj met ar vad
O tont eun el d'am di-hu-ni Ha den yaou--ank kousket oc'h c'houi ?
Ha mar d'oc'h kousket di-hu-net Rak gant Dou--e c'houi zo galvet

I

Pa oan em gwele kousket mat
Me n'am oa ken sonj 'met ar vad ;
O tont eun ael d'am dihuni :
« Ha, den yaouank kousket oc'h c'houi ?
Ha mar d'oc'h kousket, dihunet ;
Rak gant Doue c'houi 'zo galvet.

II

Dilez't ar gwin hag ar merc'hed
Ha kemeret eur chapeled ;
Dilez't ar seiz hag voulouz
Ha kemeret eur vantell rouz ;
Pleget dindan eur reolenn
Evit ober gwir binijenn.

III

Pemp bioaz war nugen't 'zo bremañ
'Boe m'emaon o ren er bed-mañ ;
N'am eus netra, na ti ebet,
'Met eur galon leun a bec'hed,
'Met eur galon leun a bec'hed,
Gant gras Doue me hen gray net.

IV

— « Ma Zad, ma mamm, mar bec'h kontant
Servichi Doue am eus c'hoant »
— « Perak, ma mab, c'h aet d'ar studi
« Lec'h chom aman d'hon servichi ? »
— « Ma zad, ma mamm, mar bec'h kontant,
Mont da gabusin am eus choant.

V

Da gabusin da goste 'r Spagn,
D'eur gouent vras d'an Alamagn. »
— « Mar keret c'houi a vo beleg,
M'hon do an eurvad d'ho kwelet
M'hon do an eurvad d'ho kwelet
D'ar zul c'h ober tro ar vered.

VI

— « Bout beleg, ma mamm 'zo kargus,
Ha d'an ene 'zo gwall risklus,
N'eo ket a-walc'h karg e ene,
eus ene re all 've ive. »
— « Mar keret, c'houi 'vo avokad,
Ar stad-ze 'zo eur gaer a stad.

VII

— « Bezan avokad 'zo diaes ;
Ret eo kavout kant digarez,
Ret eo kavout pleg ha tro hir
Da lakat 'r gaou da vezan gwir »
— « Mar d'eo da gabusin ec'h aet
Ma bennoz ho po pa garfet. »

VIII

— « Ma mamm pa lakfed rann 'n ho ti
Graet e lodenn da bep-hini :
Ne c'houlan seurd eus ma danvez :

en nenv mañ ma finvidigez,
Ne c'houlan seurd eus ma madou,
Met eun dousenn vouchouerou,

IX

Met eun dousenn mouchouerou,
Da zec'han ganto ma daerou,
Da zec'han ganto ma daerou,
Ma ouelin gant keuz d'am gwallou,
Ken'vo ma mamm, ken'vo ma zad,
Ken'vo, ma farrez Huelgoat.

X

Ken'vo, ma farrez Huelgoat,
D'am c'hoarezed, avantur 'vat !
Ken'vo d'am breudeur 'Iaran ket :
Ar re-ze deuo d'am gwelet. »
— « Pa ziouano kanab 'lec'h lin,
Ni 'z ay d'ho kwelet, kabusin !

XI

Pa vleunio 'lin er ganabeg,
Ni 'z ay d'ho kwelet kloareg ! »
— « Koulez 'vije d'in 'pije laret,
n' deufac'h birviken d'am gwelet :
n' vijen ket muioc'h glac'haret
Ma 'z ouñ gant Doue em spered. »

XII

E dad, e vamm a lavare
'n eil d'egile eiz vloaz goude :
— « Evit laouen ne varvin ket,
Ken n'bo gwelet ar c'hloareg. » —
Ar c'houeriad koz a vonjoure
War have 'r Spagn eiz vloaz goude.

XIII

— « Demat ha levezet amañ
Ar skolach vras pelec'h emañ ?
Ar skolach vras pelec'h 'medi,
Eur mab am eus kloareg enni
— Ha devez mat d'eoc'h c'houi, ma mab !
— Ha d'eoc'h ive, 'mean, ma zad.

XIV

Ha d'eoc'h ive, 'mean, ma zad,
Ha penaos e ra ma mamm vat ? » —
— « Yac'h eo, a drugarez Doue,
Mañ er gêr-man kenkous ha me. »
— « Aotrou Doue, o ma Doue,
Na sot eo 'r vamm gant bugale !

XV

P'eo deut pemp kant leo d'am gwelet
Ar pez n' meus biskoaz meritet !
War menez Kalvar 'z eus eur groaz
N' deus gwelet den he far biskoaz
Ni a yel hon tri d'he dougen
'gevred gant Mari Madalen ! »

Mouez eur prizonier breizat :

La langue bretonne doit s'imposer comme une réalité devant la France entière et au-delà.

(R. V. an N..., Stalag IV C)

KELEIER AR MIZ

C'hoari teurel ar Vell

Ar vell a zo eur c'hoari hag a oa ana-
vezet mat gwechall e Breiz-Izel, met eur
c'hoari eus ar re zanjerusa e oa ; gwir eo
ez eus tud ha ne garont nemet ar c'hoari-
riou danjerus, e lec'h ma vez pennou da
faouta ha divesker da derri.

Cambry, en e « Voyage dans le Finis-
tère en 1794 » a lavar d'eomp e voe dif-
fennet c'hoari ar vell e Bro Gerne, goude
eun darvoud c'hoarvezet e Pont'n Abad pa
voe beuzet eno, el lenn, ouspenn daou
ugent den o redek warlerc'h ar vell.

Emil Souvestre a lavar d'eomp ivez en
e levr « Les Derniers Bretons », pegouls
ha perak e voe difennet ar c'hoari-se e
Bro-Wened, goude eur gwall zarvoud de-
gouezet e Stival.

Peurzilezet e oa eta ar c'hoari-se dre
aman ouspenn kant vloaz a oa, p'hon eus
e welet, graet eun dro hir gantan, e Bro-
Zaoz hag en Amerik, o tistrei davedomp
dindan an ano saoz a foot-ball.

Evel ma skriven e « Feiz ha Breiz »
miz kerdu 1928, ma ne vefe nemet danje-
rus ha ma rafe eur vad bennak e vefe
gallet e c'houzanv, met, siouaz ar vad a ra
n'eo na sklér, nak anat.

An ofiser Hébert, en e levr « Le Sport
contre l'Education physique » a zikouez
d'eomp zoken e ra ar c'hoariou-se hag
ec'h en em skuizer, re en holl enno, muioc'h
a zroug eget a vad d'ar c'horf, p'eo gwir,
emezant, war 100 den yaouank galvet da
welet ha mat e oant da vont da zoudarded.
— breman pa oar ken troet ha ma 'z oar
gant ar « sports » — ez eus 53, ya, tri hag
hanter kant, ha n'int ket gouest, d'o 20 vloaz
da vont dindan an armou; 53 war 100 hag a
zo « inaptés au service armé ».

Antonoz eur c'hoariadeg evelse, ar fe a
vez torret o c'horf outo gant ar skuider ;
pe seurt labourat a raint neuze pa 'z aint
d'o dervez ? ...Hag an énie ?

Eun oferenn a vo klevet, martheze ; da vi-

Ar Brezoneg e skol-veur Roazon

D'ar 15 a viz genver diweza, diñak mistri
gouziaka an Deskadurez e Breiz, war ar bre-
zoneg, hag eun niver bras a zelaouerien,
diredet darn anezo zoken eus Pariz, an A.
Batany, aluzener skol gristen Kastellin, en
deus diskleriet e studiaden war ar peziou-
c'hoari, ar marvailhou, ar soniou hag ar
gwerziou pennaouet gant Fanch an Uhel,
nab Kerrarborn, Plouared, ha gounezet,
ker brao ha ma oa troet gantan, beza de-

hanañ darn her graio, met arabad d'ar be-
leg hen lavaro beza eun dever goulou ; ar
berra ma vo eo ar gwella ; ar spered n'eman
tamm ebet en iliz ; aoun a zo da veza re
ziwezat er c'hoariadeg a dle beza graet,
alies, 20 leo pe 30 leo diouz ar gêr. Ene Gar-
gantua, marionk bras Rabelais, a oa en e
gegin ; ene ar meller a zo en e c'hoari. La-
varet a c'heller, hep fazia re, an hanter eus
ar zul a dremenno war dachenn ar c'hoari ;
an hanter all oc'h en em gempenn da vont
di hag an hanter all eus an noz warlerc'h
en ostaleri, oc'h eva glaourenn, falloc'h alie-
es eget an dour eus a bod ar gwellienn.

Ha petra eo eur zulvez tremenet evelse ?
Eun dervez miret gant Doue, evitan e-unan,
ha laeret digantan.

Gant ar bloaz nevez 1942 an Aotrou 'n
Eskop Duparc en deus embannet ar gemen-
nadurez-man diwarbenn ar c'hoariou sul-se :

« Ar re yaouank a dle gouzout eo ar zul
da genta da Zoue a dle beza pedet hag eno-
ret ha goude d'ar gerent a dle beza karet
ha sikouret hag, er fin hepken, d'an diskuiz
ha d'ar c'hoari.

« Ar c'hoariou, p'en em roer fe en holl
d'ezo, a deu da véza marionk, a gemer an
holl amzer hag a vir ouz an den da ober e
zeveriou brasa. Ret eo ober pep tra gant
pouez ha muzul ; anez n'eus nemet dizurz
ha koll.

« Brasoc'h goueliou a zo an eil eget egile
evel Nedeleg, Pask, an Holl Zent hag all ha
pa zigouez ar goueliou bras-se e tleomp tre-
men muioc'h a amzer en iliz pe etouez hon
tud eget d'ar zuliou all. D'ar goueliou kae-
se pe d'ar suliou bras-se eo fall mont da we-
let ar c'hoarierien o c'hoari, rak o sellet
outo e roer tro d'ezo da zilezel muioc'h-mui
o Doue hag o zud ».

C'hoariou a zo en hor bro, evel c'hoari
boulou, kilhou hag all, ha ne belleont ket
an dud diouz an iliz na diouz o zud, peñak
ne drofed ket ar yaouankiz warno ?

gemeret e renk Doktofed skol veur Roazon.

Feiz ha Breiz a zo laouen o kinnig d'an
Doktor nevez e wella goude hemennou.

Fizians hon eus e c'hello an A. Batany
kenderc'hel gant e studioù brezonek ha
dont a-benn da fei d'eomp hepdale, Istof
hol Lennegez a zo c'hoaz da zevel ha n'eus
hini ebet e Breiz, barrekoc'h egetan d'hen
ober.

Ar Brezoneg er Skoliou

Ministr bras an Deskadurez e Frans,
an A. Jerom Carcopino, e derou ar bloaz
nevez-man, en deus roet aotre da ober eun
eur hanter a skol vrezonek er zizun, en
ti-skol, gant ma vezo goulennet ha gant
ma vezo graet warlec'h ar skol all.

Gwelloc'h degemer a roer d'ar brezoneg
er skol eta c'hoaz eget d'ar c'hatekiz ;
met re nebeut eo evelkent, rak ar yez bet
desket er gêr a dle beza kenta ha gwella
kan en deus eur c'helenner evit lakaat e
gelennadurez da ziskenn e empenn ar vu-
gale vihan fiziet ennan ; ar brezoneg a
dle beza eta desket, nann, goude ar skol,
met epad amzer ar skol, nann goude ar
skol c'hallek, met a-raok ; epad ar bloaz
kenta a skol ne dlefed e Breiz-Izel, deski

Ar Brezoneg en Ilizou

Brezoneg er skoliou a zo mat, brezoneg
en ilizou a zo gwell, ha, siouaz, e meur a
iliz, zoken e Breiz-Izel, ne glever mui ne-
met galleg. Eul lenner doaniet o welet
stlepel ar brezoneg er maez eus an ilizou
a skriv d'eomp : « Petra welan bemdez ?
Ar vugale, desket ganto eun nebeud kate-
kiz gallek, a-vec'h diou bedennig e galleg,
o vont d'ar gêr da vrezonega evit ar peur-
rest eus o buhez. O zad, pe o mamm pe
eun all bennak eus o zud a zeu da vervet ;
kalz a anaoudegez a zired d'an arvest hag
eun amezogez koz a lavar ar pedennou e
brezoneg... Ar Vugale ne ouzont ket
ar pedennou-se ; pa vezint tud yaouank o
devezo ivez ankounac'haet o fedennou gal-
lek, na petra 'ta !

Ret e vije gallout lavaret, skriva, you-
c'hal pebez fazi, pebez droug, — Ya !
eun droug hag a dle lakaat Paolig da
c'hoarzin laouen, — a ra d'ar Feiz ar re
a ra ruz war ar brezoneg.

Respontet ez eus bet d'in : « Ba ! n'eo
ket ker gwas-se ar fazi-se ? » Hag ene-
bourien ar brezoneg a ya betek sonjal :
pa vo maro ar brezoneg ne vo ket kont
evelse ! Met enebourien ar brezoneg a
varv kalz anezo, bemdez, kant vloaz a zo
hag ar brezoneg n'emañ ket liou ar maro
en e gesc'henn c'hoaz. Penaos ober neuze ?
D'am meno, ne dle beza nemet eul lezenn,
unan hepken : **Ar brezoneg e ilizou ar
vrezonegerien.** Hen mirout e lec'h m'emañ,
hen lakaat e lec'h m'eo bet kaset er maez.

Ha tre m'emañ gant ar gudenn, teur-
vezet ma anzavin ouzoc'h eur pec'hed a
ris n'eus ket a wall bellou ; eun nebeudig
amzer a-raok ar brezel-mañ, d'an deiz
kenta a viz du, en em gaven em iliz par-
rez. Gousperou an Anaon. Leun chouk an
iliz ; brezonegerien holl, kristenien vat.
Kanet gant an holl : « Breudeur, kerent
ha mignonned... » Dont a rae an dour em
daoulagad ha kalz evelidoun. Biskoaz, eus a
vihanik da bemp bloaz ha daou ugent,

d'ar vugale nemet lenn ha skriva e bre-
zoneg ; kement-se e lec'h beza eur c'holl
amzer ne vije nemet eur gounit amzer.

N'eus ket pell, eur vestrez-skol hag a ra
skol ar re a dle mont da glask o zesteni-
studi, pemp bloaz ha tregont a zo, a skriva
d'in eo ar re n'eus bet desket ger gallek
ebet d'ezo er gêr eo a veze da genta ganti
atao.

Brezoneg eta da genta er gêr ha brezo-
neg ivez da genta er skol, setu petra dlefe
beza al lezenn.

Met, pegouls e teuy mistri bras an Des-
kadurez da gaout mat gwelet renka an
traou evelse ?

Abenn neuze hag ac'han di
En do harzet meur a gi !

n'em boa klevet en iliz-se, iliz va badiziant,
va fask kenta, va eured, nemet kantikou,
pedennou, prezegennou brezonek.

Va mamm (er vered, Doue d'he fardono)
biskoaz eur ger gallek ne oa bet etrezi
ha me.

Ha setu ! eur bleg a-ziavaez, goulennet
da zont a-ratoz da brezeg a bign er gador.
Em c'hichen e klevan ar gaouz-man etre
daou yaouank :

« Eur gwall brezegeur, war a leverer.

— A ! ya ?

— Ya ! e galleg !

Va c'halon a lammas. Hag hep kaout
amzer da zonjal pelloc'h, evel douget gant
mouez ar gwad pe galv ar ouenn, en em
gavis er maez, o ouelan war bez va mamm
garet ; santez Anna, maeronez va mamm
ha sant Ewan hag e oa e vamm ginidik
eus ar barrez-se hag an Aotrou Doue
e-unan, o deus va digarezet, me 'zo sur ».

Koulskoude e weler war-se eur wellaenn
o tont e meur a lec'h ; e Gwengamp e vez
breman eun oferenn evit ar vrezonegerien
da 8 eur ; ar genta a zo bet lavaret d'ar
zul kenta a viz c'houevrer ; epad an ofe-
renn-se ez eus bet kanet kantikou brezo-
nek ha graet eur brezegenn gant an A.
Floc'h, kure ar barrez ; kalz a dud a oa
en oferenn-se, ar pez a zikouez e karer
c'hoaz ar brezoneg e Gwengamp, kêr Itron
Varia ar Wir zikour.

E Pariz zoken, e vez lavaret, bep sul
hiviziken, eun oferenn ha graet eur breze-
genn evit ar vrezonegerien, da 11 eur, e
chapel Itron Varia ar Frealzidigez, 4, Bali
Edgar Quinet, gant an A. Falc'hun, gin-
dik eus ar Vourc'h Wenn ; epad an ofe-
renn-se an A. Falc'hun a ra eur brezegenn
e brezoneg hag e vez kanet kantikou bre-
zonek ha kanaouennou latin gant kanerien
Nevezadur.

Ra deuy, dre holl, ar Vretoned da gaout
lorc'h eus o gouenn hag eus o yez ha da
c'houienn ar pez o deus gwir da gaout.

Ar Brezoneg en Harlu

N'ankounac'heomp ket hor c'henvroiz en harlu : unan anezho a skrivet d'in : « La captivité commence à peser : nous avons un théâtre : je chante quand même : la Bretagne n'est pas oubliée ici ! »

Hag eun all : « J'ai reçu le colis qui dépassait tout ce que j'aurais pu attendre. Je vous enverrai une étiquette d'ici un mois. Vous m'enverrez encore du breton. »

« Le mouvement breton est parti : le progrès est fatal : la voix du sang est de plus en plus impérieuse dans les fils de la Celtie. La langue d'un pays est la matrice des âmes de ses enfants. Feiz ha Breiz, pas de foi sans Bretagne. Jésus n'est pas venu abolir mais parfaire la nature : honore père et mère afin de vivre longuement ; pas de Bretagne sans foi, plutôt la mort. La langue bretonne doit s'imposer comme une réalité devant la France entière et au-delà. Quand tous les Français auront vu des livres, des journaux, des af-

fiches, des tracts en breton, alors le « slogan » (patois breton) apparaîtra ce qu'il est : une idiotie. Que tous les fils de Bretagne répandus sur le globe, missionnaires, marins, soldats, gardent en eux toute la Bretagne pour l'enrichir du monde et s'enrichir le monde entier. Pour cela, agir, lutter : ceux qui vivent ce sont ceux qui luttent. »

Eun aluzen gaer eo kas d'hor prizonierien peadra da vaga o c'horf : eun aluzen gaer eo ivez kas d'ezo peadra da vaga o spered : anaout a reomp parrezioù hag e pep pakadenn a gaser d'eur prizonier e vez laket eul levr brezonek pe zaou. Perak ne vefe ket graet an dra-se e holl barrezioù Breiz-Izel. Lakat a reomp war golo Feiz ha Breiz taolenn al levrioù mat ha marc'had mat a c'hellomp rei da gas d'ezo.

Magomp ar c'horfou hep ankounac'haat ar sperejou.

MARO DAOU SKRIVAGNER BREIZAT

I. - An A. P. ar Goff

D'ar 17 a viz Kerzu 1941 e tremene e Keranna unan eus ar velejen a Vreiz o deus labourer ar muia evit adsevel brud brezoneg Gwened : an A. Per ar Goff.

Ginidik a Vertelame-Baod (24 a viz gouere 1860) belegez e oa bet d'an 20 a viz kerzu 1884 hag anvet kelennor e kloerdi Keranna, e lec'h m'en doa graet e studi. D'an 10 a gerzu 1894 e teue da veza aluzener e Pleuigner. Eno e chomas betek ma voe galvet da veza aluzener « Lycée Pontivy », d'ar 14 a viz mae 1906.

D'ar 6 a viz gwengolo 1930 e roas e ziskarg evit dont da echui e vuhez beleg e lec'h m'en devoa he bouc'hed e Keranna.

An A. ar Goff en devoa heuliet kentelioù an « Institut Catholique » e Pariz, ha deuet forz aes a-benn da gaout e « licence ».

II. - An A. Jak Calvarin

D'an 31 a viz kerzu 1941 eo bet beziet e Treglonoù, an A. Calvarin, maro daou zervez kentoc'h e Rumengol, teir zizun goude m'en devoa roet e zilez eus e garg a berson : ganet e oa bet e Treouergat, er bloaz 1869 ha belegez, er bloaz 1894, goude beza bet kure e Lambol-Wimilio hag e Plougoulin e voe kaset da berson da Treglonoù el lec'h ma tlee chom seiz vloaz war nugal : eno e savas eur gelaouenn viziek evit e barrez hag a oa brudet dre ar vro tro-dro, rak evel an taolennou, Kanna-dig, Treglonoù

Ne oa ket kalz krenfoc'h egetan war ar yezadur. Monet a rae a lezennou eur yez da re ar re all ken difre evel ma z eompni gant eur begad bara. Setu perak ne ca bet hini souezet ouz her gwelet o sevel lerc'h war lerc'h eur Grammaire Grecque hag eur Grammaire latine.

Ken aes e teuas a-benn eus eur Grammaire bretonne, war eun dro gant an A. Guillevic, hag eus al levrioù all o deus ser-vichet da gement a dud da zeski brezoneg Gwened : Exercices, Vocabulaire breton-français et français-breton, Corrigé des exercices, observations sur la traduction du breton en français.

Ret eo hel lavaret, an A. Goff en deus graet enor da eskopti Gwened, dre e ampartiz. Da Vreiz en deus graet ivez. D'ar brezoneg en deus graet kant vad.

Diwar Dihunamb Genver 1942.

A lavare da bep hini

Ar wirionez hep damanti.

An A. Calvarin n'oa ket jalet gant ar brezoneg reiz : skriva a rae ar brezoneg evel m'her c'homzer etre an Aber-Àc'h hag an Aber-Ildut.

Labourer mat en deus, koulskoude, evit ar feiz hag ar brezoneg hag eleiz a c'herioù hag a gomzennou troet brao tre a vije mat o zenna eus e Gannadig evit o lakaat er Geriadur.

Doue r'o fardono.

LEVRIOU FEIZ HA BREIZ

LEVRIOU MAT HA MARC'HAD MAT

ha plijadurus da lenn,

graet diouz doare lakat er pakadou a gaser d'ar brizonidi, a zo en harlu.

Mat eo kas peadra da vaga korioù hor prizonidi, dereat eo ivez kas d'ezo peadra da vaga o speredou, peadra da lenn, peadra da gana.

I. - LEVRIOU BREZONEK

CHRISTO, savet gant an A. Guillou, skeudennet gant Rene Roy, kaera levr brezonek an XIX vet kantved..... 20 real.

MIZ MARI, kurunen nevez d'ar Werc'hez, savet gant an A. Breton..... 20 real.

GENOVEFA A VRABAN, savet gant Glaoda ar Prat ha skeudennet gant an dim. O. de Villers..... 20 real.

BUHEZ MIKAEL AN NOBLETZ, savet gant an A. Uguen..... 20 real.

KENTELIOU WAR AL LABOUR-DOUAR, gant an A. Becot..... 20 real.

TELENN ARVOR savet gant August Brizeux..... 1 skod.

LIZER AN HINI MARO, gant Jakez Riou..... 1 skod.

VIKTORIA KONAN A ZANT LUK, gant an A. Ugen..... 1 skod.

IWERZOU gwelet gant eur Vretonez, 8 real.

ENVORIOU EUR GAKOUZEEZ, gant V. Seité..... 8 real.

PREZEGENN AN A. BULEON, e Bleun-Brug Keranna..... 8 real.

PREZEGENN AN A. TREHIOU, e Bleun-Brug Plougastell..... 8 real.

II. - PEZIOU-C'HOARI

NICOLAZIK, Bayon-Perrot 8 real.

SALAUN AR FOLL, Bayon-Perrot 4 real.

DIZRO AN DIANKET, Bayon-Perrot 4 real.

AR GORNANDONED, Bayon-Perrot 4 real.

EUN ABARDAEZ E KERVERZIN, Co-foller-Peñrot 4 real.

WAR ROUDOU HON TADOU, Danio-Perrct 8 real.

YANN LANDEVENNEC, Cornou-Perrot 8 real.

DRAGON SANT PAOL, Y.-V. Perrot 4 real.

PARDON BARABBAS, Y.-V. Perrot 4 real.

An A. KERLABAN, Y.-V. Perrot 4 real.

AN DIVROAD, diwar ar c'hemraeg, gant Y.-V. Perrot 8 real.

AR VAMM, diwar ar c'hemraeg, gant Y.-V. Perrot 8 real.

BILEZ HAG E VESTR, gant E. ar Moal 1 skod.

AR CHIMINAOU, gant ar Moal 8 real.

AN HINI GOZ O VONT DA DENNA HE FOLTRED, gant E. ar Moal..... 8 real.

YANN POTR AR GER, unan-gomz, gant E. ar Moal. War baperennou distag, ar c'hant 20 real.

SANTEZ TRIFINA, gant ar chaloni Joanno 8 real.

HOLLVELEN, gant Hollsent ar Garrec 1 skod.

AN AOTROU KERIOUAZ, gant Lan ar Goff 8 real.

III. - LEVRIOU GALLEK

ESSAI SUR LA QUESTION BRETONNE, par Yves Le Moal 2,50

NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE. L'EGLISE ET LES SURVIVANCES NATIONALES, par Mgr. Paquet..... 2,50

LE BLEUN-BRUG ET L'EGLISE 1 Fr.

TRO-BREIZ, PELERINAGE DES SEPT SAINTS DE BRETAGNE, avec illustrations et une carte hors texte, par M. le chanoine Le Roy 2,50

LE PERE J.-F. ABGRALL, DES MISSIONS ETRANGERES, par M. le chanoine Pérennes 12 Fr.

LES PSAUMES, TRADUITS ET COMMENTES par M. le chanoine Pérennes 15 Fr.

IV. - PEADRA DA GANA

KANAOUENNOU BLEUN-BRUG 1920, 1922, 1923, 1925, 1930, 1932, pep levr. 10 lur

SONIOU FEIZ HA BREIZ, ar pez 10 lur.

SONIOU BUGALE, ar pez..... 8 real.

Kanaouennoù war baperennou distag :

KANTIK SANTEZ ANNA WENED ar c'hant 20 real

GWIR VRETONED, gant an A. Conq, ar c'hant 20 real.

GWERZ KER-IZ, gant Olier Souetr ha J. P. ar Skour, ar c'hant..... 20 real.

SONIT BOMBARD, SONIT BINIOU, gant J. Marechal ha J. P. Dantec, ar c'hant 20 real.

KAN-BALE AR BOTRED YAOUANK, gant J. Marechal ha J. P. Dantec, ar c'hant 20 real.

Al levrioù-se a vezo kaset, dre ar post, d'ar re o goulennou, ouz ar prizioù merket uheloc'h ; skriva evit o c'haout da Renner « Feiz ha Breiz », Scrignac, Finistère, C. C. 21.802, Rennes.

Kocki ar prizioù eus 15 % evit ar mizou-kas.

Ma ra vad ha plijadur Feiz ha Breiz d'eoc'h, marteze e fefe kement all a vad ha kement all a blijadur d'ho kerent ha d'oc'h amezeien ; kinniguit hen d'ezo, efa da welet ! Piou a oar ; en hon amzer, ec'h en em dro-muioc'h-mui ar ar yaouankiz ouz ar brezoneg.

« Feiz ha Breiz » a ùefe beza lennet, da vihanañ, e kement ti kristen a zo e Breiz-Izel, c'houez Breiz ha c'houez ar Feiz a yz de heul ; deski a ra d'an holl penaoz ren eur vuhez kristen ha penaoz ren eur vuhez vreizat.

Evel a lavare an Tad Abgrall a zo gwir : « Levriou digristen ha flierius a zo e galleg, a-vernioù hag avez prenet ha lennet ; an traou kaer, e brezoneg, a vez laosket da vont gant an diaoul ; den ne zell outo, n'eo ket d'in-me eo lavaret kement-se, met so-

toc'h eget an den e geñenn ! »

Dihunomp eta, re bell hon eus kousket ha skignomp Feiz ha Breiz en dro d'eomp ; seul-vui a lennerien en devozo ha seul-vui e vrayaio, ivez, na petra 'ta !

Pep tra a zo deuet da veza kek keñ, ma n'hellomp ket lakaat ken hor c'helaouenn, e gwerz, evel gwechall, o lezel pep frankiz gant al lenner d'her prena pe d'hen lezel ; n'her c'hasimp mui nemet d'ar re o devozo her goulenñet hag her paet.

Kaset war eun, betek an ti, dre ar post, « Feiz ha Breiz » a vezo hiviziken, edoug ar bloaz : 25 lur.

Kaset, en eur bern, a bemp niverenn da nebeuta, da unan hag a en em gargo d'her ranna, « Feiz ha Breiz » a vezo, hiviziken edoug ar bloaz : 20 lur.

« FEIZ HA BREIZOU » KOZ

hag a c'hellomp gwerza d'hon lennerien.

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1922.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1924.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1928.
Triouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1929.
Triouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1930.
Tri bloaveziad Feiz ha Breiz 1932.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1933.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1934.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1936.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1935.
C'houec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1937.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1938.
Pemp bloaveziad Feiz ha Breiz 1939.

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1940.
Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1941.

Rei a c'hellomp ar bloaveziou-se evit 15 lur ar bloaveziad, mizou kas hag all, nemet bloaveziadou ar bloaz 1941 a zo 20 lur ar pez.

Ar re o deus Feiz ha Breizou koz ha ne reont netra ganto a vije mat d'ezo o degas d'eomp, rak goulenñ a zo d'ezo.

Anaoudek bras e vefemp d'an hini a c'hellfe degas d'eomp seiz Feiz ha Breiz Genver 1935 rak neuze e c'hellfemp ober seiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1935.

« FEIZ HA BREIZOU » KOZ

hag a c'hellomp rei evit netra nemet ar mizou kas.

Feiz ha Breizou koz, niverennoù distag ha n'heller ober bloaveziad penn-da-benn ebet ganto ha plijadurus koulskoude da lenn, kouls ha levriou hag a zo dislivet, dispeget ha saotret o goloioù, traou holl hag a za mat lakaat er padadour a raer d'ar prizo-

nidi, a gasimp d'ar re her goulenno, en eur pakad a 20 lur bouez, d'ar muia, dre ar gar, hag a 6 lur bouez d'ar muia dre ar post, evit 20 lur arc'hant degaset da Rener Feiz ha Breiz, Scrignac, C.C. 21.802 Rennes.

PRIZ KATEKIZ VA FASK KENTA,

War ar maez, n'oar ket gwall dfoet da brena levriou ha start e kaver lakaat ar c'hant e paper. Breman ez eus hanter kant vloaz e kaved, koulskoude, staliadou levriou e kalz a diez, levriou bet d'ar vugale pa oant oc'h ober o faskou, evel prizioù katekiz. Al levriou-se a rae mil vad, goudeze, d'an holl en ti.

Perak ne vefe ket heuliet ken ar c'hiz vat-se da rei levriou, e prizioù, d'ar vugale a vez e skol an iliz ?

N'eo ket an arc'hant eo a vank, nak al levriou ken neubet.

Embann a reomp war golo ar Feiz ha

Breiz-man eur roll levriou mañe had mat a zo diouz doare rei e prizioù da vugale ar c'hatekiz. Perak ne vefe ket laketa e pep ti Christo, buhez sant Theodot an A. Guilhou, kaera levr a oufed lenn ; Lizer an hini maro, gant J. Riou, eur gentel gaer war ar vez-venti ; Viktoria Konan a Zant Luk, eur verzerez eus hor bro, dibennet e bleun he yaouankiz ; Mikael an Nobletz, ar beleg santel, a reas kement a vad d'hor bro, breman ez eus tri c'hant vloaz ; setu aze levriou hag a vez gwerzet c'hoaz, ar priz ma vezent gwerzet, breman ez eus dek vloaz.

Ma fell d'eomp e vefe lennet brezoneg, skignomp levriou brezoneg.

FEIZ HA BREIZ

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantou

Eur bloaz : 18 lur ; 6 miz : 25 lur.
Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 20 lur ar pez.
Kas an arc'hant da : Y. V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC, C. C. 21.802 RENNES.

AR STOURM ETRE AR MARO

HAG AR VUHEZ

Prezegenn graet gant an Ao. Perrot ha skigngomzet gant Roazon Breiz da Zadorn Fask ; a-raok ar brezegenn, Mona Pesquer a gasas Kantik ar Basion, ha, war lereh, Strollad Kanerien ha Sonerien Roazon-Breiz a zisklerias eun oratorio nevez flamm savet gant Jef Penven war gwerzioù an Ao. Bourdelles en e « Basion an Aotrou Krist. »

« MORS ET VITA DUELLO CONFLIXERE MIRANDO,
DUX VITAE MORTUUS, REGNAT VIVUS. »

« EUR STOURM ESTLAMMUS A ZO BET ETRE AR MARO HAG AR
VUHEZ, HA ROUE AR VUHEZ BET MARO A ZO ADARRE DEO ! »

(KOMZOU TENNET EUS OFERENN
SIZUN-FASK.)

Va breudeur ker,

Krena a ra mab den, pa leverer on d'ezan eus ar maro hag eus ar bez :

« Eno coff ha queyn ez breiny
« Treyt ha penn hac ez dispenny
« Laqat ha fry ha goazyet. » (1)

Krena a ra ha n'eo ket souez, dirak eun hevelep taolenn, rak Doue, ker mat ha ma z'eo, n'en doa ket e grouet evit kaout poan, nak evit mervel.

(1) Tennaet eus Mab Den, moulet e Paris, gant Eozen Gillevere, er bloaz 1530.

Adam hag Eva, hon tud kenta, Doue o c'hrouas gant kement a garantez ma reas azezo n'eo ket hepken e grouadurien, met e vugale ; o lakaat a eure e baradoz an douar ; eno pep tra a voutc'hoarze outo ; al loened a dremene diouto, evel diouz o mistri ; an douar, hep labour, a roe d'ezo o magadurez pemdeziet ; an Aotrou Doue, e-unan, a veze eun dudl gantan dont da gomz outo, beb an amzer.

Gwez burzudus a oa el liorz hag o frouez a vire ouz o c'horf da gall e nerz hag e yaouankiz ; hep ma vije bet ret

d'ezan mervel, an den a vije bet tremenet eus ar bed-mañ d'ar bed-all.

Eur wezenn, unan hepken, gwezenn anaoudegez an droug hag ar mad a oa difennet tanva he frouez : « M'her gres, en doa Doue lavaret da Adam, e varvi ! »

« — Ya da ! en doa lavaret kerkent an drouk-spered, tad ar gaou, da Eva, ya da, dont a reoc'h, da vhan, da veza evel doueed ! »

Siouaz ! e lec'h senti, Adam, war goulenn e wreg, a zebras ar frouezenn difennet hag e bec'hed a zigoras raktal hent ar bed-mañ da botanlou ar vuhez ha d'ar maro.

Gwella pezh a zo, ma kastizas Doue hon tad kenta, n'her millgas ket, evel an drouk-aelezh, lavaret a reas, e rija d'ezan eur Zalver ha ma oa bet kollet holl vugale Adam gant eur wezenn, gwezenn an droug, int bet salvet gant eur wezenn all, gwezenn ar groaz.

Ar zizun-mañ eo sizun veur ar groaz. Ken alies ha bemdez, pa vez lavaret an oferenn, e vez diskleriet ha kderoc'h a zo, nevezet Pasion Hor Zalver. Hor zent koz a gare ouspenn prezeg war ar p'aniou a c'houzanvas an Aotrou Doue evit hor prena ha sant Ewan, eur bloavez, a zisklerias ar Basion e seiz parrez da zeiz gwenet ar groaz.

Hon tud koz o deus implijet ivez ar c'head, ar vein, an aour, an archant hag ar gwer a liou evit diskleria Pasion an Aotrou Krist ha n'eus bro ebet, war an douar hag e welfed enni kement a galvarioù ha kalvarioù ker kaer evel e Breiz.

Hor c'hoarierien zoken, adalek ar XIV^{vet} kantved a lake o llin hag o amzer da ziskleria maro Hor Zalver hag unan eus al leotioù kenta a zo bet moulet eo c'hoariadenn ar Basion, embannet e Pariz, er bloaz 1530, gant eul leonard, Eozen Gillevere, eus ar Winevez-Lokrist, a lavar e pajenn ziweza e leor :

Aman ez achief an leir man
Meurbet deuot, da peb unan
Da lenn dan re a Goelet Breiz
Equyt chom fermoch en ho feiz.

Ha setu aze perak eo bet Breiz bro ar groaz ha gallet ez eus bet lakaet e venou he bugale ar gomz-mañ :

Start eo hor c'halon en hor c'hoaz

Ha startoc'h c'hoaz ar groaz e Breiz!
Hag an diweza merk a zoujans a ro
ar breizad d'e Zalver eo pa vez laket e
arched da boket da dreid ar c'hoaziou
a gwer war an hent etre e di hag ar
vered.

E skol ar groaz Breiziz o deus desket
ar pep reia da c'houzout evit ober o
zreuz er bed-mañ, d'eomp eta d'ar skol
yat-se, fenez, klask a rin, diskleria dirazoc'h,
berr ha berr, petra eo bet stourm
ar C'hrist ha petra die beza stourm ar
c'hristen ha gwella-se ma c'hellan ho
lakaat da gredi eo ret d'eomp stourm
bemdez evit lakaat buhez Doue da vleunia
enomp er bed-mañ, ma n'hor eus
ket a c'hoant da glevet Hor Zalver Jezuz
Krist o lavaret, diwar hor penn, war
dreuzou ar bed-all : « Gwell eo d'an
den-se na vije ket bet ganet biskoaz ! »

I. — STOURM AR C'HRIST

Da zul Bleuniou an Aotrou Krist a voe
degemeret e Jerusalem, e kreiz ar c'han
hag ar veuleudi, he glevet, dre holl,
o tregern nemed ar youc'hadenn laou-
en : Hosanna da vob David !

D'ar gwener warlerc'h hel laked d'ar
maro, ret eo lavaret e tlee beza d'ill
beleien vras ha Dokstred lore'hus Jeru-
salem evit mont da ober kement all, rak
m'o divije anavezet Jezuz, birviken ne
vijent aet da staga Mab ar baradoz
ouz ar groaz.

Met, ma oant dall, n'o doa nemet en
em gemeret outo o-unan da ober, Jezuz
en doa roet tro a-walc'h d'ezo d'hen
anaout, tro a-walc'h o doa da welet
sklaer !

En em ziskouez en doa graet d'an
holl ha p'edo o staga da brezeg an Avi-
el, Yann Vadezour, en doa lavaret
dioc'htu d'e ziskibien, ouz o rei d'ezan :
« Setu aze Oan Doue an hini a lamm
pec'hejou ar bed ! »

Kaerder e ene a weled a-dreuz e gorf,
a oa ken dedennus ma en em daole ar
bec'herien e-harz e dreid da c'houlenn
o fardon.

E zantelez a oa ker bras ma youc'he
ar merched ouz e welet : « Euruz ar
vamm he deus da zouget, euruz ar
vamm he deus da vaget gant laez he
divronn. »

E zantelez a oa ken divrall ma c'helle
lavaret d'e enebourien : « Piou a zo gou-

est da lavaret em befe me pe'dhed bis-
koad ! »

Komz a eure hag e gomzou a oa ken
helavar ma rede an dud, war e lerc'h,
eus an eil menez d'egile hag eus an eil
kêr d'eben hag e enebourien kaer o de-
voa klask abeg ennan a ranke anzañ :
« Biskoaz den ne gomzas evel an der-
se ! »

E oberu a ziskoueze en doa pep gal-
loud war ar vuhez ha war ar maro, war
ar c'horfoù ha war an eneoù !

Lavaret a c'helle da ziskibien Yann :
« Livirit d'ho mestr e kev ar re vouzar,
e wel ar re zall, e kerz ar re zounnet e
pare ar re lor, e sav ar re varo eus o be-
ziou hag eo prezeget ar c'helou mat
d'ar re baour !

« Tyr ha Sidon, Sodom ha Gomor m'o
divije gwelet burzudou evelse o divije
bet graet raktal pinijenn evit o fec'he-
jou ! »

Penaos eta o deus gellet Korozain ha
Betsaida chom evel m'int chomet, goude
beza gwelet ar pezh o deus gwelet.

Penaos eo chomet Jerusalem evel ma
oa, hi hag a gleve Jezuz o lavaret d'ezan :
« Jerusalem, Jerusalem, nak a wech em
eus klasket boda en dro d'in da vugale,
evel ma vod ar yar he re vihan dindan
he eskell ha n'eo ket bet falvezet ganez
hen ober ? »

Penaos en deus gellet Judas goude
beza bet er skol m'oa bet, ober d'e Vestr
ar pezh en deus graet ?

Judas, kouz ha pennou Jerusalem a
oa dall hep c'hoant ebet da welet sklaer !
C'hoant o devoa eme zant Yann da jom
en denvalijenn ha nann da vont er
sklaerhenn, dre ma oa fall o oberou.

Kasoni o doa ouz ar-wionez.

Dall e oant met dall e oant gant
an hini en doa dall Adam hag Eva,
dall e oant gant tad ar gaou !

Hor Zalver, epad e dremenvan er bed-
mañ, a gavas meur a-wech Satan war
e hent, e gaved en doa raktal goude
e yun a zaou ugent dervez hag e gaset
da vale : **Vade-retro, Satanas !** Met epad
anzer e basion, en devoa da stourm
n'eo ket hepken ouz Satan, met ivez
ouz holl diaoulou an item hag ouz o
mevelien war an douar.

D'ar Yaou-Gambit, kerkent ha m'hen
doa debret Oan Pask, gant e Ebestel e
skoas, toliou eur prins an denvalijenn.

Evit rej lamm d'an eil Adam, tad ar
gaou en doa gouezet dibaba e dud : ar
c'henta, Judas, unan eus an daouzek
abostol, a veve e serr Jezuz tri bloaz a
oa ; troet eo ouz an archant hag evit tre-
gant diner e werz e Vestr ; an hini en
deus e dech a werzo e dud, e vro, e Zoue
evit kaout archant ; an diweza, Pilat,
gouarnar ar Jude en ano an impalaer
Tiber, n'eo ket eur gwall zen ; eul lez-
ober n'eo ken ; gant an aoun en deus
rak an dud ha rak koll e garg, e kas d'ar
maro Roue an holl zent, brasa torfed a
zo bet biskoaz e Istor ar bed hag a jomo
war e ano keit ha ma'z ay ar bed en
dro. **Passus est sub Pontio Pilato.** Hag
etre an daou-se, eur bern tud, beleien
dokstred ha re all ha n'eus nemet kasoni
en o c'halon ha gevier en o genou, rak
e prosez Hor Zalver n'eus nemet gevier ;
dre eur pok gaouiad eo e laka Judas e
Aotrou etre daouarn e enebourien ; dirak
ar veleien vras an testou a lavar gevier ;
ar veleien vras a lavar gevier hag a ro
da gredi d'ar bobl edo graet gant kêr
Jerusalem ma savjent a-du gant Jezuz,
hag ar bobl hedro-se, da Wener ar Groaz
a gasas d'ar maro an hini a zegemere
evel eur roue pemp devez kentoc'h.

Ne deuer a-benn eus a Bilat nemet
dre c'hevier, o rei da gredi d'ezan eo
Jezuz eun dispac'her a lake ar freuz eus
an eil penn d'egile d'ar vro.

Tad ar gaou, an diaoul eo ivez tad
ar grisder ; petra c'helled da ober da Je-
zuz, muioc'h eget ar pezh a zo bet graet.

Mevelien ar beleg bras a skope war
e dal hag a skoe gantan a daolioù
baz ; goudarded ar gouarnar a zispere
e gorf a daolioù skourjez hag hel lakae
da stleja e groaz ha da vervel warni,
war gem menez Kalvar.

Ha da heul ar yudazerez, nak a c'hoar-
perez ; trec'het gantan e enebour, an
diaoul a glask ober goap anezan mui
ma c'hell ; mouchet e voe e zaoulagad,
gant mevelien ar beleg bras ha skoet
war e benn hag e c'houlenned digan-
tan : « Lavar d'eomp, breman piou en
deus skoet ganez ? »

Herodez, goude beza klasket en aner
e welet oc'h ober eur burzud bennak
dirazan, hel lez da vale goude beza
gwisket d'ezan sae wenn an dud di-
skiant. E lez Pilat hel laker kenver ha
kenver gant Barabbas, brasa torfetour
a oa er vro hag ar bobl laket pennadou
enni gant aotrone Jerusalem e lec'h

goulenn e frankiz a youc'h : « Stagit hen ouz ar groaz, ha lezit Barabbas da vale ! »

« — Ne welan ket en defe graet eun droug bennak » eme Bilat.

Hag ar bobl : « — Kasit hen d'ar groaz ! »

Ha Pilat a c'houlenn dour hag a walc'h e zaouarn : « Evidoun-me n'oun ket da veza tamallet eus maro an den mat-se ! »

Hag ar bobl : « Ra gouezo e wad war-nomp ha war hor bugale ! »

Ar zoudarded a laka neuze eur vantell ruz war e ziouskoaz, eur bennduenn en e zourn hag eur gurunenni sperr war e benn hag e stouent dirazan, en eur lavaret : « Salud d'it, roue ar Juzevien ! » Hag e kemerent ar bennduenn hag e skoent war e gurunenn ha Pilat, er stuz-se hen diskouez d'ar bobl : « Setu aze ho Roue ! emezan.

— Ni n'hon eus ezomm eus roue all ebet nemed Kezar ! »

Hag e lec'h pullac'ha an dud-se Jezuz a dave !

Dirak tud a zo :

Ar gwella mevel
Eo tevel.

Nak a c'hoaperez edoug e brosez, nak a c'hoaperez p'edo war e dremenvan, zoken eus perz al laeron a oa a bep tu d'ezan, nak a lorc'h en e enebourien : « A, ta, te hag a c'hell diskar Templ Doue hag e zewel adarre e tri devez, deus alese ! »

— M'ar dout roue Israël, diskouez d'eomp da c'halloud !

— M'ar dout Mab Doue, ra deuy Doue d'az tenna alese ha neuze ni a gredo ennout ! »

Ar gwad a rede eus e zaouarn hag eus e dreid ; bec'h en doa o tenna e halan ; eun derzienn a groge ennan hag he lake da ziranva gant ar zec'hed : en dro d'ezan e c'hoarzed !

A greiz holl setu m'her gweler oc'h en em zounna ouz e groaz ha ma lez eur youc'hadeni estlammus er yez en doa desket war barlenn e vamm : **Eli, Eli, lamma Sabacthani !** (Maze XXVII. 46) da lavaret eo : « Va Doue ! va Doue ! perak ho peus c'hout va dilezet ! »

Unan bennak entenet fall ar gomz-se gantan a hopas : « Gwelomp 'ta, ya ! ha dont a ray Elias d'hen diframma alese ! »

Dilezet ! pebez ger ! Hor Zalver a c'houzanve neuze brasa p'ean ar pec'her en ifern, ar boan da veza dilezet gant Doue hag e c'hoarzed d'ezan !

N'eus nemet an diaoul hag a vefe gouest da lakaat kement all a gasoni e kalon eun den. Dem-goude m'en doa Jezuz en em glemmet ouz e Dad e lavaras : « Peurc'hraet eo pep tra ! » hag e kouezas eus e c'henou e c'her-diweza : « Va Doue, etre ho taouarn e c'hourc'hemennou va ene ! » hag o veza soublet e benn e tremenas : Lammi en devoa bet pelloc'h ar stourmer bras a gave d'e enebourien !

An Ankou neuze a c'helle beza lorc'h ennan ; sammet en doa a-benn neuze tud a vil vern en e gann met biskoaz n'en doa sammet eun den evel Jezuz, p'ennher an Aotrou Doue.

Mevelienn Satan ivez a oa laouen ; deuet e oant ker brag a-benn eus o zaol ; edont o vont adarre da veza ar vistri e Jerusalem ; ar c'halvoud o devoa kollet epad m'edo Jezuz-Krist war an douar a zistroje d'ezo hep dale !

O levezet a voe berr hag o dizouezenn c'houero, en eil antronoz, d'ar zul warlerc'h ; en deiz-se, a-raok ma oa sklaer a-walc'h, Jezuz daoust peger mat e oa dalc'het e vez, en doa e dreuzet, o sevel anezan korf hag ene, hep ferr ar ziele, kaer evel an deiz ha skedus, evel an heol ; en em ziskouez en doa graet da Vari Madalen, d'an ebestel, d'an diskibien o rei da andout evelse d'an holl ma oa eur gwir den, e oa ivez eur gwir Doue, rak n'eus nemet eun Doue hag a vefe gouest da zalc'her etre e zaouarn alc'houeziou ar maro hag ar bez. (Apo. I. 17.)

Er stourm estlammus etre Satan hag hen, gantan eo e oa chomet an trec'h ; Doue an Tad a oa digollet eus an dismegans graet d'ezan ; ar pec'hed a oa galc'het e gwad an Oan ha dor ar bara, doz a oa digoret gant alc'houez ar groaz.

Holl c'halloudou an droug o devoa bet eul lamm stronsus ; Satan a yudas e strad an ifern ; kavet en doa e vestri e Jezuz, roue ar bed a bez !

II. — STOURM AR C'HRISTEN

Va breudeur ker, en amzer-man pep tra a gomz d'eomp eus eur vuhez nevez : an heol lugernus a bok d'an douar hag a laka war e dal eur gurunennad bleu-

miou, lirin a bep liou kaer hag a bep c'houez vat ; er c'hoajou, ar gwez diwisket gant ar goanv a gemer adarre o saeou glas ; al laboused, tu ha tu, a drid o c'halon hag a gan kanaouenn an nevez amzer.

En de-man eo bet c'houezet e porched an holl ilizou an tan nevez tenet eus ar vein, skouer ar garantez nevez a die lakaat hor c'halonou da domma ouz an Aotrou Doue.

En de-man eo bet kanet ouz sklaerder ar c'houlouenn-Bask, graet gant kear ar gwenan, levezet an Iliz o welet dispennet koummoul du ar pec'hed diwar dal ar bed-holl ha Doue digollet eus an dismegans a oa bet graet warnan gant pec'hed Adam : « **O felix culpa !** » eme an Iliz, o pec'hed laouen p'en deus degaset d'eomp eun Dasprener hag unan draist-holl evel an hini en deus hon dasprener !

En de-man eo bet benniget heollet ha balzamet an dour meur e tiouano ennan, epad ar bloaz nevez, dre nerz ar Spered Glan, pesked bihan d'hor mamm zamtel an Iliz, ha kleier ar zul Fask a vezo bremm skiltrusoc'h o mouez eget biskoaz goude o zri devez kanv.

Sul Fask eo ar zul santel dreist an holl zuliou santel ; ar zul a bella an-torfjou ; ar zul a bella ar gasoni ; ar zul a walc'h ar pec'hjou ; ar zul a laka ar poblou da blega dindan dour an Aotrou Doue.

Sul Fask eo sul ar bez goull, sul ar maro trec'het gant ar beo !

Evel Hor Zalver, stourmomp ouz ar maro ha p'eo gwir maro ar c'hort a zo deuet da heul maro an ene, stourmomp da vireut ha da gaeract buhez Doue en hon ene ; ne z'ay ar maro ebarz, koulskoude, nemet dor a zigorfemp d'ezan ; bezomp eta war evez !

N'eus netra ker glac'harus evel eun den e stad a bec'hed marvel, hag eun den ha ne ra ket e bask a zo e stad a bec'hed marvel ; klasket eun deus ober gaou, ouz Doue hag outan e-unan eo en deus graet hag ouz hini all ebet ken !

N'eus netra ken hudur da welet, eme ar zent, evel an drouk-spered ha goude an drouk-spered netra ken hudur evel eun den e stad a bec'hed marvel.

D'eun den hag a oa er stad-se, sant Yann, an diskib a gare Jezuz, a lavaras : « Nomen habes quod vivas et mortuus es ! Doare az peus da veza beo ha pa dalv out maro ! » ha maro eus ar maro euzusa a oufed mervel gantan, distag diouz Doue, evel eur skour distag diouz e gef ha n'eo mat da netra ebet ken nemet da ober tan.

Pa jemer pell er stad-se e teu ar spered da veza dall hag ar galon da veza fall.

E Keranna, e Bro-Wehed, d'ar 7 a viz meur 1625, pa yeas Yvon Nicolazic, e kreiz an noz, gant e vreur kaer Yann ar Rouz hag e amezeien Jakez al Lukas, Fransez ar Bloennec, Yann an Tanguy ha Juluan Lézulit, da bark ar Bosennou warlerc'h ar c'houlouenn vuzudus o lakeas da zizelei skeudenn goz Mamm ar Werchez, daou eus an amezeien ne wellont ket ar c'houlouenn a wele ar re all. Anzav a rejont, goudeze, n'o doa ket graet o Fask er bloaz tremen ha pa n'o doa ket graet o Fask penaos gortoz gwelet traou an nenv, penaos gortoz gwelet Doue pa n'oant ket gouest zoken da welet santez Anna.

Ar pec'hed marvel a laka an den da veza dall ; ar pec'hed marvel a laka an den da veza fallakr.

Breman ez eus 150 vloaz p'edo an Dispac'h ruz oc'h ober e reiz e veze dibennet an dud a garradou war blasenn vras an Emgleo e Pariz. Eur pikol den dall ha ne veze pell a oa na wardro iliz, na wardro beleg, a en em gave eno bemdez, abret mat evit beza gant ar re genta e kichen ar c'hilhotin ; ker bras e oa ma vire ouz ar re a oa adre e gem da welet ar gwad o strinka hag ar pennou o koueza hag e veza bountet ha divountet gant dispac'herezed ker : « Perak, a lavaret d'ezan, oc'h en em lakeas aze, pa ne weles netra ? »

« — Ne welan netra, gwir eo, met klevet a ran an trouz a ra ar goullell o koueza hag an trouz-se a ra plijadur d'in. »

Nak a fallagriez a dlee beza e kalon eun den gouest da lavaret eun hevelep ger.

War gwer a liou eur chapel e Bro-Gembre em eus gwelet skeudenn ar Me-

saer mat, eul letarn en e zourn, o redek a di da di, da glask e zenved diantket hag o chom a-zav dirak treuzou ar bec'herien ; skei a ra, gervel a ra, hag evel dirak bez Lazar e hop a-wechou : « Sav er maéz eus da vez ! »

En noz a zeu, marteze e klevoc'h ar vouez hegarat-se ; grit diouti. Pedennou sant Stephan ar c'henta merzer, a reas da zant Paol kaout hent ar pardon war hent Damas ; pedennou ho mamm, ho pried, ho pugale, a gresko ivez ho nerz hag e c'helloc'h sevel eus a douez ar re varo ha distrei war an hent mat.

O ! arabad eo e kavie Hor Zalver e Breiz, en deiziour-mañ pec'herien, dall e spered ha kaledet en o fec'hed, henvel ouz doueou arc'hant hag aour ar bayarned ; Jezuz a dostay outo, met siouaz, genou o deus ha ne gomzint ket outan : **os habent et non loquentur** ; Jezuz a vo harp outo, met, siouaz, daoulagad o deus ha ne welint ket : **oculos habent, et non videbunt** ; Jezuz a gomzo outo, met, siouaz, diskouarn o deus ha ne glevint ket : **ures habent et non audient** ; Jezuz a dremenno eblou d'ezo, met, siouaz, tri o deus ha ne glevint ket c'houez vat ar zantelezh a zav dioutan : **nares habent et non odorabunt** ; Jezuz a ginnigo an dourn d'ezo d'o ren met, siouaz, daouarn o deus ha ne grogint ket ennan, **manus habent et non palpabunt** ; Jezuz a glasko o lakaat war hent an iliz, met, siouaz, treid o deus ha ne gerzint ket waman : **pedes habent et non ambulabunt** ; Jezuz a glasko o lakaat da anzao o fec'hejou, met, siouaz, mut e chomint : **non clamabunt in gutture suo**, an diaoul a zalcho kloz mat o genou.

Keit ha ma nac'her ar pec'hed,
Her goût a ra pardon ebet !

An diaoul a ra d'ezo evel m'en doa graet da Adam en doa gom evez oc'h anzao ouz Doue e bec'hed goude ma n'en doa ket bet a vez ouz hen ober. O ! kristenien, na reuzeudik eo stad ar bec'herien geiz n'o deus ket o nerz ken da stourm evit stlepel diwar o ene ar maen pounner hen dalc'h e tenvalljenn ar bez, n'o deus na lazet, na laeret den ebet, marteze, a livirint, met pec'hejou all a zo hag e c'heller koueza enno e streget laza ha laerez !

Ar re ne reont ket o task n'int ket atao ar re a zo da danill ar muia ; gwasoc'h

egeto a zo hag eo ar re o deus lemmet o zeodou evel teodou an naered evit flamma ha dispenn ar re a welont o venout kerzet war hent an iliz.

Izili an diaoul eo teodou-iferen an dud-se. Da eo eta da bep hint tec'het diouto evel ma tec'her diouz an naered.

Ma z eus ezomm atao da vont war wellaat n'eus ket bet a ezomm biskoaz d'hen ober kement hag er bloaz-mañ.

Ma ne deus ket ar gwel eus ar brezel a zo oc'h ober e reuz e pevar c'horn ar bed a-benn da zeski d'an holl eo ret d'eur bed nevez kristenoc'h eget ar bed koz sevel war an dismantrou a zo o stleja etre hon treid, neuze ar brezel eo gwaso gwadenn a c'hell skei ar bed.

Er bloaz 1915, eur skrivagner breizat, Y. B. Calloc'h, marvet tri bloaz goude war maéz ar stourm a skriva :

« Sell ouz da bec'hed, Europ, ouz gleur-iferen an taniou gwall ; skopet az por war dremm doueel ma C'hrist e kroaz ha setu deuet ar c'hastiz.

« Eur al lazadeg hag ar skrij, eur ar gurun hag an daerou, eur reizted Doue !

« Ma karjes, Europ, ne vije ket bet degouezet ganez eun daryoud evel hen-man ! »

Ha breman 'ta, neuze p'eo sonet eur ar c'hastiz n'eo ket hepken evit an Europ met evit ar Bed a-bez, daoust ha n'hellfemp-ni ket lavaret ivez, warlerc'h ar barz :

« Ma karjes, o Bed a-bez, ne vije ket bet degouezet ganez eun daryoud ken estlammus !

« Ma karjes beza debret hag evel gant doutans kig ha gwad Oan Pask, a lamm pec'hejou ar bed, ne vije ket bet ret d'it eva kement all a wad tud, na ledar war an douar ha war ar mor kement all a gorfou maro.

Diger da zaoulagad ha da ziskouarn, o Bed a-bez, ha n'es ket, touellet gant an Drouk-spered da zerc'hel penn da Roue ar Bed-holl.

Her gouzout mat a res koulskoude :

An hini ne zent ket ouz ar stur

Ouz ar garreg a ray sur !

Breiz, va breudeur karet, bezit stourmerien evel Hor Zalver Jezuz-Krist, stourmit ouz tad ar gaou ; stourmit ouz lore hentez ho spered, stourmit ouz you-

lou fall ho kalon ; grit ho Pask ; grit holl ho Pask, ha, kement hag ober, grit mat ho Pask. Gwad Oan Pask a lamm holl bec'hejou ar bed a red er seiz sakramant met redek a ra dreist-holl, er mare-mañ, e sakramant ar binijenn hag e sakramant an Aoter ; tostait outo ha neuze Breiz a vleunio kaeroc'h kaera hag e vezo kavet enni tadou hag a ouzo stourm ouz an douar hag ouz ar mor evit gounit bara d'o zud ; mammou hag hag a ouzo stourm ouz c'hoant kousket ha tremen meur a nozvez wenn evit sevel o bugale, tadou ha mammou hag a ouzo lakaat ar bed da veza trec'h d'ar mare hag a leunio hon arvorlou, ar menez hag an argoat gant kan, c'hoarz ha levezet o bugaligo ; kristenien ne vezint ket o klask o baradoz, war an douar-mañ, a ouzo dougen o c'hreiz hep en em glemm, o c'houzotit ervat e tleont paer die ar pec'hed ; Breiz hag a lakay brud vat da goueza war o ano ma vezo gallet lavaret ac'hanomp atao ar pez a zo bet lavaret en amzer dremenet ez omp stourmerien vat rak el lec'h ma z a an heol ez a ar Breizad.

**

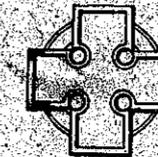
Hor Zalver Jezuz-Krist eo ar c'henta a zihunas eus a douez ar re varo ha dihun a eure anezan e-unan, ar pez a ziskouez

edo galloud Doue gantan ; n'en deus ket lavaret hon diframmje eus a dre skilfou an Ankou, met roet en deus d'eomp e c'her, ma varviemp hor penn pleget war e galon, ne vije hor maro nemed eur mored hag e teuje e-unan d'hon dihun. Nak e triid kalon eur bugel pa deu e dad e tal e wele d'hen gervel da vont da eur gouel bennak a zo bet ano anezan, met a zervez a-rack.

Nak e trido ivez hor c'halonou pa deuy Jezuz-Krist, hor breur bras, e tal hor bez, d'hor gervel ha da lavaret d'eomp : « Savit ho Sul Pask a zo o c'houlaoui, savit ! »

Na pebez allelulia a dregerno neuze e holl berejou ar bed kristen ma vezomp bet stourmerien evel Hor Zalver Jezuz-Krist ha ma vez bet gwir Zuliou Pask ar Zuliou Pask hon devezo tremenet war an douar-mañ, rak neuze e welimp pelloc'h, tal-ouz-tal, evel m'eman, en e gerra, ar c'haera eus bugale an dud, ar stourmer estlammus n'hon devezo gwel, war an douar-mañ, nemet gant daoulagad ar feiz ha e livirimp evel Mari Madalen : « **Vidi Dominum**, Gwelet em eus an Aotrou » ha neuze e vezo goulaouet evidomp pelloc'h ar Zul Pask a bado da viken e lez an Dreinded.

Allelulia ! Allelulia ! Allelulia !

MARIANNA

ABGRALL

(EIL PENNAD)

An Tad ABGRALL

VII. KENTELIOU AR BREIZAD DIVROET

E liziri an Tad Abgrall d'e vreur bras ha d'e c'hoar vras e kaver ivez e varnedigez war leoriou skrivagnerien all Breiz-Izel, evel war an aotronez Roudot, Perrot, Quere, Bourdoulous, Horellou, Cong, Picard ; kemeret a rae skridoù an dimezell M. a Gervenguy evit re e c'hoar, ker brao e oant troet ganti.

Pa goueze e zaulagad war brezoneg skrivagnerien a zo ha n'int ket bet e skol ar bobl ez ae en egar : « Mantrus eo skriva, emezan, pa ne raer nemet trei ger evit ger, e brezoneg, ar c'homzennou gallek a zo er penn ; ar gwir vrezoneg eo hag a vezo bepred an hini a gomz ar sperejou lemm a dud ne ouezont ger galleg ebet c'hoaz ; ar brezoneg a gomze Tonton Yann, setu aze ar yez a zo da viret ; he invidikaat hag he c'haeraat a c'heller, met arabad morse ankounac'haat eo warni eo e tleer en em harpa atao ! »

Kas en devca ouz ar skolioù a rae ruz war ar brezoneg ha pa deue en e speread an amzer m'edo oc'h ober e studi e Pont-Kroaz hag e Kemper e skriva : « Na pegen dilezet e oamp-hi, gwec'hall, e Breiz-Izel, pa zarempredemp ar skolioù ; desket e veze d'eomp douaroniezh kant ha kant bro, evel ma tlejemp dont da veza diwezatac'h paotred da gas liziri eus an eil penn d'egile d'ar bed ha ne veze ket lavaret eur grik d'eomp eus an traou kaer graet gant daouarn Doue ha daouarn an dud a oa harp ennomp ! Desket e veze d'eomp

anoioù doueoù paganed an amzer goz, holl gwilibunan, ha ne veze ket rannet eur ger dirazomp diwarbenn tud vras ha tud santel hor gouenn !

« Eui levr hon devoa da zeski sevel gwerzioù latin ha ne veze ket lavaret eur ger d'eomp diwarbenn gwerzioù Breiz na deus an A. Gwilheu, ar barz hep par, a oa neuze e kreiz e vrud ; kanaouennou savet gant sonerien diavaez-bro hag a gavemp distrantell e vezemp laket da gana hag e oa aoun na vije kouezet ar chapel mia vije lezet kantikoù kaer Breiz-Izel da dregerni enni.

« Kaeroc'h zoken ; er c'hloerdi bras e lec'h ma oar an holl brezoneg hag e lec'h ma saver danvez beleien hag a brezego e brezoneg hepken, kouls lavaret holl, adoug o buhez, den n'en deus bet ar skiant da rei evit skouer d'ar gloareged yaouank sarmonioù an A. Cloarec pe re an A. Quere, evit m'o divije bet kemeret ar pleg da rei diwezatac'h d'o farrisioniz eun dra bennak dishenvel diouz ar sarmonioù goull-se troet, ger evit ger, diwar sarmonioù gallek.

« A ! pegouis 'ta, pelloc'h, e tenno Breiziz Iorc'h eus o bro, eus o gouenn, eus o yez, eus o gizioù, eus ar vuhez kristen ha sasun a rener e maezioù Breiz-Izel ? »

N'eo ket ken dilezet ken, a drugarez Doue, hor yaouankizou e skolachou hag e kloerdiou Breiz-Izel, met re nebeut en holl a skol vrezonek a rae d'ezo c'hoaz, evelato.

Goulenn a rae ivez an Tad Abgrall ma vije moulet « Feiz ha Breiz » war baper

gwelloc'h, gant lizerennou kaeroc'h, gant skeudennou niverusoc'h ha m'en em skignfe dre an holl eskoptioù ma kuzer enno brezoneg. E vennoz oa e welet rannet e c'houec'h kevrenn. I. Gwerzioù pe zonioù. II. Marvailhoù. III. Studioù war ar yez hag al lennegezh. IV. Pennadoù istor ha buhezioù tud vras Breiz. V. Arzou Breiz : a) savadur tiez, b) sonerezh, c) liverezh, d) takadoù kaera ar vro. VI. Keleier brasa ar miz.

Hag e skriva : « Kals arc'hant a vije ezomm evit ober eun hevelep tra, met a-bouez en em glevet e teufed brao bras a-benn eus an taol-se hag ar yez hag al lennegezh a deufe buañ eur wellaenn zouezus enno. An holl gouennou tud breman a glask beva diwar o zraou o-unan ha nann diwar an aluzen. Daoust hag ar Vretoned a vezo dishenvel war gement-se diouz ar gouennou all hag a jomo, evel en amzer dremenet, dizeblant ouz o yez, o istor, hag an traou kaer all a welont bemdez dirak o daoulagad ? »

Siouaz ! Pevar mil lez diouz ar ger an Tad Abgrall n'oa ket evit gouzout pegement a zizunvaniezh a oa etouez e genvroiz a rank beza lezet da ober pep hini e benn e-unan !

Eun dra a wele c'hoaz an Tad Abgrall hag e oa ezomm bras d'e zevl hag eo Istor hol lennegezh, evit rei da anaout d'ar re yaouank hor gwella barzed, hor gwella skrivagnerien hag hor gwella prezegerien : da skriva ema c'hoaz al levr-se ivez ! N'eo ket labour a-walc'h eo a jom war ar stern d'ar re a venn labourat ; an hanter re eo.

A-bell an Tad Abgrall a wele ar pezh a vank da vugale ha da yaouankiz Breiz, eun tamm mat gwelloc'h eget eleiz eus ar re a zo da dosta d'ezo.

VII. — TABOR AR FOLLGOAD

D'an 13 a viz gwengolo 1923, ar Bleun-Brug a lakeas lida, e Follgoad, gouel ar pempvet kantved abaoe ma oa bet peurzavet iliz Follgoad, gant an Duk Yann V. o staga outi leveou a-walc'h evit ma vije pevar chaloni enni atao o pedi Doue hag an Itron Varia da viret Breiz da virviken.

Eun ambrougaded veur, heuliet gant tud a villadoù a gasas di Duk ha Dukez Breiz, war vareh dindan eur stel erminiget, eur berr tud chentil eus ar vro ouz o heul.

An Tabor evit ar Breizad, a skriva neuze Dir-na-Dor, a oa dizioù e Follgoad, pa bigne an Duk Yann V hag an Dukez, gant diri chapel ar pardon evit klevet eno an oferenn-bred, eun oferenn hag a oa kanet gant an A. Abgrall, dean chaloned Kemper an XX vet kantved, evel ma skriva e-unan, o terehel lec'h dean chaloned Follgoad ar XV vet kantved : « Evel-se e oa Breiz pa veve en he frankiz. Ar prins hag ar beleg a gerze dourn-ouz-dourn. Ar C'houarnamant hag an Iliz a gase unanet o fedennou etrezek tron ar C'hrouer hag ar bobl, evel en eur-man, a galon ganto a ziskane d'e brins ha d'e veleg : o taolenn

meurbet reiz ha skedus ! Na mat eo beza evelse ! » (1).

Ar breur bras n'edo ket e-unan e Follgoad, en deiz-se ; Mari Anna a oa ivez eno hag antronoz edont o daou e penn ar valeadenn a voe graet e Gouled-Leon evit gwelet Loc-Majan, Kergroadez (2), Lannriouare ha Sant Jaoua.

Ar breur bihan pa glevas gant e vreur bras hag e c'hoar vras pegen kaer e oa bet ar Bleun-Brug e Lesneven hag e Follgoad, a vennas gouels gant an dud : « Lavaret em eus d'it, emezan d'e vreur bras, d'ar 4 a viz kerzu 1923, pa vije traou ker kaer hag ar re-se da welet, e kemerfen al lestr kenta ha setu ar pezh am eus graet rak epad an noz, dihun pe gousket, e oan e gouelioù brezonek Lesneven hag ar Follgoad ; bet oun zoken oc'h ober ar valeadenn ganeoc'h. Pa zonzan am eus tremenet tri bloaz ha tregont eus va amzer em bro hep beza darbaret an distera, gant al lec'hioù ma tremenas drezo an dud vras a zavas hor bro. Na pegen diskiant e cad a raok ar emzao breizat az peus harpet gant ar muia te, koulz ha c'hoar vras ! »

Adalek neuze an Tad Abgrall a zo troetoc'h eget biskoaz gant e vro ; deski a ra dindan envor evit o lavaret, beure ha noz, ar pedennou savet gant an Tad Helgoualc'h, e brezoneg reiz ha fiour hag a gav moulet e Feiz ha Breiz miz gwengolo 1923. Pa c'hell kacut war e hent, Bretoned, evel an Tad Gourrierec eus Baud hag an Tad Velly eus Preveih, e vez en e vleud, dre ma c'hell komz brezoneg ganto.

VIII. LEVR OBEROU Mari-Anna Abgrall

Muioch-mui e sav c'hoant gant ar breur bihan da vroida e vreur bras evit ma lakay moula skridoù e c'hoar ha, da heul, ar gwerzioù koz he deus pennaouet ; aoun en deus na vefe lezet da vont da goll an traou kaer a zo sanailhet c'hoaz e speread ar bobl ha d'an 2 a viz kerzu 1924 e skriva : « Falla ibil a zo er c'harr a wigour da genta ; ya ! gwigourrat a ran pa welan kement a ganaouennou, savet gant barzed an amzer dremenet, o vont da goll, pa ne deu den da ober anezo eur boked c'houez vat, c'houez Breiz, c'houez ar Feiz ! Savet gant piou ? Den ne oar o ano ; en em guzat a reont evel an eostig ne gan nemet e kreiz an noz. Levrioù digristen ha flierius a zo e galleg a-vernioù hag a vez prenet ha lennet ; an traou kaer e brezoneg, a vez laosket da vont gant an diacul ; den ne zell outo ; n'eo ket d'in-me eo lavaret kement-se, met sotoc'h eget an den e gelenn ! »

N'eo ket ma ne vefe ket bet savet a draou kaer e Breiz ; muioch, marteze, a zo bet savet enni zoken, eget e bro ebet ; met lezet int bet da veza debred gant ar

(1) Feiz ha Breiz 1923, p. 379.

(2) E Kergroadez an Ao. S. ar Part a luc'hskeudennas ar valeerien ha diwar al luc'hskeudenn-se eo lennet ar skeudenn a gaver aman eus Mari-Anna ; en he bruched e c'heller gwelet he bod brug hag eur paper hag eo roll gouelioù Lesneven hag ar Follgoad.

prenved pe stlapet int bet en tan, gant tud diskiant, pa varve ar re o deveze o c'hrouet. Goudeze n'eo ket diaes lavaret : « O ! e brezonég, n'eus netra ! »

— Nann ! m'oar vat !

Kilheret eo an Tad Abgrall, evel m'hen skriv e-unan, gant levr e c'hoar ; hep ehan e komz anezan ; en noz e klask an tu da renka an traou ebarz evit ar gwella ha pa deu an deiz e laka war baper ar frcudennou deuet, en e spered, epad an noz, kas a ra buan e notennou d'ar post rak a-hent all ar « C'hilherig » a deuy adarre ha n'eo ket souez, emezan, rak

Laez eur Vretonez a zunas
hag e c'hoar vras hel luskellas.

D'ar 4 a viz kerzu 1924 e lavar : « Ma vez skrivet eun nebeut gerioù e penn al levr, evit digeri hent d'ezan, gant eur skrivagner breizat bennak, ra lakay ar gerioù-man eus sant Augustin, e brezoneg (1), a-uz e skrid, hag arabad e vefe eur ger eus eur yez all bennak hed-a-hed al levr ? Gwiniz ha netra ken ! »

Eus ar gourc'hemenn-se eo ez eo tennet ano al levr : **Gwiniz hepken !**

Ar garantez en devoa an Tad Abgrall evit e Vreiz n'e vire ket outan da welet pegement a ezomm o devoa e genvroiz da stourm ma ne felle ket d'ezo koll tenzorioù kaera o bro ; n'oa ket evit kredi e vije Breiz gouest d'en em ren he-unan, met unan a zaou a ranke beza enni : urz pe zisparti ; setu aman dres petra skriva war gement-se d'an 12 a viz kerzu 1924 :

« Ar pez en deus unanet Doue, arabad d'an den dispartia » (St Vaze XIX. 6.) arabad d'an den klask dispartia ar priedoù a zo bet unanet gant Doue ...nemet unan bennak anezo a deufe da glask plijadurioù mezus gant eun all ha n'eo ket e briged. Renadur Frans, siouaz, meur a vloaz a zo a red warlerc'h ar plijadurioù difennet : hana a rank, pe ma n'her gra ket, arabad e vézo d'ezan tamall da Vreiz an disparti : hen e-unan eo an hini a vezo bet da genta o terri gwelenn ar briedelez : Hor Feiz, hor Yez, hor gizioù, miret holl, en o c'haer, pe anez : Torr e benn.

« Siouaz ! ar Vretoned pa 'z eont en hent bremañ a lez o fenn-baz er gêr ; fall a reont ; mat int da glemm pa vezont gwas-ket ; klemmerien er goudor ha c'hoaz, war o men, ez int « tud kalet ha krenv ! »

« Tud kalet ha krenv, a lavaran-me, ya ! Dre amañ an hini a vez bet graet gaou outan a c'hourvez war an douar hag a jom evelse, da c'hor'oz ma vézo dic'haouet ha da vervel ouz ret ma n'hen dic'haouet ket ; benveg an dud dinerz da stourm ouz an dud krenv eo hennez ganeomp-ni ha dont a a a-benn anezo. Amañ ar peoc'h a zo eur vleunenn, bet maget e gwad ar verzerien. « Paotr koz, breizad penn-kil-ha-troad ».

A drugarez Doue renadur nevez Bro-C'hall a venn breman harpa hor Feiz, hor Yez hag hor gizioù : eun nevezenti eo hag on divije bet laouenaet an Tad Abgrall,

(1) Gerioù sant Augustin a zo ano anezo aman eo ar gerioù kenta a lennit e penn ar skrid-man.

ma vije bet c'hoaz war an douar. Diwar ar gentel-se roet d'ezhi gant he breur bihan, ar c'hoar vras a zavas Gourdrour ar Vretoned, a voe he gwerz diweza.

Brouda a ra c'hoaz e c'hoar, pevat miz goude, evit ma skrivo pemp pennad war gizioù koz ha kaer hor Breiz : I. Ar yugale vihan ; II. Al labourou ; III. Ar zuliou, ar goueliou, ar pardonioù ; IV. Gwéhall ha bremañ ; V. ar Maro, ha lakat a ra, e penn, galv ar barz Y. B. Calloc'h :

An Ankou digor e eskell
A glask an tu da skei warnomp ;
Mañ ar gizioù koz o vervel ;
Dihunomp, paotred, dihunomp !

« Ret eo d'it staga gant an amzer goz, emezan d'ar 15 a viz mae 1925 ; eur wech ma vezi krog ez i betek penn hag e ri labour vat ; daoust ha ne vefe mui a Vretoned nemet ar re a zo 4.000 leo diouz ar gêr ? »

« O Breiz Izel, o kaera bro !
« Da vihanan pa zeller outi ac'hanen, mil bell goude beza he dilezet ; daoust hag a-dost ne vefe ket ken aes he c'haer ? »

« Ne ankounac'hain biken miz Mari hor bugaleach, ar c'hantikou kanet a-bouez penn ; ar redadegou o vont hag o tont ; an nenv steredennet, gousperou ar raned e poullig ar pez daou skoed ha kan flour an tousegi e kae al leur pa vezed o tistrei. »
Al labour diweza-man, bouc'het, n'eo ket bet kaset mat a-wac'h da benn !

IX. — AR BLOAVEZIOU DIWEZA

Siouaz ! ar gozni a deuas ha d'he heul ar c'hlenved ; an A. Abgrall a varvas e Kemper d'an 10 a viz mezveven 1926 ; Mari Anna a voe glac'haret o koll he breur bras ; d'an 18 a viz gouere warlerc'h e skriva d'in : « Ne ankounac'hain morse ho madelez, nak ar plijadur ho peus graet d'am breur epad gouliou Bleun Brug-Lesneven a zo bet evel m'en deus hel lavaret d'eo'h an diweza plijadur vras en deus bet war an douar : gouela a rae gant ar joa. »

D'an 21 a viz meurzh 1927, e skriva d'in c'hoaz : « N'oun mui mat da netra ; na c'hedit ket eta diganen skrid ebet evit Feiz ha Breiz, met setu aman eun dra hag a rafe marteze hoc'h affer... **Ar Gornandoned diweza !**... »

« Plijadur am eus o welet Feiz ha Breiz o kreski hag o kaeraat ; ha ne c'hellfec'h ket lakaat ennan Istor hor Breiz, breman ar bras eus an dud a oar petra base er Rhin met ne ouzont ket an distera tra eus an traou kaer a zo tremenet en hor bro garet ! »

D'an 19 a viz gwengolo 1929, ar breur bihan, an Tad Abgrall a varve e Xa-Doai, e bro-Annam ; o koll he daou vreur beleg, Mari Anna he devoa kollet he harpou gwella ; tri miz goude, d'an 8 a viz kerzu, e kimiade diouzin evelhen : « Na c'hedit mui netra diganen evit Feiz ha Breiz ; re goz oun breman ; d'ar re yaouank eo labourat d'o zro ; met me zonzj emañ ar brezoneg kaer o vont da vervel, evel an traou kaer all, siouaz ; ne glever mui komz neme galleg saout.

Kenavo, Aotrou Perrot, bennoz Doue

d'eo'h ha buhez hir da Feiz ha Breiz.

« Pa gleyod e vo maro M. A. Abgrall, lavarit eur bedennig eviti, ar Vreizadez

« Ho mignonez koz.

M. A. Abgrall »

Tri miz goude, d'ar 6 a viz meurzh 1930, ar c'hoar vras a varve d'he zro, en he fevar, ugent vloaz ha daou zervez goude e kased he c'horf da ziskuiza, e bez he zud, e-bered Lambol.

Gant skoazell an A. Perennes d'an 9 a viz here, er bloavez warlerc'h, Feiz ha Breiz a lakeas ober eun devez pedennou eviti hag he daou vreur beleg, e Lambol.

An A. Treussier, person Kastell-Paol a ganas ar servich bras hag an oferean-bred hag an A. arc'heskob a Webriant a reas meuleudi an tri Abgrall hag a ganas evito al Libera ; eus an iliz ez ejod d'ar vered da skuilha dour benniget war bez Mari Anna goloet a vleun-brug gant daouarn karan-tezus merc'hed bihan an A. Kervarker, eus a Gerzaoulas.

Goude lein, epad ar c'hoariadeg a voe graet gant c'hoarierien Scrignac ha Lambol, e lennis eur baourez eurus evit rei da c'houzout da Lamboliz ha d'ho amezeien tro-wardro pebez koll e oa bet maro ar yaouez koz ha didrouz a welent o vont hag o tont, en o zouez, ha ne oa anavezet betek neuze evit beza ar spered kaer ma oa nemet gant ar re a lenne Feiz ha Breiz.

X. — BREIZ DA VIRVIKEN !

An dud a dremen, met ar vro a bad keit ha ma venn he bugale, dre zoujans evit an Aotrou Doue, bale war roudou o zud koz. Hep feiz eur vro a c'hell padou, pe, da vihanan ober an neuz da badout eun nebeut bloavezioù, met ne vezer ket pell her gweller o koueza en he foull, pezell evel eur c'horf maro ; met hep brezoneg hor bro ne bado pennad ebet, na kals, na ket.

Skrivet eo bet pell a zo :

Ar brezoneg hag ar Feiz

A zo breur ha c'hoar e Breiz

hag anat eo ivez ar gwella harp he deus ar c'hoar eo ar breur ; taolomp evez eta warnan evit ma vleunio kaeroc'h kaera, eus an eil bloaz d'egile.

Kals a zo, siouaz, n'her gwelont ket c'hoaz, war o meno, da vihanan ; mat e kavont harpa ar Feiz, met ne welont ket perak e kollfed amzer oc'h harpa ar brezoneg ; berwelet int.

Ar gwirioneziou-se, Mari-Anna Abgrall o gwele splann ha setu perak e poanias kement ha ma reas da drei he c'henvroiz ouz ar brezoneg hag eo'h hadas hag eo'h costas evito gwiniz eus an dibab ha gwiniz hepken.

Ra deuy yaouankiz Breiz d'en em vagn gant ar bara gwenn ha glan-se he deus aozet evito ; ober a ray anezo sperejou breizat ha sperejou kristen, ar pez ma tleont beza.

Mari Anna Abgrall, evel August Brizeuk, ar barz blec melen, a varvas hanter fall-galonet o welet he c'henvroiz oc'h ober ruz evel ma raent war ar brezoneg ; kement e kare he gouenn m'he devoa mil aoun na deuje ar walenn a zismantr d'he skei. Keit ha ma vez buhez en eun den n'heller ket e varn ha keit ha ma vez buhez en eur yez n'heller ket lavaret, ken nebeut, emañ o vervel.

Ha neuze, en he marvailh war « ar Gornandoned diweza » e laka e genou hor Zalver ar c'homzou-man da zantez Anna, a oa glas'haret ivez o welet nak a dud a oa e Breiz hag a daole dispegnas war ar yez a gomzas gant Yvon Nicolajic : « Ehanit da ouela, Mamm goz ; yez kaer ho Vretoned ne vezo morse kollet ha kentoc'h eget gwelet Breiziz oc'h ankounac'haat o brezoneg me gasfe va aelez d'hen deski d'ar yugaligou en o c'havell ! »

Breman eta pa 'z eo sklirijennet he spered gant sklirijenn ar bed all e wel emañ Doue atao a-du ganeomp, rak lavaret a c'heller bepred ac'hanomp ar pez a lavare ar barz Taliesin eus hon tadou breman ez eus pevarzek kant vloaz :

O Doue a garont ;

O Yez a viron !

Ya ! en hor stourm pemdeziek evit hor yez, Doue hon harpo, met, kement hini en deus gwad breizat dindan e ivinou, a dle ivez ober ar pez a zo en e c'halloud evit komz, skriva, harpa ha skigna ar brezoneg ; n'eus ket a ziou ouenn tud e Breiz ; n'eus nemet unan hag an holl e ker kouls ha war ar maez a dle anaout yez ar vro a-raok deski yez all ebet ; mouez ar gwad her goulenn ; gant hor brezoneg e tistroimp diwar hor penn ar walenn a zismantr a sko ar pobliou fallakr a venn trec'hi gouenn ; eno eta emañ ar penn kenta ; eno emañ an dalc'h :

Hep brezoneg, n'eus Breiz ebet !

Y.-V. PERROT.

Scrignac, d'ar 14 a viz C'houevref 1942.

AN AMZER GOZ

*An Ankou digor e eskell
A glask an tu da skei warnomp
Man ar gizioù koz o vervel
Dihunomp, paotred, dihunomb !*

Y.-B. CALLOCH.

Va bugaligoù gwechall pa vezen o konta d'eo'h rimadelloù, diouz an noz e lavaren, en eur staga : Gwechall goz !

Meur a wach, marteze, ho peus bet c'hoant da c'houzout perak he devoa ho finfin kement a garantez evit an amzer goz, mat, a-raok ma z in diwar an douar-man, me a zo a vont d'hen lavaret d'eo'h.

Me a gar an amzer goz, rak en amzer-se e oa an dud kristenien start en o feiz, ha troet da blege, e pep tra da youl Doue.

Neuze, pep hini kerkent ha lammst eus e wele a lavare e bedennou, ne stage den gant e bred hep goulenñ outz an Aotrou Doue benniga e voued, diouz an noz, e veze lennet Buhez ar Zent ha graet ar pedennou, holl a-unan, e tal an cated.

Da zul, e veze unan pe zaou en oierenn genta, ar re all holl a veze en oierenn-bred hag er gousperou. An hini ne rae ket e bask a veze kemeret evit eun cailhon, eus ar vrasa hag ar vugale o deveze kement a aoun, raozan ha rag an diaoul.

D'ar c'houz-se e oa poaniosoc'h beva eget ne d'eo breman, met an holl a oute edo laqad Doue o para warno hag e vitan, eun deiz da zont, digollet mat eus o foantou, er baradoz.

En amzer goz, ar gerent a zegemere gant dudi, ar vugale a roe Doue d'ezo, gouzout a raent evit petra e oa fiziet ar vugale-se enno, evit ma fajerit anez kristenien vat ha, breman, siouaz ! pe tra welan, ne vezer ket e chal, o' gaout kalz a vugale hag an nebeudig a vez ne vezo sonjet nemet d'o gwiska kaer ha d'o mounouna, evelse, abred

o gweler o klask ober o mistri d'o zea ha d'o mamm, ar re-man, neuze, a zav keuz ganito, allaz ! pa vez re ziwezat !

Me a gar an amzer goz dre ma oa troet an dud neuze ouz ar brezoneg, ne veze ket gwelet c'hoaz eur penn kristen, er barrez, o kaout mez o komz yez e dud koz ha sellet e veze a-gom ouz ar re a glevet o tremen, dre an hent, en eur c'hallegat, kemeret e vezent evit tud hag e oa da ziouall oute ha ne fazied ket, an holl, neuze, a gare hor yez venniget, yez ar zent o deus graet hor bro, dre holl, war ar maeziou, ne glevet nemet brezoneg ha brezoneg c'houek, en tiez hag en ilizou, eur bloavez, da c'houel Nedelec, e oa bet kanet e galleg, e liz Lambaol, droug bras a oa bet, ennoun, traou evelse ne dieont ket beza graet.

An dud yaouank er parketer, ar vugale o tistrel d'ar ger, gant o loened, a veze klevet o kana, lied a-hed ar straejou doum hag ato, e brezoneg, na pe tra ta !

Al laboused o-unan a gane, e brezoneg, an alc'houeder o sevel war-du an nenv, a veze klevet o kana.

**Per, Per, digor d'in,
Biken mui ne bec'hin !**

Hag al laouenan, war e skourr, a lavare :

**Dir, dir, dir,
Pa ne dorr :
Torr ta, torr,
Te zo dir.**

Ha breman, gant ar yaouankiz, e klevet alies a-walc'h, galleg, saout, pe brezoneg beleq, evel ma lavare an teo-

dou fall, gwechall, soniou galleg, eur vez o c'hlevet, ankounac'haet a reont eo.

**Ar brezoneg hag ar Feiz
Breur ha c'hoar e Breiz !**

ha

**Gant ar brezoneg eo deut ar Feiz
Gant ar galleg ez ay a Vreiz !**

Livrit eta ganen, a greiz kalon, war lerc'h August Brizeuk, ar barz bleo melen :

**Me drouc'ho ma zeod em beg
Kent dizeski ar brezoneg**

Me gar an amzer goz, bugaligoù, evit ar gwiskomanchou a zouged gwechall, a oa ken dereat ha ker kaer ha ken dishenvel eus an eil kom bro d'egile, breman, e lec'hiennoù, ar merc'hed yaouank a vez o klask mont e tok, gwisket e vezont evel merc'hodennoù hag ar baotred, evel lakizien, eun dristidigez.

Pesez taolenn dudius ho piñe gwelet, bugaligoù, ma vijec'h bet o sellet war lez an hent bras a ya eus a Lesneven da Follgoad d'an 13 a viz gwengolo 1923, pa reas ar Bleun Brug eno goul ar pempvet kantved abaoe ma oa bet savet an iliz kaer a zo atao, en he sav, e tal feunteun Salaun ar Foll. Nak a dud gwisket gant alhad kaera pep kom a Vreiz, ho piñe gwelet, en deiz-se, o vont da bardona da lez an Itron Verrin ha na pegen distramtall eo dilhad giz Pariz e skoaz ar reze !

O ! bugaligoù ! me n'oun ket bet nemeur pell diouz va zi ha ne ouzon ket kalz a dra, plijet gant Doue ma savo eun den gouiziek bennak da lakaat e brezoneg istor, traou kaera Breiz-Izel, traou kaera an Arvor, traou kaera an Argoad, evit ma teuy ar yaouankizou da anout ha da garet, evel ma z eo dleet, bro ar zent, bro o zud koz :

**O ! Breiz-Izel, o kaera bro,
Koad en he c'hreiz, mor en he zro !**

Me gar an amzer goz, bugaligoù, rak neuze e oa kalz muioc'h a laouene digez etouez an dud eget ne z eus breman.

Da zul, goude ar gousperou, e weled ar wazed o c'hoari an horell, ar c'hil-

hou pe ar boulou hag ar merc'hed, o c'hoari kraon, en amzer-se ne veze ket a ezomm da redek pell diouz ar ger, evit kaout plijadur.

Pe deue an hanv, rak a levezeg a fuilhe er vro, ar pardonioù, pardon ar barrez ha pardonioù ar chapelioù hag er goanv, ar beilhadeoù : ar vamm c'neza hag an tad o lakaat ar yaouankiz eus e vugale, a c'hoarze gwalc'h e galon, da c'hoari marc'hig war benn e c'hlin hag epad an amzer-se, e veze cycloù pe gistin o pozat dindan al ludu, evit ar vugale.

En hanv, goude ar gousperou, ez aed da lusa pe da graon-kelvesa hag er baotred a blege ar skourrou d'o c'hoarezed pe d'o mignonezed.

Pa deue amzer ar c'histin, ez aed da gistina hag amañ e teu sonj d'in eus va breur bihan, ho tontor koz, a zo o prezeg ar feiz, e pell bro, pell, pell a zo. Eur pec'hed a reas ha n'en deus ket bet a geuz d'ezan biskoaz. Eur zulvez, goude ar gousperou, ez eas da laerez kistin, lampat a reas dreist mogerioù uhel koat Lezerazien, daoust ma klevet ar c'hil du oc'h harzal, evit deski beza dist-pont.

Breman, siouaz ! ez eus pec'hejou all, gwir bec'hejou ar reze, a ra ar yaouankiz a weler o redek an hentchoù, war o marc'hou-houarn, da zul, pell, pell, diouz o zud, da glask plijadurioù fall a laz o c'horf hag o ene !

Me a gar an amzer goz dre ma oa neuze eur bern gizioù, mat ha kaer, en hor bro, dilezet breman e vezint ankounac'haet prestik nemet skrivet e vefent ha mat e vije hen ober, evit ma devezo ar re a deuy war hon lerc'h andoudegez eus ar pez a oa evel pa lavarten tenzorioù o zud koz. Ma vije klasket piz ar gizioù kaer ha dudius-se a lakae Breiz da skedi etouez an holl broioù, e vije a dra zur gallet ober eullevr bras anezo. Setu amañ, da nebeuta, eur guchenn anezo.

Gwechall, pa z aed en eun ti bennak, e lec'h gallegat, evel meur a hini breman, e lavared ato : « Doue, r'ho pennigo ! » ha mestr an ti a deue gantan raktal : « Bennoz Doue d'eo'h ! » Pa vezed bet o welet unan klav bennak, o kimiada, dioutan, e veze lavaret : « Doue ra wellay d'eo'h ! »

Pa zone ar c'hloc'h da gemenn e ve-
zed o vont da gas e Zoue da unan klav,
mamm a goueze war he daoulin da bedi
evitan ha pa zone, ar c'hloc'h, kañv
d'an hini a veze o paevez tremen, e la-
vare eur bedennig, evit m'en em gavi
e ene e bro ar freskadurez, ar sklerijenni
hag ar peoc'h.

Pa zone kloc'h gorre-Doue an oferenn
e taouline da adori Doue o tisken war
an aoter.

Pedenn an Ael Gabriel a lavare a
vouez uhel, teir gwec'h bemdez, kerkent
ha ma kleve an taoliou kloc'h, er gêr
hag er maez eus ar gêr, ha zoken war
ar maro'hallec'hiou.

A-raok trouc'ha bara e rae sin ar
groaz gant ar gontell war an dorz hag
a-raok staga da ribotat e rae sin ar
groaz, war an dienn, gant baz ar ribod.

Gwechall, pa 'z aed d'ar park e raed
sin ar groaz, war an douar, gant ar ben-
veg e vezed o labourat gantañ ; eur
groazig wenn a veze graet, ivez, war an
douar e veze bet hadet lin ennan.

Ar c'hiz vat a oa gant mamm, da
bokat da leur an iliz, da zeiz ar bloaz
he badiziant.

Hag, en iliz, pa roed eur prof bennak
er plad d'ar gesterien, ar re-man, d'ho
trugarekaat, a lavare atao : « Doue
r'ho paeo ! »

Gant goueliou Nedeleg nak a levenes
a fuilha war ar maez ar vugale o klask
o c'halanna, pa gament :

Novel, novel, a galon vat.

Da dud an ti-mañ 'r bloavez mat !

Gwechall goz e oa stank ar re a rae
yun an nao steredenn, en dervez a-raok
gouel Nedeleg, hag an dra-ze a oa chom
hep tamm, n'eo ket hepken betek dek
pe unnek eur, diouz ar heur, evel ma
raer bremañ, met, betek ar pardaez,
ken a veze gallet konta nao steredenn,
en oabl.

Nak hen e tlee beza eun dra gaer da
noz Nedeleg, pa veze kaset ar vugali-
goz da gousket, gwelet an tad, ar
vamm, ar vugale vrasa hag ar zervi-
cherien o vont er maez da zellet ouz ar
stered o sevel en oabl, an eil goude
eben, hag o tont, dal m'o deveze gallet
konta nao, d'ar red, d'an ti, da gemeret
o fred, laouen da veza gallet diskouez,
en doare-ze, o anaoudegez vat d'ar Ma-

big Doue a oa ganet evito da genvel
an nozvez vras-se.

Breman ez eus hanter kant vloaz e oa
c'hoaz, er vro-man, meur a hini hag a
rae yun an nao steredenn ; me am eus
anaozaet eur gwaz hag en devoa graet
ar yun-se, kouls lavaret edoug e vuhez
ha diou vaouez hag o devoa her gruet
ivez estreget eur wech.

Ar mil Me ho salud, Mari, a veze la-
varet da noz Yun Nedeleg, a-raok mont
d'ar Pelgent : an dra-ze a ra ugent cha-
peled. E pep kêr, eun toullad merc'hed
ha gwazed zoken a en em zastume er
hevelep ti da lavaret ar mil Me ho sa-
lud, Mari. N'eus ket kalz a vloaveziou, e
Lambaol, du-man, en eur chapel a zo
e kichen an iliz, e veze lavaret c'hoaz
ar mil Me ho salud, Mari : eur c'hiz
vat ha koant e oa hounnez ivez.

Breman, siouaz, n'eo ket o lavaret mil
gwech ar Me ho salud, Mari, en enor
da Vamm ar Mabig Jezuz, eo e tremen
an dud o amzer da c'hedal ar Pelgent :

O ! gizioù koz, gizioù santel.

Nac'het oc'h gant tud Breiz-Izel,

Hag en o lec'h d'eoc'h me a wel

Gizioù, siouaz, kalz dishenvel.

Gant Sul Bleuniou, nak a bres a veze,
pa zistroed d'ar gêr eus an oferenn-
bred, da lakaat eun tamm eus ar bod
beuz benniget, en ti, ouz pep gwele, er
c'hrevier ha zoken er parkeier.

D'ar Yaou-Gamblit ne veze ket an-
kounac'haet oa da genver an dervez-se
eo en devoa Har Zalver gwalc'het e
dreid d'e ziskibien, a-raok sevel Sakra-
mant an Aoter, meulet ra vezo, hag an
holl a walc'he o zreid a-raok mont d'o
gwele.

Gant Gouel Yann, gouel Nedeleg an
hanv, nak a blijadur epad an tantad,
pa bigne ar vugale, war ar c'hae, da
werza al ludu e veze kaset ar priz ane-
zan d'an iliz, d'ar zul warlerc'h.

Ha goude an eost, nak a vall a veze
da welet ar veleien, ar ganerien hag
ar gurved oc'h ober tro ar barrez.

Pa zigoueze gant an Ankou dont da
ober e dro, edo ar c'hiz da steki an ar-
ched ouz ar c'hroaziou a gaved war
an hent, evel ar merk diweza a zoujans
d'ar groaz, eus perz an hini e vezed o
tougen e gorf d'ar vered. E pep ker-
denn a dreuzed, e kaved unan da gin-
nig dour benniget da deurel war ar
c'horf.

Nak a bedennou hir ha c'houek a

veze lavaret da noz an Anaon ha nak
a bres a veze da vont da welet ar ste-
red o lugerni en oabl ; ken alies a ste-
redenn a weled, en noz-se, eme an Tad
Maner, ken alies a ene a bigne d'ar ba-
radoz ; hag ar c'hleier a jome da zeni
kañv, pell hag hir en noz.

Gwelit neuze, nak a c'hizioù kaer o
devoa hon tud koz hag a 'z ay holl
d'an traon, hep dale, ma ne garomp
diouall.

Va bugaligoù, me a gar an amzer
goz, met, me 'm eus fizians en amzer
da zont ha va brasa plijadur em c'hoz-
ni eo gwelet o sevel war leton glas hor
Breiz bleuniou an nevez amzer.

Goude an nevez-amzer e teu an hanv ;
dre bedennou hon tud koz a zo er ba-
radoz, dre ho pedennou, bugale, peden-
nou ar vugaligoù hag a zo glan o ene,

ha dre labour tud gouiziek ha kalonek
an Aotrou Doue a lakay adarre da vir-
vi e kalon ar Vretoned an diou garantez
o deus graet ho pro ker kaer hag a zo
o anioù e penn al levria-mañ a welli
o tont d'in, bep miz, hag a dilefe beza
lennet e pep ti : Feiz ha Breiz.

Ya ! Doue a deuy da gaout truez ouz-
zomp ha va brasa plijadur em c'hozn
a vezo :

Gwelet an holl vugaligoù,

Koant evel aelez an nenvou ;

Yaouankiz fur ha tud a feiz

Hag ar re goz, evel sent Breiz !

Gwelet va c'henvroiz adkavet gant
spered o gouenn ha Breiz nevez, kel lir-
zin ha tra, o sevel war barlenn Breiz
koz.

M. A. ABGRALL

AR PEZ A LAVARED HANTER KANT VLOAZ A ZO

Paotred Breiz-Uhel,

Ni zo deuet davedoc'h eus goueled Breiz koz, eus bro ar c'hoajou, ar me-
nezioù hag ar mor doue klemmus. Ar wazed a wellit o tougen ar chupenn
mañ o deus c'hoaz bleo war o fenn ha buhez en o gwazied.

Tiercelin en deus graet eun dra vras ; bodet en deus en dro d'ezan ke-
ment hini en deus gwelet, en e hunvre, banniel Breiz o ficha, en avel, kement
hini a venn derc'hel sounn he zroad ha va c'halon d'in me a drid en c'hreiz,
pa welan nak a Vretoned a zo c'hoaz oc'h ober ged en-dro d'ar Vro Goz. Ar-
bat eo lavaret e vefemp maro. Bretoned a zav estreget er baradoz hag eun am-
zer a deuy hag e vezo graet hol lavarou ouzomp evel gwechall. En amzer-se,
c'houi, paotred Breiz-Uhel, a entento, hep mar ebet, ar yez e komz enni ouzoc'h,
breman, eur C'hemevad hag eus an eil penn d'egile da Vreiz, kalon, yez, gwis-
kamant, pep tra a vezo breizat !

Anatol ar BRAZ.

(Prezegenn graet, e brezoneg, gant A. ar Braz, epad koan an Erminig, e
Roazon, d'ar 4 a viz ebrel 1891.)

An A. PEYRON

Paul Theophil Malo Peyron a deuas er bed e Kemperle d'ar 27 a viz meurzh 1842 ; c'hantaat a eure mont da veleg ha goude beza bet eur pennad e kloerdi Kemper, e peurl'heas e studi e Rom, el lec'h ma voe beleget er bloaz 1866.

An A. Serjent, eskob Kemper, her c'hemerac raktal da zekretour ; pevar eskob all a dremenac warlerc'h an A. Serjent hag an A. Peyron a jomas c'haoc en e garg ; anvet chalon eus iliz veur sant Kaourintin, er bloaz 1893, e roas e zilez er bloaz 1911, evit kaout muioc'h a amzer da bleustri war an Istor.

Eun den dilorc'h, mat, laouen atao her distag a-erenn diouz madou an douar, oa an A. Peyron ; mervel a eure, en eskopti, d'an 2 a viz du 1920.

Beza en devoa eun dourn aour ha gallet en divije beza eur soner, eun treser, eur c'hizeller hag eul liver dreist, met ne vennas beza nemet eun istorier ; e blijadiur oa anaoût amzer goz hor bro ha beva gant tud an amzer wechall : « Va mignonned, emezan, eo tud an XI vot kanved ! » Epad pevar bloaz hag hanter kant e skuizas e zaoulagad war baperiou koz an eskopti evit diframma diwarno, tamm ha tamm, sklaerijenn war istor ar c'hantvejou tremehet.

Bez e voe unan eus ar re a roas an dourn gant ar re genta da adsevel « La Société Archéologique du Finistère. »

Er bloaz 1901, pa voe savet gant ali hag harp an A. n Eskob Dubillard, ar « Bulletin de la Commission diocésaine d'architecture et d'archéologie » an A. Peyron hag an A. Abgrall eo her renas hag heñ leunas gant frouez o studi ; ar c'hannad-se a varvas, er bloaz 1920, gant e rener, met adveva a eure, er bloaz-vez warlerc'h dindan an hano nevez a « Bulletin diocésain d'Histoire et d'Archéologie », ha c'hoant ebet ken n'en deus da vevel.

Evit merka kantved bloaz an A. Peyron, ec'h embanno, er bloaz-man, eun daolenn eus an hol labouriou moulet ennan etre 1901 ha 1940. (1)

Leun a vannou sklaerijenn war amzer dremenet hor bro a zo kuzet dindan ar bernioù papperou koz en deus dastumet

ha renket an A. Peyron, en eskopti, epad hanter kant vloaz.

Embann en deus graet *Documents pour servir à l'histoire du Clergé pendant la Révolution. Eglises et chapelles du diocèse de Quimper, Chouannerie* hag eun toullad studiadennoù war eleiz a barrezioù eus eskopti Kemper ha Leon.

Den ebet ne labouras muioc'h eget an A. Peyron evit rei da anaoût d'an dud a-vreman amzer goz. Breiz-Izel ha setu parak e tle kement breizad a gar e vro beza leun a anaoudegez vat evitan ; kals re a baperou koz a zo bet devet pe lezet da vont da goll ; ra deuy e skouer d'han lakaat da zastum piz ha kempenn, evit ar re a deuy war hon Ierc'h, kement tamm skrid ha kement levr a c'hell o sikour da anaoût gwelloc'h an amzer dremenet.

Y. V. P.

DASTUMOMP AR BRUZUN

Gerioù dastumet e parrez Plouarzel :

- Ma vefe eur fazi bennak en dastumaden-nig-man, e pedomp al Jennerien d'hen rei da anaout.
126. — **ANCHAL** (ano gwan) = risklus. Anchal eo ada d'ar poent man. — anchal eo an amzer.
127. — **AOZEDET** = bleud aozedet : bleud pouloudennet dre gozni.
128. — **ARIEZ** (gg.) = distaget ar-yez : bo-azamant ; manie e galleg ; an ariez-se en deus.
129. — **ASTELL** = an anter-boezellad : 75 lur pe war-dro.
130. — **AZVI** = gwenvi, deliou azvet.
131. — **BACHAD !** = a lavarar pa vezer o vont da ober eun dra bennak : bac'had d'an dorz ! bac'had d'al labour !
132. — **BAOZIADENN** (gg.) = ober bacziadenn : strewi traou er vaoz, pe war leurenn an ti.
133. — **BELBETAT** = bricoler e galleg.
- **TER**
- **TEREZ**
134. — **BREAT** = labourat gant ar vrac, hag ivez : strani.
135. — **BRAMMSACHAT** = kaout bec'h gant eun tamm-labour.
136. — **BUD ! BUD !** = da c'hervel ar yer.
137. — **BUZUBUL** (ano-gwan) = mont e buzubul : koll ar skiant vat.
138. — **BUENN** (pe **MUENN**) (gg.) eur ouenn loened damheñvel ouz al logod.
139. — **KARNACH** (ano-gwan) = rabou-gri e galleg (evit ar plant) ; malingre (evit al loened).
140. — **KISTINENN** (gg.) = eur goc'henn dano a sav war ar c'hafe pe al laez pa zeu da zistana. (Ger anavezet mat, nemet n'her c'haver ket er geriadurioù).
141. — **KLIMISIA, ...ER, ...EREZ** = ober sklisennoù gant ar c'hoad.
142. — **KLONDRE** (g) = sous-plat e galleg.
143. — **KOARENNI** = dont da galedi evel koar.
- KOARENN** : koarennet eo al lipig.
144. — **KRIBELL-TOUSOG** = kabell-touseg.
145. — **KRUI** = dont da starda, da viha-naat ; a vez lavaret eus ar c'hoad, al ler, morse eus an danvez-dilhad.
146. — **KWETIZ** (g) = coton e galleg.
147. — **DICHOUTAL** = diarbenn : dichoutal ar yer.
148. — **DINAVET** gant ar sec'hed = kaout sec'hed bras.
149. — **DISKILHA** = dishilha.
150. — **DISLOSA** = diglosa.
151. — **DISTEKI** = difoupa. **DISTOKER-NEIZIOU** = difouper-neizioù.
152. — **DOAREET-MAT** = an a'arzer zo doareet-mat.
153. — **DOCH ! DOCH** = da c'hervel ar moc'h.
154. — **DOUR** = mont ar penn e dour : koll ar penn.
155. — **DRAOGI** = draogi labour a zo labourat a-zevri.
156. — **DRESER-EREZ** = rebuteur-euse, e galleg. Besa **DISTRESET, DISTRES** : kaout ezomm eus an dreser.
157. — **FOCHA** = mont e kounnar.
158. — **FRIANTELLAT** = distaga lamrou diwan-benn al loened). **FRIANTIZ** = friantiz a zo ennañ : friantellat a ra.
159. — **FRU** (g) = fru an east : ar mare ma vezer a-zevri gant an east.
160. — **GARLOTAT** = klask ar meuzioù mat ; **GARLOTER** = gourmet e galleg ; **GARLOTEREZ** = traou mat da zebri : friandises e galleg.
161. — **GEOT-RUBAN, GEOT-PARIZ** = gectennoù n'anavezan ke o ano e galleg.
162. — **GLEUR, GLEURENN** = **SKLEURENN**.
163. — **GORENN** (gg.) = gorenn-heol : mare m'en eus ziskouez an heol pa vez golc'et an amzer.
164. — **GREKENN** = cafetière e galleg.
165. — **GRINGAILH** (g) = mein, vihan, gravillon e galleg.
166. — **GROUNN** (gg) = benveg da zastum an ed war al leur, evit o bernia.
167. — **GRUJET** = beza grujet : kaout riu. **GRUJ** = ar c'hruj a zo krog ennañ : grujet eo.
168. — **GWALENN-GEB** = riblenn e pennoù an doenn.
169. — **GWATALA** = estropier e galleg.
170. — **HARPOUN** = heskenn da drouc'ha gwez.
171. — **HORDA** = ober hordennoù.
172. — **CHAMPAL-PIGELLAT** = evel : friantellat.
173. — **CHAOCH** = souche e galleg.
174. — **CHARTELL** = kig-gar ar pemoc'h.
175. — **LAOUANGENN** (gg.) = den ment-tet-uhel (escogriffe e galleg).
176. — **LAGAN** = blaz fall gant ar boued : an tamm kig-se a zo saour al lagan gantan.
177. — **LANGEDE** (g) = pioche e galleg.
178. — **LOBITARN** (g) = cabane e galleg.
179. — **MALAFANTI** = forana.
180. — **MAONV, MAONVED** (g) = insecte e galleg.
181. — **MARBRENNET** = eun tamm dilhad marbrennet : pikou du warnañ.
182. — **MANOUZENN-ENNET** (gg) = druzoni war an dilhad.
183. — **NIJEREZ-KOLO** = ar lodenn eus

(1) Evit kaout *Bulletin Diocésain 1942, kas 25 lur d'e rener, da Voulerc'h Bro-Gerne, 7, rue des Gentilshommes, Quimper, C. C 131-57 Nantes.*

KELEIER AR MIZ

An tiegez, maen-diazez ar vro

En e lizer korreiz diweza an A. Eskob Duparc a skriv :

Er bloaveziou diweza, kals re a dud o deus graet gwall implij eus o c'homzou pe o skridou da labourat a eneb an tiegez. Lavaret a raent e oa eun dra fall an tiegez reizet ovel ma oa ; e oa gwir da derra-hammou ar briedelez evel ma karet ; o devoa gwir ar pridjou da vont pa garent, pep hini diouz e du d'ober falla m'o divije c'hoant ; goap a raet eus ar merc'hed, leal d'o fried ha troet da zelc'her urz vat en o zi ; embann a raed e oa ret lezel kabestr gant pep karantez, gant pep tech fall a zo en den.

Youc'hal harz al laer a dileer war an dorfetourien-se, skrivagnerien, prezegeerien pe re all, hag o deus kontammet kement a sperejou, breinet kement a galc'hoù dinerz kollet ha dismantret kement a diegeziou.

Ra zavo en o zav, ya kement hini a oar komz pe skriva, da ziskulia ar risklou a vez stegnet d'ar re a zo glan o c'halon, da gempenn an dismantrou berniet en eneb. Ha ra vezo drezo adsavet, enoret ha skignet adarre etouez an dud ar vertuziou bras a ra nerz ar pried, mirit ar vamm hag enor an tiegez.

Lizer eur Breizat divroet

Bourdell, 19 a viz meurzh 1942

Aotrou ker,

Skrivañ a ran d'eo'h da c'houlenn al leoriou man :

Presta a ran Feiz ha Breiz d'eur mignon d'in a zo o studia evit bezañ doktor ; ganet eo bet e Bourdell hag en deus desket brezoneg e-unan ha bremañ e c'hell skriva ha lenn brezoneg kenkoulz ha me.

Me am eus desket brezoneg pa oan bihan gant va mamm goz e Pl... e Bro-C'houselo, eur vaouez ha ne ouie ger galleg ebet, ha brao eo bet d'in, rak a hent alle oa difennet ouzin lavaret eur ger e brezoneg.

Da zek vloaz e kuitais va Breiz ha chomet re hir hep klevet ger brezoneg ebet e oan deuet d'hen ankoumac'haat. Biskoaz, koulskoude, n'em eus karet kals ar galleg ; desket em oa ar zaoneg, eur yez hag a gavé d'in a oa henvelidigez etrezi hag ar brezoneg hag her skrivañ a ran reisoc'h eget ar galleg ha reisoc'h zoken eget ar brezoneg.

Spil am eus e teun da veza barrek a-walc'h war ar brezoneg evit trei leoriou saonek am eus e brezoneg.

Pevar bloaz a zo e skriven da Rener « Les Côtes-du-Nord » evit goulenñ digantan embann pennadoù brezoneg, war e gazetenn, ar

Ar maro hag ar beo

Erbedi a reomp ouz hol lennerien ar c'heit kalonek, a oa komanantet da Feiz ha Breiz

Koulskoude, etouez al louzeier, ar ger diweza a die beza d'ar relijion. Ar Spered Santel e-unan a zo bet falvezet gantan hel lavaret d'eomp : an aner eo e klasko an dud sevel ti, ma ne deu ket Doue war o sikour.

Eur skrivagner brudet eus hon amzer, Henry Bordeaux, a gont an dra gaer-man, en unan eus e levriou.

An traou a dremen en Iwerzon, en amzer ma raed eno brezel d'ar relijion ; an ilizoù a oa diskaret pe zerret ; ar veleien a oa o veza dindan guz hag a lavare an oferenn, el lec'h ma c'hellent, gwech er maez, gwech en eur c'harr-di bennak. Eun devez goany, edod o lavaret an oferenn en eul lojant izel, dirapar, frailhet ar mogerioù anezan. Dindan bec'h eur gwiskad erc'h, ar voger a gouezas. An dud neuze a en em skoazias an eil ouz egile da harpa peulioù an doenn betek ma vije echu an oferenn : « Moger veo, eme ar skrivagner, peulioù beo, da zougen an iliz-se betek diwez ar Bedent vras ! »

Eur gentel gaer a c'heller da denna eus an istor-se hag a ya da gloka mat gant ar pezh emamp o paouez diskleria d'eo'h !

pez a reas dioc'htu ; da genta n'hellen lenn nemet eur ger bennak, met gant an amzer, eun aet war wellaat, ha dre ar stumm-se eo ez oun deuet a-benn da lenn brezoneg ; goude ar brezel em eus gwelet eun embann evit Feiz ha Breiz war eur gazetenn hag em eus skrivet raktal d'her gazenn.

Gant an arnodennou am eus da dremen n'em eus ket kals a amzer da studiañ ar brezoneg ; spi am eus, koulskoude, n'em eus ket graet re a fazioù o skriva al lizer-man.

Setu aman d'apu c'her klevet gant va mamm goz ha n'em eus ket o c'havet e geriadur R. Hemon :

POUPON, lavaret evit eur bugel yaouank ; da skouer : Poupon en deus graet-se.

PISMINTIA : koll eun dra bennak hep hen debri ; da skouer : pismintia a t eus graet da vara.

Ganeoc'h evit Breiz hag ar brezoneg.
F. R.

E Leon **PISMINTIA** a vez distaget **PISMINGA**.

Na pebez skouer vat a ro an den yaouank-man da etez eus e genvroiz chomet e Breiz ha ne ouezont na skrivañ, na lenn yez o Bro.

hag hon eus gwelet a-wechou e gouelioù ar **Bleun-Brug**, an A. Mac Giolla Bride, maro

an dournerez hag a hej ar c'holo da vont er-maez.

184. — **NOGIG** = eun den hag a ra brichinerez.

185. — **PALATRE** = ar maen a-dreuz war an dorioù hag ar prenester. Hini ar fimal a vez graet : **MANTELL** anezan.

186. — **PARAMANCHI** = an traou pa ne vezont ket gorroet a chom da baramanchi, da lavarout eo da ober paramant (ger galleg).

187. — **PLOGORENN** = ploborenn.

188. — **POUR** = sul an had pour : sul ar C'hwastimodo.

189. — **REDERE** = **MONE-DONE**.

190. — **RIGOUGNAT** = rigougnat ar c'hadonoù ; o lakaat da ruza ouz an douar gant trouz.

191. — **RINSER** = benveg da gempenn ar c'hreier.

192. — **ROUMIGELL** = stern da dret an nigann an-dro d'ezan da secha.

193. — **SABRI** = choatri.

194. — **SKLAOGENNAT, ENNOG, ENNER, ENNEREZ** : glabousat.

195. — **SKOULTRAD-GLAO** = barrad-glaoc'h.

196. — **SEZENNET** = bara sezennet : graet gant bleud fall, hag a zo ennañ riblenadou toaz kaledet, diamboaz.

197. — **SOUCHA** = chom a-sav gant al labour, ober kein hir.

198. — **STAONIATA** = chaokat gant ar staon.

199. — **STIGENN** = glaourenn.

200. — **STONN** = penn-stonn : penn-kalet, epered pout.

201. — **STRAMMUS** = e galleg : encombrant, massif.

202. — **STROLLENN** (gg) = kordenn-golo hag a ya hed-a-hed ar bern kolo hag a zalch an « amarrou » da virout outo da vont an avel.

203. — **STROUGNAD** = boc'had.

204. — **STAVAD** (g) = boc'had.

205. — **TARVADENN** (gg) = ober taryadennou : labourat gant an holl nerz hag a-bennadou.

MAB-ARZEL

1911 ha d'an eil labourlou nevez war an destenn-se gant Kerlann ha Bourlignoux ha tud yaouank all. Trugarez evit ar skoazell am bo diganeoc'h ivez !

Gant va gourc'hemennou doufusa,

KERVERZIOU

Gwella-se ma teu galvadenn an A. Kerverziou da rei tro da unan bennak eus hol lennerien da ober eun dastumadenn gaer a c'herioù implijet gant an Arvoriz diwarbenn traou ar mor ha benviachoù ha micherioù an dud a vor.

« s'impatenter, se fâcher » (?) être d'une humeur difficile. (?)

116. — **KUZUNA**, Evit kuzum (?)

117. — **LANGON**, Lankon-didalvez, e Treger.

122. — **RILHET**, Evit « niellet » (?)

123. — **ROUDOULHA**, Ruduilha e Kerne.

125. — **TARLASKER**, « gneux »

BEG CHOUEIRO, GENOU LOUZ a vez lavaret e Treger. E kembraeg ez eus eun dra bennak evel-se ivez.

FUSTA « battre » e Treger.

GOUDE « malgré » anavezet mat e Treger.

KALAGOAN « mue des poudes » klevet om eus ze. Spilhenn alc'houez e Treger. Straja « pousser » eus struj « pousse » T. C.

Kendalc'hit gant al labour-se a vo talvoudus d'ar yez. Degasit d'in mar plich, niverennou koz F. ha B. 1927-1928 ; warno « pajennadou Breuriez-Veur ar brezoneg ; Talvoudus kenan e vefent d'in. Setu aman va frot d'ar brezoneg.

D'eo'h a greiz kalon.

F. VALLEE

(Communauté St-Laurent Rennes)

Raouon, d'an 12 a viz c'houevrer, 1942

Aotrou ker,

Eun dra am dije da c'houlenn diganeoc'h : e-touez an holl gerioù ha troioù-lavar brezoneg hoc'h eus dastumet, ez eus sur a-walc'h traou diwarbenn brezoneg an dud a vor : ha ne c'hellfec'h ket fi-zhout ar paperou-se ennon ? emañ o ren eun enklask war an dachenn-se, ha n'eo ket bet pleustret kalz betek-hen. Dastumet em eus da genta, ar pezh a oa er geriadurioù, re Vallec hag Ernault, hini Breizal diwarbenn ar micherioù ha labour Loelz ar Floch koz (Doue re bardono !) het loreet e Gorseñd

Eul lizer digant an Aotrou VALLEE

Saint-Laurent 17 Meurzh 1942
par Rennes

Mignon ker,

Bet em eus Feiz-ha-Breiz. Gwaz a-ze, gant stad fall va dactulagad n'oun ket evit he lenn. Nemed ar pennad « Dastumomp ar bruzun », moulet ha ma z'eo e lizerennou tevoc'h. Setu eun nebeut evezadennou.

101. — **ALVAON**, Klevet em eus ar ger-se e Kerne, da lavaret « un ahuri, ahurissement »

102. — **AMBUZULH**, casse (par l'âge), eus puzuilha « casser », Ernault Geriadurig, p. 151.

105. — **BEULZI**, Eur fazi eo evit « Feulsi », eus feuls « emporté, violent », voir Ernault Geriadurig, p. 151.

106. — **CERCH**, Fazi, evit cerch. Sellet Ernault, p. 538.

109. — **DICHOI**, Marvat tennet eus an doare-lavar « eun den n'eo ket go e doaz (eur sod) ».

115. — **KRUGI**, Klevet em eus ar ger-se evit

LEVRIOU « FEIZ HA BREIZ »

LEVRIOU MAT HA MARCHAD MAT ha plijadurus da lenn,

graet diouz doare lakat er pakadou a gaser d'ar brizonidi,
a zo en harlu.

Mat eo kas peadra da vaga korfou hor prizonidi, dereat
eo ivez kas d'ezo peadra da vaga o speredou, peadra da
lenn, peadra da gana.

I. — LEVRIOU BREZONEK

CHRISTO, savet gant an A. Guillou, skeudennet gant Rene Roy, kaera levr brez-
nek an XIX vet kantved 20 real.
MIZ MARI, kurunen nevez d'an Werc'hez,
savet gant an A. Breton 20 real.
GENOVEFA A VRABAN, savet gant
Glâoda ar Prat ha skeudennet gant an dim.
O. de Villers 20 real.
BUHEZ MIKAEL AN NOBLETZ, savet
gant an A. Uguen 20 real.
KENTELIOU WAR AL LABOUR-
DOUAR, gant an A. Becot 20 real.
TELENN ARVOR, savet gant August
Brizeux 20 real.
VIKTORIA KONAN A ZANT LUK, gant
an A. Uguen 1 skod.
LIZER AN HINI MARO, gant Jakez
Riou 1 skod.
IWERZON gwelet gant eur Vretonez 8 real.
ENVORIOU EUR GAKOUZET, gant V.
Seité 8 real.
PREZEGENN AN A. BURLEON, e Bleun-
Brug Keranna 8 real.
PREZEGENN AN A. TREHIOU, e Bleun-
Brug Plougastell 8 real.

II. — PEZIOU C'HOARI

NICOLAZIK, Bayon-Perrot 8 real.
SALAUN AR FOLL, Bayon-
Perrot 4 real.
DIZRO AN DIANKET, Bayon-
Perrot 4 real.
AR GORNANDONED, Bayon-
Perrot 4 real.
EUN ABARDAEZ E KERVARZIN, Co-
roller-Perrot 4 real.
WAR ROUDOU HON TADOU, Damo
Perrot 8 real.
YANN LANDEVENNEC, Cornou-
Perrot 8 real.
DRAGON SANT PAOL, Y.-V. Per-
rot 4 real.
PARDON BARABEAS, Y.-V. Per-
rot 4 real.
AN A. KERLABAN, Y.-V. Per-
rot 4 real.
AN DIVROAD, diwar ar c'hemraeg, gant
Y.-V. Perrot 8 real.
AR VAMM, diwar ar c'hemraeg, gant
Y.-V. Perrot 8 real.
BILEZ HAG E VESTR, gant E. ar
Moal 1 skod.

AR CHIMINAOU, gant ar Moal, 8 real.
AN HINI GOZ O VONT DA DENNA HE
FOITRED, gant E. ar Moal 8 real.
YANN POTR AR GER, unan-gomz, gant
E. ar Moal. War baperennou distag, ar
c'hant 20 real.
SANTEZ TRIFINA, gant ar chaoni
Joanno 8 real.
HOLLVELEN, gant Hollsent ar Gar-
rec 1 skod.
AN AOTROU KERIOUAS, gant Lan ar
Goff 8 real.

III. — LEVRIOU GALLEK

ESSAI SUR LA QUESTION BRETONNE
par Yves Le Moal 2,50
NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE.
L'EGLISE ET LES SURVIVANCES NA-
TIONALES, par Mgr. Paquet 2,50
LE BLEUN-BRUG ET L'EGLISE, 1re.
TRO-BREIZ, PELERINAGES DES SEPT
SAINTS DE BRETAGNE, avec illustrations
et une carte hors-texte, par M. le chanoine
Le Roy 2,50
LE PERE J.-F. ABGRALL, DES MIS-
SIONS ETRANGERES, par M. le chanoine
Pérennes 12 fr.
LES PSAUMES, TRADUITS ET COM-
MENTES par M. le chanoine Pérennes 15 fr.

IV. — PEADRA DA GANA

KANAOUENNOU BLEUN-BRUG 1920,
1922, 1923, 1925, 1930, 1932, pep levr, 10 lur.
SONIOU FEIZ HA BREIZ, ar pez 10 lur.
SONIOU BUGALE, ar pez 8 real.
Kanaouennou war baperennou distag :
KANTIK SANTEZ ANNA WENED ar
c'hant 20 real.
GWIR VRETONED, gant an A. Cong
ar c'hant 20 real.
GWERZ KER-YS, gant Olier Souet^r ha
J.-P. ar Skour, ar c'hant 20 real.
SONIT BOMBARD, SONIT BINIOU,
gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar
ar c'hant 20 real.
KAN-BALE AR BOTRED YAOUANK,
gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar
c'hant 20 real.
Al levriou-se a vezo kaset, dre ar post,
d'ar re o goulenn, ouz ar prizioù merket
uheloc'h ; skriva evit o c'haout da Rener
« Feiz ha Breiz », Serignac, Finistère, C.
G. 21.802, Rennes.

Kreski ar prizioù-se eus ar mizou kas a anavezoc'h diouz an timbrou lakat, er post,
war ho pakadenn.

e Compiègn, e miz c'houevrer diweza.

Doue r'e bardono !

Erbedi a raer ouzoc'h an Itron Abguil-
lerm, mamm an A. Abguillerm, person Re-
kourans, maro e Plougerne da Wener ar
Groaz d'an oad a 88 vloaz ha beziet eno da
Zul Fask.

Doue r'he fardono.

Digouezet eo ganeomp ivez ar c'helou
laouen-mañ :

Da eo gant Fransou AR STUM ha Rozenn
JAFRENNOU e bried, kas kélou, d'an Abad

LEORIOU NEVEZ

Toniou Biniou aozet gant Kay.

Eul levrig eo henmañ, savet gant Kenveur-
riez ar Viniouerien, e kaver ennan 46 ton
da c'hoari war ar biniou ; beza e vezo evel
a lavar e azerien « eun ere etre sonerien
Breiz, hag eur blieniadur d'an deskidi. »

Al levr nevez en deus eur rak-skrid savet

Ar Gwaregata, C'hoari ar saez.

An A. Vallée a zo'o paouez sevel eul levrig-
dourn a ginnig da yaouankizou Breiz war
AR GWAREGATA, C'HOARI AR SAEZ.

Setu aze eur c'hoari koz hag a oa anavezet
gwechall e Breiz, rak tud a zo c'hoaz anvet
gwaregerien ar pez a ziskouez e oa barrek
o zud koz war ar c'hoari-se ; mat e vije trei

Prezit er miz-mañ : Miz Mari an Aotrou Breton,
Kurunenn nevez ar Werc'hez.

Aotroued Beleien skignit al leor-se e touez
ho parresioniz ; ken alies a brezegenn gaer,
a zo ennan hag a zervez a zo er miz.

Evit 10 lur e vezo kaset d'eoc'h dre ar

PERROT, Rener Feiz ha Breiz, person Skrig-
nag, parrez hendadou ar Jaffrennaoued, a
c'hanedigez o mab MIKAEL-GWELTAS.

E Keraés, an 28 a c'houevrer 1942.

An A. Yann Bricler a gemenn d'eomp eo
bet ganet d'ezan e Kemper, d'ar 25 a viz
meurz, eur verc'h a zo bet anvet Gwenola
Merion Janig ; ar vamm a zo yach ma
koulz hag ar bugel.

Buhez hir gant bennoz Doue d'an daou
vreizad bihan-se ha levezet d'o zud.

gant ar sonaozer anavezet mat gant ar re
a vez e gouelioù ar Bleun-Brug : Georges
Arnoux.

Evit e gaout kas 12 lur d'an A. Marcel
Audic, 59, Rue Boissière - Paris XVI.
C. G. P. 2969-93. Paris.

yaouankizou-hor patronachou warnan rak
eun diskuiz eo evit ar spered hag evit ar
c'horf, o deus ezomm, evit ma labourint
gwelloc'h, goudeze, da veza distegnet, eur
wech an amzer, evel ar wareg : ugent real
eo al levrig ; her goulenn ouz Les Presses
Bretonnes, Saint-Brieuc.

post ; eun diskenn a vezo graet zoken war
ar priz-se da gement hini a c'houlenno
dioc'htu dek leor da nebeuta !

Bennoz Doue war an daouarn a oar harpa.

Harpit « FEIZ HA BREIZ » gant GWENNEG AR BREZONEK

An A. Lescine, Paris 5 lur
An A. Guaba, Pleyben 10 lur
An Dimezell M. a Gervenguy, Sibiril, 20 lur
An A. Praud Le Clerc de la Monnerie, le
Mans 5 lur
An A. Riou, Montainville 25 lur
An A. Bachellety, Versailles 5 lur
An D. Yv. ar Bot, Granchamp-les-Fon-
taines 25 lur
An Itron Gen. a Sant Per, Sant Brieg 200 lur
An A. Guégan, Loguivy-Plougras 5 lur

An A. Gall, Plouédern 10 lur
An A. Croguennec, Treglonou 5 lur
An A. Guelléc, Eussa 25 lur
An A. Abguillerm, Rekourans Brest 5 lur
An Itron Guizioù, Skrignag 20 lur
An A. Bleunven, Guitalleme 50 lur
An A. Vallée, Roazon 100 lur
An A. Deniel, Brélès 20 lur
An A. Civen, Landerne 75 lur

FEIZ HA BREIZ

Rener : Y. V. PERROT.

Prizioù nevez hor C'houmanantou

Eur bloaz : 25 lur ; 6 miz : 18 lur.
Koumanantou strollet, pa gemerer d'an nebeuta pemp niverenn : 20 lur ar pez.
Kas an arc'hant da : Y.-V. PERROT, RENER « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC
C. C. 21.802 RENNES.

LENNER MADELEZUS, SELAOUIT, 'TA!

Ma ra vad ha plijadur Feiz ha Breiz d'eoc'h, marteze e rafe kement all a vad ha kement all a blijadur d'ho kerent ha d'oc'h amezeien ; kinnigit hen d'ezo, eta, da welet ! Piou a oar ; en hon amzer, ec'h en em dro muioc'h-mui ar ar yaouankiz ouz ar brezoneg.

« Feiz ha Breiz » a dlefe beza lennet, da vihanañ, e kement ti kristen a zo e Breiz-Izel, c'houez Breiz ha c'houez ar Feiz a ya de heul ; deski a ra d'an holl penaoz ren eur vuhez kristen ha penaoz ren eur vuhez vreizat.

Evel a lavare an Tad Abgrall a zo gwir : « Levriou digristen ha flerius a zo e galleg, a-vernioù hag avez prenet ha lennet ; an traou kaer, e brezoneg, a vez laosket da vont gant an diaoul ; den ne zell outo, n'eo ket d'in-me eo lavaret kement-se, met so-

toc'h eget an den e gelenn ! »

Dihunomp eta, re bell hon eus kousket ha skignomp Feiz ha Breiz en dro d'eomp ; seul-vui a lennerien en devozo ha seul-vui e vrayaio, ivez, na petra 'ta !

Pep tra a zo deuet da veza kek keñ, ma n'hellomp ket lakaat ken hor c'helaouenn, e gwerz, evel gwechall, o lezel pep frankiz gant al lenner d'her prena pe d'hor lezel ; n'her c'hasimp mui nemet d'ar re o devozo her goulennet hag her paet.

Kaset war ein, betek an ti, dre ar post, « Feiz ha Breiz » a vezo hiviziken, edoug ar bloaz : 25 lur.

Kaset, en eur bern, a bemp niverenn da nebeuta, da unan hag a en em gargo d'her ranna, « Feiz ha Breiz » a vezo, hiviziken edoug ar bloaz : 20 lur.

« FEIZ HA BREIZOU » KOZ

hag a c'hellomp gwerza d'hon lennerien.

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1922.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1924.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1928.
Triouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1929.
Triouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1930.
Tri bloaveziad Feiz ha Breiz 1932.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1933.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1934.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1936.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1935.
C'houec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1937.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1938.
Pemp bloaveziad Feiz ha Breiz 1939.

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1940.
Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1941.
Rei a c'hellomp ar bloaveziou-se evit 15 lur ar bloaveziad, mizou kas hag all, nemet bloaveziadou ar bloaz 1941 a zo 20 lur ar pez.

Ar re o deus Feiz ha Breizou koz ha ne reont netra ganto a vije mat d'ezo o degas d'eomp, rak goulenn a zo d'ezo.

Anaoudek bras e vefemp d'an hini a c'helle degas d'eomp seiz Feiz ha Breiz Genver 1935 rak neuze e c'hellfemp ober seiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1935.

« FEIZ HA BREIZOU » KOZ

hag a c'hellomp rei evit netra nemet ar mizou kas.

Feiz ha Breizou koz, niverennoù distag ha n'heller ober bloaveziad penn-da-benn ebet ganto ha plijadurus koulskoude da lenn, kouls ha levriou hag a zo dislivet, dispeget ha saotret o goloioù, traou holl hag a za mat lakaat er padadou a raer d'ar brizo-

nidi, a gasimp d'ar re her goulenn, en eur pakad a 20 lur bouez, d'ar muia, dre ar gar, hag a 6 lur bouez d'ar muia dre ar post, evit 20 lur arc'hant degaset da Rener Feiz ha Breiz, Scrignac. C.C. 21.802 Rennes,

MARI Rouanez ar Mammou

Rouanez an Tiegeziou

Santela krouadurez a zo bet er bed-mañ a oa eur vamm ha setu aze perak an devosion d'ar Werc'hez, Mamm da Zoue, a zo ken aes he skigna hag a ra kement a vad dre ar bed holl.

Dre ma 'z eo Mamm Hor Zalver Jezuz Krist eo ez eo deuet d'ez e gwir da gaout da welet war bep tra en tiegeziou kristen, adalek deiz kenta an eured.

Ret eo e welte kement a dremen ; ret eo e kemerfe dudi er garantez o deus an daou bried an eil evit egile hag en he c'harg emañ pellaat an drouk-spered a zo o troia en dro d'ezo o klask kontanmi o c'harantez hag he lakat da drenka.

Daoust ha pec'hed e vefe kaout c'hoant da lavaret : « Santez Mari, Mamm da Zoue, pedit evidomp pec'hien, bremañ ha dreist-holl, en eur ar Garantez ! »

Eur pec'hed ? Nanni, sur a-walc'h, met eun dra vat eo e vefe kentoc'h.

Diwezatioc'h, pa vez ar vamm o tougen he c'hrouadur, nak ez eo c'houek eviti en em unani gant an Itron Varia o c'hortoz ginivelez he Mabig Jezuz ;

n'eo ket ret ober traou bras ha diaes. Nann ! eur « Me o salud, Mari, » hepken lavaret eviti hag he hini bihan gant ar vamm he unan pe gant ar vamm hag an tad a deu da veza eur bedenn hag he deus eur c'halloud eus ar re vrasa ; evelse ar Werc'hez a ro d'ar Garantez etre daou bried eul lufr hep e bar.

Ma tle beza Mari, rouanez an ti, pa zibuner ennan ar mysteriou a levenez, e tle beza, kenkouls all, pa zibuner ennan ar mysteriou a c'hlac'har : ar c'hlenvejou, an dispartioù, ar chastreou pem-deziek, ar bara da c'hounit, ar vugale da zavel, an emgleo hag ar peoc'h ; anavezet mat he deus an holl draouze, hi, rouanez ar mammou ; d'he skol eo e ranker mont evit deski en em ankouna-c'haat an-unan, evit gellout ober e pep tra ar pez a c'hortoz an Aotrou Doue a rafemp.

Adalek an deiz ma teuas an Arc'hael da gemenn d'ez e ar c'helou mat, nak a draou ha n'edo ket ouz o gortoz a welas : n'edo ket o c'hortoz beza mamm, na beza paour, na pignat war ar c'halvar !

Ha koulskoude, e tegemer pep tra evel

ma teu ; scrvicherez an Aotrou eo ha servicherez ar re a zo bet fiziet enni gantan.

Arabad e vefemp strafuilhet gant san telez an Itron Varia ; ne glask nemet ar pezh a glask Doue, e karantez Doue ; he feiz e Doue, he fizians e Doue, he c'harantez evit Doue a zo divent.

Hor Mamm eo hag ivez hor c'hoar didrouz ha glam, hegarat ha laouen. Ti an Itron Varia e Nazareth, na c'houek e tlee beza an ti-ze !

Sellit-hi o kemeret he bugelig bihan etre he divrec'h ; tridal a ra o welet peger koant eo ; sellit-hi ouz e wiska, o teski d'ezan bale, oc'h aza d'ezan ar pezh a gav a wella, daoust peger paour eo, oc'h en em laouenat pa wel e zent kenta, pa ra e gammejou kenta e-unan ; komz a ra e-unan ; lenn a ra ; marteze ez eas da skol hag e teske hep poan d'e zaouzek vloaz, Doktored Jerusaleim a jome strafuilhet dirag e ouiziegezh ; Mari, ivez, a dride he c'halon o welet e spered oc'h en em ziskouez hag a dru-garekae Doue.

Ha ni ivez, o sellet ouz hor bugeligou hag a zo holl koant d'hon daou-lagad a vammou, daoust hag e c'hall-tempe chom hep trugarekaat Doue da veza fiziet ennomp ar c'hortou bihan burzudus-se e tleomp ober anezo tem-plou da eneo bihan kalz kaeroc'h c'hoaz !

An amzer da zont ?

Bez' e vezo evito ar pezh a fell da Zoue, met drezomp-ni eo e teuint da veza barrek d'hen aza. Mari a zente ouz Josef ha n'oa ket ker santel hag hi, hag e oa harpet gantan ; Mari a zave Jezuz hag a oa santeloc'h egeti.

Kaera tiegez kristen a oufe beza eo an hini e vezo santeloc'h ar wreg ennan eget an ozac'h ; an hini e klasko ar wreg santelaat he gwaz ; an hini e vezo harpet ar wreg ennan gant he gwaz.

En hent-se, e raint, int-i o daou, eun dra hag a vo dreisto : bugale santeloc'h egeti, eneo santel e korfo yac'h, dindan sellou Mari, Rouanez ar Mammou hag an tiegeziou kristen.

Jann-Loeiza KORLE

KALON...

Kinniget

gant

Mari-Anna ABGRALL

Livirit d'in-me, me ho ped
Petra kaera tra 'zo er bed ?
N'eo ket heol laouen ar beure,
Ken kaer, ken skedus koulskoude ;
N'eo ket an oabl sklerijennet
En noz dudius da welet ;
N'eo ket er c'hoad ar gwez uhel,
Holl oc'h heja gant an avel ;
N'eo ket trouz spontus ar mor bras,
Nag hiboud sioulik dour ar waz ;
N'eo ket zoken ar bokedou,
Ker koant en hanv, war ar c'hleuziou

...AR
VAMM

d'an

Itron a Voisanger,

Kerdaoulas.

Na kan lizhin al laboused,
Nag o flu ken kaer marellet ;
Nann kaeroc'h vit an holl draou-se
En deus graet an Aotrou Doue ;
Me lavar, hep fazia tamm,
Kaera zo eo kalon eur vamm.
Kaera tra 'oufed da welet ;
Eur vamm war eur c'havell stouet
O pokat d'he c'hrouadurig
Glann ha koant evel eun aelig
Nann, e nep lec'h, dre holl, er bed
Netra kaeroc'h ne vo gwelet.

ewan haelori

TESTENI

Jann

ar Gergoz

Ewan Haelori, burzud e amzer, a voe ganet o Kervarzin, o parrez Landreger, er bloaz 1253.

Mervel a eure da c'houlou deiz an 19 a viz mae 1303 d'ar zulf warlerc'h ar Yeou-Bask. E gorf a voe sebeliet e iliz-veur Landreger.

Seiz vloaz war nugen goud e varo, d'erc'hent Gouel, Yann 1330, e voe digoret e Landreger prosez e zantelez ; an enklaskou a badas betek ar 4 a viz eost warlerc'h ; 52 test a voe klevet diwar benn e vuhez ha 191 diwarbenn e vuziudou ; e zantelez a voe embannet gant ar Pab Klemant VI, d'an 19 a viz mae 1347.

Kenta test a zavas da gomz eus e zantelez a voe Yann ar Gergoz, eus a barrez Pleuvihan, en devoa neuze dek vloaz ha pevar ugent.

Anavezet mat mat en devoa Haelori Gervarzin hag Azo, e bried, tad ha mamm Ewan ; bet e oa en o eured ha goulennet e oa bet ganto, goudeze, da rei d'o mab e genteliou kenta !

Ewan, eme Yann ar Gergoz a dlee beza eur zant, rak e vamm a zo bet diskleriet kement-se d'ez, en eun hunvre, hag hi-he-unan, dirak he gwaz hag he mab, eo a lavaras an drase d'in, hanter kant vloaz bennak a zo, e Kervarzin.

Heuliet en devoa Ewan, goudeze, e Orleans, e Landreger hag o mour a lec'h ha biskoaz ne welas netra, nak en e gomzou, nak, en e oberou, hag a vije gouest da ober an distera gaou ouz glanded e ene.

Eun den dilorc'h e oa hag hegarat : « N'em eus e welet o vale, atao, nemet laouen e benn hag ar mousc'hoarz war e ziweuz. »

E lec'h dougen e zilhac alvokad (1), sant Ewan, epad daouzek vloaz diweza e vuhez, a zougas eur zae dindan a goueze betek e zeulio hag eur zae war gorre, berroc'hik, gant eur gabell ; an dilhad-se holl a veze graet e burell gwann a gaved da brena neuze e Bro-Leon ; dindanno, Ewan a zougas eur gouriz reun, hag eur roched stoup.

Ma oa dister e zilhac e voued a oa ken dister all : bara segal, bara kerc'h, brenn hag all alies, piz ha fa, hep hollenn hag hep bleud ha dour yen, setu e vevans.

(1) En amzer sant Ewan ne oa ket kemm ebet c'hoaz, er maez eus an iliz, etre an dilhad a zougas ar veleien hag an dilhad a zougas an dud all ; e bloaveziou diweza ar XVI vet kantved, eo e teuas ar c'hiz, tamin ha tamm, gant ar veleien, d'en em wiska e du hag er c'hantved warlerc'h e voe gourc'hemennet d'ezo dougen dilhad al-louze, gant o eskibien!

Daoust m'en devoa aes, ma karje da gaout eur gwele bouk, e c'hourveze war eun dournad plouz pe war eur gloued kalet, gant eur maen pe eul leor da benn-wele.

Ha gant an dra-se, Ewan a oa eun den trugarezus ; n'en doa netra evitan e-unan ; ar pezh en devoa a oa evit ar beorien, an emzivaded hag an intanvezed hag, hep beza pedet, e tifenne, hag evit netra, ar re anezo a veze bet graet gaoù outo gant unan bennak ha setu aze perak e oa lezanvet alvokad ar beorien hag an dud reuzeudik !

Eun den habask e oa ; atao her gwer led o vale laouen e benn hag ar mous-

c'hoarz war e ziweuz, oc'h ober ar mui vad a c'helle ober.

Ha gant an dra-se eun den ker mat da bedi ha ker mat da brezeg ma wer led an dud o redek eus an eil parrez d'eben, e kement lec'h ma teued da c'houzout e tlee prezeg.

Breiz a-bez a voe degaset eur wellaenn vras enni gant e gomzou hag e skoueriou mat.

Setu eun diverra eus testeni Yann ar Gergoz.

Ra gerzo Breiziz, bepred war roudou sant Ewan, ha ra vezint tud vat, eun ha santel evel dan.

Y.-V. P.

Un diviz brudet :

- "Bez fur, va mab,

"Ma vi eur zant !

- "O va mamm vat,

"N'am eus ken c'hoant !"

Piou eo ar vamm a ra ar goulenn-se ouz he mab ? Piou eo ar bugel a respont ker brao all d'e vamm ? Ar c'homzou-se kouezet, tost da zeiz kant vloaz a zo, eus genou Azou ar Genkiz, Itron Gervarzin, hag eus hini he mab, Ewan Haelori, a glevet o voudinellat atao, en diskouarn, d'an 19 a viz mae, pa 'z aer da bardon Ewan da Landreger.

Bez fur, va mab, ma vi eur zant !

Gourc'hemenn diweza eur vamm, d'he mab pevarzek vloaz, a raok e lezel da vont a-bell diouz ar vro, da skoliou meur Pariz hag a jomo sanket down e kalon eur bugel a vezo eur zant bras diwezatac'h : sant Paeron Breiz !

Ar skeudenn gair a welit uheloc'h a zo eur zant Ewan nevez, kizellet gant an ao. Bozec, ar c'hizeller brudet, e devo kalet ar vro, hag a zo bet benniget e chapel I. V. Goutheo, e Scrignac, da zul Fask diweza.

Mammou yaouank Breiz, kemeromp skouer war Azou ar Genkiz, e oa en he youl lakat he bugale da vale war hent ar zantelezh.

Komzomp evel di, e brezoneg d'hor bugale ; ra glevint, e brezoneg, yez sant Ewan, hor c'huzuliou hag hon aliou, ma valeint, hep fazia, war roudou Paeron Breiz, kaera bleunvenn hor gouenn.

BREIZIZ A OUENN VAT !

Eur skouer evit ar baotred yaouank :

Jos.-Per ar BRAS

DIRLEMM

(1889-1915)

"Gouestlet en devoa e vuhez da zilvidigez e vro hag he yez..."

eme d'eomp an Aotrou Vallée.

Goueliou ar Bleun-Brug a reas kals, dal ma voent savet, evit lakat ar spe rejou breizat da zihuna ha da vleunia ; warlerc'h Mari Anna Abgrall, Job Per ar Bras a gavas enno penn an hent en devoa da heulia evit bale war roudou e dadou.

Job Per Mari ar Bras, mab da Nikolas ha Mari Vari Jann ar Menn, a oa bet ganet e Kerzevez, en Drev-Nevez, d'an 8 a viz du 1889 ha badezet raktal, en devez-se, gant an A. Herry, person ar barrez ; bez' en devoa bet evit paeron Joseph Hamon hag evit maeronez Perrina Corr.

Goude beza bet eur pennad er skol, e Lambaol, el lec'h ma ne zaleas ket da veza ar c'henta e skol an A. Corr. e voe kaset d'e unnek vloaz da unan, vrasoc'h, da Landivistiau ; eno e kavas war e hent, eur mestr a gare ar brezoneg hag a ouie lakat bugale e skol d'her c'haret : ar mestr-se oa Glacoda ar Prat.

Eus Landivistiau Job Per a yeas da Lanhuon hag ac'hano da Landerne ; eno e c'hounezas aotre da ober skol e-unan.

Job Per ar Bras ne zaleas ket da guitaat Landerne evit distrei da Landivl-

siau. Kenstrivadegou ar Bleun-Brug a roas d'ezan, neuze, tro da ziskouez e ampartiz.

E dud a oa nevez aet da jom da vourc'h Loc-Eginer. Job Per, epad e jozmzer-ehon, a zastumas Sontiou ha Gwerziou koz e genvroiz, skrivet gant ar skritur fin-se a oa e hini hag en devoe evito eur priz kaer e Bleun-Brug Kergoumadec'h, e miz gwengolo 1907.

Setu aman ouspenn, sklaerijenn war ar pezh a rae c'hoaz e Loc-Eginer, epad an ehanou-skol ; an A. Croguennec, person Treglonou, ginidik eus a Loc-Eginer, ha dek vloaz yaouankoc'h egetan eo a ro d'eomp da anaout kement man : « Anavezet mat em eus Job Per ar Bras, Dirlemm. Gant an end-eein eo em eus desket karout ar brezoneg. Epad tri pe bevar bloaz eo bet o chom e Loc-Eginer. Hon dastum a rae, ni, paotred vihan, evit deski d'eomp lenn ha skriva e brezoneg ; kentelliou a roe d'eomp ivez war istor Breiz ; hon dougen a rae da gaout karantez evit hor bro ; alies e komze eus ar brezel graet da Vreiziz gant ar C'hallaoued hag ar pezh a c'houlenne oa gwelet Bro-C'hall o resteuler da Vreiz he frankizou.

« Prederia a rae n'eo ket hepken gant

ar re vihan, met, etouez ar re vras, ivez, e skigne, hep ehan, leoriou brezonek, dreist-holl **Feiz ha Breiz** ha **Kroaz ar Vretoned**. Skriva a rae dalc'h mat er gazetenn-se : Setu aze eur Breizad penn-kil-ha-troad ! Roet en defe eun harp talvoudus ma vije bet chomet ganeomp ! »

Eus a Loc-Eginer e dud a yeas da jom da Wimiliau ; e zoudarderez a reas er 48 vet, e Gwengamp. Skriva a rae atao e brezoneg d'e dud ha d'ar 14 a viz meurzh 1911, e lavar d'ezo : « Ar spered a nij allies d'ar vro c'hinidik hag a vez bet kement a geuz o kuitaat ! A ! ma vije ar zoni atao er gêr, ar vuhez ne vefe ket posubl, en toull fail-man ; gant an inou e varfed ! »

D'an 10 a viz du 1911 e skriv kement man : « Ma'n deus ar c'hazarn eur c'hostez mat bennak, meur a hini fail en deus ivez ; ma starta karakter an den ha ma ro d'ezan amoudegez eus talvouddegez meur a hini ha n'en eñ ziskullont nemet epad o servich, en eneb, rei tro a ra d'ar feneantiz, a zo kousket e kalon peb den, zoken ar muiat tuet d'al labour, da zihuna ! »

Anvet e voe da gaporal, daoust ma ne glaske tamm ebet ar garg-se.

Dal m'en deveze eur pennad amzer vak e veze kavet o skriva ; skriva a rae dindan al lezaro a Yann Brezal, Brugger pe Dirlemm, e **Kroaz ar Vretoned**, er **Vro**, e **Feiz ha Breiz**, e **Brug**, er **Pays Breton**, en **Echo du Finistère**, pennadou a gelennadurez, marvailhou, barzonegou ha kontadennoù hag a dalv ar boan o dastum hag o renka en eul leor, evel ma venn an A. Merser a Erm hen ober.

Kerkent ha graet e zoudarderez gantan e tistroas da ober skol da Landivisiau ; er bloavezh warlerc'h edo e Gemene-Penfao, e bro an Naoned ha d'an 30 a viz kerzu 1913 e skriv ac'hano d'e dud : « Eun devez c'hoaz hag ar bloaz-man n'emafi ken : kouezet e vo dindan falc'h lemm an Ankou dall ha didruez. En digarez-se eo eun dever plijadurus kaer evidon dont da zoueti d'eoc'h eur bloavezh mat hag eurus digant Doue a ren pep tra er bed-mañ. Pedit a ran ma tremenod, tad ha mamm gêr, hep an distera gloaz, eur gozni eurus hag hir, e karantez ho pugele. Va c'halon a ra evidoc'h eur bern veuiou

kaeroc'h kaer ha n'eo ket gouest va fluenn da lakat war baper.

« Nak em bije karet en deizlou-man, lavaret an dra-se d'eoc'h a c'henou ; Alan eurusoc'h egedon, a skriv d'in ez ay d'ho kwelet. An hent re-hir hag an dispign re vras a harz ouziz da gaout an eur vad-se. Goulenn a ran digant Doue, goulennit ivez evidon en ho pedennou, ar c'hras da veza tostet ar c'henta posubl ouz ar gêr, en eur stad a vuhez nevez a'z ay gwelloc'h d'in. Va yec'hed a ya atao kenkoulz ha ma c'hall. Kontant bras oun o c'houzout emaoch ho taou yac'h mat er goanv-man. Ra gendalc'ho o yec'hed ker mat, gwelloc'h zoken, gant ar chenchamant bloaz.

« Bloavezh mat adarre ha d'eoc'h, a greiz kalon, e karantez Doue, da virviken.

« Lavaret a c'hellan d'eoc'h, mamm gêr, e vezan **da nebeuta** eur wech ar miz o kovez.

« Ho mab karantezus. Job Per ar Bras - Instituteur Libre, Guéméné-Penfao (Loire-Inférieure) »

Ar skoliou kristen, neuze da vihana, no c'hounezet netra enno, kouls lavaret ; Job Per ar Bras, hag a oa nec'het gant e amzer da zont, a vennas kemeret eur vicher hag a roje tro d'ezan da c'hounit eur gwenneg bennak ha setu aze perak e c'houlennas, dem-goudeze, beza lakat da ober skol e skoliou ar c'houarnamant ; a vec'h ma oa degouezet e Plougin, el lec'h ma oa bet anvet da vont, ma strakas kurun ar brezel bras.

D'ar 5 a viz gouere 1915 e skriv d'e dud :

« Tad ha mamm karet,

Marteze eo hizio an devez diweza da ziskuilza araoek dizrei d'an trancheou. Eistez a zo emaoamp amañ ; ne zizroimp ket d'ar memez lec'h, met n'eus fors da be seurt toull mont ; dre holl ez eus danjer ha toull danjerusoc'h ebet n'eus ket eget an hini ma oamp ennan betek an deizlou diweza-mañ. »

Eur miz goude e skrive d'an A. Marson, rener « **Brug** », kelenner e Pontivy :

« Pegoulz e welimp fin al lozadeg-man ? Mall am eus da zistrei d'am bro ; kals a labour a zo da ober enni ; va c'henvioz a zo reuzeudik ha kemont e karan va Breiz, ma ne garfen ket lezel va eskern amañ. »

Stouaz ! ar paourkaez paotr a voe lazeta gant pemzek eus e dud, e kichenik Arras da c'houlou deiz an 8 a viz gwengolo. Fiziñs hon eus e vezo deuet Itron Varia Vreiz da laouenat tremen-van he mabig, kouezet, e maez ar stourm, keit all diouz ar vro.

E relegou n'int ket bet kavet ; toueziet int gant douar an Argonni !

Goude ar brezel 1914-1918, pa voe kaset kalvar an Trehou da venniga beziou ar Vretoned beziet ken stank e Dinant, er Beljik, an A. Boetti, person an Trehou, a dennas, da lakat war e jichen, ar c'homzou-man, eus skridou J.-P. ar Bras :

« **Ar gwella ger eo ar maro ; rak e vouez a zo doun. Selazout pobl madele-zus, lavaret a ra d'eomp beza Bretoned feal. Mignoned, it allies da zaoulina war o beziou.**

Jos. Per a Bras (1889-1915)

Dirlemm a oa eun den bras ha kaer eus ar re gaera ; e spered lemm a veve en e zaoulagad hag ar menozioù uhel a oa e goueled e galon a ouie da ziskleria e komzou entanet hag e skridou didroidell.

En eur ober eun nebeud bloaveziou en deus bet amzer da ziskouez pebez benveg a dalvoudegez oa ar spered lemm en devoa bet digant Doue hag e varo, e bleun e yaouankiz, a ro tro d'eomp da welet ar c'holl bras he deus graet Breiz ouz e goll.

E dad hag e vamm o deus bet ar pez a c'houlenne evito « eur gozni eurus hag hir, e karantez o bugale » ; marvet in o daou d'an oad a bevar ugent vloaz, an tad, e Gwimilio er bloavezh 1917 hag ar vamm e ti ar mab Alan, e Landerne, er bloaz 1923.

Gwelit amañ ar skleur anezan, d'e zeltet vloaz, gwisket gant an dilhad justinok e vreur bras Alan ; lemm hag eun e zaoulagad ; ouz e zae e weler spillen-arwez Breiz, a oa bet graet neuze, gant ar Varzed, eme an A. Jaffrennou, d'ar vrogrourien d'en em anaout ken etrezo ; en e zourn dehou emafi

Kroaz ar Vretoned hag en e zourn kleiz eur mell penn-baz, da en em zifenn, ouz red, ouz enebourien ar vro...

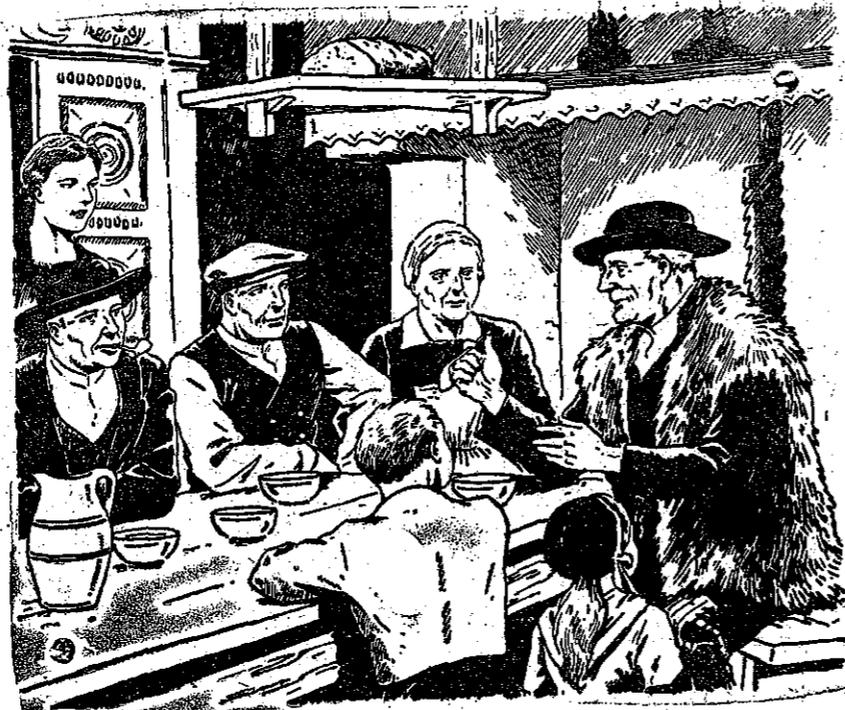
« Dirlemm, eme an Aotrou Vallée, en devoa gouestlet e vuhez da zilvidigez e vro hag he yez. Eur c'holl dirapar eo e varo ! »

Ra deuy eleiz a baotred yaouank o lenn e vuhez da vale war e roudou ha da gendelc'her gant an ero n'en deus ket gallet kas da benn.

Y. V. PERROT

Na kaer eo Breiz e mesk an holl vroioù,
Kaer eo he yez ha kaer he c'hustumou ;
Chomomp bepred stag mat ouz Breiz-Izel,
Vel ar brennig, en aod, ouz ar rec'hel !

(DIRLEMM)

- Ar Marvailhou -

(kentskrid "nozveziou an arvor")

« Ar skrivagnerien breizek ha broadus a ya bemdez war niverusaat hag o youl eo ober AR VRO DA ZONT en eur en em harpa war AN AMZER DREMENET... » DIRLEMM.

Gwechall, epad nozveziou hir ar goanv, e oa ar c'hiz, e pep tiegez breizhat, eur wech debret koan, d'en em zastum en-dro d'an tan da zelaou konta marvailhou.

Va c'henvroiz deut war an oad o deus, gwelloc'h egedoun, dalc'het sonj eus ar beilhadegou-se hag ar blijadur a gaved enno pa groge eur c'hoziad bennak da zibuna kontadennou, a-wechou iskis ha spontus, hag a rae d'ar vugaligou kaout hunvreoù skrijus, en noz. Ar marvailher, peurliesañ, a veze o lavaret istoriou an amzer dremenet, istoriou e yaouankiz. A-wechou all, eur paourkaez klasker bara eo an hini veze, deut da glask lojeiz hag a baee, gant e gontadennou, an degemer roet d'ezan.

N'ho peus ket a sonj, kenvroiz ker, eus ar varvailherien-valeerien-se, a rede gwechall henchou hor bro, eur zac'h ouz o c'hein, en eur glask an aluzen, hag en eur leda konchennou dre ma' z aent ? Bep tamm bara a veze roet d'ezo e tispakent eur marvailh bennak.

O degemeret a rae, e pep tiegez, gant eur pres santel, evel tud hag a lakae bennoz an Holl-C'halloudek da ziskenn war an tiez kristen a roe repu d'ezo ha tan da domma o izili. Pa zegouezent da goulz koan, eun tamm yed a veze bepred er gaoter evito hag eul loa er parailher. A-vec'h echu da zebri, eun iferniad tan a veze graet hag ar penn ti ne vanke morse d'o fedi da ge-

meret ar skabell wella e kougn ar sininal.

Daou pe dri diad tud eus ar geriadenn a zirede da zelaou ar gozidi gant o marvailhou. Kement a zegoueze, alies, ma n'halle ket an holl tostaat ouz an oaled, hag ar re gentañ, eur wech graet eur grazadenn a ranke rei o lec'h da re all. Ar wazed a jache war o c'herniel-butun berr ha mogedet ; ar merc'hed a stamme hag ar vugale vihan a foc'he al ludu gant eur vaz houarn pe a glas-ke laou e penn ar c'haz !

Nak a stad a veze er beorien geiz o welet gant pegement a bres hag a evez e teue, dre holl, ar gouerieded da zelaou o istoriou ! Ker kaer ha ker plijus e vezent ma teue d'ar wazed lezel an tan da vervel en o c'herniel, d'ar stamm chom ar zav, etre daouarn ar merc'hed ha d'ar vugale lezel e peoc'h ludu ha kaz evit selaou gwelloc'h, o diskouarn sounn hag a daoulagad peket ouz ar gonterien.

Kozidi ha yaouankizou a zizroe, laouen o c'halon, d'o c'hêr, goude beza tanvaet eur blijadur c'houek hag onest, er seurt beilhadegou.

An draze oa an amzer goz, an amzer vat ! Met maro eo gouenn « ar varvailherien-valeerien » hag an tadou koz ar vremañ n'ouzont mui a istoriou diduelus.

Chench a ra an amzeriou !

En deiz hizio, e lec'h beza bodet en dro d'an tantad tan, o selaou, gant ar re goz, kontadennou ar varvailherien, yaouankizou hon amzer, epad ar goanv, a gav gwelloc'h mont da redek a-bell, da henti a bep seurt tiez, da c'hoari kartou ha dominoù. Karout a rafen gellout lavaret e tanvaer, e seurt beilhadegou, plijadur ken dereat ha ker ya'hus ha gwechall. Met, allas ! A-wechou ar seurt diduamanchou a vez nozus ouz o c'horf hag ouz o ene ; koil a reont — re alies, slouaz ! — ar paour-

kaez tud yaouank, o yec'hed hag o glanded.

Ar skrivagnerien breizek ha broadus a ya bemdez war niverusaat hag o youl eo ober « ar vro da zont » en eur en em harpa war « an Amzer dremenet ». Gwir virerien kelennadureziou reiz ha doareou fur o Hendadou, o lavar eo : « Giz koz, giz wirion », hag o skoazell a roont da zalc'her, en o sav, ar giziou mat a venn tec'het kuit evit rei lec'h da c'hiziou all nevesoc'h hag alies fall. Gant keuz e welont o kerzet kuit ar marvailhou hag a rae gwechall holl dudi ar beilhadegou e tiegeziou Breiz. Ar gwir skrivagnerien vroadus n'hallent mankout da veza enkrezet gant an draze rak a gevred gant ar marvailhou e santont ive o tec'het ar spered breizek.

Evit o mad e vefe ret dougen ar yaouankizou d'en em staga ouz oaled o ziez epad beilhadegou ar miziou du, elec'h mont da redek aman hag a-hont, peil diouz o zud. Met, evit degas en dro ar beilhadegou a c'hiz koz eo ret ivez kaout marvailhou. Etouez ar skrivagnerien o deus da gentañ kroget el labour d'ober marvailhou nevez evit ar Vretoned emañ, sur mat, Klaoda ar Prat.

Ra 'z c'ho e « Nozveziou an Arvor », gant bennoz an Aotrou Doue, da hada an had mat en hon tiegeziou a Vreiz, da zeski d'eomp delc'her bepred start da yez, da c'hiziou, da gustumou ha da doareou fur o Hendadou, o lavar eo : al levr-se ac'hanomp, kenvroiz ker, da garout gwasoc'h gwas ar Beilhadegou kristen a c'hiz koz, d'en em staga muioc'h mui ouz

**Hon c'hontadennou ' tal an tan
Goude al labour hag ar boan,
Epad ar goanv, a-c'houde koan.**

J. Dirlemm ar Bras

Gwimilio, dez Gouel sant Josef,
19 meurz 1909.

Gwellaet eo an niverenn-man, evel ma wellit..

Roit d'eomp ho skoazell hag anioù ho mignoned evit m'o lakimp da ober anaoudegez gant FEIZ HA BREIZ, a jom yaouank atao daoust d'he 78 vloaz !

E KAVELL BADIZIANT...

...HAG E KAVELL BEZ

PAERON BREIZ

Ar wech diweza ma 'z is da bardona da Landreger e oa er bloaz 1939.
Aet e oan eus Ker santel Bro-Leon da Ger santel Bro-Dreger, gant eur c'harr-tan, hep diester ebet ! ! Pegen aes e oa neuze mont eus eul lec'h d'egile ! Re aes ivez marteze !

Ha n'am eus ket aon o lavaret, o deus an amzeriou kriz ma vevomp enno; roet tro gær d'in da ober d'an 19 a viz mae diweza, eur gwir bardon e bro vinniget Paeron-meur hor Breiz.

Kemeret ganen va marc'h-houarn, setu me, warzu Landreger, gant eur vintivez heol kaer.

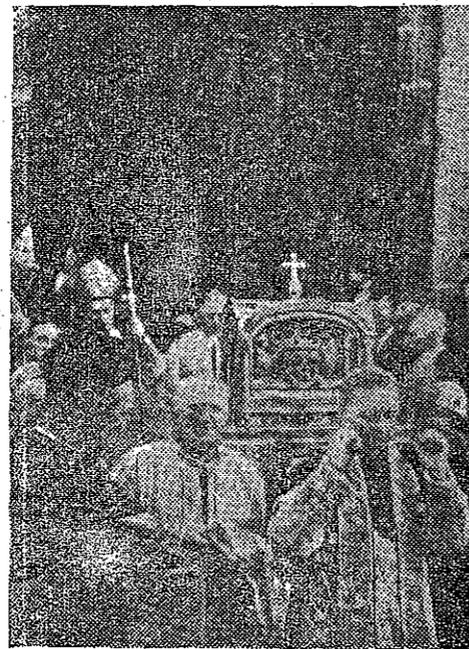
Eur strollad yaouankiz e oamp... Kana, kana hon eus graet en hent, se- niou breizek, ha dreis-holl, kantik an hini ez aemp da bedi.

Nak a dud war o marc'h-houarn, tiadou ti-bez, en o c'hirri bihan; re all, — ar re galoneka — war o zroad, zoken ar vugale... Ha tamm poulfrenn ebet da lonka warlerc'h ar c'hirri-tan rak n'hon eus ket koulz lavaret gwelet al liou anezo, nemet daou pe dri war daouzek leo.

Mat, en hent-se e oamp henveloc'h ouz pirc'hirined an amzer wech-all ha c'hoaz, ar re-man n'o devoa nemet o zreid hag eur feiz eus ar re grenva evit o dougen d'ar pardonioù pella!

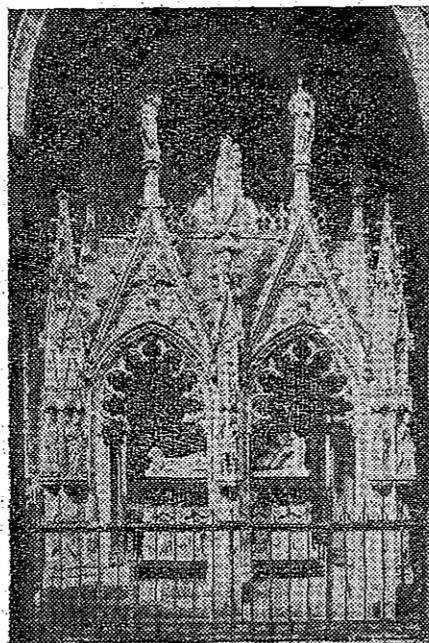
Ret eo bet d'eomp eta, ni ar re yaouank, gwelet amzeriou gær evit lakaat doun en hor c'halon, gizioù hor Hendarou.

Landreger !... Pebez frealzidigez eo bet mont da ambrouga penn santel an Aotrou Ewan Helori, ha kana, azalek an iliz-veur betek ar Minihi ar c'hantikou brezonek savet en e enor !

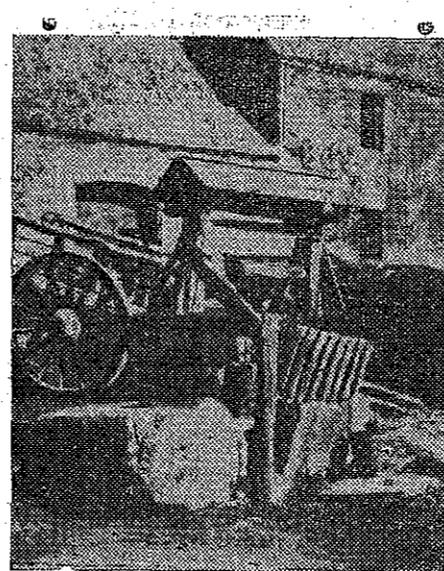

E LANDREGER

Penn sant Ewan douget d'ar Minihi,
eun dra ma kan ar bobl :
Nann, n'eus ket e Breiz...

Bez Paeron Breiz
en iliz-veur

E KERVARZIN

Ar puns en deus anavezet sant Ewan Ar c'houldri bet savet gant e dad

Ha mont goudeze da bedi er chapel-se, da ober eur weladenn da Gervarzin, el lec'h m'eo bet ganet an hini a lak abaoe meur a gant vloaz eur mor a Vretoned da ziredet bep bloaz aman evit goulenn digantan a bep seurt grasou.

Na c'houek e voe evidon, gwelet an ti-se ma c'hanas ha ma varvas ennan Douger skedus Banniel hor Breiz... ar puns-se en deus anavezet, ar c'houldri-se a zo bet savet gant e dad, c'hoarist en deus meur a wech tro-dro d'ezan pa oa bugel c'hoaz...

Gant doujans eo e ranker tostent ouz an « testou » koz-se eus buhez sant Ewan e Kervarzin.

Ha pebez trugar evidomp goudeze kemeret hor pred dindan gwez Kervarzin, al laboused arus hor pennou o richana hep ehan, o meulodiu da vab brudeta Bro-Dreger...

Eun dudi eo evit va c'halon beva seurt euriou, « pell diouz an trouz hag holl safar ar bed ».

Breiziz yaouank, va c'henvroiz, gñit ivez pirc'hirinañ Landreger : it eyeldon da brederia war kavell badiziant ha war kavell bez Paeron ho Pro, hag e vargoch mat hoc'h ene...

Gant Pardon Landreger eo digoret amzer ar pardonioù bras. Ni, yaouankizou Breiz, daoust ha n'eo ket eun dever evidomp derc'hel da c'hizioù hor hendarou en eur vont da heulia ar pardonioù-se a ra levezon an nenv hag an douar ?

Herri C.

BURZUD AR ZOUBENN

E maner Kervarzin edo ar c'hiz da zigemeret an holl beorien a deue da Bardon sant Erwan... Er c'hantved diweza ar Yaouank, merour sant Erwan, evel ma lavared, a roe dor zigor e derc'hent ar Pardon hag a ginnige d'ezo lojeiz.

Anatol ar Braz, ar skrivagner breizat, ken brudet, a yeas betek ti ar **Yaouank** en abardaez-se ha setu aman ar pezh a gount :

— Asa, **Yaouank**, a lavaris evit toul-la kaoz, ha gwir eo ar pezh a zo bet kountet d'in ?

— Bez e fell d'eoc'h ober meneg eus « **Burzud ar zoubenn** » neketa ?... Selout mat ac'hamoun : n'oun ket eun den desket — pell diouz eno — met n'oun ket eur berr a spered kennebeut... Hag, e gwirionez, goude beza klevet ar pezh ez an da lavaret, ne gredan ket e c'hellfe dont e sonj nikun va c'hemeret evit eur genoueg... Hogen ar pezh a gomziz amezan a zo re wir : me ' m ' eus e welet, gwelet gant an daoula' gad-se ' zo en va fenn hag a zo daoulagad eun den hag a wel skler... Lavaret 'zo bet, her gouzout a ran, edon mezo en abardaez-se ! En abardaez-se, evit gwir kerkoulz e vije lavaret en abardaez-man... Mezo l gant pevar ugent paour em zi, evel hirio, gourvezet war blouz va c'hrevier ha war foenn va grignolou... Bez e vijen bet eta diskiant teir gwech !

Evit trouc'ha berr, setu an trou war eun, evel m'int bet c'hoarvezet d'an driouec'hvet devez a vae, da genver an deiz-man. Epad ar zizun ar glao dourbilh n'oa ket ehanet da goueza. An henchou, a ziwardro, n'ocant nemet poullou dour ; er parkeler treuzet gant gwennoennou ar perc'hirinaj ar geot a oa arneunvet... Diouz ar mintin e rae c'hoaz glao bras ; goude kreisteiz e reas glao, glao da deurel gant barazou. Va matez Doue r'he fardono — rak aet eo abaoe da welloc'h bro — en em bourchase koulskoude da ober soubenn ar beorien er pod houarn bras, evel kustum.

O ! emeve, ma am c'hrede, ne laki

war an tan nemed ar pod bihan. Gant an amzer-man, n'hor bezo den.

Sentet e voe ouzin. Ne voe laket war an tan nemed ar pod bihan, peadra a-vec'h da leunta ugent skudell. Da zerrnoz, oa digouezet tri, tud eus ar c'harter ; o fedi a rajemp da azeza gameomp ouz taol hag hor menoz oa rei lojeiz d'ezo en ti. A-benn neuze ar vatez he doa morailhet an nor.

Edomp bodet en-dro d'an aoled, marvailhou gameomp da c'hortoz lavaret grasou... Souden, dao ! dao ! war nor.

— Setu unan, a zonzemp ha n'en deus ket krenet dirak ar gwall-amzer ! Va gwreg a yeas da zigeri.

— Jezuz Mari ! a lavaras estlammet o kroaza he daouarn, nag ez eus, nag ez eus !

Hag e weljemp eur bern tud. Ha goude ar re-se e teuas re all ha re all c'hoaz.

Ar gegin a voe leun, abarzh pell. An holl beorien, oamp boaz da welout, a oa eno, re Bleuveur ha re Dredarzec, re Benvenan, Trevou, Kermaria-Sulard... hag en o zouez kalz pennoù dianav, perc'hirted nevez deuet eus Plestin ! Eun druez oa sellet outo, gleb-teil betek o eskern, gant o dremmou ken distronket. A nak a vad en defe graet d'ezo eur banne zoubenn domm !... Ha setu dresj ne chome mui taken... Met ivez piou en defe gallet sonjal !... An dud reuzeudik a zelle ouz ar chiminal an tan en o daoulagad. Sevel a ris hag e lavaris d'ezo :

— Arabat d'eoc'h en em gemeret out-zomp : ar wech kenta eo ma c'hoarvez an dra-man gameomp. Ken divalo oa an amzer ma n'edomp ket ouz ho kortoz. Diaes e kavan war ho sikour, met n'hor beus ket pourchaset a zoubenn evidoc'h.

Tal an holl dud-se a deuas da veza terval kenan hag epad eur pennadig ne voe ger ebet... Neuze eun den en em zistagas eus ar vandenn ; ar moged a zave diouz e zilhad gleb a oa ken teo ma ne c'hellis ket anaout mat awalc'h e zoare. Lakaat a reas e droad war

maen an aoled, sevel a reas golo ar pod hag o traoublega warnan e lavaras gant eur vouez uhel ha kunv :

— Gant ar pezh a chom a zoubenn e c'heller atao kennerzi ar re glanva.

Hag o veza lavaret kement-se, ec'h en em dennas a-goztez. E gomzou a skoas eun taol pounner ennomp. Va gwreg en em lakeas da derri ar c'hram-poez er skudilli. Hag ar beorien da zont dirak an aoled, evel-hent. Ar vatez a garge ar skudilli dre ma teuent. Unan, daou... pemp... dek reuzeudik a deuas an eil goude egile ; ar pod, kaer e oa tenna amezan n'ez ae ket da hesk. Ugent all a deuas hag ugent all ; ar vatez a gendalc'he da zervicha. Va gwreg, bihan he c'halon a oa drouk-livet holl ; daoust pegen buan a rae he labour, ne c'hellfe ket en em gaout da ober buan awalc'h, unan eus ar mevelien a rankas rei an dourn d'ezi. Holl, hor boaz ar gredenn e tremene eun dra zouezus bennak, eun dra dreist natir, hag e voustremp war hor c'halon gant aon da denna hon alan. Gwaskadenn ar burzud a oa warnomp... Ne chomas ket eur paour, m'hen tou d'eoc'h, ne yeas

da gousket hep soubenn... Setu ar pezh am eus gwelet, hag ez eus penzek vloaz abaoe.

Pa glasken gant va daoulagad an den en doa komzet e oa tec'het kuit. Goulenn a ris piou oa ? Den n'hen anavezze. Eur baourez koz a lavaras :

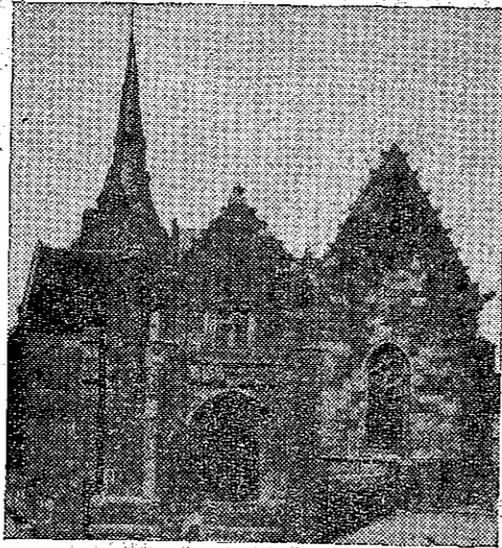
— P'edon o tont a'hed bered ar vourc'h, em eus e welet o treuzi ar skaller ha goudeze en deus graet hent ganen Diou wech en deus astennet e zourn d'in da lammat dreist ar poullou dour. Kredi a ran e touge war e benn eun donsur, rak kern e benn a oa gwenn dindan ar glao. Ne faoutas ket eur ger muloc'h, met peb unan a gredas start n'oa ar paour souezus-se nemet **Erwan Heloury**, aotrou koz ar maner. C'hout a zonzjo ar pezh a blijjo d'eoc'h, met hen aslavaret a ran, setu ar pezh am eus gwelet ha kalz a re all a zo beo a c'hellfe lavaret eveladoun. An ozac'h koz a stokas e gorn butun war ivin e viz meud evit heja al hudu amezan hag a zebantas en em goll en e zonzjo.

Troet gant L. B.
diwar A. AR BRAZ

Lec'hiou kaer Breiz

DRE VRO-DREGER

ar Sklaerder

Bez' ez eus e Bro-Dreger eur c'hornad-douar e dreid greunvaen er mor glas. Brudet arbenn eo Aod ar Greunvaen liou roz : Perroz, Plomanc'h, Tregastell. Amañ e teu ar gwagennoù da lipat gouestadik truez melen ha flour ar c'hrae ; a-hont gwelit-l o stourm hag o frega ouz ar c'herreg. Diskuiza a reont war draezennoù Perroz ha paket e vezont e touez reier ar C'hoz-Perz.

Aze er mor emañ ar Seiz-Enezenn, o sevel o c'hein du a-us, d'an houlou evel pesked du bras-divent ; du-hont setu an Treoger, kerreg ha skoselloù o verkq bevonn goz an douar-bras, warno an tour-tan ne zigor e lagad nemet en noz.

En eun tu, douar Sant-Jakez ha Sant-Greg, en tu all hini Santez Anna ha Sant Samson.

Ha war ar run, o parea war ar vro-se a-bez, o ren war an holl Sent-se evel en Neñv an Aotrou Doue, Itron Varia ar Sklaerder en he zi koant. O ren, am eus lavaret ? Deuit d'am heul d'he chapel eur sulvez ar beure, da goulz an oferenn.

Er porched koz, tri Sant, a-gleiz, a zo ouz ho kortoz. Ha tri a-zehou. Hag en o c'hreiz, a-us d'an nor emañ an Itron Varia.

Emañ ar beleg war e zaoulin ouz troad an aoter o lavarout ar pedennoù diouz ar beure ha respont a ra an holl : tud o pedi a wir galon. Kregi a ra an oferen hag hogozik kerkent, eus korn pella ar c'heur, war an tu dehou, skiltr, kreñv

ha monkus war an hevelep tro, e sav eur vouez plac'h. Da genta ez oc'h souezet, hogen en em sila a ra tammig-ha-tammig ennoc'h doujañs : doujañs evit ar bobl o pedi eno, tud dister hag eeun a galon, doujañs evit o feiz hag o c'harantez e-keñver o Mamm eus an Neñv.

« Ni ho salud, rouanez an Aelez »... neuze ar vouez he dije ho lakadet bremañ da vinc'hoarzin, a zeu da dizout ho kalon a gristen hag a Vreizad. Ha setu ar c'hantig o kreñvaat : an holl o tiskana. Evel ar mor o ruilhal du-hont e traoñ war garreg Porz al Laeron, ez eo nerzus ar c'han. Leunia a ra ar chapel, betek penn uhela ar volz gotek.

Sellit 'ta' ouz ar penn-se duet gant an avel-vor, ouz ar paour kaez koz aze etal ar pinsin dour-benniget, daoubleget gant al labour ha gant labour an oad, ouz ar vamm-se eur bugel ganti en he c'hichen ! A-unvouez e kamont : « C'houi 'zo hor Mamm, eur Vamm a drugarez »... An hini goz daoulagad ruz a zo test d'eoc'h, a zo paouezet da zibuna ar chapel a goueze paterenn ha paterenn eus he dourn o krena. Hounnez zoken a gam. An holl a gam. O feiz ganto en o mouezidù, hag o c'halon ivez.

Tremen a ra eur paotr dre ar c'hado-riou da gestal. Klevet e vez ar peziou o koueza er plad :

« Ar Werc'hez d'ho paeo ! » emezañ.

Jakez KONAN

SPORTOU, EBATOU

C'HOARIOU WAR AR MAEZ

Eur medesin a skriv da Feiz ha Breiz.

Skrivet ho peus war Feiz ha Breiz miz genver, goude beza roet da anout kementadurez Aotrou 'n Eskob Kemper « **Sport et sanctification du dimanche** » d'ar yaouankizou ha d'ar re a zo karget d'o heñcha : « C'hoarioù a zo en hor bro evel c'hoari boullou, kilhou hag all ha ne belleont ket an dud diouz an iliz na diouz o zud, perak ne drofed ket ar yaouankiz warno ? »

Mat a rit poueza war gement-se ha mall e oa hen ober.

A-raok ar brezel bras, an dud diwar ar maez ne ouient ket piou oa buana den a oa er bed, na pet munutenn a laker evit ober nao c'hant pe vil metr, na peget a laka henmañ pe hennont evit ober kant kilometr war e varc'h houarn, ar pezh ne viras ket outo da gaout an trec'h ; hizio ar yaouankiz a zo troetoc'h, eun tamm mat da zeski an traoù-se eget da ziskuiza ha da vaga o spered o lenn Feiz ha Breiz, ar pezh n'en deus ket miret outo da gaout koll er brezel diweza.

N'eus ono gant ar c'hazetennoù nemet eus « **l'éducation sportive de la jeunesse** ». Eun dra ret eo entent ouz buhez ar c'horf ; ar yaouankizou a zo en eun oad damjerus ; birvi a ra o gwad en o gwazied ha dâ eo hen distana ; birvi

a ra ivez froudennoù ar spered ; al labour-korf a zo eul louzou dreist evit distana ar galon hag ar spered ; skuizder warlerc'h labourat war ar maez a zo yac'hus hag epad al labour n'emañ ket ar spered o redek a-gleiz hag a-zehou.

Al labourer-douar a ra « **du sport** » bemdez, o karza e grevier, o karga teil, o kempenn keuneud, oc'h arat hag o falc'hat. Ha kontet ho peus pet leo bemdez a ra o vont eus e di, d'e bark, o vont eus an eil penn d'egile d'ezan da heul an arat ? Ha kontet ho peus pet litrad aer vat a zo en em zilet en e wazied epad c'houec'h devez eus eur seurt micher. Goude c'houec'h devez labour eun ehan a zo ret.

E lec'h ehana petra 'ra ar baotred yaouank breman ?

Mont pell diouz ar gêr evit en em skuiza d'hoaz o c'hoari foot-ball. Holl ec'h en em roont d'an hevelep c'hoari, pe int-i a zo bras, pe int-i a zo bihan ; pe int-i o deus divesker hiir, pe int-i o deus divesker berr ; pe int-i o deus eur galon reiz pe int-o deus eur galon zi-reiz. Holl ec'h en em roont d'an hevelep c'hoari ha koulskoude n'o deus ket holl an hevelep nerz ha n'int ket graet holl

gant an hevelep donvez. Kant den, kant korf ; ne vez graet en o zouez, dibab ebet gant eur medesin ha setu pe-rak sportou a zo, ar foot-ball da genta, hag a ra muioc'h a zroug eget a vad ouz eleiz a baotred yaouank.

Ha den a vicher ebet ne vez ouz o heñl da lavaret e c'hoari henmañ pe hen-hont dreist e nerz.

Korf an den a zo evel keflusker pe « moteur » eur c'harr-dre-dan ; pa vez nevez e vez gourc'hemennet teurel evez warnan : arabad eo e lakat da vont en-dro re alies na re vuam ; evit ma pado pell hag evit ma ne vezo ket a ezomm da c'hervel ar mekanisiam war e dro e vez roet aliou ha gwas-aze d'an hini ne ra ket diouto ; ne gemerer ket, war a welan kement a breder gant korfou ar yaouankizou war ar maez ha ma kemer perc'henn eun auto gant e «votour».

N'eo ket c'hoariou hag a ro tro d'en em skuiza kals eo a zo ezomm da zul, met c'hoariou skanv hag a roio tro d'hor yaouankiz da ziskouez o ampartiz. C'hoari boulou, kilhou, saez (1) ; diskleria peziou-teatr ; ober troiou jymnastik ha n'int ket skuizus, setu aze hag a zo mat.

Ma ne ra netra an den yaouank di-war ar maez evit digeri e spered hag e

(1) C'hoari ar saez a ra dremmbu lemm, divrec'h krenv ha skevent yac'h ; evit gouzout peñaos heñ c'hoari prenit al levrig : Ar gwaregata, c'hoari ar saez, savet gant an A. Vallée hag a gavoc'h da breña evit 20 real o skriva da : Les Presses Bretonnes, Saint-Brieuc.

galon da zul, pegouiz 'ta her graic ?

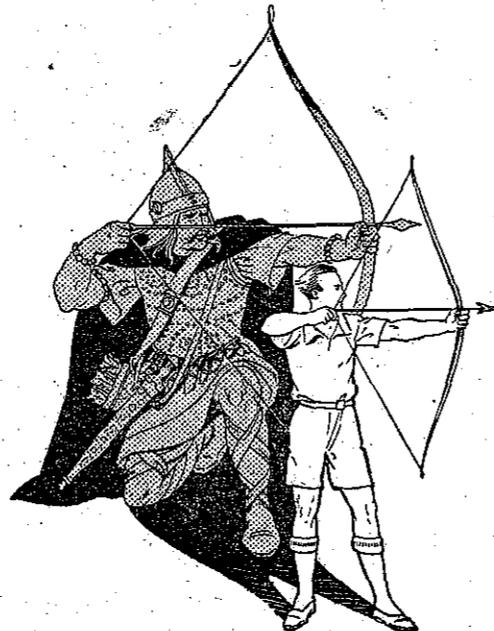
Ha goude ma vefe e Breiz krenia tud a zo war ar douar, ar re vuam war droad pe war velo, ha goude ma vefe enni gwella strollad foot-ballerien a zo er bed, petra a rafe an dra-se evit hor gouenn, ma n'o deus an holl dud yaouank-se na spered na vertuz ?

An dud n'eo ket chatal int. Etouez ar chatal e vez graet eun dibab evit ar c'honkourioù ; e sportou hor yaouankizou ne raer dibab ebet !

Ha neuze, livirit d'in 'ta, ha war wel-lacat eo aet hor gouenn en ugent vloaz diweza-man tremenet ?

Medisin oun war ar maez ha diskleria a c'hellan eo poent chench penn d'ar vaz ; poent lakat urz er c'hoariou ; poent dibab an dud evit pep c'hoari ; poent difenn c'hoariou a zo ha poent rei kuzul da ober c'hoariou all ; d'ar gouerier yaouank hag en em skuta tra a-walc'h, war ar zizun, e lavaran kemeret ebatou a ray anezo paotred ampart hag a viro outo da bellaat diouz o farrez, ebatou onest, yac'hus, plijadurus, mat da zidui ar spered ha da lakat ar vignoniach da greski etre tud eun hevelep parrez. Met, gwasoc'h n'eus ket eget an tavanioù hag an dansou, hag eno eo e-kouez atao ar foot-ballerien goude ma vezont bet epad diou deir eur holorach oc'h en em skuiza hag o tapa tomm ha yen, e kreiz eur park bennak.

Ganeoc'h a galon, evit brasa mad hor gouenn.
Eur Medisin

Ar gwareger bremañ war roudoù ar gwareger gwechall.

Kanomp :

AIR C'HORN-BUTUN TORRET

Buart a-walc'h : $\text{♩} = \text{etre } 96 \text{ ha } 108.$ M. GORREC

mp

Solo: Di-lun 'neur zont eus Les-ne-ven. Di-lun 'neur zont eus Les-ne-ven

HOLL: Di-lun 'neur zont eus Les-ne-ven, Di-lun 'neur zont eus Les-ne-ven.

Solo: Koue-zet va c'horn tor-ret a benn. HOLL: Koue-zet va c'horn tor-ret a benn

Solo: Koue-zet va c'horn torret a benn. Di-lun 'neur zont eus Les-ne-ven.
(sac'h)

HOLL: Koue-zet va c'horn tor-ret a benn. Di-lun 'neur zont eus Les-ne-ven.
(ad libitum)

2	9
Va c'horn brug ruz menez Are
Kizellet brao me e gare.	'Raok mont d'ar park goude pep pred
Eur c'horniad mat 'veze laket.
3	10
Roet oa d'in gant karantez
'Vit derc'hel sonj eus va mestrez.	Diouz an noz 'n eur vont da gousket
E lugerne e forn ruziet.
4	11
Meur a lur butun, mignoned
A zo dreizan aet e moged.	Atao em godell pe em beg
Va c'horn-butun d'in a oa c'houek.
5	12
Bemdez, bemnoz plijadur 'm oa
O vont dre holl 'n eur vutuna.	Breman pebez tristedigez
Va yalc'h-vutun zo intanvez.
6	13
Diouz ar mintin a-vec'h savet
Ar yalc'h-vutun oa digoret.	« Torret da gorn, dal 'n all nevez ! »
A lavaro d'in va mestrez.
7	
Lonket ar volennad kafe
Bourret va c'horn me e dame.	
8	
Epac an deiz n'ehanen ket
Da chaokat mort e c'har galet.	

Yann GORRIGAN

Troet war al labour, bepred o poar-nia dindan lagad Doue, ar merc'hed er gêr, ar wazed er parkeier, n'eo ket souezus e vije douget tud va farrez koz da welet pep tra, sklaerijennet gant o feiz, da varn pep darvoud, hervez al lezenni gristen, en eun doare uheloc'h eged an douar.

Pa deus eur c'hrouadur er bed, ec'h en em laouencant, rak kement-se oa bennoz-Doue war an ti ; bremañ e vije eun ene muloc'h da hench ar warzu ar baradoz ousspenn ma oa ar bugel eur mell eus ar jadenn a stag an eil rumm ouz egile.

Deiz e c'hinivelez, pe antronoz da zivezata, e veze kaset ar c'hrouadur d'an iliz, evit ober amezan eur c'hristen nevez, ar c'henta ar gwella.

Pa varve ar re goz e veze lavaret : « Nomp ket deuet war an douar en hevelep dervez ! Mont a rankomp pep hini d'e dro. An tad hag ar vamm o deus labourer kelt ha m'o deus gallet ober ; mat eo d'ezo mont da ziskuitza, da veza paeet gant Doue. Ar maro ma kemp sonjal a zo an nor digor war ar vuhez.

Em farrez koz ne gaver ket diçes mervel ; lavaret em eus bet ano amañ c'hoaz eus a veur a varo kaer ; darn a ya eus ar bed-man, en eur beñi ; darn all en eur gana kantikou : « Kan d'in kantik ar baradoz ! » a lavare Renan d'e c'hoar, « ma tremenin en eur gana pe en eur zelaou ar c'homzou kaer-se ! »

Unan bennak, evelato, eun nebeud enkreiz en o c'halon, a lavar : « Hizio emañ deiz ar varn ; met Doue a zo Tad ! » Ya ! Doue a zo Tad ; fizians a vez ennan ha bez' e c'heller kaout.

N'eus ket pell, eun den en oad o c'houzout e tostae an Ankou outan a lavare : « An hini a zo bet eün an traou gantan n'en deus na spont nak anken da gaout, hag evidon-me a zo laouen o vont ! »

Eur vuhez eün, troet wardu an nenv, a dalvezo d'eomp eur maro laouen, rak-se, evit tizout ar pal-se, heuliomp skouer hon tadou, skouer ar re a veve « pell diouz an trouz hag holl safar ar bed ! » Ar re-se ne vezent morse klevet

o c'hrosmolat ; kemeret a raent an amzer evel ma feue ha kement a c'hoarveze a roe tro d'ezo da vetuli Doue hag e oberou. M'ho pefe o c'hlevet pa veze brao an amzer : « Meuleudi da Zoue, ma vez pullh an eost ! » hag an neb a lavare e oa fall an amzer a vije respontet d'ezan raktal : « Fall an amzer ? Piou a lavar eo fall an amzer ? N'eus amzer fall ebet, p'eo gwir an amzer a ra diouz an Aotrou Doue hag an Aotrou Doue a ra atao evit hor brasa mad. » Eun tad a ra pep tra evit brasa mad e vugale ; rak-se e ranker degemeret pep tra digant Doue, gant karantez hag anaoudegez vat.

Eun dro, pa oan yaouank c'hoaz, eur vignonez d'in a voe tamallet, gant eur vaouezig gwaristus, da veza graet fall-griçez o tenna ar bilhed da vont da Lourd, o veza m'oa en em gavet ano he amezogez tosta da zont er maez ! Va c'hamaladoc a gava diças hag e lante fors : « O ! pegen kalet eo beza tamallet e gaou ! ha me didamall kaer ; n'eus neira krisoc'h, neira gwasc'h ! »

Eur vaouez eus a gichen he c'hêr he c'hlevas hag a lavaras d'ez evelhen : « E lec'h klemmou hag hirvoudou, daoust ha ne vije ket gwelloc'h laouenedigez ? Hor Mestr Jezuz a zo bet tamallet e gaou, kaset dirak ar barnar ha kondanet d'ar maro ha ne venebasket. Lec'h a zo da veza eurus pa zegas d'eomp poaniou evel ar re en deus gouzanvet e-unan ! »

Ar plac'h yaouank a zelaouas, gant evez, ar brezegenn : « Ar wirionez a zo ganeoc'h, Mari, emezi ; bennoz d'eoc'h p'hoc'h eus he diskleriet d'in. » Hag e sechas he daerou.

Eur skouer all a-raok kloza ar pennad-man : demdost da di va zud, epad ar brezel pevarzek, e oa eun tad en devca pevar mab en arme ; eun dervez e teuas betek ennan an Aotrou Mêr da zegas d'ezan eur c'helou glac'harus : « An eil eus ar baotred a oa lazet er brezel ! » Pebez taol evit an tad ; azeza a rankas war ar skioñ : « Mat, emezan, Doue eo ar mestr ; ne welin mui va faotrig war an douar ! » Ne jomas ket pell da vantri ; abenn pemp munut edo, en e

zav, hag hen ha mont wardu e bres : « Da belec'h ez it, va zad ? » eme e verc'h, a zonje marteze e oa aet e bern digantan : « Da belec'h ez an ? emezan, da jench va dilhad da vont d'ar vourc'h da lakat pedi evitan, kenta nia c'hellin ! Gouela d'ezan ne ray vad ebet d'ezan, met pedi ha lakat ober a zigoro d'ezan ar baradoz ! »

En amzer-se e oa stank c'hoaz ar gristenien en hor bro, rak estreget hennez en divije komzet evelse ha kemeret e groaz gant nerz-kalon, eveltan ; tud va farrez an darn vrasa anezo a rene eur vuhez santel end-eün ha setu aze perak n'o deveze ket aoun pa deus an Ankou da skei war o dor.

Tintin ANNA.

DASTUMOMP AR BRUZUN

EVIT PINVIDIKAT HOR BREZONEG

Gerioù dastumet e parrez Sant-Vic.

- 206. — SAOTRENET = entiché de : saotrenet eo gant ar c'hoari, saotrenet eo gant e gamarad Per.
- 207. — PIGNAT WAR E VARC'H BRAS = se froisser facilement et répondre de façon hautaine et bruyante : an disterra tra a vez lavaret da Yann ema prest da bignat war e varc'h bras.
- 208. — LAKAAT AR BAS WAR AN HOCH (mettre le bât à un cochon) = aller deux choses séparées et qui ne doivent pas aller ensemble : v. g. Naik a zo fichet, dilhad nevez a zo ganti met gant he botou koat ema-hi ; laket he deus ar bas war an hoc'h.
- 209. — BREIN-CHAN = tout-à-fait pourri.
- 210. — GWIRIDIK = fragile.
- 211. — TROI AR BICH (le chat) = s'occuper à des bagatelles, tuer le temps.
- 212. — OBER BRONN D'AR VARR = faire des pauses sur le manche de la houe ; travailler sans ardeur.
- 213. — SKOUZACHI (en bigoudennie) = cuire à petit feu, laisser mijoter.
- 214. — CHEULK, diskleugen, dic'holc'hed : se dit de quelqu'un qui a une tenue négligée, qui présente mal (lafez à St-Nic).
- 215. — CHOBAR = traïnard, peu dégourdi.
- 216. — MEZOU, MEJOU (gounedou à St-Nic) = grande étendue de terre non close.
- 217. — EN E GRENV, en e greiz = qui est satisfait, qui est à son affaire.
- 218. — KOUTI-KOUTI = à petits pas.
- 219. — CHAOKER LAOU KRIZ = se dit de quelqu'un qui est d'une avarice sordide.
- 220. — SKRANGN (en bigoudennie) = avare.
- 221. — DACH-DACH = cri pour appeler les cochons.

- OHIK = cri pour les éloigner.
- DACHET = cri pour écarter les chats.
- 222. — KOURITER = entremetteur ; bazvalan, kourater = courtier.
- KOURITACHOU = démarches d'un entremetteur.
- KOURITA EUR MEVEL = proposer un domestique.
- KOURITA EUR PLACH YAOU-ANK = proposer une jeune fille en mariage.
- 223. — KAOUT DIZAOZONT = trouver, découvrir, ex. : kavet am eus dizaozont d'it deus eur mevel : je t'ai trouvé un domestique.
- 224. — KAS DA C'HOUITELLA KIO-C'HED = éconduire quelqu'un.
- 225. — BODO (St-Nic) = ruisseau.
- 226. — SKARPIER (St-Nic) = temps àpre et desséchant ; an avel a zo skarp, z z
- 227. — MONT DA GLASK KAILH (en bigoudennie) = courir la prétentaine.
- 228. — DEBRET EO E GESTENN GANTAN = il a dissipé toute sa fortune.
- 229. — GRAET EN DEUS TOUPINIKA (de toull et penn) = il a fait la culbute, il s'est ruiné.
- 230. — TRUCHER (en bigoudennie) = flatteur.
- 231. — STRAD KOLOENN (en bigoudennie) se dit d'une femme qui est sale.
- 232. — POCH-TOULL (en bigoudennie) = indiscret.
- 233. — TAMM AR C'HI = les déchets, les restes, ex. : n'en deus nemet tamm ar c'hi.
- 234. — DIROSTA. = manger à belles dents, de bon appétit.
- 235. — DIVROUSTA = débroussailler.

War hon niverenn a seu ec'h embannimp 100 « Bruzun » all, dastumet c'hoaz e Sant-Vic, gant an Ao. Peron, Person... Mil bennoz d'ezan en hano ar brezoneg. Ra deuy beleien all ha kement hini a gar e yez, da heulia e skouer.

FAZIOU. — Feiz ha Breiz meur-ebrel p. 139, e lec'h : stourm ouz c'hoant kousket, lennit stourm ouz ar c'hoant kousket.

Hag e p. 151, e lec'h : Poupou, lennit : Poupou.

KELEIER AR MIZ

Jubile Pius XII

D'an 13 a viz mae 1917, e oa bet sakret eskob, du-ze, e Rom, gant ar Pab Be-neat XV, an A. Eugen Pacelli ; anvet e voe kerkent da gannad ar Pab, e Munich hag e Berlin ; trizek vloaz e chomas en vro-ze ; e-doug an nao vloaz warlerc'h e voe sekretour ar Pab Pi XI ha da varo hon-man e voe dibabet gant pennadureziou an Iliz, da bignat, war e lerc'h, war gadoñ Sant Per.

O ren an Iliz emañ, p'emañ tan ha kufun ar gwaso brezel a zo bet gwelet biskoaz o skedi hag o trouzal a-gleiz hag a-zehou ; ar bed koz a zo o vennout koueza en e boull.

Eun dra eo beza krog e stuñ bag an Iliz, en amzer-man, met n'eo ket da d'ar gris-

Tro Vinihi Landelo

Tro Vinihi Landelo a oa gwechall keñ brudet hag hini Lokronan. Diskar a oa deut enni ; Penity sant Laurans, el lec'h ma veze kanet an oferenñ-bred, a oa gwall zirenket gant ivinou yut an amzer. Gwella peza a zo, an A. Jaffres, en deus gallet, daoust d'ar brezel, dont a-benn d'her renka a-nevez ha fizians hon eus he devezo

Gwir Ano Paeron Breiz

D'an 19 a viz mae eo e vez, bep bloaz, ar pardon bras e Landreger, pardon Irwan, evel ma lavar d'in, aman, e Scrignac, unan eus va farrisioniz, Y. V. Guenan, eun den pevar-ugent vloaz.

Klask a raer, euf pennad a zo, pehini eo gwir ano paeron hor Breiz.

Me' gred eo ret mont d'e glask d'al lec'hioù ma vevas ar zant enno ar pella.

E latin, an ano-se a zo Yvo, Yvonis, Yvonem ; e brezoneg ez eus eleiz a zoareoù dis-henvel d'hen distaga : Irwan, Erwan, Ewan.

Pehini eo ar gwella ? Er minih ec'h an-ver Ewan kement hini a zo filhoñ da vab brudeta Kervarzin. E Tredrez, el lec'h m'eo bet person eiz vloaz, eus ar bloaz 1284 d'ar bloaz 1292, eo henvel.

« E Louanneg, eme J. C. e-lec'h m'eo bet person ivez unnek vloaz, eus ar bloaz 1292 betek e varo, d'an 19 a viz mae 1303, e lavar an holl Ewan, Ewanig, distaget « E-ouañ », « E-ouan-nig ». Marteze, evel m'hen displeger e « Studi hag Ober », eo reiz ar

Nevez-Amzer Breiz

Gweñola ar Beg a zo laouen o toñt da lavarout d'eoc'h he deus bet euf c'hoañ vihan a zo bet lakaet d'ezi da anioù-badez Anna-Berc'hed-Maria, d'an 30 a viz ebrel 1942, e Kemper, 14, straed Douarnenez.

tenien kaout aoun ; n'hellent ket kaout gwelloc'h sturier eget an hini o deus ; Doue a oar kroui e dud diouz an amzer m'o devez da veva enni.

D'ar Yaou-Bask eo bet lidet Jubile ar Pab ha goude an oferenñ e komzas hag e-gomzou a zo bet skignet gant ar Radio dre ar bed a bez. Lavaret en deus : « N'it ket da gaout aoun ; goude an deiziou tenval-mañ e teuo deiziou laouen e vezo gwelet enno ar Feiz kristen oc'h en em skigna-hag o vleunia dre an holl broioù, diazezet ar peoc'h enno war al lealded. »

Eun hekleo eus ar peza en doa lavaret Pius XII, d'erc'hent Gouel Nedelek diweza, a oa er brezegenn-se.

adarre an Dro-Vinihi, da zil bras ar Pante-kost, al lufr he devoa gwechall.

Sant Erwan Haelori en devoa eun devo-sion keñ bras da zant Telo, ma vennas, eun devez m'edo o tistrei eus a Lokronan, ober e gonsk el laouer vaen a oa bet oc'h ober gwele gant sant Telo.

daou stumm ; gwel eo ganin, avat, ar stumm « Ewan » dre ma 'z eo ar furm dos-ta ouz ar gerioù implijet e rann-vroioù all Breiz : Gwened, Iouann, Kerne, Yeun, ha Leon, Youenn. »

Y. an Dibérdér, er gazetenn « La Bretagne » niverenn an 23 a viz mae a lavar : « Dre-holl, e weler moulet :

« Evel zant Erwan

« ha tra sebezus, dre ma tremen ar bardonerien, e proesion, ma vez klevet Erwan, gant euf beleg bennak karget da rei ar c'han, gant ar garterien a dremen, heb ehan, epad tost da ugent munut, ne glever nemet :

« Nan euz ket eur zant
Evel zant Eouann !

« N'eo ket Erwan eo eta gwir ano sant paeron Breiz ! »

Eun dra a zo da vihana, ha ne gredañ ket e c'hellfe den e nac'h : ar ger latin : Yvo, Yvonis, Yvonem, a zo eun tamm mat ana-vezetoc'h e Ewan (E-ouann, Iou-ann, Iou-enn) eget ne deo e Erwan pe Irwan.

An A. hag an I. Talezan a zo laouen o-kemenn d'eoc'h giniwelez o merc'h Gaela, d'an 3 a viz mae 1942 e Gwengamp, Fue Laurens-de-la-Barre

LEVRIOU « FEIZ HA BREIZ »

LEVRIOU MAT HA MARCHAD MAT

ha plijadurus da lenn,

graet diouz doare lakat er pakadou a gaser d'ar brizonidi, a zo en harlu.

Mat eo kas peadra da vaga korfoù hor prizonidi, dereat eo ivez kas d'ezo peadra da vaga o speredou, peadra da lenn, peadra da gana.

I. — LEVRIOU BREZONEK

CHRISTO, savet gant an A. Guillou, skeudennet gant Rene Roy, kaera levr brezonek an XIX vet kantved 20 real.

MIZ MARI, kurunen nevez d'ar Werc'hez, savet gant an A. Breton 20 real.

GENOVEFA A VRABAN, savet gant Glaoda ar Prat ha skeudennet gant an dim. O. de Villers 20 real.

BUHEZ MIKAEL AN NOBLETZ, savet gant an A. Uguen 20 real.

KENTELIOU WAR AL LABOUR-DOUAR, gant an A. Becot 20 real.

TELENN ARVOR, savet gant August Brizeux 20 real.

VIKTORIA KONAN A ZANT LUK, gant an A. Uguen 1 skod.

LIZER AN HINI MARO, gant Jakez Riou 1 skod.

IWERZON gwelet gant eur Vretonnez 8 real.

ENVORIOU EUR GAKOUZEEZ, gant V. Seité 8 real.

PREZEGENN AN A. BURLEON, e Bleun-Brug Keranna 8 real.

PREZEGENN AN A. TREHIOU, e Bleun-Brug Plougastell 8 real.

II. — PEZIOU C'HOARI

NICOLAZIK, Bayon-Perrot 8 real.

SALAUN AR FOLL, Bayon-Perrot 4 real.

DIZRO AN DIANKET, Bayon-Perrot 4 real.

AR GORNANDONED, Bayon-Perrot 4 real.

EUN ABARDAEZ E KERVARZIN, Coroller-Perrot 4 real.

WAR ROUDOU HON TADOU, Damo Perrot 8 real.

YANN LANDEVENNEC, Cornou-Perrot 8 real.

DRAGON SANT PAOL, Y.-V. Perrot 4 real.

PARDON BARABBAS, Y.-V. Perrot 4 real.

AN A. KERLABAN, Y.-V. Perrot 4 real.

AN DIVROAD, diwar ar c'hemraeg, gant Y.-V. Perrot 8 real.

AR VAMM, diwar ar c'hemraeg, gant Y.-V. Perrot 8 real.

BILEZ HAG E VESTR, gant E. ar Moal 1 skod.

AR CHIMINAOJ, gant ar Moal, 8 real.

AN HINI GOZ O VONT DA DENNA HE FOLTED, gant E. ar Moal 8 real.

YANN POTR AR GER, unan-gomz, gant E. ar Moal. War baperennou distag, ar c'hant 20 real.

SANTEZ TRIFINA, gant ar chaoni Joanno 8 real.

HOLLVELEN, gant Hollsent ar Gar-rec 1 skod.

AN AOTROU KERIOUAZ, gant Lan ar Goff 8 real.

III. — LEVRIOU GALLEK

ESSAI SUR LA QUESTION BRETONNE par Yves Le Moal 2,50

NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE. L'EGLISE ET LES SURVIVANCES NATIONALES, par Mgr. Paquet 2,50

LE BLEUN-BRUG ET L'EGLISE, 1Fr.

TRO-BREIZ, PELERINAGES DES SEPT SAINTS DE BRETAGNE, avec illustrations et une carte hors-texte, par M. le chanoine Le Roy 2,50

LE PERE J.-F. ABGRALL, DES MISSIONS ETRANGERES, par M. le chanoine Pérennes 12 Fr.

LES PSAUMES, TRADUITS ET COMMENTES par M. le chanoine Pérennes 15 fr.

IV. — PEADRA DA GANA

KANAOUENNOU BLEUN-BRUG 1920, 1922, 1923, 1925, 1930, 1932, pep levr, 10 lur.

SONIOU FEIZ HA BREIZ, ar peza 10 lur.

SONIOU BUGALE, ar peza 8 real.

Kanaouennoù war baperennou distag : KANTIK SANTEZ ANNA WENED ar c'hant 20 real.

GWIR VRETONED, gant an A. Cong ar c'hant 20 real.

GWERZ KER-YS, gant Olier Souet ha J.-P. ar Skour, ar c'hant 20 real.

SONIT BOMBARD, SONIT BINIOU, gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar c'hant 20 real.

KAN-BALE AR BOTRED YAOUANK, gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar c'hant 20 real.

Al levrioù-se a vezo kaset, dre ar post, d'ar re o goulenn, ouz ar prizioù merket uheloc'h ; skriva evit o c'haout da Rener « Feiz ha Breiz », Scrignac, Finistère, C. C. 21.802, Rennes.

Kreski ar prizioù-se eus ar mizou kas a anaeroc'h diouz an timbrou lakat, er post, war ho pakadenn.

1442 - 1942

pemp kant vloaz a VEZO

d'an 29 a VIZ EOST 1942

E RENTE E ENE DA ZOUE

AR BREIZAD

A REAS EUS E VRO EUR BARADOZ AN DOUAR

An Aotrou YANN V

BRO VREIZ A VOE NEUZE EUR GWIR BARADOZ AN DOUAR.
(DÈS LORS, FUT LE PAYS DE BRETAGNE UNG DROIT
PARADIS TERRESTRE.)

(LES GRANDES CRONIQUEES DE BRETAGNE,
COMPOSÉES EN L'AN 1514, PAR MAÎTRE
ALAIN BOUCHART, p. 175)

M'ar deo bet Salain, 858-874, gwella roue he deus bet hor Breiz, en navet kantved, Yann V, 1399-1442, eo bet he gwella dug, er pempzekvet kantved.

Ganet eo ar bet d'ar 24 a viz kerzu 1389; mab eo da Yann IV, an hini a drec'has Charlez Vreiz, e lenneier Alre, d'an 29 a viz gwengolo 1364, ha da Jann, merc'h roue an Navarr.

Ma oa bet Yann IV den ar brezel, Yann V a voe den ar peoc'h.

Dimezet e voe ez-vugel, d'an 2 a viz kerzu 1396, gant Jannig, merc'h Charlez VI, roue Bro-C'hall hag e eured a voe lidet, tri miz goude, gant cotre ar Pab. E dad a varvas, d'e dri ugent vloaz da C'houel an Holl Zent 1399; Yann V m'en devoa ket a zek vloaz mat a-walc'h c'hoaz neuze; re vihan eo eta evit ren e-unan an Dugelez; e vamm eo a voe e verourez.

Kurunet e voe d'an 23 a viz meurzh 1402, goude m'en devoa graet le (1) war relegou ar zent ha war an Aviel e ti-fennje bepred ar Feiz kristen hag e virje, da viken, da Vreiz, en o c'haer, **omnia jura regalia**, da lavarout eo, he

(1). Lesquels sermons receut le Seigneur de Clisson quant à la sécularité et l'évêque de Rennes quant à la spiritualité. (Alain Bouchart)

holl gwirioù roueel.

Ar Pab Pius II, o komz eus ar gwirioù-se a lavaro diwezatoc'h: « Evel ma ra Roue Bro-C'hall e impalaer en e rouantelezh, evelse Dug Breiz a c'hell ober ivez e roue en e zugelez. »

Mamm an Dug nevez a oa eur vaouez hag a ouie tremen; bodet he devoa en dro d'he mab holl bennou bras Breiz; gwasa pezh a oa ne dlee ket chom pell ken gantan; roue Bro-Zaoz, Herri IV, a-raok beza roue, en devoa he gwelet, e Gwened; ne oa ket a zaou vloaz, mat a-walc'h, ez oa intañvez, m'her gouennas da bried ha Jann, touellet, ne lavaras ket nann.

An Dug n'en devoa neuze c'hoaz nemet daouzek vloaz; ret e oa rei d'ezan eur merour ail; war gouenn ar roue Charlez VI, e dad kaer, e voe fiziet e Philip an Hardiz, dug Bourgoñ, hag he mab, her c'hasas gantan d'e vro, heñ hag e zaou vreur, Arzur ha Jili.

An Dugez, eus he zu a guiteas an Naoned da C'houel Sant Stephan 1402, hag a yeas da Graozon, e lec'h ma ramkas chom pempzek dez, ken fall e oa an amzer; d'an 13 a viz genver 1403, e pignas, e Kameled, el lestr a dlee he c'has da ved roue Bro-Zaoz hag er miz warlerc'h e voe lidet o eured.

I. — YANN V HAG AR ZAOZON

Setu eta Breiziz kouls lavarout dilezet gant o misti, ha gwella a gavjont da ober neuze a voe ober brezel d'ar Zaozon.

E miz mezeyen 1403, ar Zaozon a reas o diskenn war gochou Leon ; ar Vretoned, pignol e Kastell-Paol, war 39 bag a redas war o lerc'h hag a zrasas o listri e kichen Lok-Maze Penn-ar-Bed ; e hanter miz gwengolo warlerc'h, Gwilhou ar C'hastell, Aotrou Tremérzan, a gemeras porz ha kor Plimouth.

E miz du, Gwilhou Wilford, gant 6.000 saoz, a zevas holl diez Penmarc'h, war c'houec'h leo hed ha re Blougonvelon, war 'n hed eul leo, tro-war-dro da Lok-Maze.

E miz c'houevrier 1404, pa grogas an Dug Yann V en e hemzekyot bloaz, Philip, e verour, hon degasas d'ar gêr.

Distro an dug yaouank ne viras kot ouz Breiziz da ober our gwaska adarre d'ar Zaozon ; gwasa poz a voe n'en em alevant kot hag e voent trec'het e Dartmouth ha kaloneka stourmer a voe, en o zouez, Gwilhou ar C'hastell, a voe lazeta, ar vouc'had en e zourn, ha 200 ous e dud d'e houl.

Eun nebeud derozeiou goudeze, pa glevas Tanqi ar C'hastell, ar poz a oa en em gavet gant e vreur, e savas 400

brezelour all, e fiskennas e Dartmouth hag epad eiz sizun o reas d'e enebourien, dro an fan hag an dir, ar muic gaoù a c'hellas hag o listroas d'ar gêr gant eur bern mantras a donzoriou tapet a-gloiz hag a-zehou.

E miz eost 1404, ar Zaozon d'o zro, a glaskas ober o diskenn e Gwerrann : Yann V, daoust ma n'en devoa c'hoaz nemet pemzek vloaz, a en em lakeas e poua ar Vretoned hag ar Zaozon a voe trec'het.

An Dug, goude ar stourmad, ar c'henta ma kemere porz ennan, a drugarekoas Doue da veza roet d'ezan an trec'h.

Er bloaz 1405, 2.600 Breizad, dindan urziou ar Marichal Rieu, a yeas da harpa Owen Glendour, ar C'hembread a oa o klask diframma e vro-ous a dre daouarn Herri IV, roue Bro-Zaoz ; kemerout a rejont Kervatrin ha Kardigan.

An dug Yann V, ma n'en devoa kot a croun o vont d'ar brezel, pa veze ret, a gao dreist holl ar peoc'h hag, er bloaz 1407, e vamm, gwreg Herri IV, a deuas a-benn da lakeat ar Zaozon hag ar Vretoned d'en em glevet ha diwar neuze ne voe trouz ebet ken etrezo, kouls lavaret !

II. — YANN V HAG AR C'HALLAOUED

Yann-V hag a oa e vamm, rouanez e Bro-Zaoz hag e bried marc'h da Roue Bro-C'hall, a glaskas, gwella ma c'hellas, tremen diouz an diou vro-se, ar poz a oa start a-walc'h, rok etre an diou vro-se, kant vloaz a oa, e oa brezel ha, bep stourmad, Bro-C'hall a goll.

Er bloaz 1415, Herri V, roue Bro-Zaoz, a reas e ziskenn e Harfleur, brasa porzmor an Normandi, neuze, war goulenn Charlez IV, e dad kaer, dug Breiz a zavas oun arme a zek mil den hag a yeas ganti, war zikour ar C'hallaoued ; ar re-man ha ne oa anezou nemet tud-chentil, gwentrou aour ganto holl, a oa barrek war o meno, da zont a-benn eus ar Zaozon ; e loc'h gortoz skoazell Breiziz, ne oant muñ nemet daou zervez bale, dijuto, e stagjont d'an emgann ; siouaz d'ezo, taouarc'hennet e voent

holl e Azincourt, d'ar 25 a viz here. (1)

Diwar an taol se, Yann V a jomas hep en em emnell kon eus ar brezel etre Saozon ha Gallaoued hag en hent-se e viras tenzor hep par ar peoc'h en e rouantelezh ; lezel a eure, koulskoudo, e vreur Aizur ha 1200 Breizad da vont war zikour Jann d'Arc ; karga a eure Yvon Milbeo, beleg kenta iliz ar Folgoat, da gas d'ar vrezelourez kalonek, e c'hourc'hemennoù kaloneka, eur c'hourgleze dir ha meur a goublad marc'hous ar re garea a oa e Breiz ; Jann d'Arc, diouz he zu a c'houlennas ma vije dispakot, evit ar wech kenta banniel Breiz, kenver ha konver gant he hini, e Beaugency, d'an 18 a viz mezeyen 1429 ; met, hen e-unan, a jomas er maez eus an dachenn-emgann, dre druez ouz e bobl.

quelz nauoient extime son secours ne ice-luy attendu, il fut moult dolent des morts et des prisonniers et aussi du grant deshonneur qui estoit advenu au royaume par loultreuydance des cheffz dicelle armee et vit quil ny seroit plus a temps si se-retyra

Yann V, graet prizoniet gant Mac'harit Skliason, a bed Sant Ewan d'e jigabestra...

III. YANN V, AN DUG MAT

Diwar neuze, Yann V ne glaskas trabas ouz den ha ne voe o klask trabas outan nemet e gerent.

Charlez Vleiz a oa bet diskaret, da vat, er bloaz 1364, met bugale a jome war o lerc'h ; e verc'h kaer, Marc'harid Skliason, intañvez Yann Vleiz (1), mab hona Charlez, a oa eur vaouez a lerc'h ha n'en em gave tamm ebet, en he bleud, e kastell Joslin ; laketa he devoa, on he spered, e oa dleet d'he mab Olier adgounit ar gurunenn a zug kollet gant e dad koz e lanneier Alre.

Gwir eo, Yann V, pa oa yaouank flamm, ne ouie ket tremen brao a-walc'h, ken nebeud, diouz kostezenn c'ricbourien e dad ; trouz a glasse outo diwar nebeud a dra, met, gant an amzer, e teuas da veza hegarat kenan ou-

to ; bugale Marc'harit, Olier ha Charlez, a veze alios o tebri gantan hag hen a zebro en o c'her ha, meur a wech zokon, o fedas da gouskat, en hevelep gwele gantan, ar pez a oa ar brasa testi a garantez a c'helled roi, en amzer-se, da unan bennak.

Marc'harit Skliason a glaskas diskar he enebour dre drubarderoz. Gouzout a rao en devoa mab Charlez VI, droug ouz Yann V, e vreur kaer, dro ma ne roe ket, war e veno, a harp a-walc'h d'ezan, a-nep ar Zaozon ; gouzout a rae en devoa zokon lavarot d'he mab Olier, e vije Dug, e Breiz, kerkent ha ma vije diskaret Yann V ; setu ma voe fardet eun dro gann evit roi lamm d'ezan ; pedet e voe — e Gwened e oa neuze, — da vont da vorlarjeza da gas-

bien déplaisant et toute son armée en son pays. Et quant il fut il donna congie a ses gens de eux retyrer et ne voulut plus s'entremettre de la guerre dentre les François et les Angloys, mais se delibera de garder son pays et ses subjects destre oprimez en maniere que des lors fut le pays de Bretagne ung droit paradis terrestre. Et le roialme de France estoit en telle misere

que personne ny pouoit trouver refuge de seurete.

Les Grandes Croniques de Bretagne, composées en l'an 1514 par Maistre Alain Bouchart, p. 175.

(1). Yann Vleiz a varvas d'ar 18 a viz gouevr 1403, e Lamball hag a voe beziet e hiz Tadou sant Fransez Gwengamp.

(1). Quant le duc Jehan de Bretagne, lequel, comme dit est devant, avoit ia passe la Seine et estoit pres de la ville d'Amiens, cuydant se joindre a l'armée de France et nen estoit que a deux journées, sceut que les gens d'armes de France furent desconfiz les-

tell Chateaucoux, el lec'h m'edo Marc'harid Sklisson ; an daou vab, Olier ha Charlez, a deuas zoken d'e gerc'hat, met, en hent, d'an 13 a viz c'houevrer 1420 e voe prizoniet.

Pa glevas an Dukoz Jann an darvoud sobezus a oa degouezet e vodas pennadureziou Breiz d'an 23 a viz c'houevrer hag, hep dale, 50.000 Breizad, a oa dindan o armou ; Chateaucoux a voe kilhet ha d'ar 5 a viz gouere an Dug a oa diframmet a-dre daouarn e onebourien.

Yann V, leun a vadolez, eur miz goude, a vennas rei o fardon da Varc'harid Sklisson ha d'he daou vab ; n'o devoa nemet dont, da viz gwengolo warlerc'h, da Wenod ; anzañ eno o fazi ha goulenn o fardon dirak pennadureziou Breiz ; n'oa ket bras ar binijenn, e-skourz ar pec'hed ; re vras he c'havjont c'hoaz ha ne deujont ket.

Karoc'h zoken : e miz obrol 1422, Yann Vreiz, aotrou Laigle, en Normandi, an hini n'en devoa bet perz ebet, e torfed Chateaucoux, a deuas, e kuz, da Vreiz-Izol da glask laza an Dug : c'houita a eure war e daol, a drugarez Doue ; gortozet e voe tri bloaz c'hoaz gant an dorfetourien ha, pa oa anat, ne blegjont bikon da zont da c'houlenn o fardon, e voent kondanet d'ar maro ; ne oant ket nec'het kals, gant ar varnedegez-se, p'oo gwir edont e pell bro, met, ar poz a reas ar muia poan-galon d'ezo a voe koll an holl leveou o devoa e Breiz.

Er bloaz 1431, eur mab d'e c'hoar Mari, Yann Alanson, a glasko trabas ivez ouz an Dug, met, Breiz a-bez a zavas war he zreid hag an torfetour all-se a rankas ploga, goulenn e bardon hag an Dug her pardonas.

Hag ar pezh a rae d'e garent a rae d'an holl ; kement hini en deveze roet tro d'ozan da vont droug ennan, n'en devoa nemet mont d'e gaout da c'houlenn pardon ha kerkent e veze pardonet.

Gwelet a rae alies e vro, tu ha tu, evit laouenat ha frealz e zujidi, ha setu perak e oa doujet ha karet gant an holl ; eun dra, koulskoude, a vire outan da gaout darempred gant e wella sujidi : ne ouie ket a vrezoneg, pe da vihana, n'oar ket evit lavaret her gouie. Ar pezh a ouezer mat eq e veze anvet, en e amzer, e kargou Breiz-Izel, tud

hag a ouie brezoneg (1).

Ar poz a ouezer ivez eo ne rae ket a ruz, war ar brezoneg. D'ar 7 a viz here 1420, nebeud goude ma oa bet diframmet, gant e zujidi, eus a-dre daouarn Marc'harid Sklisson, e tisklerias e felle d'ezan kaout e vez e-harz hini sant Ewan hag e c'hourc'hemennas kana eun oferenñ evitan, bemdez, e iliz-veur Landreger ha lavaret evitan pedennou e brezoneg raktal goude an oferenñ-se. (2)

Ar pezh a ouezer c'hoaz eo kement-mañ : er bloaz 1429, Yann ar Bruc, eskob Landreger, a roe da anaout d'ar Pab ne ouie ket a vrezoneg, hini eus a eskibien Landreger, pell a oa, ha meur a hini zoken ne oant ket ginidik eus a Vreiz ha setu perak ne joment ket er vro, hag an eskopti, daou ugent vloaz a oa, a oa renet gant Yann Nandillac, vikel vras.

Er bloaz 1431, kannaded Yann V a gasas da Eujen IV, nevez anvet pap warlerc'h Martin V, klemmou pennadureziou eskopti Landreger a-eneb ar ve leion ne ouient ket a vrezoneg hag a veze anvet da bersoned e parrezioù Breiz-Izel (3).

Sklaer eo eta, Yann V, ma ne ouie ket vrezoneg (4), a ouie da vihana hen harpa e Breiz kous hag e Rom. Eun dra bonnak eo met n'oa ket a walc'h ; ret o vije bet d'ezan oustenn ober anezan yez e lez, yez e skoliou, yez c'houamamant, yez Breiz-Uhel kous hag yez Breiz-Izel rak, n'eus ket a ziou bobl e Breiz : en hent-se en divije saveteet daou dra : ene Breiz hag e dron ; o ve-

(1). Il y eut sous Jean V, un procureur général de Bretagne et même, à cause des deux langues parlées dans le duché, « un procureur général de Bretagne Gallou et un procureur général de Basse-Bretagne. » Cf. La Borderie Tome IV, p. 255

(2). Premièrement, il fonda une messe quotidienne à notte devant la Tombe de saint Yves...

Deuxièmement, tous les jours, à la fin des Matines, sera sonnée la plus grosse cloche de la dite Eglise pour avertir le peuple de l'heure que la dite Messe commencera.

Troisièmement, fera le Prêtre, qui célébrera la dite Messe, prier pour Son Altesse et ce au langage du pays. »

Cf. Albert Le Grand - édition 1901, p. 179 (3) Sellit ouz : Les Papes et les ducs de Bretagne par B. A. Pocquet du Haut-Jussé, p. 515.

(4) An dug Hoel a Gerne, hag a reno etre 1066 ha 1084, a seblant beza bet, war a lavar Abeozen, hon diweza dug brezoneger. (Sterenn niv. 7, p. 13.)

za ma n'en deus ket gouezet diazeza e dron war roc'h kalet ar yez, e dron

IV. — YANN V. AN DUG FUR

Yann V, evel Dug a voe an hini a renas ar pella war hor Breiz, goude Yann ar Rouz, 1237-1287, hag ivez, ret eo hen anzañ, an hini a renas ar gwella.

A pezh a glaskas bepied en eun anzer hag e veze enni stourmadou, dalc'h mat, etre Bro-Zaos ha Bro-C'hall, eo ober pep tra evit mitout ouz gwadlinier ar brezel d'on em astenn war e zugelez ha lakat an diou vro vras-se d'on em glevot.

Klask a eure mad e vije araok mad ar broiou all ha setu aze perak Breiz, en e amzer, ha dre al lezennou fur a zougas a deuas buan da veza pinvidik mor.

Teurel a rae evoc bras na vije gwasket e bobl gant e gargidi ; o c'houzout ar vat an droug a rae ar vezvenli, ne roe aotre da zigeri ostalorion nevez, nemet an nebeuta ma c'helle.

Ar re a wallgomze eus a Zoue, pa gendalc'hent d'hen ober, goude beza bet gourdrouzet teir gwech, a veze toullet o zeod d'ezo gant an houarn ruz ; an testou grauiat, goude o c'henta testeni e veze trouc'het eur skouarn d'ezo ha ma kouezent c'hoaz, en o ferc'hed, o veze trouc'het an eil.

Tra souzus, en amzer Yann V, ar goueried evit dastum muioc'h a zavez a zileze ar maeziou evit mont da varc'hadourien. Peziou-maneiz an Dug a oa en arc'hant hag o devoa talvoudgezh, met, e leiz a venne kaout peziou aour, en o lec'h, hag evit o c'haout e kaset o marc'hadourez da werza da Vro-C'hall, e lec'h ma oa peziou aour. Ar pezh a dlee degouezout a zouguezas neuze : kement a draou a gased er maez eus ar vro ma savas kerarvez war an traou reta da gaout evit beva. An Dug, goude beza en em glevet gant pennadureziou ar Stad a zifennas neuze ouz ar re a oa o tiekaat mont da varc'hadourien hag a roas urz d'ar varc'hadourien da ober o marc'hajou hepken gant peziou arc'hant ar vro.

Ar pezh a c'helled da werza da vont er maez eus ar vro, — ha c'hoaz gant eun aotre siellet e lez an Dug, — oa hepken ar gwin, ar posked, ar gwiniñ, ar segal hag an hollen.

Ar gôr e veze graet neuze ar muia

a zo bet skubot dek vloaz ha pevar ugent hepken goude e varo.

kenwerz ganti er C'hreisteiz, oa Bayonn, en Euskadi ; kalz kenwerz a voe graet ivez gant Hambourg, Lubeck, Brem, Francfort, koriou brasa an Alamagn.

Muioc'h a listri a genwerz he devoa neuze Breiz (1) eget n'o devoa Bro-Zaos ha Bro-Holland o diou.

Brest, Montroulez, Sant-Malo, Gwened, Penmarc'h, Lok-Maze, e weled enno Marc'hadourien eus holl rouanteleziou ar Bed hag e Breiz hepken gant he 233 leo aod e veze graet kement a genwerz hag er rest eus an Europ. Yann V en doa gouezet en em glevot, evit ober kenwerz gant eur rouantelez war nugen ha Breiz, en e anzer, oa marc'hallac'h brasa ar bed holl. Ar vro a oa pinvidik ha setu aze perak e c'helled sevel enni traou da badout. Daoust ma n'oa ket troet ouz ar brezel, ovel e dad, Yann V a lakeas ober labouriou bras evit lakat Brest, Sant-Malo, Roazon hag oleiz a geriou all e tro d'on em zifenn ; hen eo a lakeas sevel, en e bez, kastell Brest, etre ar bloaz 1405 hag ar bloaz 1423 ha tour uhela mogerioù Sant-Malo.

Betek neuze, no veze soudarded nemet pa veze ezomm da gaout ha ne gemered nemet ar re a en em ginnige.

Yann V, d'an 20 a viz-meurz 1425, a grouas, e pep parrez, horvez he chonder, eur strolladig a dri, pevar, pemp pe c'houec'h soudard, evit gellout o c'haout pa vije ezomm anezho. Eur bagad stourmerien a 9 pe 10.000 den a c'helle kaout evelso ha da bop parrez oa gwiska hag haroza he brezelourien.

Yann V eo ivez an hini a lakeas kizella an dantelez mein kersanton m'eo graet ganto iliz Follgoad ; hen eo a lakeas sevel, evel a lavare ar Pab Eujen IV, iliz-veur an Naoned, « en enor da zant Per, goude ilizou Rom hag Antioch ». Hen eo a lakeas sevel chapel sant Ewan, e iliz-veur Landreger hag enni en devoa goulennot beza beziet. Hen eo ivez a ziazegas maen kenta iliz sant Yann ar Biz, e Traon Meriadec, d'an deiz-kenta a viz eost 1440. N'eus ket eun eskopti e Breiz ha ne vije ket onnan meur a iliz ha meur a chapel, savet pe da vihana, kaeract dre ar pro-

(1). A. Guilgars : Prézegenñ Bleun-Brug Lesnoevn 1923.

fou bras a roas d'ezo: Furnez Yann V, ma skede en doare a gemere da ren e vro a skede kement all en doare a gemere da ren o diegez.

Pa varvas Yoland Anjou, gwreg e vab hena Fransez, d'ar 17 a viz gouere 1430, an Dug a gasas daou jubenn, er bloavez warloc'h, da Vro-Skos da c'houlenn evit o vab, Isabel, merc'h Jacez kenta, roue ar Skos.

« — Penciaz ama ar plac'h-se 'ta ? a c'houlennas an Duk outo kerkent ha ma oant distro.

« — Braoik a-walc'h eo, avat, emezo :

V. — YANN V. AN DUG KRISTEN

Ar Pab bras Gregor VII (1073-1085) a lavare : « Kenta bro a verkas Doue ar bed, evit difenn ar feiz kristen, eo Breiz ! » ha setu perak e roas d'ezi eul lignezad roucmed ha duged e c'helle ar re a oa dindanno kemeret skourc warno.

Yann V a zo bet unan eus an Duged kristen-se ; pebez kemm etrezan hag e dad kaer, e vamm gaer hag e vreur kaer a oa kollet o zri, gant o zechou fall ; hen, da vihana, ma farzas a-welchou, — e pelec'h omani an hini ne fazi ket ? — a ouie lakat urz en e ene ; o gofesor a voze atao ouz e heul ; tri beleg eus manati sant Dominik Montroulez, Yann an Dantec, Yann Validir hag Yvon Milbeo o dovae, an eil goude egle, ar garg eus e ene : « Bemdez, eme ar floc'h, (1), e lavare e vrevier, evel ar veleien. En oferenn-bred e vezo, dreist-holl, d'ar goueliou ; beloien ha kloareged e chapel a veze atao ouz e heul ; brokus e oa ha karantezus ; pa greded e veze c'hoaz en e welo, her c'haved diarc'hen o vont da bardona d'eun iliz bennak ! Da bevar gouel bras ar bloaz, ha da C'houl Mikael, da lavaret eo da genver an deiz ar bloaz ma trec'has e dad e Alre, e tostae ouz an daol zantel ».

Mat oa da c'houlenn skoazell ouz ar Werc'hez hag ouz ar zent hag eun den oa d'e c'her hag ar poz en deveze bet lavaret a veze sevenet atao. Pa gouezas etre daouarn mibien trubard Marc'harid Skilsson e reas le da rei da Itron Varia Garmel an Naoned e bouez a cour hag da zant Ewan Landreger e bouez ar arc'hant ha kerkent ha m'en devoa gallet en em ziframma ar dre kraba-

(1). *Chronique de Bretagne par Jean de Saint Paul, qui avait été « enfant de chambre », c'est à dire page de Jean V.*

he c'horf a zo dres ha stummet mat ha kredi a reomp eo barrek da gaout bugale, met n'eo ket troot da ramellat ha n'eo ket amat e vije bras he deskadurez.

« — O ! tudou keiz ! eme an Dug, distroit buan da Vro-Skos ha degasit d'in ar plac'hig-se ; eur verc'h kaer ovelse eo am eus c'hoant da gaout ; re a zeskadurez en eur verc'h a ra muioc'h a c'haou outi oget a vad hag evidon me a gav deskot a-walc'h eur wreg pa oar lakat kemm etre ho hiviz ha c'hupeun he gwaz ! »

nou e enebourien touet e sevenas o leou, daoust peger kalet o oant da zeveni, rak gant e zilhad brezel e poueze daou c'hant lur.

War e bedenn eo e teuas, er bloaz 1418, sant Visant Ferrier, embanner bras ar binienn, da brezeg d'ar Vretoned ; Dug ha Dugez Breiz a veze atao, er renk kenta ouz e zelaou ; sant Visant a brezege atao e katalaneg hag an holl hen entente mat, ar re a-bell kouls hag ar re a-dost. Mervel a eure e Gwened d'ar 5 a viz ebrel 1419.

D'an 20 a viz gwengolo 1433 o varvas pried Yann V, Jann, c'hoar da Charlez VII.

Antronoz, Yann V a reas le da vont da vanac'h e urz sant Dominik, met pa gomzas eus al le-ze d'e dud, o voe distroet hag ar Pab Eujen IV hon dispan sas da zeveni e le.

An Iliz, e amzer Yann V, a oa strafuilh enni, evel ma n'oa ket bet biskoaz hag ar gristenien laket nec'het o klask gouzout etre tri, piou oa ar gwir bab.

D'an 11 a viz du 1417, e Sened meur Konstans, an tri bab ha ne ouied ket piou anezo oa gwir Vikel Jezuz-Krist, a voe graet d'ezo rei o dilez ha neuze e voe anvet eur Pab nevez, Martin V, a lakeas fin da rouz brasa ar bed kristen ; en dervez ma voe anvet, end-eün, Martin V a roas da anout ar c'helouse da Yann V, dre eul lizer e lavare ennan : « Gouzout a reomp, ervat, p'gement e karit iliz Rom hag ho pedomp a-greiz kalon, da gondelc'her d'hen ober ! »

Diwezatoc'h, d'an 22 a viz c'houeyrer 1418 ha d'an 18 a viz meurz eus an hevelep bloaz, Martin V a bede an Dug da ober ar pezh a oa en e c'halloud, evit

lakat Bro-C'hall ha Bro-Zaos d'en em glevout, rak hen eo « **perefficax et opportunissimum medium et remedium**, an hanterour-barreka a oufed kaout evit eun hevelep kefridi ! »

Yann V a labouras, met e labour kerkent ha graet a veze dispennet.

Adalek 1417, Yann V eun devoa eur c'hannad, e ano Gwilhou Breillot, e lez ar Pab ha Martin V n'en devoa nemet meuleudi da rei d'ezan ; d'ar 25 a viz cost 1422, ar Pab a skrive d'an Dug diwarbenñ abad Beauport, Yann Boschier, en devoa war a lavaret, roet doun da Yann Vleiz evit e laza : « Rannet eo bet hor c'hallon gant ar glac'har p'hon eus klevet e c'helle eur beleg bennak beza etouez ar re o deus klasket ober kement all a c'haou d'eoc'h, c'houi hag a zo etouez an holl brinsed kristen an hini devota d'ar Pab ha d'an Iliz ! Lavaret a c'hellomp d'eoc'h, ma vez ret lemel e garg digant an abad ne vezo roet ar garg-se nemet da unan hag a vezo diouz ho toare ! »

Yann Boschier a voe barnet, met, gwella pezh a oa, e voe kavet didamall.

D'ar 16 a viz gouere 1421, Martin V a drugareka an Dug « da veza diskouezet an hent d'ar re all ha roet d'ezo eur skouer eus an doare d'en em gemeret evit harpa an Iliz.

Er bloaz 1424, war goulenn Yann V, Martin V a embannas eul lizer meur evit kroui Skol Veur an Naoned, evit ma n'o divije ket ezomm ar Vretoned da vont da skoliou bras Pariz-Siotaz ! ret e voe gortoz meur a vloaz a-raok ma voe gallet kas da benn ar menoz-se.

Ma oa karet Dug Breiz gant Martin V, e oa gwelet ker mat all gant Eujen IV a bignas, er bloaz 1431, warlerc'h Mar-

VI. — MEULEUDI DA YANN V.

Meuleudi da Yann V a zo bet graet ha graet dreist, evel m'hon eus hen diskleriet uheloc'h, gant ar re a vevas en e ser, e floc'h, Yann sant Paol, hag e skouejer Yann Meschinot kouls ha gant an istorourien a deuas, dem war e lerc'h, evel Alan Bouchart ha Per ar Baud ha den ne gavas e oa eur ger a re er veuleud-se, rak tud, evel Yann V, ne vez ket kavet atao unan bep kant vloaz.

Eus amzer-laouen Yann V pe eus eun amzer all hefivel outi eo ez eus ano er gwerziou-mañ a glevemp kana n'eus ket keit-se c'hoaz :

fin V, war gador sant Per.

D'ar 6 a viz gouere 1431, e ra meuleudi an Dug, « a zo etouez an holl brinsed kristen, an hini a enor hag a zouj ar muia Iliz Rom ; her pedi a ran d'hen difonn ouz ar re, ha war zigarez degas gwellaenn enni, a red warlerc'h nevezentiou kasais » hag o kloza e lizer, Eujen IV a c'houlenne ouz an Dug harpa ar c'hardinal Nikolaz Albergati, kaset da glask lakat ar peoc'h adarre etre Bro-C'hall ha Bro-Zaoz.

D'an 9 a viz meurz 1434, an Dug a gasas 300 kannad, war varc'h, da Sened Bal, met, goude beza bet touellet eur pennad gant Tadou ar Sened-se e troas kein d'ezo.

Seiz vloaz diwezatoc'h, kannaded Eujen IV, Roparz Cavalcanti, eskob Volterra, ha Gwilhou Bout, chaloni Louvain, daou veleg eus ar re varreka war lezennou an Iliz a deuas da Vreiz war bedenn an Dug ha d'ar 14 a viz Eost 1441, e sinent, en ano ar Pab, gant Yann Brigent, eskob sant Brieg ha Roparz d'Espinay an ano an Dug, **EMGLEO REDON**, a voe talvoudus meurbet evit diroestla kudennou an Iliz e Breiz.

Dro an Emgleo-se an Dug a ro e c'hor e vije, evel ma oa bet atao, hen hag e zuzidi, sentus ouz ar Pab, gwir Vikel an Aotrou Doue war an douar, hag ar Pab a roas, eus e du, e c'hor ne anvje da eskibien, da abaded hag e meur a lec'h da bersoned nemet beleien hag a vije deuet mat d'an Dug.

D'an 29 a viz eost, er bloavez warlerc'h, Yann V a varve d'e dri bloaz hag hanter kant, e mamer an Touch, e kichen an Naoned ; mervel a c'helle e peoc'h : staget en devoa da vat iliz Vreiz ouz iliz Rom.

Lezenn Doue gwechall

A rene kaer ar vro ;

Hizio lezenn tud fall

He sileg eün d'ar maro !

Met n'eo ket hepken o genvroiz eo a rae e veuleudi ; setu aman, evit kloza diou varnedigez all douget warnan : ar genta, gant eur Gall, hen anavezas mat, Lean sant Denez, aozer Buhez Charlez VI, hag an eil, gant ar Pab Eujen IV, en devoa bet kals darem pred gantan ivez :

Lean sant Denez a lavar : « Dug Breiz a oa kuny hag hegarat, leun a

berziou mat, met ar poz hol lake da veza dreist holl brinsed ar rouantelez eo ma vev gant e genvroiz hag e zuzidi hep lorc'h hag hep digoradur ; beva a rae diwar e lovcou e-unan hep gwaska e zuzidi gant tailhou displeal ; diouall a rae orvat e vro diouz trubarderez e amezeien hag her mirout a rae, evlsee, e dudi ar peoc'h hag en eun habaskder a rae tro d'ezi da zastum madou bras, **in pulchritudine pacis et requie temporalium opulenta.** »

Hag Eujen IV, iti bloaz goude maro wann V, a skrive d'e vab Fransoz I d'ar 17 a viz mairz 1445, eul lizer siellet e lennomp ennan kement-man :

« Pell bras a zo ar broiou tosta da Vreiz a zo bet ker gwasket gant ar brezol, ma 'z eo douet o zud hag a oa stank da veza boull, dre ma 'z eus darn hag a zo bet lazet gant ar c'hloze, darn all marvet gant an naon, darn all tec'het pell diouz o ziez pulluc'het hag, ouspenn, an ilizou, al leandrou, all lec'hioù all a bedenn, lamet diganto o loveou hag o ziez a zo kouezet en o foull hag an onorioù a zo dleet ober da Zoue a zo bet peurlieset kaset da notra. Breiz,

avat, dre evezded an Dug Yann, n'o veziomp (biken evit ankounad) ha dre evezded an Dug Fransez ha dre garantez an eil hag egile evit o sujidi, he deus tanvet dudi c'houek ar peoc'h gant an holl vadou a zeu d'he heul ; an ilizou hag al lec'hioù santel all o deus miret enni o feadra hag an Aotrou Douc n'oa ket bet ohanet d'e enori e Breiz kerkouls ha biskoaz. »

Yann V ! Den ar peoc'h ! na kaera meuleudi o koueza, war ar gwella eus hon Duged, eus kador Vikel Hor Zalver Jezuz-Krist !

Ra deurvezo gant an Aotrou Douc, war bedenn hon holl Zent, goude ar gorventenn estlanmus a zourr ar us ar bed a-bez, lakat o penn hor Breiz, eur Brojad a wad hag a yez, a ouezo beza eur rener mat, fur, ha kristen, evel m'eo bet Yann V, rak neuze hor bro a vezo eur gwir baradoz an douar hag he bugele koant ha stank, savet e skolioù breizek ha kristen, a c'hello beva e dudi ar peoc'h ha bale war roudou o zadou.

Evelse bezet graet.

Y.-V. PERROT

TUD YAOUANK.

ar Bleun-Brug ho ped da gemeret perz e kenstrivadeg ar prezegerez, savet en enor da Yann V.

Setu aman an danvez :

E 1420 emamp. Marc'harid Sklison, merc'h vihan da Charlez Vreiz dre he fried, he deus pedet an dug Yann V da gastell Châteauceaux, e Bro-Anjou, hag hen prizoniet en ano roue Bro-C'hall. Breiziz a zo kounnaret. An dugez Janned a zo o sevel soudarded. Grit eur brezegenn da dudjentil ho rannvro, evel kannad a-berz an dugez, evit displega d'ezo pebez gaou a ra an taol meuz-se ouz ar vro.

En em harpit :

- 1) War istor Breiz betek neuze : an droug he deus bet graet an disunvaniez.
- 2) War drubarderez tud Vreiz ha roue Bro-C'hall.

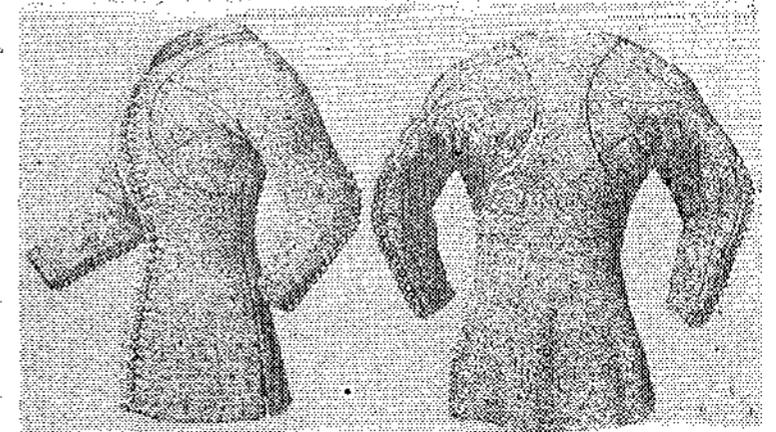
3) War ar vad en deus graet an dug Yann V.

- a) Ar relijion a zo enoret.
- b) Ar peoc'h a ren, e-pad m'eman Bro-Saoz ha Bro-C'hall e brezel ; biskoaz n'he deus bet Breiz kement a frankiz, nag a zoujañs a-berz an estren abaoe ar rouaned.
- c) Ar vro a zo eurus ha pinvidik.

Ha gouleannit diganto kemer o c'hlezeier da vont da sikour an dugez, ha diskouez o fealded e keñver o aotrou.

Evit kaout sklaerijenn war an darvoudou, skriva d'an : A. Bourdellès, professeur d'histoire, Institution Saint-Joseph, Lannion (Côtes-du-Nord).

Relegou hon tud brudet Chupenn wadek Charlez Vreiz (1)

Da C'houel-Mikael 1364 Charlez Vreiz, pried da Janned a Bonteür a stourme kaloneka ma c'holle ouz soudarded Yann a Vonfort, da c'houzout pehini anezo o daou a rente war Vreiz. Charlez, ar gwad o redek eus e c'houezek gouli hag e vrezelourien diskaret ondro d'ezoñ, a bakas e-unan eun taol gourgleze a-dreuz e c'houzougennkouarn hag e kouezas d'an douar dindan treid e enebourien, war dachenn Alre.

D'ar pardaez, eur manac'h, anvet Jafrez Robbin, a zeuas da glask ar c'horf hag e gavas peuziwisket, nemet e oa c'hoaz warnañ e c'houzout-reun.

O'houec'h vloaz diwezatac'h e voe digoret, war urz Urvan V, eur prosez

evit lakaat Charlez Vreiz e renk an dud eurus. D'ar c'houls-se eo e kouezas e korz Leandi Karnez e Añje ar chupenn a zouge ar priñs etre e c'houzout-reun hag e wiskamant houarn. Gwriet e voe neuze outi, o plas ar galon, eur begad paper, warnañ eur pennad-skrid, da rei da anaout e oa bet e gwirionez da Charlez Vreiz.

Da vare an Dispac'h e voe ranket kuzat ar chupenn. Goude-se e tremenas etre daouarn seiz perc'honn betek ar bloavez 1907, ma voe roet da « Virdi ar gwiaou istorik » e Lion. Eno oman broinañ, da c'hortoz ma teurvezo gant Breiziz hec'h adprena hag he mirout war o douar, el lec'h a gavint ar brava. N'eo ket dereat lezel sourt teñzor da bouldrenna en eur mirdi, pell diouz hor Breiz.

...ha krogen-c'hlin Yann V (2)

Marvet d'an 29 a viz eost 1442, an dug Yann V a voe beziet da genta en Iliz-Veur Naonod. Nao bloaz diwezatac'h e voe kaset ac'hano da Landreger, ha beziet o-kichen sant Ewan. An daou vez a voe dismantrret er bloaz 1793, gant ar re C'hlas.

Er bloaz 1884 an Aotrou 'n Eskob Bourche, nevez savet da eskob Sant-Brieg ha Landreger, a lakeas en e benn adsevel bez sant Ewan. Neuze e voe graet ivez onklask war al lec'h m'oa beziet Yann V. An A. Guyomard, d'an ampoent kure Landreger, a ziskennas er c'hae ha ne gavas ennan nomet tam-moutgou koad hag houarn, hag eun tamm askorn. Dont a rejod da c'houzout e oa eur krogen-c'hlin, hag an A. Guyomard he miras gant aked.

Homañ, eur gwir Vreizad amezañ, a zeuas er bloavez 1916 da berson da Landreger, goude beza bet Rener Kelenndi an Itron Varia e Gwengamp. Er bloavez 1929 unan eus e skolidi ar-wechall, tuet war an Istor, a zeuas a-benn da gaout digantañ eur sklisen eus an tamm askorn. Bloaz warlerc'h e varvas an A. Guyomard ha roud ebet ne voe mui kavet eus ar relegenn, nomet ar sklisen a oa bet distaget diouti. Homañ a voe lakaet gant he ferc'henn en eun dolzenn-zero, warni eun erminig plomm hag eur baperenn-destenia. Da viz eost 1937 e voe roet ondro da berson Landreger, hag evlsee o bet miret kement a chom a-zilec'h hon dug fur ha brudet.

(1). Diverfa eus penñad G.-G. Toudouze (« La Bretagne » 3 - 7 - 42.)

(2). Diverfa eus penñad E. de Bellaing (« La Bretagne » 10 - 7 - 42.)

Dec'h...

N'eus ket gwall bell, tud a zo hag a lavare e oa, siouaz, ar biniou hag ar vombard warnez mervel : ne veze mui kavet e holl gantonioù Breiz-Izel, nemet daou pe dri soner koz, hag ar re-mañ, dal ma 'z aent d'ar bed all, ez ae ivez ar biniou d'o heul d'ar bez !

Daoust ha Matilin an Dail, kanot ker brao gant an A. Quere, person koz ar C'hastellin, n'en divije diskib ebet ken eta ?

Daoust hag an « accordéon », ar « Jazz » hag ar binvioù-seni all, a-zia-vaez-bro a biiñse muioc'h da yaouankiz Breiz, breman, eget re o zadou ?

Setu ar goulenn a rued gant enkreiz ! Met, a-greiz holl, epad ma oa tud oc'h hirvoudi hag o ouela war dremenvan ar biniou, paotred dispart a zavas, eun youl ganto : kerzout hep mez ebet, war roudou Matilin, ar bombarder brudet !

E miz here 1932, pevar baotr yaouank, en o zouez, Herve ar Menn ha Dorig ar Voyer, a lakas war zav eur gevredigez, he ano **Kav**, da lavaret eo : **Ken-veuriez ar Viniouerien**. He fal oa muiout ha bruda ar binvioù-seni breizek : biniou, bombard ha taboulin !

Degas a rejont zoken o Broiz ar biniou skozek a zo eun dudi e glevet. Ha kregi a rejont raktañ gant al labourman : ober binvioù-seni rak ne oa ket a-walc'h, kavout tud a youl vat, c'hoant bras da zoni gant ar biniou hag ar vombard, ret eo da genta rei binvioù d'ezo da c'hellout hen ober.

Met eun dra all a-roe diouer : **TONIOU**. Ha setu m'emañ **Kav** o paouez embann eul leorig edod ouz e c'hortoz, pell a zo : **TONIOU BINIOU**, toniou dastumet ha savet a-ratoz kaer evit ar biniou : toniou koroll, toniou

bale, evit an eurejou, ar pro-sesionou, hag all.

Setu eun oberenn talvoudus meurbet hag a verko mat dek-vevet bloavez **Ken-veuriez ar Viniouerien**.

Berz he deus graet abaoe 1932, rak hizio e klevet, e pevar gorn Breiz ar biniou hag ar vombard o tregomi a-nevez. Paotred yaouank a ya, bep sul, da zeni evit ar gouelioù a raer evit ar bizonidi : re all, war o marc'h houarn, evel va mignon Eflamm C'aven, a red ar maezioù evit rei da anaoù ar biniou d'ar gouerien yaouank.

Ha daoust ha ne vije ket eun dra vat ivez, gwelot er patronachoù, strolladoù biniouerien, evel ma 'z eus e Bro-Skoz ?

Daoust ha ne gav ket d'eoc'h e vije bravoc'h, eun tamm mat an dra-se, ha muioc'h diouz giz ar vro, eget « **trompettes, grosse-caisse, cymbales** » hag all ?

Pebez dudi evit an daoulagad hag an diskouarn e vele gwelot ha klevet eur strollad biniouerien, da zeiz ar pardon, da genta, edoug ar pro-sesion, o seni toniou dudiùs hor c'hæra kantikou, ha, goudeze, war al leur-gôr, din-den sklaerder an heol, o lakat an holl, koz ha yaouank, da welet brav-ater korolloù hor Breiz karot.

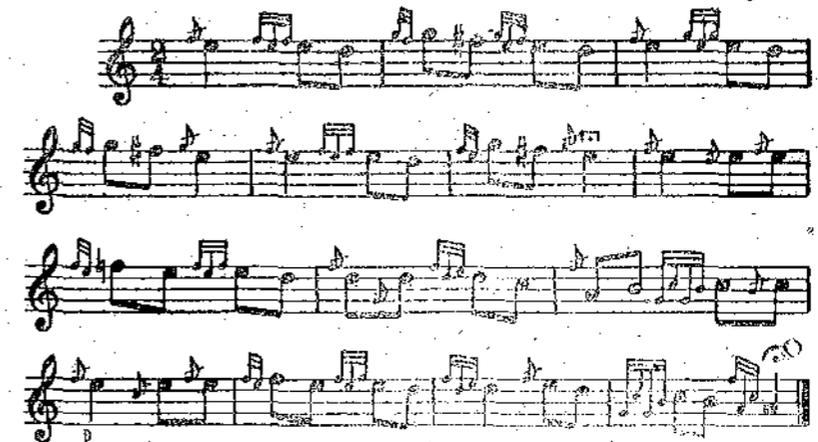
Brétoned yaouank, heulit skouer paotred **Kav** : labourer mat o deus evit derc'hel beo hor glizioù broadel. H.K.

Chomlec'h **Kav** eo : 59, rue Boissière, Paris (XVIe).

SONIT BINIOU ! SONIT BOMBARD !

6. LOEIZAIG HA PERIG (GUILLERM)

Unan eus toniou al levr « **TONIOU BINIOU** »
a gaver e gwers e Moulerez Bro-Leon, Landerne.
Priz : 13,20

...Hizio

Paotred **KAV** : e kreiz, ar rener: Herve ar Menn, en e gichen, a-gleiz, ar sekretour, Marsel Aodig.

WAR HON DAULIN EVIT HOR BREUDEUR EN HARLU

« Evel lapoused a glasker paka hor breudeur a zo bet kemeret gant an enebourien, hag an dour-beuz en deus o goloet. »

Kalet marteze, met koulskoude pegen gwirion, eo ar c'homzou-se a laka an Iliz d'eomp war hor muzelloù, en unan eus he fedennoù evit ar brizonidi !

**

Abenn vremen, siouaz, setu daou vloaz leun, abaoe m'eo bet stegnet war hor breudeur reuzeudik ar roued-se, bras spontus, en deus lammet diganto o frankiz hag o chachet, a nebeudou, war-du eur vro estren, ken pell diouz o bro garet Breiz... Daou vloaz 'zo abaoe m'eo evel dirollet warno ar mor-se, a boaniou korf ha spered hag a zalc'h heuzet o c'halonou er velkoni. Daou vloaz abaoe ma c'hortozont... mac'h uhanadont war-du an eur venniget a dorro o chadennou, a restaolo d'ezo ar frankiz hag o digaso d'ar gêr.

N'oufemp, a-wir-vañ, niveri o foaniou. Ar pezh a c'hellomp lavaret eo o deus diouer ha dienez eus kement a ra aezamant ha levenez hor buhez d'eomp-ni. Koulskoude, ar pezh a zo ouz o gwaska ar muia, hep mar ebet, eo beza dalc'het pell diouz o familhou ha diouz ar gêr...

Unan eus traou mantrusa ar brezelman, ha n'eo ket sonjal ez eo darn ar zoudarded o deus stourmet kaloneka, darn ivez eus ar re n'o deus ket gallet en em zifenn an distera, a zo breman ken truezus o doare, ken reuzeudik o stad ?

An dud keiz ! Paes reont ker, siouaz d'ezo, faziou gouarnamanchou diboell, ha dizursiou kement a Fransizien dibredet...

Garo, e gwirionez, eo o flanedenn, ha pegen digalon ne vijemp-ni Met, ma chomjemp dizeblant dirak o foaniou, ha dirak poaniou o c'herent, a nij o spered, noz-deiz, etrezek enno !

« AR SOUBENN »

Taoleni livet gant Yvon ar Voyer, (breur Dorig ar Soner) prizoniet er Stalag VII A.

E kreiz an inouamant a grign o spered, an dra a c'hell kennerzi ar gwella hor breudeur harluet, ar pezh a c'hell magañ en o c'halon an esperans eus deizioù eurusoc'h, eo gouzout n'int ket ankounac'het. Ezomm o deus da santout int karet ha karet muioc'h mui, pegen hir bennak e pad o harlu. Skler eo, ar vuhez a rank mont en-dro hepdo, met dleet eo e vefe dalc'het d'ezo o flas, e pep lec'h, hag e ve diskouezet bepred en o c'henver eur garantez aketus ha leal. Morse, war ar poent-se, ne vezo graet a-walc'h meuleudi an oberiou a drugarez savet evit dont war zikour hor prizonidi.

Kalz a ro arc'hant ; ha mat a reont. Re all a ro an dra-man, pe an dra-hont, eus ar pezh a c'hellont dioueret, da lakat er pakadennoù ; gwelloc'h a reont c'hoaz. Eriñ tud a zo, hiniennou, hag a ro o foan hag o amzer da farda ar pakadennoù ; al labour a reont eo ar c'haera.

Burzudus eo, evit gwir, ar pezh a c'hell ar garantez ober, pa vez gwirizennet doun er galon !

Ra gresko eta, ha ra vleunio muioc'h mui an oberiou a drugarez, en hor par-

reziou a Vreiz, evit ma c'hello hor c'henvroiz ankeniet reseo ivez muioc'h a frealzidigez hag a zidorr en o foaniou !

Hor prizonidi, deuet int, maredad anezo, da veza ar te wella ac'hanomp. Adra-sur, e klemmont, meur a wech, diadan o samm, tud bresk int ! Met, muioc'h egedomp-ni, e ouezont henna talvoudegez eus o dienez ha dougen o c'hroaziou gant habaskder. Ar zoni eus mad o peneou hag eus adsavedigez ar vro a vez alies en o spered. Pa lenner ar pedennou a reont e kalz eus ar « stalagou » e chomer souezet o welet pegen uhel e sav o eneoù e skol ar zakrifis. D'eomp-ni da gemeret skouer diwarno. Ni hag a jom ken troet da glemm, ken dic'hras an eil e kenver egile, ken lezirek dreist-holl da bedi...

« O Doue mat, ra blijo ganeoc'h selaoù ar bedenn glac'haret a reomp d'eoc'h, war hon daoulin, evit hor breudeur en harlu : rentit anezo, ni ho ped d'o familhou, da Vreiz ; ha ma rankont c'hoaz gedal deiz an distro, lakit en o c'hreiz eur galon grenv, ha grit ma talvezo o foan da c'hounit peoc'h ha frankiz d'hor bro. »

Ra blijo gant an Itron santez Anna, Patronez hor Breiz, harpa hor pedenn dirak trôn an Aotrou Doue.

L. B.

UNAN EUS HOR-RE-NI
YANNIG MOAL, kaner ar Bleun-Brug,
hag a gan er Stalag Soniou Breiz...

Eur c'helou mat :

Ar Strollad Vreizek Nevezadur eus Paris a ya en deizioù-man d'an Alamagn evit didi hor prizonidi gant Kanaennou, Korollou, C'hoariou, Gourinadegoù... Setu aze hag a frealzo kalonou hor c'henvroiz en harlu, hag o laouennoù hep mar ebet...

...Bretonezed ?

...Nann, prizonidi int... An dilhad Bretonezed a zougont a zo bet graet ganto o-unan, gant « nebeut a dra » met gant kalz a ijin, ha dreist-holl gant kalz a garantez evit o bro, evit diskleria our pezh dispar : BREIZ DIVARVEL ! Pell diouti, e chomomp tost d'ez !... (Oflag VIII F.)

KLENVED AR VRO

Peron Pierre 60.963
Stalag XVII A.

— Labour, va bouc'hal d'ar prizoniad e talvezez da venveg !

Diskuit, va fenn. Perak ne gouzkez te ket nag en noz nag en deiz ?

— A dreñv d'in ar Reter Meur dianav. Dirazoun, pell, pellpell er c'huz heol emañ va Breiz.

E tal va zroñd, e redez dieub, Leitha brouezus, mont a rez d'en em deurel en Danuvios ledan.

Em bro, e penn pella ar bed, e red ivez eul kañc; nemet eo reiz hounnez, hag e ya d'en em sila en Atlantel Meur.

D'al labour va divrec'h. Diskuit, va fenn.

— Eul liorz a gempejan. Kriba a ran an douar diouz ar beure ha diouz an noz. Ra stella 'ran deñou-bleuñv... Delien-bleuñv a gouez : eun dervez nebeutoc'h e deiziadur ar prizoniad.

— A dreñv d'in, ar Reter dianav... Dirazoun er C'hornog, pell pellpell emañ va bro-Vreiz.

« Noz kan hep spi », « War beder noienn », « Deut eo an eurvad em c'hall » Mouskana 'ran an toniou trist-se a deñt va c'holpenn evel preñved ar preñn.

Diskuit va fenn. D'al labour, va divrec'h.

— Trouc'het em eus raoskl er beuremañ gant eur fulz nevez flamm, preñt evidoun, ar prizoniad. Al Leitha he deus gant o c'haset holl... Beaj vat !

« Al labour a zo frankiz », ha kouls

koude emacout pell ac'ham, va zi-me, pellpell er C'huz Heol.

— Diskuit, va fenn.

— Pelec'h emacoun ? Goude holl pe-tra 'vern d'in ! Fellet eo bet ganeñ gouzout, ha gouzout a ran al lec'h resis emacoun ennañ er Reich Meur alaman. Aze emañ, war al linenn-led (1) a dremen dre Wien, Linzn, Munich, Mulhous, Orléans, Roazhon ha Brest, va Brest.

Wor gartenn ar bed, roudenn voan zu hag a gendalc'h da redek dreist d'ar Mor bras...

Koroller war gerdin, war linennou led, ez oun-me.

— A-dreñv ha tost-tost d'in emañ Hungaria ha pell, pellpell er C'hornog emañ va Breiz Vihan, brasoc'h em c'hallon eget Germania, ar vrasa.

— D'al labour, va divrec'h. Diskuit, va fenn.

— Bugale vihan a c'hoari war ar ribl rageneb. Evel geiz an evned, kri ar vugale a zo heñvel en holl broiou. Soñjal a ran em re. Kredi a fell d'in ec'h ebar-tont hag e c'hoarzont. C'hoarzit, c'hoar-zit, va Ewanig bloaz, ha va nerc'hig vras seiz vloaz...

— Sutadenn an treniou a zo ivez an hevelep hini dre ar bed a-bez.

— Labour, va bouc'hal... d'ar prizoniad e talvezez da venveg.

— Penzek-teiz ha tri ugent hag ouspenn hep kelou eus va zud.

— Setu o vont e-biou war a Leitha eur « c'hanoë », en e vourz eun tad, eur vamm hag o daou vugel.

« Gwennili tremeniad, Labous a ge-

lou mat » oa ar ganaouenn nemeti a gane va zad, deut war an oad.

Dameñvoren abaoe va oad tener !

— Diskuit, va fenn.

— Da gas a raen d'ar skol, Antonetta vihan. Lorc'h a oa ennout, hag ennoun ivez. Eur soudard alaman a gas da dad d'al labour ar prizoniad a zo ac'hannoun.

— Roet em boa d'it eur c'harned brao evit tresa. Mignoned a vro estren o deus roet unan d'in ivez, hag e sellan outañ gant dudi, gant an hevelep daoulagad ha da re, va Antonetta-me.

Diskuit, va fenn.

— Dec'h em eus diwriziennet teir gwe-senn. Emaint o vervel, i. Eun treusplan-tet ez oun-me, ar prizoniad. Fellout a ra d'in beva : eun deiz lec'h advein war va douar... Bevet ar vuhez !

— Labour, va bouc'hal...

Bemdez, pedenn veure pe bedenn

noz, e sellan ouz al luc'hskeudennou a goeñv va doug-paperiou hag ec'h em lezen da vont... gant red an dour.

Hag en noz, hep douja kastiz, e te-c'han c'lies... Tost emacout, tostik-tost, va Breiz. Spered, dieub e vezi, dalc'hamat.

— Labour, va bouc'hal, d'ar prizoniad e talvezez da venveg.

A-dreñv d'in, tostik-tost, war du ar Reter Meur dianav, Hungaria. Pell, pellpell, a-dreñv an dremmwel, ma ne chom ket an hent a-sav dirazañ, e lec'h me 'z a an heol da guzat, eno emañ va Breiz.

Diskuit, va fenn.

P. PERON

(Skrivet et Kommando Bruck a/d 8 a viz cost 1940.)

Laket e brezonag gant Abeozon.

(1). A dalvez kement ha « parallèle » war eur gartenn douaroniez.

AN DUD DIWAR AR MAEZ

An Aotrou 'n Eskob Duparc a lavare ano war lizer-korreiz, eus « ar gizioù koz ha kristen a gane gwalet adarre o vleunia etouez an dud » ; ya, eun dra ret eo kendalc'her gant gizioù mat ha kristen hon tadou. Gouzout a-walc'h a ran e rankomp hale gant hon amzer ! Ne vezer mui bevet e giz kentoc'h : al listri-kegin n'int ket henvel ouz ar re werc'hall ; ne weler mui ar skudellou-pri war an daol, met, tud eus an hevelep gouenn eo a vez atao ondro d'an daol hag ar pezh a oa mat da ene ha da spered ar re goz, a zo mat d'o bugale vihan.

Bremen ez eus eun nebeud bloavezioù, ar podad yod silot a verve c'hoaz e kreiz an daol, war an dorchenn gofo pa veze ar wazed o tont eus ar park ; eur skudellat laez a vezo dirak pep hini ha, goude beza gwalc'het o daouarn ha sec'hed ar c'houezenn a zivere diouz o zal, an tad hag e baotred en em vode en dro d'an daol, e gein troet ouz ar preñestr ; kemeret a rae er parailhet, al loa goat, e hini, eul loa veuz, tachou alaouret enni, da verka diou lizerenn genta e ano ; he soubat a rae el laez a-raok ha sankat er podad yod, en eur lavaret : « Plijit ganeoc'h, va Doue, ben-

nigat hor boued ! »

Epad eur pennad, ne veze klevet ger ebet ; an dud, skuiz gant o labour, a za ve hep an amzer, da gemeret eul loadiad yod er pod hag a zebre, sioulit, o zamm hag a eve o lomm, gounezot gant pouarn.

Pa veze hanter-garget ar c'hof, ec'h an em zantent yac'hoc'h ha kaouoc'h ; marvailhou a zave diwarbenn meur a dra : labour ar parkeier, nevezentou ar gordennad, yec'hed an anevaled, moc'h hag all, — resped d'eoc'h — hag o friz-er foar ziwezad ; ar vugale, ar re vihan war barlenn ar vamm pe ar vamm goz a c'haoko eur ger bemak, en eur zebri yod, soubet el laez ; pa voze echu ar preñd, ar vamm pe ar plac'h yaouank a stage gant an Anjelus, gra-sou warlerc'h hag eun **De profundis** evit an Anaon.

Diouz an noz, goude beza roet o c'hoan d'an anevaled, graet al labour wardro ar c'hreier, gouestadik atao ha didrous, e teue al labourerien d'ar gêr ; ar re a ya bapred, diwar hent, a gav abeg enomp-ni, Brotoned, dro ina-z comp, dalc'h mat, war hor sklakig ! ar gouennou kreñv eo ar re a gemer o amzer evit pep tra ha den n'am dislavare, va verkin emañ n'eus ket krenfoc'h

gouenn-dud er bed, eget hon hini gwelloc'h tud da labourat n'eus ket ivez hag, e nep lec'h, ne 'z eus kement a draou en douar ! Ar brud hon eus da veza tud gouestaf. Gwell arze 'ta ! N'eo ket eur si eo, met kentoc'h unan eus hor porziou mat ha dalc'homp sonj eus ar c'hronn-kavar :

**An neb a ya d'ar red a ya pell ;
An neb a zalc'h da vont a ya gwell !**

Kerkent ha ma wele he zad koz o tont en li, diouz an abardaez, er goanv, ar baotrezig a zaou vloaz a zave eus a gi-chen an tan hag a rede d'e gaout ; kregi a rae an e zourn d'e zegas, en he flas, e korn an oaled ; an tad koz, nerze, a dostae e zaouarn ouz an tan a-raok lakaat eur c'honiad, da c'hedal ma vije dare koad. Ar baotrez vihan a zalc'ho tost d'ozan ; ar re vrasa n'ount ket pell, rak ar re goz o deus atao eun istor, eun danevell vras, da gonta ; kement-se a blij d'ar vugale ha n'eo ket hot tost d'in ankounac'haat Fransez, mamm goz Biel an ti all, a gawe bopred en he spered, marvailhou d'hon d'erc'hel sioul, en dro d'ez, ondra ma c'har che, bep an anzer, war o c'horn-pri !

Etre daou e poaze ar patalez, ar yod gwiz-du pe ar c'houign yod ha pa vezo debrel o c'hoan gant an dud e voze lennet Buhez ar Zent, pe eur pennad eus an Aviel, pe c'hoaz, eur « instruction spirituel » en oul leor koz savot gant an A. Rouz, person Kergloff. Goudeze an holl a yae war bennou o daoulin da lavaret ar grasou ; pa deue ar mare da bedi evit an anaon, an eil warlerc'h egile a stajae gant e Ze profundis, en eur enval an dud en devoa da bedi evito : « Evit va gwreg Katell, va mab Fanchig, va c'hoar Anna-Mari. »

Eun nebeud anzer goude, pep hini en em donne, en o riboul, da ziskuita. An tad-koz hag ar vamm-goz, en o gwele kloz, n'on em roent ket abrod da gousket ; dibaot eo ar re goz a gousk a-hed an noz ! Pa glevant an orolach o sini daouzek taol an hanter-noz, an daou goz kaez a stajae gant an Anjohus, evit beza da genta o saludi ar Werc'hez.

Ha ne gav ket d'eo'h, lennerien, o vefe mat d'omp heulia skouer hon tud-koz ? Eur wech c'hoaz, n'eo ket da d'omp eva laez e skudellou pri, na de-

bri yod silet pe batalez bemdez ! petra bennak e vije lorc'h ennomp, en amzer zomius, mati, ma c'hellfemp kaout traou kouls hag an traou-se da derri hon naon ! Bara segal-winiz, kig ha fars, fars-fourn, traou dispar ha ne c'heller mui o zanva.

Met, petra eo d'omp ar boued, an dilhad, an arrebeuri, ar braoigou ? Ar poz a vern eo hon ene, one ar ouenn a rankomp da zerc'hel a-rumm da rumm hag an one-se ne jom krefiv ha distlabez, nomet d'erc'hel a rafemp d'hor gizioù kristen ! Mo 'oar, e meur a lec'h, e meur a di, e vez sovenet kenteliou ar re goz, doujet o ano pell goude ma vezont aet diwar ar douar-mati ; stank eo c'hoaz an tiegeziou e lenner onno Buhez ar zent, diouz an noz ! stank eo ar merc'hed a zalc'h atao dour banniget en o c'hêr, a ra sin ar groaz war an dorz vara a-raok he bouc'ha ha war an toaz a-raok hen terri ! Nebeud anezo a jomo hep degas eur bod bouz banniget en ti ha lakaat eun tamm all el liorz evit tonna bennoz. Doue war draou an douar ha war an dud ! eur bodig a gars, ivez, d'ar vored, war beziou ar re a gousk on, ha meur a vaouez he deus kaset d'he brour, d'he zad, pe d'he fried, du-hont en harlu, ar bod bouz banniget, a laouencia kalon ar prizoniad hag a gleva gant an c'houez ar gêr.

Dalc'homp d'hor gizioù koz a zo evel eun tosteni eus hor Feiz ; he gwiziu a zo doun en hor c'halon ; e skeud he skourrou e rankomp bova ; he bleuniou eo hor gizioù kristen a dle kaerac'ha hor buhez pen-da-bonn. Kristeniez start e t'comp boza ha nann kristeniez diwar c'horre, rak hor bro, muioc'h eget ar broiou all, a zo bet goloet a vertuziou hag ar zantielez gant hor Zent koz hag ar re o deus o selaouet.

Eur vignonez d'in deuet, dre amañ, eun hanvez, diouz bro ar c'hreizteiz, a lavare : « Abaoe m'omaoun e Breiz bep tro ma tennan va alan e kav d'in o lonkan aer vat ar Feiz hag ar zantielez ! » Doue a zo hot mat ouzomp o veza m'en deus roet d'omp da garet eur vro dispar, evel hon hini ; bezomp ancaoudek en e genvor ha lorc'hus eus hon ano a Vreiziz.

Tintin ANNA

**a vezo lidet gant ar BLEUN-BRUG,
e ker St Ewan, d'an 29 ha 30 a viz Eost a zeu**

AR BLEUN BRUG en deus c'hoantaet lida Vvet kantved Maro an Duk Yann V, ar gwolla eus hon Duged ha p'eo gwir e gorf a zo o tiskulza e-harz hini sant Ewan, e Landreger, er gêr-se leo e vezo lidet koun an Hini a reas eus Breiz pinvidika hag eurus a bro a oa pemp kant vloaz a zo...

Renorion ar Bleun Brug, e mezevon diweza, da zeiz gouel sant Herve, a yeas da rei da anaout da Lannistreger ar gouel o devoa sonj ober... Eun degemer eus ar re c'houeka a zo bet grêt d'ezo, gant an A. Chaloni Laine, person Landreger, an A. de Kerguezec, senatour maer, o deus roet dioustu o skoazell. Edoug eur vodadeg graet e ti hor mignon an A. Even, e voe studiet penaos enori Yann V, daoust d'an amzeriou tenn ma tremenomp enno.

Eur Bureo a zo bet savet evelhen : **Renerien a enor** : An aotronez de Kerguezec maer Landreger, Chaloni Laine, person Landreger, an A. de Kergariou, maer Lanuon.

Rener ar bureo : an A. Even, noter, eil-rener, an A. Stanis Nicol, eil-vaer ; sekretour : an A. Guilloux ; eil-sekretour : an A. Guillaumin ; toñzoror : A. Dufoin.

Ar Bleun-Brug a lakeas ar gouel dindan paeronez an A. Serrand, eskob Sant-Brieg ha Landreger, a oa het laouen bras o klevet e oa ano da enori Yann V, er gêr a vir e relegou.

Setu aman rollad ar gouel-se :

LANDREGER d'an 29 ha 30 a viz Eost 1942 :

D'an 29 a viz eost, da 20 eur : Glaz nobl an Dug hag Anjelus bras.

Da 21 eur : en ti ker, salud Renerien ar Bleun-Brug da Lannistreger ha studiadeg.

D'an 30 :

Da 10 eur : en iliz-veur : **OFERENN-BRED** ha meuleudi Yann V ; prezegenn gant an A. Bourdelles, kelenner e skolaj Lanuon.

Da 14 eur : **GOUSPEROU.**

Da 14 e. 30 : E sal vras an Ti-Kor : **KENSTRIVADEGOU** an displegerez hag ar prezegerez.

Da 15 eur : E park ar Sportou : **ABADENN KOROLLOU HA GOURINADEGOU** gant ar c'helc'hiou keltiek.

Da 18 eur : o C'hoari-loc'h-ker : Abadenn c'hoariva ha kam gant strolladou c'hoarierien Landreger, Priel, Landeme (Tan-Noz) ; strolladou kamerien Landreger ha Lanuon, hag an dimezell Tinaig Lucia Biniou ha bombard. Edoug an abadenn-se e vezo roet o frizioù da c'hounideien kenstrivadegoù an displegerez.

Prezegenn gant an A. Perrot, dichezour ar Bleun-Brug.

Kenstrivadeg-Displegerez evit ar vugale

Savet gant ar BLEUN-BRUG hag OLOLE, Kelaouen ar Vretoned Vihan,
evit Vvet kantved Yann V

1. -- Evit ar re vihan etre 3 vloaz
hag 11 vloaz, ar vojenn fentus-man :

Ar c'haz bihan hag ar c'hi bihan

— Petra 'zo kiriek d'ar gwenah
Da zont d'ann hent ? 'me 'r e'haz bihan
Sur a-walc'h ar peñ 'zo kaoz,
Eo n'ann heñvel ouz eur bod roz.
— Ya ! roz a laran, eme 'r c'hi.
Ar vatez 'lare 'skuba 'n ti :
— Ar c'hoz kaz en deus adarre
Graet kraspouez dindan ar gwele :
Va skubellenn 'dorru warnan,
Lez-hen, hardi mar hen tapan !
Ha n'enna 'r gwenah war da zeul,
Stregeñt 'glaskont ouz da hent,
N'ez pouz ket 'sonj pelec'h out bet,
O klask keavenn el lec'h n'oa ket
Er mel out bet fri ha mourrou
Hep torcha goude, da c'henon !

J. AR MEUR.

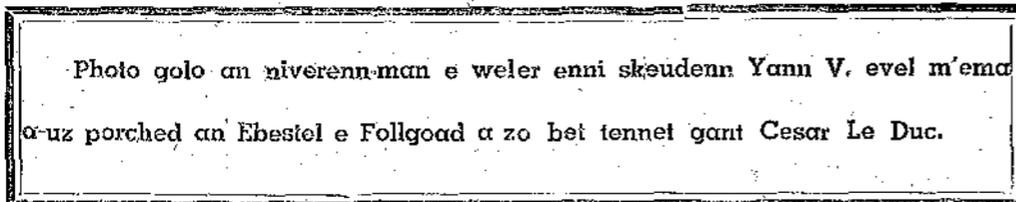
2. -- Evit ar vugale etre 11 ha 14
vloaz ar gwerziou-man tennet eus
kantik brudet sant Ewan.

Meuleudi da sant Ewan

Nann, n'eus ket e Breiz, nann n'eus ket
[Ewan,
Nann, n'eus ket eur zant ovel sant
[Ewan.
N'eus ket en Argoad, na mui en Arvor,
Koulz ha sant Ewan 'vit an dud a vor.
N'eus ket, nann, or vro, 'vel ma leverer
A vefe ken mat 'vit al labourer.
N'eus ket kaeroc'h skouer d'ann dud a
[Jezenn,
Evit sant Ewan, skouer ar veleien.
Ha d'ar beorien geiz ha d'ann dud a
[hoan,
Nann, n'eus ket gwelloc'h eget sant
[Ewan.

Prizioù eus ar c'henta a vezo roet d'an displegerien. Kenvroiz
Bro-Dreger, deuit gant ho pugale da Landreger d'an 30 a viz Eost
a zeu, evit ma tiskouezint o ampartiz war ar brezoneg.

Kas an anioù da : OLOLE, 7, rue Lafayette, LANDERNEAU (Fin.)

N'eus ket eur chapel e peder enni
Gant mui a galon 'vit er Minih.
Ma fell d'oc'h an tu da gaout ho
[mennad,
Pedit sant Ewan, ha pedit er vat.
Evel, hon tadou, int, tud a gredenn.
Javaronp d'ezan 'n eur gaer a bedenn :
Aotrou sant Ewan, patron Breiz-Izel,
Beza treitour d'oc'h !... Nann, ken-
[toe'h mervel.

3. -- Evit ar re etre 14 ha 16 vloaz,
ar peñ barsoniezh man eus ar barz tre-
goriat Fanch an Uhel :

Te yez koz, eo buhez Breiz !

Yez hon tadou, yez veniget
A bep-amzer komzet 'n hon c'hreiz,
A vihanik 'm eus da garet,
Rak te, yez koz, eo buhez Breiz.

Te ro d'in vec'hed, pa ven klavy,
Te laka sklér ha giann an deiz,
Yez Taliesin ha Gwenehlan,
Rak te, yez koz, eo buhez Breiz !

'Vel ma tiwall ar mesaer
E cantedigou ouz ar bleiz,
Breiziz, diwallomp hon yez kaer,
Rak te, yez koz, eo buhez Breiz !

« Ni droc'ho hon teod en hon beg, »
— Kleo, Brizeg, da genvroiz keiz
Ken 'vit dinac'h ar brezoneg,
Rak te, yez koz, eo buhez Breiz !

Me lavar hag a lavaro :
Keit lammo ma c'halon em c'hreiz,
Yez va zud koz, me az karo,
Rak te, yez koz, eo buhez Breiz !

Ha goude buhez ar bed-ma
En eur Vreiz all, me am eus feiz,
Da gomz brezoneg, 'vel ama,
Rak te, yez koz, eo buhez Breiz !

HANTER-EOST E TRAON MENEZ-ARE :

DEKVET PARDON KOATKEO

Da hanter-Eost a zeu e vozo eur bern
pardonioù or vro, en enor d'ar Wer-
c'hez, e Kermilton (Lanveur), e Sklerder
(Porro-Guirec), e Rostronen, er Penity
(Carnoët), e Kronenan, (Ploërdut), e Kel-
van, (Gwerf), e Bervon, (Gwitevede),
e Brelez, e Loc-Maria Lanvenec, er Re-
leg, (Plouneour-Menez), e Loc-Maria
Gempor, met unan eus ar re gosa
olouez holl bardonioù Breiz-Izel, en enor
d'ar Werc'hez, eo hini Coatkeo, e traon
Menez-Aro, e parrez Scignac, el lec'h
ma sklaou Mamm Doue pedennou he
bugale, mil bloaz a zo, pe wardro, p'eo
gwir ar Pab Klemant VII, er bloaz 1388,
a ro induljansou kaer da gement hini
a brofo cun dra bennak da adsevel
eno he chapel.

Setu amañ reolenñ ar pardon er bloaz-
mañ :

Da 9 eur, oferenñ-genta.

Da 12 eur, oferenñ-bred : an A. Jo-
seph Jegou, eus a Viltin Ros-Lann, e
Scignac, abeloù eus a urz sant Yann
Vosco, a gano an oferenñ-se a vezo e

(1). Ganet e oa bet er Wern-Uhel ; setu
amañ petra 'lavar, diwar e benn, eur skrid
koz, savet hanter kant vloaz hepken goude
e varo : « M. Jegou, né à Scignac, le 15
mai 1755, fils de Gabriel et de Marie
Le Boul'h ne quitta pas sa paroisse lors de
la proscription décrétée contre les prêtres
non assermentés. Il se tint caché jusqu'à sa
mort arrivée en l'an 4 ou 5 sans qu'on sache
ni où ni chez qui. Son corps revêtu du cos-
tume ecclésiastique fut trouvé déposé sur
le bord d'un chemin. Il avait à côté de lui
son bréviaire et un bâton. Il remplissait la
nuit durant ces jours néfastes, les devoirs
de son saint ministère. Ses restes précieux
reposent dans le cimetière de Coatquéau
entre la sacristie et la croix. Carrel en deus
Doue, meulet en deus Doue, enoret en deus
Doue ! »

oferenn nevez.

An A. Grall, chaloni a enor, person
Kraozon, a ray ar brezegenn.

Goude an oferenñ LIBERA war bez
nevez an A. GLAODA JEGOU, diwoza
person Coatkeo, maro wardro gouelioù
Pask 1797 (1).

Diweza badiziant a reas eo hini Ju-
lum ar Foll, eus a Gorain, d'ar 6 a viz
meurzh 1797.

Chomet e oa bet e kuz, er barrez,
epad amzer strafuilhus an Dispac'h,
evit mirout ouz glouenn ar Feiz da ver-
vel etotuz e genvroiz ; hen eo a lavare :

Keit ma'choino 'r Werc'hez, e Coatkeo,
Ar feiz e Scignac 'jomo beo !

Da 16 eur, gousperou ha prosesion :
an Itron Varia douget war diousoù
nerzus gwazed Scignac hag ar brizo-
nidi o deus gallet distrei d'ar gêr a ray
an dro d'ho zachenn veniget.

Da gloza ar pardon-se e vezo gwest-
let ar barrez da Gaion Zakr Hor Zalver
Jezuz-Krist.

Ha setu amañ petra lavar ar skrid-se,
goudeze, diwarbenn iliz Coatkeo : « L'égli-
se de Coatquéau, dédiée à Notre-Dame, était
autrefois un lieu de grande dévotion. De
nombreux pèlerins s'y rendaient de toutes
parts le 15 août, jour du pardon. On voyait
en outre y arriver solennellement, le même
jour, les processions des paroisses voisines.

De son ancienne splendeur il ne reste à
Notre-Dame de Coatquéau, qu'une partie de
son église qui tombe de vétusté.

Sous l'Empire un Voltaire-Magistrat en
fit démolir la partie la plus remarquable
et poussa l'audace jusqu'à employer les
vestiges provenant de ce vandalisme sa-
crilège à la construction d'une maison de-
venue deux fois la proie des flammes. Avis
aux amateurs ! »

Ken diaes eo kaout traou ma pedomp, er bloaz-man, pep hini da zegas e lein
gantañ : kavet e vezo, koulskoude, da c'hortozenn krampoez ha kafe, met,
amañ c'hoaz, pep hini a ramko degas e zukt gantañ.

D'AN 30 A VIZ EOST 1942 :

Breiz a enoro **YANN V.** an dug roueel, an dug mat,
an dug fur, an dug kristen.

Leoriou brezonek evit hor bugale

An niver anezo a zo dister a-walc'h. Añak ar brezel-man, ez eus bet klasket ober eun dra bennag evit didui ar Vretoned Vihan e brezoneg : Prinzezig an dour, eo al leor kenta skeudennet, hag a deuas buan da veza brudet. Goudeze e voe embannet, Nijadenn an aotrou Skanvig, Plac'hig vihan ar mor, Troiou Toudels ha Tom e gas, Marc'heger ar Gergoat, Per ar C'honikl...

Er bloaz-man, omp bet laouen d'welet o tont er maez eus ar wasg tri leor nevez skeudennet penn da benn :

Da genta, eun istor Breiz evit ar re vihana, hec'h ano : **ISTOR BREIZ TOUTOUIG** embannet gant OLOLE.

ISTOR BREIZ TOUTOUIG. Eun ano dispart evit eur seurt leor savet en eun doare ijinus ha skeudennet brao gant Jobbé Duval. Dindan pep taolenn eur skrid berr ha lizerennou teo. Taolennou zo hag hon dije karet kavout ivez : **Ar Roue Gradlon o le-c'hout eus Ker-Is beuzet.** **Ar Roue Judikael** (eun danevell vuzudus da gonta d'ar vugale), **Sakr Nevenoc.**

Ret eo kredi en deus plijet kalz an Istor Breiz-se, rak n'eus mui anezi ken, war hon eus klevet. Ra c'hello an embannerien obeñ eun eil vouladeg, gwellaenn kaset enni, ha ma c'heller, gant darn eus an taolennou lieslivet...

BUHEZ LOMMIG, savet ha skeudennet gant Zavier Haas ha lakaet e brezoneg gant Yonenn Drezen.

Lommig ? « Ganet e voe diouz eur beñad gliz e kerz eun nozvez loar-gann », a lennomp war ar bajenn genta. Hag ar blogorn souezus-se, a gavas, eun deiz, eur c'hloc'hig skouarn kollet gant eur plac'hig. Goude eur bern trubuilhou e teuas Lommig a-benn da gaout ar plac'h vihan he devoa kollet ar c'hloc'hig-skouarn-se.

Teir skeudenn ha pevar ugent a gaver el leor, lod anezo lieslivet. Zavier Haas en deus diskouezet kals a ijin en e skrid hag en e drésadennou evit kas e lennerien bihan en eur bed dianav, burzudus, a vev ennan loenedigou a bep seurt hag ar blogorn Lommig...

Kerent brezoñgerien, kinnigit, d'ho vugale **Buhez Lommig.** Laouen e veze ar re-man oc'h ober anadudegiz gant ar bilorc'hig-se ganet

diouz eur beñad gliz e kerz eun nozvez loar-gann.

LOMMIG, Skridou Breiz, 35, Rue Traverser, Brest. 33 lur. C. C. 437.16 Rennes.

TROIOU KAER MATILIN AN DALL, gant R. Thomez, skrid brezoneg gant Abvaodez, embannet gant OLOLE.

Setu aman avat eul levr leun chouk a skeudennou, eus ar re fentusa. Daoust ma 'z om peil diouz beza eur bugel, em eus lennet penn-da-benn troiou kaer ar bombarder brudet hag e vignon Yann ar Chapel. An embannerien o deus graet eur mestr-taol en eur voula al leor-se : Leun eo a spered lemm, a spered breizat, ha diskouez a ra en eun doare souezus, n'omp ket, ni Bretoned, tud, tenval hor penn, ha klav hor c'halon. Pell ac'hano !

Thomez en deus graet eus Matilin an Dall hag eus e gonsort Yann, poltrejou fentus, hep koueza e si fall ar « Bekasinadou ». Rak hon daou ganfart a zo pell diouz beza genaouerien ; lemm eo o spered, ha m'hel lavar d'oc'h, Yann ar Chapel n'eo ket gwail nec'het, daoust d'ezan da veza prizonet gant Paol Gornok...

Brezoneg Abvaodez a zo leun a vuhez, aes da entent, c'houek ha feiz. Klaka a ra mat gant ar skeudennou.

Eur rebech a rin koulskoude da **DROIOU KAER MATILIN AN DALL** : daoust d'e 20 bajenn, stank ar skeudennou enno, n'her c'haver ket hir a-walc'h ! Pa vezer gant ar bajenn ziweza, e leverer gant eun huanadenn : « N'eus ket ken ?... » gant ar c'hoant da gaout c'hoaz !...

Ha n'eo ket hepken ar vugale a drido, gant an darvoudou a zigouez, gant an tedi-gou e kaver e **TROIOU MATILIN AN DALL** ! Korrig, Gwennigell, korrigez koant ar Yeun Elez, Lagaluch ar sorserez, Paol Gornok, Ki du ar Yeun, ha daoust ha me a oar me, met c'houi ivez ar re vras, Matilin an Dall hag e gompagnonez a ziroufenno ho tall !

Priz al leor : 27 lur (gant misou-kas). Editions OLOLE, 7, rue Lafayette, Landerneau, C. C. Mlle Leclerc, 26.556, Rennes.

GWENNEG AR BREZONEG

An I. Quemeñe, Kemper : 50 lur. - An A. H. Mingam, Berrien : 75 lur. - An A. Capitaine, Loc-Maria-Berrien : 75 lur. - An A. Morio, Olivet (Loiret) : 25 lur. - An A. Y. ar Bec, Kemper : 100 lur. - An A. Pfaud Leclerc de la Monnerie, ar Mans : 5 lur. - An A. J.-F. Guennegan, Sant-Nouga : 20 l. - An A. J.-M. Ollivier, Plouénan : 5 lur. - An A. Loaec, Lokupole : 20 lur. - Nized Perfina Charles, Sant-Nouga : 25 lur. - Dimezell Chevallotte, Brelez : 75 lur. - An A.

Oliet Chevallotte, Plougonvelin : 75 - An A. Bourles, Plougastell-Daoulaz : 25 lur. - An A. Y. P., Plogoneg : 50 lur. - An A. Berthou, Beuzeg-Konk : 75 lur. - An A. Savidan, Minihy Landreger : 25 lur. - An A. Cathou, Pleuvian : 10 lur. - An A. J. Laot, Treouergad : 5 lur. - An A. J. Treguer, Logivi-Plougaz : 25 lur. - An A. Kermorgant, Plozeved : 5 lur. - An A. Le Bot, Plouhineg : 5 lur. - An A. Yann Oulc'hen, Merignac (Gironde) : 20 lur.

Ar Merour : H CAOUISSIN

Moulerex Bro-Leon, Landerne P. C. 410

FRAMM KELTIK BREIZ

KEVRENN AL LENNEGEZ

KENSTRIVADEGOU

Diou kenstrivadeg a zo krouet gant kevrenn al Lennegez er Framm Keltiek.

1. Kenstrivadeg ar romantou. — Eur priz a 2.500 lur d'ar gwella pezh-c'hoari, embannet pe diembann.

2. Kenstrivadeg ar pezhioù-c'hoari. — Eur priz a 2.500 lur d'ar gwella pezh-c'hoari, embannet pe diembann.

An oberoù moulet a dleo baza bet embannet e-doug ar bloaz 1942. Ar skridoù, moulet pe dornskrivet, a dleo beza kaset da zaneveller ar gevrenn a-raok ar c'henn-

ha a viz genver 1943.

Roet e vo ar prizioù e-pad Kendalc'h Sant Erwan 1943, goude ma vo bet barnet ar skridoù gant izili ar gevrenn.

Ma ne ganniger ket oberoù a dalvoudegezh d'ezo e chomo ar varnerien hep rei ar prizoù.

N'helio ket izili ar gevrenn kemer perz er c'hennstrivadegoù.

Daneveller Kevrenn al Lennegez

ABEOZEN.

Kardeur az Framm keltiek ez Radio

Bep yaou, da 19 eur, e c'hellit selaou Rcazon-Breiz (hinder-gwagennoù : 288 m.-o rei dimp « Kardeur ar Framm Keltiek ».

Klaset e vez : 1. Eur brezegennig e galleg ; 2. eur brezegennig e brezoneg ; 3. Pennadoù dibabet diwar kazetenoù ar vro.

Evel-se e c'hellio ar Framm Keltiek kas da benn unan eus e gefridioù pennañ : komz ouz ar Vrezoned eus Breiz, eus kudennoù bras ar vro.

Kenvroiz : selaout bep yaou da 19 eur Kardeur ar Framm keltiek.

Ha plijout a ra d'eoc'h FEIZ HA BREIZ ?

NEUZE :

- Klaskit eul lenner nevez d'eomp ;
- Kasit d'eomp anioù ho mignoned ;
- Kasit ho « kweneg ar Brezoneg »

« FEIZ HA BREIZOU » KOZ

hag a c'hellomp gwerza d'hon lennerien

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1922.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1924.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1928.
Triouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1929.
Triouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1930.
Tri bloaveziad Feiz ha Breiz 1932.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1933.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1934.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1936.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1935.
Chouec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1937.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1938.
Pemp bloaveziad Feiz ha Breiz 1939.

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1940.
Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1941.
Ret a c'hellomp ar bloaveziou-se evit 15 lur ar bloaveziad, mizou kas hag all, nemet bloaveziadoù ar bloaz 1941 a zo 20 lur ar pezh.
Ar re o deus Feiz ha Breizou koz ha ne reont netra ganto a vije mat d'ezo o degas d'eomp, rak goulenn a zo d'ezo.
Anaoùdek bras e vefemp d'an hini a c'helle degas d'eomp seiz Feiz ha Breiz Genver 1935 rak neuze e c'hellfemp ober seiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1935.

« FEIZ HA BREIZOU » KOZ

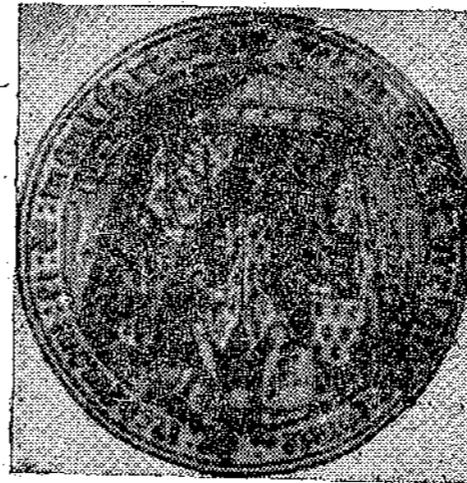
hag a c'hellomp rei evit netra nemet ar mizou kas

Feiz ha Breizou koz, niverennoù distag ha n'heller ober bloaveziad penn-da-benn ebet ganto ha plijadurus koulskoude da lenn, kouls ha levrioù hag a zo dislivet, dispeget ha saotrèt o goloù, traou holl hag a za mat lakaat er padadoù a raer d'ar prizo-

nidi, a gasimp d'ar re her goulenn, en eur pakad a 20 lur bouez, d'ar muia, dre ar gar, hag a 6 lur bouez d'ar muia dre ar post, evit 20 lur arc'hant degaset da Renner Feiz ha Breiz, Scrignac. C.C. 21.302 Rennes.

Nnn. 9 ha 10

FEIZ HA BREIZ Gwengolo-Here 1942

SIELL YANN V

An Dug en e ziliad brezel ha kuirinet war e dron

(ennet eus Evriou Gouc'h Karmez an Naoned)

Eost 1939 : ar Bleun-Brug a sone o c'hleierigoù ruz-wenn evit gervel an holl Vretoned vat da lida kantved ar *Barzaz-Breiz*, oberenn-meur eur Breizad a ouenn vat : *Kervarker I Met*, souden eun avel pennfollet, leun a gasoni a c'houzas war ar bed, en eur strewi dre ar vro son eur c'bloec'h all : hini ar brezel, a c'halve hor yaouankizoù d'eun abaden ziskiant !

Eost 1942 : tri bloaz a zo tremenet abaoe : ar Bleun-Brug a zon a-nevez o c'hleierigoù ruz-wenn evit degas koun d'ar Vretoned e varvas, pemp kant vloaz a zo unan eus gwella renerien hor bro : ar Aotrou Yann V, dug roueel Breiz.

D'ar 29 a viz eost, endra ma sone glasou an Dug en iliz-veur, hag e kemenne embannour Breiz maro « ar Prins Uhel, Hegarat, Madeleuz ha Brokus meurbet » eun niver bras a dud a zirede da Landreger... Ha warlerc'h kleier ar c'hanv, kleier al levnezh : *Maro an Dug, Bevet an Dug!*

Bevet an Dug! Na tridet hon eus o klevet ar c'homzou-se a lavare ivez e oa bepred biryidik karantez Breiz e kalonou ar Vretoned hag an testi-se a zo bet roet d'eomp en eun doare splann edoug kendalc'h Landreger.

Warlerc'h son an drompilh hag hini ar c'hleier, mouezioù renorien ar Bleun-Brug a zigore ar gouelioù.

Dirak eur zal leun tenn, re vihan evit degemeret an holl daoust d'ezi beza divent, an A. James Bouille pennerener ar

Bleun-Brug

Landreger

1942

« Gouelioù ar Bleun-Brug e Landreger a voe unan eus ar re vrasvan hon eus gwelet betek-hen. »
(ARVOR-6-9-42)

Bleun-Brug goude beza trugarekaet penadurezioù Landreger da veza roet o skoazell da lida pemp kantved deiz ha bloaz Yann V, a roas da c'houzout pal ar gevredigezh, a zo bepred an hevelep hini abaoe ma vleunias ar Bleun-Brug war douar Keryann, 37 vloaz a zo :

Petra a glask ar Bleun-Brug nemet mad ha sked ar Vro ? Ha petra eo eta ar Bleun-Brug nemet eur strollad Breiziz katolik o labourat evit ar Vro, diradon mestroniezh eskibien Vreiz ? Chom a ra ar Bleun-Brug en diavaez d'ar politikerezh, o senti ouz ar gouarnamant a ren, hervez doare-ober an Iliz Katolik.

Ar pezh a c'houlenn ar Bleun-Brug eo ma vo roet d'ar den pezh a zo dleet dezant hervez e Vro, hervez e yez, hervez istor e dud. Gwirioù en deus pep den, ha ni, Bretoned a ouenn vat hon eus gwirioù evel Bretoned, rak hon tadou, renet gant ar Sent koz diskennet war an douar-mañ er c'hwec'hvet kantved, o deus roet dimp da herez eur Yez hag eur Vro, Hag evit difenn madou ar Vro ar Yez, en em gavomp, ni tud ar Bleun-Brug, a-du gant lizerou ar Pabed gant komzoù ha skridoù hon eskibien, ha gant ar pezh a c'hell soñj pep den te- al hag eun.

Goulenn a reomp dreist-holl ma vo kelennet hor Yez, ar Brezoneg, ma vo

kelennet hon Istor, Istor Breiz, ma vo evel-se miret ha kresket hon doareou-sonjal a Vreiziz. Madou a zo bet roet dimp gant hon tadou a fell dimp difenn a-enep al laer, madou a fell dimp kreski ha kaeract bepred.

Krediñ a reomp e Breiz, en he Yez, en he Spered. Gouzout a reomp emañ hor Bro oc'h adsevel souezus, hag emañ o parañ eviti eun amzer da zont a lakaio amezi da skedi dirak ar bed-holl.

Hor Bro Breiz a zo dirak ar mor bras evel an tour-tan a vo hepdale sellet ourtan gant an holl dre ma lugerno a bell.

Maro eo dija ar gevier koz a-enep Breiz. Sklaer eo bremañ d'an holl n'eo ket Breiz eur vro haour evel ma veze ze lavaret gwechall. Pinvidik eo hor bro, ya, pindidik gant he douar, gant he zud niverus ha kalonek, gant an tan a verv ennomp holl, Bretoned.

Eur bobl o kreskiñ a gav an trec'h war ar re all, se zo lezenn ar vuhez. Ar Vretoned gant o bugale niverus, ar Vretoned gant o feiz kristen, a drec'ho war ar re all hag a gemero hep dale dindan heol Doue al lec'h a zo dleat dezó. Setu ar pez a zo sklaer, setu ar pez a vo sklaeroc'h c'hoaz gant ar Bleun-Brug-mañ, rak deuet omp amañ da embann youl Breiz da drec'hi.

Goude, an Ao. Jorj G. Toudouze en eur brezegenn helavar a zisplegas d'eomp buhez, oberenn ha sked Yann V. Goude beza e glavet, ne vezer ket souezet o welet penaos an Dug Yann en devoa graet eus e vro eur « gwir baradoz an douar » rak e gwirionez bez e oa eur Fur, eur Saver, eur Peoc'haer, eun Doueüs, eun skouer kaer a rener-pobl ha n'eo ket re rei d'ezan al leshano a Zug-Roueel, a Zen Hael !

Yann V a oa eur saver, ya, ha diskouezet en deus penaos e kare kalz an traoù kaer, an arzou. Ilizoù evel hini ar Foll-goat, perlezenn Bro-Leon, a zo eun testi eus amzer vleunius an Arzou e Breiz er XVvet kantved, met ivez eus feiz birvidik hon hentadou.

Ha setu perak an Ao. Perrot, rener diazeour ar Bleun-Brug a gemeras tro da c'houlunn digant e genvroiz mirout hor chapelioù istorek, chapelioù hor zent koz, tadou ar vro, a zo kalz anezho siouaz en eur stad truzus, pa n'int ket c'hoaz holl kouezet en o foull.

Diazeour ar Bleun-Brug a ginnig gant pempkantved Yann V, mirour an Arzou kaer, ma vezo savet eur gevredigez, dindan paeronez ar Bleun-Brug

evit diwall chapelioù istorek Breiz hag adsevel ar re a gouez bemdez tamm ha tamm, goloet gant an drein, tiez a bedenn dilezet, mez d'eomp !

Warlerc'h an Ao. Perrot, an Ao. a Gerguezec, goude beza roet da Ao. Person Landreger cur releg eus Yann V, nevezadkavet, a lennase c'halvadenn evit ma vezo savet eur bez nevez d'an Dug...

30 a viz eost ! Gant eur vintivez heolek, kleier Landreger hor galy d'an oferenn-bred, evit ene Yann V, kanet gant an Ao. Chaloni Brochen, vikel-vras St-Brieg. Menegomp en ofis-se, etouez ar penna-dureziou, kannaded ar Gouarnamant, Prefed St-Brieg hag eil Prefed Lanuon. An Ao. Bourdelles, kelennar war an istor, en eur brezoneg flour ha pinvidik, a reas meuleudi Yann V; en eur ober ano eus berziou mat ar prius breizat, eus e oberou hag eus e spered kaer, e tiskouez d'eomp ar c'hentelioù a dleomp tenna eus skouer hor c'henvroad brudet. (1)

Ar mare ar fromusa, ar c'haera eus an ofis-se, e voe sur a-walc'h kan al Libera war bez an Dug, goloet a vleunioù roz, brug, hag a erminigoù, dirak penn santel Paeron Breiz a zebante mousc'hoarzin ouzomp; cur mousc'hoarz a anaoudegez d'ar Vretoned niverus deuet da veuli e wella servicher: Yann V.

Meulgan da sant Ewan eus Gwi Ropartz, kanet ken dispar gant laz-kana Lanuon, a darzas pelloc'h dindan bolz an iliz-veur, evit kloza an ofis.

Eur pred a vodas goude an holl dud a bouez deuet d'ar gouel; menegomp: an Ao. Perrot, rener diazeour ar Bleun-Brug; an Ao. Chaloni Brochen, vikel-vras sant-Brieg; J. Bouillé, pennrener ar Bleun-Brug; Pinel, eil-prefed Lanuon; de Kerguezec, maer Landreger; chaloni Lainc, person Landreger; Roparz Hemon, rener Framm Keltiek Breiz; Yann Fouere, rener ar Brezoneg er skol; P. Mocaer, ad-rener ar Framm Keltiek; Martray, oc'h ober evit La Gatinais, kannad ar Yaouankiz; Le Mercier d'Ern; G.-G. Toudouze; Rven, rener strollad-labour ar Bleun-Brug; Dezarrois, mirour ar mirdiou broadel; Herri Caouissin, sekretour ar Bleun-Brug; L. ar Floc'h, rener « Studi hag Ober »; Bourdelles; Bouault; Ft. Le Roy; R. Caouissin; S. Nicol; Trecan; an Itronezed Even, Galbrun, Vefa, de Bellaing, Bouillé, Tinaig ha Janig Lucia, hag all...

Warlerc'h ar pred-se, en ti-ker, dirak eur zal leun tenn adarre, pennrenet gant Roparz Hemon, rener Framm Keltiek Breiz, e tigoras Kenstrivadegoù displegerez ar vugale, eun drugar e-voe d'ar vrezonegerien selaou hon re-vihan tis-

(1) Brezegenn an A. Bourdelles a zo embannet war Studi hag Ober.

kleria gant o mouezioù fres barzonegou brezonek.

E park ar sportoù, cur mor a dud a gemeras perz er Gouel pobl, elec'h ma voe kavet tro gaer da eslammi ouz yaouankizoù kelc'hiou keltiek Bro Dreger (Landreger, Bear, St-Brieg, Gwengamp, Lanuon) e korollou ar vro, heuliet gant hor gwella binouierien ha gwelout hor gourinerien tregeriat.

Diouz an noz, eun abadenn c'hoariva ha kan a vode eur milierad tud, eun abadenn vrezonek penn da benn, a spered hag a yez !

Eun dudi e voe klevet gant Lazou-Kana Lanuon ha Landreger kanaouennoù ar Bleun-Brug; Tinaig ha Janig Lucia, kanerezed brudet ar Pelem en eur baked sonioù breizek ha keltiek. Tri bez c'hoari diskleriet gant ampartiz: ar Gornandoned diweza, an Dakenn dour, C'houez ar rost gant strolladoù Tan-noz (Landerne), Priel ha Kelc'h keltiek Landreger, a ziskouezas d'eomp e oa hor c'hoariva o vleunia a-nevez.

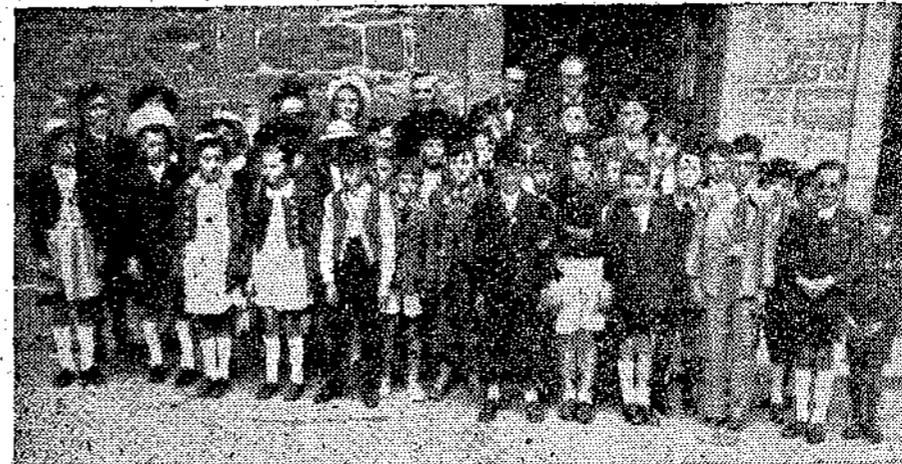
An abadenn a voe klozet gant komzou entanet, an Ao. Perrot a bedas e genvroiz da zerc'hel start d'ar brezoneg, d'e gomz hep mez; d'e vruda hep aon rak emezan « ar brezoneg eo ene Breiz, hep brezoneg n'eus Breiz ebet ! »

Ha goude beza trugarekaet Tregeriz ha kement Breizad deuet d'ar Bleun-Brug da enori Yann V, diazeour ar Bleun-Brug a lavaras d'an holl kaout fiziañs e amzer da zont hor bro, rak eun heol nevez a zo o para a-us d'hor Breiz karet, Bro ar zent, Bro goz hon Tadou.

Setu aze kenta Bleun-Brug ar brezel ! Daoust d'an diesterioù a zo breman evit sevel gouelioù, a bouez bras eo bet, muioc'h eget na sonje ar renerien ! Hep mar ebet, an Aotrou sant Ewan, paeron Breiz, a bennrener eur barr an nevou ar gouel breizek-se lidet en e ger. Meuleudi d'ezan. Ra vezo gellfet er bloaz a zeu lakaat war zav eur c'hendalc'h par da hini Landreger. H. C.

Ar vugale er Bleun-Brug...

Kenstriverien yaouank Bro-Dreger bodet dirak Ti-Ker Landreger, goude Kenstrivadeg an displegerez...

Ganto, an Ao. Lechvien, person Kemper-Gwezenneg, A. Martray, Kannad ar Yaouankiz (Secrétariat de la Jeunesse) hag an Ao. Yann Fouere, Pennrener ar Brezoneg er Skol.

Luc'heudeann « OLOLE »

EVIT BEZ NEVEZ AN DUG YANN V

KLEVIT 'TA BRETONED !

galvadenn an A. Kerguezec, maer Landreger

N'eo ket dre ma voe unan eus mistri hor bro eo ec'h enoromp Yann V, met dre ma voe ar gwella amez...

Yann V a labouras kement evit degas gwellaenn en e Vreiz ma siellas pevar emgleo ha daou ugent gant ar broiou all, adalek kerioù brasa an Alamagn betek porzioù brasa ar mor kreiz-douarek.

Dont a reas eun amzer ha den ne grede klask trabas outan ken : ar mestr eo en e vro ; sevel a ra lezennou dreist ha lusk a ro d'an Arzou kaer ; Breiz a deu da veza eur Stad diazezet plomm ha frammet mat.

Kement a boell en deus ar Prins ma lez, pa varv, e vro e peoc'h ha pinvidik mor.

Brokus e voe Yann V ouz an holl ; karout a rae ar bobl ha mont a rae da warout an dud e pep korn eus e zouarrou, en eur frealzi e zujidi, en eur lakaat ar c'hlemmou da devel, en eur lakaat urz e yalc'h ar gouarnamant hag en eur zelaou kement hini, uhel pe izel, a c'hoantae komz outan.

Ar mojennou a zo bet klasket sevel eneb d'ezan, goude e varo, a ya e bruzun, dirak testeni splann an Istor.

Edoug an XIX vet kantved, an Dug mat-se a zo bet ankounac'haet argrenn ha mezus eo zoken pegen dilezet eo bet; hen digoll a rankomp bremañ.

Iliz-veur Landreger, ugent vloaz a zo, a oa en eur stad glac'harus dre ma ne veze ket ententet mat a-walc'h outi ; hizio, avat, e vez kempennet a-zevri hag eul lodenn vras eus ar pezh a oa bet dismantret a zo adarre, en he c'haer, evel gwechall.

Ar chapel a lakeas ar Prins sevel, stlapet diwar he zro ar c'hinkladurioù didalvez a oa berniet enni, a zo kaeraet, a-nevez 'zo, gant gwer a liou, ha gant eun aoter vuzudus, e mein ar vro, er-

Kas a c'heller ar profou d'an Ao. Chaloni Laine, person Landreger pe d'an Ao. P. Delille, mestr-sekretour ti-kêr Landreger.

Ra gaso pep Breizad vat e skodenn evit ma vezo savet eur bez eus ar c'haera d'an Hini a reas eus hor Bro " eur gwir baradoz an douar ", pemp kant vloaz a zo !

minigou Breiz kizellet warni ; eno, e kreiz ar sioulder, el lec'h m'eo bet falvezet gant kaout e gavell-bez, eo e tle Breiz adsevel e vez, eur bez ken kaer ma roio brud da Vreiz.

Sonet eo an eur da gas ar menoz-se da benn ; edomp, end-eeun, o vont d'hen ober pa zavas arnev bras ar brezel war douar hor bro ; setu, avat, arouezioù a ro d'eomp da anaout emañ an arnev o pellaat, an amzer o vont da zevel ha ne vo mui kement a drouz etre ar Fransizien ; e skol ar boan e vezo bet desket d'ezo ober diouz ar skouer dispar en deus roet d'ezo ar zoudard kalonek en deus harzet ouz o bro da goueza en he foull ; kompren a raint gwelloc'h, hiviziken, kentelioù an Istor.

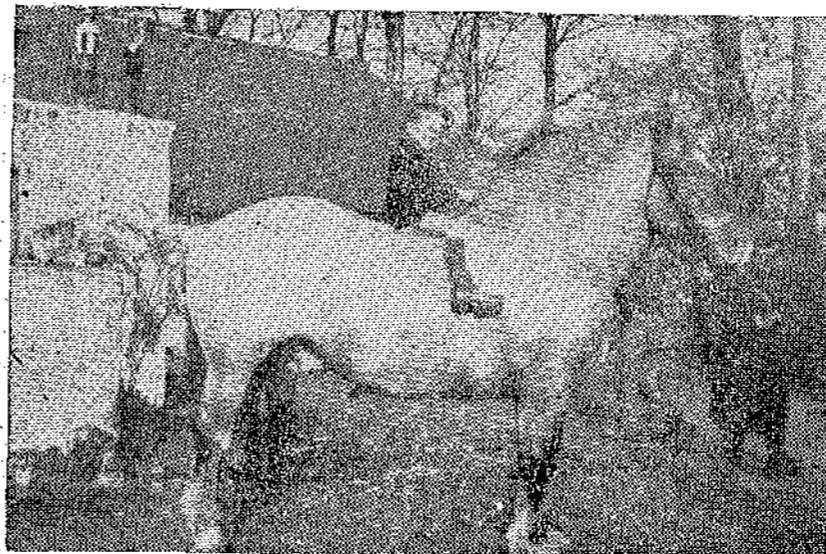
Ouspenn-se hon eus bet al levezon da adkavout eun darn eus relegou Yann V ; goude beza bet laketa etre daouarn pennadureziou kêr, e tistroint d'ar bez en devoa c'hoantet an Dug evita.

En diwez, galvadennou ha gourc'hemennou a deu d'eomp a-bep tu hag a ro d'eomp nerz-kalon a-walc'h da gas an traou da benn.

Dre-ze, hizio, d'an 29 a viz eost 1942, pempkantvet deiz ha bloaz maro Yann V, lidet en hon touez gant ar Bleun-Brug, pennadureziou kêr Landreger, kêr-benn bro Dreger, a ra, dre va mouez eur c'halvadenn d'eoù c'houi holl hor breudeur a Vreiz, evit ma paeimp hon dle, hep dale pelloc'h !

Ouzoc'h c'houi holl, Breiziz a Vreiz, Breiziz a Vro-C'hall, hag ouzoc'h c'houi holl, kenvroiz, hag a zo pell bras diouzomp war an douar estren, eo e komzomp evit m'hor skoazellot, dre ho profou, da seveni eun ober a feiz hag a daolo enor war ar rummad en devezo e sevenet.

GUSTAV A GERGUEZEC,

Daou signon bras...

Hed ar wech eo bet troet paotred-yaouank ha gwazed hor maeziou d'en em fougeal eus nerz ha gwenvder o c'horf, eus o ijin, eus o ampartiz.

War dachenn o micher da genta.

Eul labour-korf eo labour ar c'hrouer.

Arabat e ve kredi evelato e ve netra nemet eul labour-korf. Goulenn a ra ivez eur spered bouedet mat ha lemm, dalc'hmata war evez ouz kant tra. Klaskit 'ta niveri an holl draou a ranker da c'houzout evit beza, ne lavaran ket eun talfaser, met eul labourer-douar ar-zoare ; hir e ve ar reuteunuad amezo.

Hini pe hini marteze eus ar re a zo tec'het kuit diouz ar maeziou a ra goap eus micher o zad : « N'eo ket micher ebet, emezo, eul labour evit tud dizesk ha tud diwarlerc'h ! » gant eun hej d'o skoaz hag eur mouz'hoarz dibalamour war o muzellou. Klask tro hir da respont d'ezo a ve koll amzer. Eur ger hepken: ne gredan ket e ve ezomm kals muioc'h a spered hag a zeskadurez evit ober toullou en tikeji-metro e Paris pe evit darbar ar vansonerien.

Koulskoude, m'ar d'eo ar spered eur mevel mat war ar maez, korfet mat e rank beza ivez al labourer-douar ; alies e vez klasket ha klasket mort e gorf. Pet ha pet paotr-yaouank a guita ar maeziou dre 'n abeg m'o deus aon rak an douar. Kriz eo lezenn an douar evit korf an den ; labour pouenner, skuizus,

WAR
MAEZIOU
BREIZ
■
ar
Baotred
vat !

hep ehan kouls lavarout, graet dre n'eus forz peseurt amzer.

Pa jom ar c'hrennard er gêr eus ar skol en deus da genta e greiz' hag e gorf da ober ; blot eo c'hoaz d'ar marese an tamm amezan ha laosk ar mellou gant daoust m'eo bras marteze ha kiget mat. Abred e sao c'hoant gant mont da heul ar re all war bep labour ; n'eo ket evit gouzant chom war-lerc'h pe gregi bihoc'h ; alies, diouz ar pardaez, e vo morzet e izili ha diwezat en noz e vo c'hoaz e ervennoù o labourat dre e gousk. N'or ket boazet nemeur da zamanti d'ar re yaouank na d'o alia da gemerout o amzer pe d'en em zizamma eun nebeudig ; ar c'hontrol eo, gant eun tammig goap e teuer a-benn d'o lakaat da labourat er c'hriz ; « evel-se ez ay ar vicher en e gorf ! » ha gwall stokajou a bakont, dreist-holl e-pad an hanv. Nebeut ha nebeut e teu korf al labourer d'en em ober diouz pep seurt skuisterioù ha bec'hiou.

Micherioù a zo hag a glask nerz an divrec'h, lod all nerz an diwesker, lod tiji startijenn ar c'hriz ; gant al labour-douar an holl izili a c'hoari a-bep eil hag e tigoront, e kaletaont, ec'h astennont, e startaont ; ar c'horf-bras a en em zispak hag e teu d'ar paotr-yaouank eur stumm kaer a gorf ; krenv evel an dero, soupl ha gwen evel an haleg, ahelet mistr ; chom a ra evel-se

keit ha ma vez yaouank ha tomm e wad.

Eur blijadur eo neuze d'ar paotr-yaouank en em glask ouz e gorf, c'hoari gant e nerz ha kont ar baotred-vat a zeu alies he zro e marvailhou ar gwazed, pa vez eun tammik tommet d'ezo dreist-holl.

N'oa ket gwaz a-walc'h gwechall an hini n'en doa ket graet « yun an nao steredenn ». Chom a ranked hep tamm, eun dervez penn-da-benn, da balat da heul ar re all, betek ma pare nao steredenn en oabl. Ar re all a jache ganto gwella ma c'hellent, e c'hellit kredi — c'hoant gwaska ar fougeer a vez acao — met pa zave ar yuner e benn evit sellout ha niveri, diskleria oa poent koom, n'eo ket nao steredenn eo a veze o para met ugent ha kant...

Setu aman eun dervez bras, eun dervez falc'hat, medi, trouc'ha lann pe geuneud... Diredet eo hell gwazed ar c'harter. Piou a grego da genta ? gwaz e ranko beza pa zeu war e lerc'h mevel bras pe vestr an ti all, dreist-holl ma sav heligenta kenetrezo. Buan a-walc'h e tarz a-wechou ; eur ger trenk pe eun diviz berr : « Arabat eo d'it skei war va boutou ! — Chach ganez 'ta neuze pe chom war-lerc'h ! » ha dioustu ar sugellou war ar stenn, ar muzelloù prenet, an dour o fivera ar-radenn diouz an taliou, ar gwazied c'houezet... Ne weler ken nemet keinou kromm oc'h en em heul hag o rinkl-didrouz — n'eus sao-kein ebet ken — ne glever mui nemet trouz sec'h ar binviachou o tiskar an ed, an dremmenn o fuilha hag eur wech an amzer ar maen-lemma o skei war an dremm... an alc'houeder o pignat hag o plafat uhel gant e gan o tarz skiltr en aer goret. Ar mestr-tiegez a ra an neuz da zamanti d'ar vederien : « Goustad paotred, greomp labour vat ha labour vrac, ne badimp ket er c'hriz, evel-se; mouz'hoarzin a ra avat ennan e-unan : « traou a yelo d'an traon a-rack an noz ! » En dervez war-lerc'h evit-se, estreget unan — etouez ar vistr-tiegez da vihana — a gavo tro da vont d'ar foar pe d'ar c'hoell pe da jom da dallasat war-dro an ti... N'emaint ket kals e-chal da gregi ha da zerc'hel gant eul labour war-eeun...

E kichen ar poullou-lin, an ogedou, e

veze mein da deurel war al lin da ogi ; mein bounner e veze lod anezo. « Set aman eur vilienn ha n'eo bet dibradet gant den pemp bloaz a zo... Alo, paotred, en em arosit outi ma vo gwelet ha paotred vat a zo c'hoaz ! »...

Hag evit dougen gant ar c'hravaz ! C'houec'h kant lur a ra eur c'hravazad, Seiz kant lur eur c'hravazad vat,

Eiz kant lur eur gwall c'hravazad. Tabut a zav er foenneg... Eur c'hravaz a zo aze ha foenn glaz warni ken tra c'heller. Pehini eus an daou babor a lavarou paouez da genta. N'eo ket dougen ar c'hravazad eo an tenna eur wech m'eo dibradet diouz an douar, met he dibrada hag eeuna ar c'hein ganti. Savet eo ar c'hravazad ha yao dre ar prad bouk betek an ode. Pehini a asour po ?... Hag e vo ano anezo e beilha-dennou ar goañv-man...

Deuet eo mare an eost hag emamp gant an dourna. Uhel eo dija ar goloeg ha setu tro **paotr e forc'h troad hir**.

« Petra zeu gameoc'h 'ta paotred ? neziou filip !

— A ! er mod-se eman kont ! c'hoant cz peus da gaout ? Bez 'ez po ! »

Breman avat e vez graet tammou ha n'eo ket tammouigo eo ! Daou-ec'h en em laka ar gaserien kolo evit sevel ar forc'had, unan oc'h ober harp da benn an troad forc'h hag egile o chacha... stampa 'ra ar c'haser o vont eus ar ficherez d'ar goloeg, termat a ra... eun taol bec'h krenn hag ar forc'had er vann, eeun e zivrec'h gant ar c'haser. Prim ha mort eo sanket ar forc'h daou-viziek er zamm, plomm er c'hreiz. Kompez eo ar bec'h... en em reuda a ra breman paotr e forc'h troad hir hag ar forc'had war ar goloeg, forc'h vihana hag all, o veuzi du-ze ar vermerien dallet... « Tammou bihanoc'h paotred ! tammou bihanoc'h ! brizerez a zo gameoc'h ! — Brizerez ! bremaik e welint da vihana ! » Hag en dervez war-lerc'h e vo kavet, en tiegez tosta, paotr e forc'h troad hir ken diskuiz ha tra, prest adarre da gregi. Hag e vo lavaret : « Pell 'zo n'hon eus ket bet eur seurt kamard gant ar forc'h troad hir... e dad a oa eur gwall labourer ivez... »

El leur ez eus savet klaouestre. Piou a zammo ar zac'had gwiniz pounnera da gas d'an ir-c'hier ? Aman, evel e mbur

a labour all, n'eo ket an nerz nemetken a ya gantan ar maout, ijin a ranker da gaout, kaout an taol eo ! Alies e vez gwelloc'h ijin eget nerz. Mar deman ar portezet war al lec'h, den mistr ha skanv maroze, met boazet da choukata daou-c'hant-luriou, d'ezon e vo ar gounid.

Samma ha dougen war ar c'hein n'eo ket ar memes tra. Klevet em eus bet ano eus unan hag a voe lakaet seiz kant lur war e goin da zevel d'ar c'hrignol. Ne zoublas ket, terri a reas avat eur bazenn diindanan.

Nann ! n'eo ket nerz hepken a rank da gaout al labourer met ijin, gwenver, ampartz war ar vicher. N'eo ket ar berniou kig eo an dud kreñva nak ar re amparta, pet a zo hag a ra o c'horf mez d'ezo.

Hirio eman « foar ar begou ». Mevelien ha mitizien e zo deuet da glask koumanant.

« Daoust ha gouest oc'h da doula eeün 'eun ero ? » Gwechall e veze aradeg hag e teue paotred an tenn, ar gwella labourerien anezo, da arat pep-hini d'e dro gant an alar bihan dirak eun nebeud ezech karget da vam o labour ; tro-war-dro d'ar park eur bern tud diredet, fouge enno gant paotred-yaouank o farrez pe o c'harter.

Ha karga ? karga eost, karga kolo pe foenn, karga keuneud ? Karga a-dreuz a zo aes — ha breman, siouaz ar re yaouank n'ouzont mui nemet karga a-dreuz — met karga eeün ? N'oa karga ebet karga a-dreus gwechall, gant an henchou fall a oa ; kaer ho pefe starda al liemmen diou ha teir gwech en hent, abred e vije rinklet ar c'harrad, gant eost kraz dreist-holl. E-lec'h karga eeün, setu karga neuze !

Ha bernia ? kolo, foenn... ober berniou plomm en o zav, mistr diouz an traon, digor en o c'hreiz, klozet mat diwar-c'horre ha kempennet bras goudeze ar penn anezo troet ouz ar gwalam

evit n'en defe krog ebet enno nak avet na glao. Labour vrac ha labour vat, labour gempenn.

Arat, bernia, karga setu aze peira ranke gouzout ober eur mevel mat.

N'oa ket stank kennebeut ar re a oa mat da voueta an dournerez dre gezeg. Arabat teurel eun vendocenn en he jez ebarz, bouda rafe an dournerez ; met gouzout fuilha brao an duilhou war an daol, derc'hel dalc'hat boued e genou an dournerez, na re na re nebeut, ha mont evel-se difrae gant an dourna e-serr dizilha mat an eost.

Gouzout kas ar c'hezeg ouz an dournerez a oa eun abadenn all. Teurel evez ouz ar frappaou krenn dreist-holl pa vater o kregi pe pa vez kezeg da zeski; mont dalc'hat, hep gwaska re, lakaet an holl gezeg da ober o lod. Eur c'haser fall a gezeg a dorr ar manej, a galkenn, ar sterna, a skuiz ar c'hezeg en amer. Peurvuia e veze lakaet re goz da ober ar vicher-se.

Gouzout gouzout ar filzier pe ar fil-c'hier war an ane bihan... n'eo ket n'eus fors piou a ouie hen ober a-zoare, ha pep-hini a gavo e venviachou evel m'en devoa o gouvellet. Moder pe fal-c'her mat a rank beza eur mestr gouvellet.

A-hent all beza difrae gant pep labour a oa eur perz-mat. Beza buan da vedi, da endramma, da c'houennat... Arabat oa chom da bakat keilhenn, digor ar c'henou, pe da genta pet biam a yae a-biou, met labourat, heb eham, mont ingalik, krog d'ar mare ha derc'hel betek an noz.

Setu labourerien neuze !

Mevélien hag a veze klask d'ezo ; n'eo ket ar seurt-se eo a jome « war al lann » da foar ar begou.

Mistri tiegez ha ne jome ket o douarou da « zellout ouz an heol », maget mat o loened, kaer o zrevou, naeto farkeier... n'eo kot ar re-ze eo a veze lakaet foar warno.

(da heul).

Y. K. A. M.

Tud yaouank ar maeziou, brudit endro d'eoc'h ar c'he-laouennou brezonek. Goulennit ouzimp niverennou « FEIZ HA BREIZ » a vezo kaset d'eoc'h evit netra.

(Luc'hsk. Galbrun, Bear)

Embannadenn Maro Yann V

Seni a ra ar glas-nobl e iliz-veur Landreger... Embannour Breiz a zigouez war ar blasenn, en e raok eun trompilhoadeg

Trompilhoadeg.

An heulier a-zhou a sav e vaz hag a hop :

« Tud Breiz, Selc'out holl, hag e klevoc'h gwel arze ar c'helou bras !

An heulier a-gleiz a gemenn :

« Embannour ar Vretoned, grit ar pezh hoc'h eus da ober ! »

..An embannour a embann :

« Tud a enor ha tud a bedenn, c'houi holl tud a lignez uhel, Kêriz, Kourien ha Merdeidi eus Dugelez Breiz, pedit Doue evit ene ar prins uhel, hegarat, madeleus ha brokus meurbet, Yann Vonfort, pempvet dre an ano, bet edou e vuhez, dre c'hraz Doue, Dug Breiz, Aotrou ha Mestr war an douar ha war ar mor, a zo paouez tremen e maner an Touch, e kichen an Naoned, d'an navet war n'gent-mañ a viz eost, pevarzek kant daou ha daou ugent. Pedit kalonek m'en do an Aotrou Doue truez ouz e ene ! »

An heulier a-zhou a embann :

« Maro eo an Dug, ar c'hristen mat meurbet ! hon Aotrou meur hag hor Mestr. »

An heulier a-gleiz a respont :

« Maro eo an Dug, maro eo an Dug ! »

Embannour Breiz :

« Maro eo hon Aotrou meur, an Dug Yann, pempvet dre an ano ! Tud Breiz, pedit evit e ene !

« Hon Aotrou meur, Dug Fransez, kenta dre an ano, a reno, war e lerc'h ; tud Breiz, enor, brud vat ha buhez hir d'ezan ! »

An daou heulier a zav er vann o bizier :

« Maro an Dug, bevet an Dug ! »

Trompilhoadeg.

An embann-man a zo bet sayet gant Jorj.-G Toudouze, diwar ar skridoù koz

✧
**E Bleun-
Brug
Landreger**
✧

En iliz-veur, epad MEU-
LEUDI YANN V, ar pen-
nadureziou hag ar velelen...

(Luc'hsk. Galbrun, Bear)

Ar c'heic'hiou keltiek bodet dirak an Iliz-Veur warlerc'h an oferenn-bred. En tu dehou, an dimezelled Tinaig ha Janig LUCIA, kanerezed ar Pelem.

(Luc'hsk. Galbrun Bear)

WAR DREUJOU AN DISKAR AMZER

Hañvez all ebet, moarvat, kement hag an hini a zo, en deiziou-man, oc'h ober e dalarou, ne vezo bet ker bras mall da welout o tont...

An hant eo amzer an eost hag an eost a ro d'eomp an danvez bara... peadra da vaga hor buhez...

Sonjit-ra, nag a anken, a pep lec'h, e kerz ar bloaz, oc'h esa gouzout penaos e vije gellet mont betek an eost !

Ha setu, dre vadelez Doue, war bouez en em ziaeza, eun tammig, pep hini diouz e du ; war bouez beza piz ha kempenn, ez eus bet gellet adarre, paka an daou benn, hep re a c'hloaz.

Goude m'oa bet warlene ken difounn an ed, ken dibuilh an avalou douar, piou lavaro n'eus ket aze eur burzud ?

Ei goudeze da egari war al lezennou a glask rei e vegadig da pep unan, eus pred ar vuhez ! D'am sonj, e yle-femp, ar wech-man, da vihana, o ben-niga, pegwir o deus pellat diouzomp an naonegez, mamm ar freuz hag an dispac'h. Gouzout gouarn ha n'eo ket gouzout rei nebeutoc'h ha disteroc'h evit gellout padout.

Tra souezus, hanvez all ebet ne zigease gant kement a esperans ; ha padal, hini ebet, abaoe pell amzer, n'en deus chachet war an dud diwar ar miz eur bec'h ken pouner a anken hag a boan.

Ret eo mont tregont vloaz bennak war hor c'hiz — ar bloaz 12 — evit kaout eun hanvez all, hag e ve bet ken trubuilhus ober an eost, eget er bloa-man. Pep tra d'zeblante dont a vat, e penn kenta an hanv. En despet d'ar berrentez ludu, eur miz mae gleb en doa roet dan trevajou doare vras, ha pa ne oa mui ; koulz lavaret, nemet astenni an dour evit grignolia ar greun, ar gwall amzer a zo en em lakaet da c'hoari he fenn.

Epad miz eost, en e bez, ar glao, o koueza bep eil dervez, pa ne vezet ket bemdez, en deus arneuet an ed paour, er parketer hag el leuriou. Ha

dirak frouez ho labour, lakaet evelse en argoll, an dud a zo bet rammet o c'halon, ha n'oa ket, siouaz, hep abeg.

Ha koulskoude, war al labour douar, eurus ar re ne gollont ket fizians, daoust pegen tenva e vez awechou ar goabrenn ; eurus ar re a oar gortoz, en despet da bep tra, zoken pa venn an traou mont da goll. Rak, abred, pe ziwezta, awechou er poent diwezta, an amzer a deu bras, just a-walc'h, evit gellout lakaet an traou e savete.

Ha n'eo ket ar pez a zo c'hoarvezet en hanv-man ? Hep mar ebet, ez eus aet kadz greun da goll, diwar goust an amzer fall. Brasoc'h koulskoude, eun tamm bras, eo bet ar bern a zo gellet da gloza er bloa-man, eget warlene. Ha kement-se, en despet d'an drubuilh a zo bet, a dl lakaet ar veuleudi da zevel eus hor c'halon war-du an Aotrou Doue ; kement-se ive a dle rei fizians d'eomp, ma vez gouarnet mat an traou, e c'hello pep den kaout e damm bara pemdeziek, da c'hortoz an eost a zeu.

Lod a lavar e vez falloc'h an amzer breman eget gwechall. Ha gwir e ve

A-hed ar wech ez eus bet bloaveziou diaes da ober an eost, en hor c'horn douar, ken tost d'ar mor, hag ar pez souezusa eo, pa z'eus deuet kement a wellaen en-dro d'eomp, e ve hon tiegeziou, ken nebeut a zolierou hag a c'hranchou da gloza an ed nevez-dournet.

Nag a boan, p'en em gav bloaveziou, evel an daou ziwezta-man, o klask kraza an ed, ha nag a c'hreun a ya da goll !

Gant ma ne deump ket, ni, da vihana, kristenien, da goll priz hor poanitou !

Ha n'eo ket evit rei tro d'eomp da vrier an habasker, merk brasa ar zantelezh, eo e lez Doue e groaz da boueza warnomp ? Evit m'hon devezo ive, omichans, nebeutoc'h a zle da baez d'Ezan war dreujou ar bed-all !

L. B.

Kemmenadurez nevez an Ao. 'n Eskob DUPARC

evif ar Brezoneg er Parreziou

Embann a reomp eun droidigez eus kemennadurez an Aotrou Duparc, diwarbenn kudenn ar brezoneg en hor parreziou, hag ar pez a glasko ober eskopti Kemper ha Leon evit ma ne vezo ket dilezet yez sent koz Breiz er gelennadurez kristen :

Ar brezoneg a zo dilezet maoc'hmui, hen gouzout a rit ervat, eme hon eskob 'karet. Hen gwelet hon eus graet. Mantrus eo kle-vout penaos c' parreziou brezonek e vez desket katekiz gallek d'ar vugale, na vez komzet nemet brezoneg outo gant o c'herent. Poent bras eo herzel.

Hervez va all, an Aô. Vikel-Vras Joneour a vodas e Kemper, povarzek beleg, daou lean en o zouez, holl mignoned d'ar brezoneg, e'hoant dezo holl labourat evit ma vezo enoret.

Goude beza studiet a-greved e peseurt stad emañ ar brezoneg, ez anvjont eur strollad, tri ezel ennañ, karget da aoza en eskopti eur stourm renet gant urz vat evit ar yez.

Setu amañ amañ an auoloù : an Aô. Chaloni Ar Stoc, enseller an eskopti ; an Aô. Abad Guivarc'h, aluzener skolvistri Sant-Sebastian, sekretour ; an Aô. Abad Nedeleg, kelenner er C'hoerdi bras, teizorour.

Karget int ganin da gavout skoazellerien ha stourmrien e pep korn eus an eskopti, evit ma vo graet wardro ar brezoneg en holl skolioù a-zevri-kaer hivizken. Fiziout ennoe'h a reomp d'o skoaziañ en labour.

Merket e vo spisoc'h penaos en em gemer er skolioù a-benn ma tigorint adarre. Hogen diwar vremañ, ret eo, tromen ret zoken, aoza ar stourm a vo da ren.

Ra glevo holl beleien eskopti Kemper ha Leon komzou nerzus an Aotrou Duparc ; ra stourmint evit silvidigez ar brezoneg ha ra vezo gellet lavaret c'hoaz, daoust d'ar gaou graet d'hor yez a-nevez-ze, e meur a barrez

Ar brezoneg hag ar feiz
A zo breur ha c'hoar e Breiz.

Kenstrivadegou ar Bleun-Brug hag Ololê

Karantez virvidik Bretoned vihan evit Breiz, he yez hag he feiz

Ar vugale o devoa da sevel eul le, an eur gemeret skouer war Yann V, a douas d'e 10 vloaz, pa voe sakret Dug Breiz, da veza difempour ar feiz hag ar vro.

Embann a reomp amañ, skridou ar re genta, er brezoneg evel m'eo bet skrivet ganto ! Degarezit ar faziou en doafe-skriva, met kement-se ne vije ket degouezet ma vefe bet desket d'hor vugale ar brezoneg er skol evel m'her graer evit ar galleg.

Yann ar Barz, Kroaz Eder, Plougerne (Bro Leon), 14 vloaz, a lavar ar c'homzou kaer-man

Yann V oajet hepken a zek vloaz a oa sakret roue ar Vretoned e illis-katedral Raouzon. Eno dirag an holl dud asamblet e reas ar bromesa da zifenn atao Doue hag e Vro.

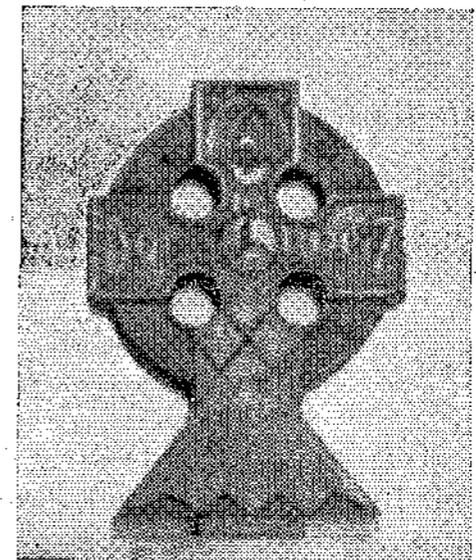
Ni amañ Bretoned ha Bretonezed yaouank renevezomp hirio bromesa ar Roue Yann V.

Promettomp e vezomp fidel da Zoue ha d'or bro. Promettomp da zifenn beteg ar maro yez koz hon tadou ; karomp atao douar hor Breiz goloet e vrug hag a Iann.

Yann V a chomas fidel de bromesa ; Ni ive dalc'homp hon hini. Matreze e vezo dies deomp hen ober.

Var hon hent e kavomp a bep seurt dargeriou brassooc'h anñ eil evit egile mez tout

e klaskint dizrei an hanomp dioc'h hor bro, diouz ar brezonek. Met en despe dezo, ken-

Priz kenta « le Doue ha Breiz »

Eur groaz keltiek arnez bugale « Ololê », kizellet e koat, warni ar c'homzou man : Doue ha Breiz, Vefet kanved Yann V. Landreger, 30 eost 1942.

dalc'homp betek ar fln. Sant Erwan ha Santez Anna a zikouzo ac'hanomp.

Pedomp anezo a greiz kalon hag eum der-vez e veloup, ni Bleizi hag Ermitigou, hor Bro Breiz brassoc'h ha kaeroc'h evel hiskoas en eur Frans nevez, katholik hag heur- rus ; hag evel ar brug enn hon lanneier e vezo grichenet ar brezonek en hor c'halonou.

Labouromp assamblez evit honor Breiz. Kompont ha karomp ar brezonek evel ar sent kos, ha neuze e chellomp kana a vouez huhe! evel al laboused !

O Breiz ma bro, mo' gar va bro !
Tra ma vo mor 'vel mur' he zro !
Ra vezo digabestr ma bro.

Hag Emile Queré, eus a Dredarzec, hag en deus lakaet war zav eur strollad brezo- negerien vihan, anvet « Floc'hed sant Ewan », setu aman e le :

Me Emil Queré, ganet en Tredarzec, a bromet gant graz Doue ac ar Werh-ez be- zan fidel da Vreiz ac da yez on zadou koz. Difenn a rin neil gant kalz a nerz kalon ac kalz a gourra! rak yez Breiz eo ive huez Breiz. Fidel a vin ive da pez a lar an tri gir-ze : « Doue ha Breiz ».

Ya, klet ran ivez karet Doue evel on zadou koz ac a gare nean dreiz ho halon. Doue eo ive on zad ac glet eo d'imp pedi neant gant kalz a fianc. « Breiz », an nano on Bro, Bro ar Vretoned.

Prometit ran ive bezan fir eus ma hanon Breton rag Breiz-Izel eo ma bro garet ac a gleant kavout kalz a respet eviti rak houez eo Bro ma zadou koz, bro ac a neuz douguet ahoun dalec' wan ganet.

Ha Rohan Moenner, (15 vloaz) eus a Blo gonneg.

Hirio! Jezus ma ha bromet da zivennat ma bro ha ma religion, c'hoant an meus e vezo anavezet ha karet va bro Breiz,

Kenstrivadeg ar prezegerec

Priz kenta : an A. Kerouanton, eus a Lanhouarne (Bro Leon); Eil priz : An A. Guedec, Gwitevede (Bro Leon); Tredé priz: an dimezell an Dred eus Landreger (Bro Dreger).

« Feiz ha Breiz » hag ar Bleun-Brug a giunig o birvidika goure hemennou d'ar vre- zonegerien yaouank-se ampart war dachenn ar prezegerec vrezonek.

moise ne meus bet aon o tiskouez e van kristea ha breizad.

O va Breiz, karet ha rant anoc'h evel ma garant va mamm ho va zad. Difenn a rin anoc'h e gis e zifennit va dad ha va mamm.

Yann V, hac zo bet karet digant an holl Bretonned a galon, Yann V ha zo er barodos o chilaou hor pedennoù, pedennoù kaer meurbed, pedennoù brezonek ho tont diwar maellou potred ha merc'hed Breiz, Yann V; bezit sonj do zigourit hanomp, da rei d'imp servichet Doue ha Breiz, gis mo pens groet c'houi ho unan pa vestivenna ho pro Breiz ha zo pempkant bloas hirio.

Komzou evelse, kouezet eus muzellou, pe gentoc'h diwanet e kalonou ar vugalo-se a ro fizians d'eomp ni, brezonegerien goz, e amzer da zont Breiz. Da vihanan, seurt bu- gale ne rusint ket eus o ano, hag eus o gouenn. Ra vennigo an Aotrou Doue hag hor Sent ar re a lak hor yaouankizou da va- le war roudou an Tadou.

Prizioù kenta al le « Doue ha Breiz » : Priz kenta : Yann ar Barz, Plougerne ; Eil priz : Emil Quere, Tredarzec; 3de priz : Ronan Moenner, Plogonec; 4e priz : Yann Balcou, Tredarzec ; 5 vet priz : Jeffig Chevillotte, Broles; 6vet priz : Fernand Mudes, Bear ; 7vet priz : Pierrig ar Rouz, Ploues- kat.

Priz kenta Kenstrivadeg ar Prezegerec « NOVENOE » e priaj Kemper, savet gant R.-Y. Kreston

« C'est la langue qui révèle l'âme d'un peuple, qui garde sa personnalité, qui protège sa liberté, qui entretient son patriotisme, qui unit fraternellement le cœur de ses enfants, qui enrichit son patrimoine intellectuel, qui traduit bien tout ce qu'il y a de plus intime, ses convictions religieuses et ses affections de famille. »

Mgr. DUPARC

Extrait d'un discours prononcé le 9 juillet 1923 à la messe du cinquantenaire de la Société Archéologique.

C'HOUEZ AR ROST

C'HOARIADENN

TENNET EUS BUHEZ SANT EWAÑ GANT HERRI CAOUISSIN

C'HOARIERIEN : Ewan Haelori, avokad ha barnar e Landreger.

Job ar Baleer, klasker bara.

Gourdigalon, tavarnour, pinvidik mor ha piz gagn.

An arvest mañ a dremen, e Landreger, war al leur-gêr ; en tu dehou, eun nebeud diri da bignat en eun ostaleri ; a-uz an nor, eur skritell, war eur bla- denn houarn.

JOB AR BALEER (a zigovez en eur gana). —

A-bep tu am eus redet
Da glask an eurusted,
Da glask labour,
Da c'hounit va bara..

GOURDIGALON (a deu war dreuz e zor hag a hop droug ennan). — Kerz ac'hanen da glask da vara, e lec'h ma kiri, gant da vouez raouiet; gouest out da lakat va lipig koulz ha va gwad da drei.

JOB. — Pep hini a rank gounit e vara, gwella ma c'hell, den mat ; c'houi a labour en ho kegin ha me, ar barz halec, ra gan war dreuzou an tiez dre ma'z en ; me ' garfe a-walc'h beza bet en ho lec'h ! Neuze, da vihanan, em bije gel- let, debri leiz va c'hof, ken alies ha bemdez.

GOURDIGALON. — Ma c'hounezan va bara hag her gran, her gounezan diouz ar c'houezenn a Welos o pizenna war va zal.

JOB. — N'eo ket souez ; eus ar beure d'ar pardaez, emac'h wardro an tan, gant ho podou, ho periou hag ho torbodou.

GOURDIGALON (e kounnar). — Boued ar groug ! Sell, ne vefen ket pell evit mont d'az tiskulia d'an archerien ; n'ouzes ket ' ta, emacout o komz ouz keginer Provost Landreger a ra an enor bras d'in da zont en de-mañ da leina da ostaleri ar Yarij aour.

JOB (o c'houezant c'houez vat ar meuziou). — A ! setu aze perak ez eus ke- mant a c'houez vat o tont eus ho kegin ; va gwella gourc'hemennou, Aotrou

Gourdigalon ! Karet em bije beza bet pedet da azeza ouz ho taol, en de-mañ.
GOURDIGALON. — Ne garfes ket, evelato, ez afe truilheien, eveldoule da azeza ouz taol ar Provost, ha dreist holl em zi !

JOB. — Ha perak ne 'z afen ket ? Eur gêr-man ez eus eun den uhel ha ne ra ket kement-se a c'heizou ! Bemdez emañ o rei degemer da dud eus va renk. evel ma vijent bet aotoned vras.

GOURDIGALON. — A ! ya ! gwelet a ran ; c'hoant az peus da gomz d'in eus Aotrou Kervarzin, Ewan Haelori. A ! ya ! setu aze eun all hag e lec'h dastum arc'hant bras, evel ma oa aez d'ezan hen ober, gant an deskadurez en deus, a zo o kas e stal da stalig hag e stalig da netra ! Gwella pezh a zo n'eo ket deuet en e benn, c'hoaz, dont amañ da c'houlenn leina gant e beorien !

JOB. — O ! Nann ! rak ne ray ket d'an ti-mañ an enor da ober e ziskenn ennan !

GOURDIGALON. — An enor da ober e ziskenn ennan ! Kerz ac'hanen hailhevod ha buan ; bremaik e teuy ar Provost amañ gant e dud ha n'em eus ket a c'hoant e vefe lous treuzou va dor.

JOB a dec'h : an tavarnour a bign en e di ; Job a jom a zav, e kreiz al leurrenn ; tenna a ra eus e visac'h eun tamm bara sec'h. — Treut eo ar geusteurenn ; ma ne vije ket bet an tavarnour-mañ ken digalon ha ma 'z eo, em bije bet gwelloc'h pred !

(C'housaat a ra c'houez ar rost.)

— Na pebez c'houez vat a deu eus ar gegin-se ! Eur froudenn a dreuz va spered ; ne vo ket ken sec'h va bara, na ken treut va lein ; O !... ar c'houez vat a deu diwar ar c'hig rost a zo o poazat e kegin Gourdigalon. (C'housaat a ra) Mat eo ! (Debri a ra e vara) Kaout a ra d'in e tebran eun draillhe-nenn gig leue... (C'housaat a ra) hag al lipig d'he heul ; (C'housaat a ra) ha an alumenn viou acaouret-se peger mat eo ! Teuzi a ra er c'henou. Santez Anna venniget ! Emaer o tibeziar eur yar indez, lart toaz, gant kistin ebarz (C'housaat a ra) Biskoaz n'em eus tanvet netra ker mañ ; setu m'em eus bet eur pred mat hep dispign eun diner ! Eur pred a eur skoed, lein ar Provost, ha n'eus ket a fin. Tro ar c'houign-amann hag ar frouez, eo ! (C'housaat a ra)

GOURDIGALON (en deus gwelet ha klevet Job hag a hop) — A ! te a vat a zo eun den ha n'eo ket nec'het evit gouzout penaos en em denna ! Me az kaso ac'halese da laerez c'houez vat va rost !

JOB (o tistrei). — O la ! Aotrou, n'em eus lavaret ger na graet droug ebet d'eoc'h, a gredan !

GOURDIGALON. — O laerez c'houez vat va rost emarout aze, hep gouzout d'in ! Ma ne baees ket e wellt petra a en em gavo ganez ! Mab gant laer !

JOB (o tistrei). — O ! paea petra ! Ne dleq netra ebet d'eoc'h !

GOURDIGALON. — Eur skoed, va mignon, eur skoed evit beza c'housaat c'houez vat va c'hégin.

JOB. — C'hoant c'hoarzin ho peus ! N'omaoun ket, evelato, o vont da bæc d'eoc'h eur pred ha n'em eus ket debret !

GOURDIGALON. — Sell ! sell ! sell ! bremaik e oa lorc'h ennout, koulskoude, war da veno, o terna va leue, va yar indez, va alumenn-viou hag e oas zoken o vont da lonka va c'houign-amann.

JOB. — Graet em eus ar c'hoarise evit ma ne vije ket ker sec'h va zamm kreun ha ma 'z aje lamproc'h aze d'an traon.

GOURDIGALON. — A ! louam ! tapet out da zourn er zac'h ha n'helles ket nac'h ; degas d'in da skoed.

JOB. — N'hellan ket ; n'em eus nemet eun diner.

GOURDIGALON. — A ! mat neuze e vo eun taol prosez ! An A. Ewan Haelori n'emañ ket pell ac'han.

JOB. — C'hoant c'hoarzin ho peus, evelato.

GOURDIGALON. — N'em eus na c'hoant c'hoarzin, na c'hoant koll va amzer ! Deus war va lorc'h ! (O c'hrosmolat outan e-unan)

— Petra ? Lonka 'leiz e c'henou c'houez vat va c'hig rost ha kaout c'hoant da gaout an dra-se, c'hoaz, evit netra !

— M'ho tistoko, ne vo ket pell an dale !

(An Aotrou Ewan Haelori a zigouez.)

GOURDIGALON. — A ! Setu an Aotrou Haelori ! (Da Ewan Haelori) : Aotrou, ar foeter-hent man en deus graet gaou d'in...

EWAN. — Petra en deus graet 'ta ?

GOURDIGALON. — Eul laeroni, war dreuz va dor ha ne fell ket d'ezan paea !

JOB. — Aotrou Ewan, n'eo ket gwir !

GOURDIGALON. — Ro peoc'h 'ta ha va lez da gomz !

EWAN (da Job). — Ya ! bremaik, me az klevo.

GOURDIGALON (laouen ha lorc'h ennan). — M'ho trugareka, Aotrou ! (da Job) Gwelet a rez an A. Ewan a benn bremañ, a zo a-du ganen anat a-walc'h eo !

EWAN (oc'h heja e benn evit lavaret nann). — M'ho ped hepken da ziskleria d'in perak e teuit d'en em glemm eus ar paourkaez den-mañ ha goude m'ho pezo diskleriet ar pezh ho peus da damall, an eil d'egile, me a lavaro gant piou emañ ar gwir ha gant piou emañ ar gaou !

GOURDIGALON. — Eno eo, Aotrou ; ne vezoc'h ket a-du, sur oun, gant eun ailhon evel henmañ, a deu e toull va dor da lonka c'houez vat ar meuzou a aozan evit ar Provost, eur vorzed leue, eur yar indez hag eun alumenn viou... Eur pezh kovad en deus graet, m'hen tou d'eoc'h !

EWAN. — Né welan ket en defe graeteur gwall dra !

GOURDIGALON. — A ! nann, c'houi a gav d'eoc'h ! Met an truilhok-se a oa lorc'h ennan o veza m'en devoa graet eul lein vat diwar va c'houst-me, hep dispign eur gwenneg.

EWAN. — Hag e c'houlennit petra digantan ?

GOURDIGALON. — Eur skoed aour !

EWAN (da Job). — Ha c'houi, petra ho peus da lavaret evit en em zifenn ?

JOB. — O ! Aotrou Ewan, c'housaat em eus ar rost, gwir eo, met n'em eus her graet nemet evit rei d'in da gredi, pa n'am eus nemet bara sec'h, em boar graet evelse eul lein vat.

Eur skoed ? da belec'h ez in da glask kement all ; eun diner am eus ha netra ken.

GOURDIGALON. — Evit an hini ne bæc ket e zle emañ an toull-bac'h !

EWAN. — Gortozit ! n'em eus ket douget c'hoaz va barnedigez. (Da Job) Ha neuze, va mignon, ha gwir eo ho peus lonket c'houez vat ar meuziou edo an ostiz-man oc'h aoz a ?

(JOB a lavar ya, gant e benn.)

EWAN (da C'hourdigalon). — Hag ho peus her gwelet ?

GOURDIGALON. — YA ! m'hen tou, ker gwir ha ma 'z eus pemp biz ouz an dourn-se ! hag e c'houlennan beza laket da rosta ouz ar ber, va-unan, ma lavar an gevier !

EWAN. — Mat ! (o tiskouez eur skoed) eur skoed, evel henmañ eo a c'houlennit n'eo ket 'ta, evit beza laeret diganeoc'h c'houez ar rost ?

GOURDIGALON. — Ya ! Aotrou ! eur skoed.

EWAN (a laka ar skoed da zeni hag a lavar da C'hourdigalon) : — Klevet ho peus ar zon, eur zon skiltr, n'eo ket 'ta !

GOURDIGALON. — Ya ! klevet mat em eus ; eur skoed aour eo hennez amañ eo ! (outan e-unan) Kalz a zo bremañ hag a ra peziou faoz, met henmañ n'eo ket unan faoz eo !

EWAN. — Mat ! pa 'z eo gwir ho peus klevet, ez eo bet paeet mat d'eoc'h, gant ar zon-se, c'houez ar rost en deus ar paourkaez den-man lonket war dreuzou ho kegin.

It en dro ; n'it ket da veza ker sellus-se hiviziken ha bezit trugarezus ouz ar re o deus naon.

GOURDIGALON (sebezet a c'hrosmol hag en em denn pinous).

EWAN (da Job). — Ha breman, deuit ouz taol ganen da zebri ho lein.

JOB laouen a gan :

Nann, n'eus ket e Breiz, nann n'eus ket unan,

Nann, n'eus ket eur zant, evel sant Ewan !

AR GOUEL A GOUEZ.

CHOUEZ AR ROST a zo bet disklaret evit ar wech kenta e *Bleun-Brug* 1942, gant kalz a ampartiz gant c'hoarierien *Kelc'h Keltiek Landreger* : un Aotroued *Stanis Nicol* (Job ar Baleer), *Per Delille* (Ewan Haelori), *Ronan an Dissez* (Gourdigalon). Ra gavint aman aberz Feiz ha Breiz hag an oberourien ar gourc'hemennou ar c'houeka.

DASTUMOMP AR BRUZUN

evit pinvidikaat hor Brezoneg

Roesiadennou aberz an Aotrou **VALLÉE** :

Trugarez d'eoc'h evit an degemer hoc'h eus rōet d'am lizer diwar-benn ar gerioù. Setu aman eviziadennou all.

Eur skouer eus an doare ma vez distreset gerioù ar yez eo etre rōet evit « hier au soir » en ho niverenn all eus Feiz ha Breiz. Neizeur eo ar ger reiz, neithiwr e kombraeg. Setu aman eur skouer all : *Tarval-troad*, « cheville du pied », e Kerné a zo aet, e le d'hiouzo da arval — hag e lec'hiou all da *avall-troad*. — Diwar-benn ar penaos eus an distresadennou pobl e kavoc'h disklariadur e levrioù *Dauzat* dreist-holl en e levr « Géographie linguistique ». Leun ar peza lavar eus an « télescope », dacu e her a son hevel o tont d'en em geja.

ROLLEGERIOU AN NIVERENN MEURZEBREL.

130. — **AZVL** Gwella ger brezoneg evit « murir ». « Mur » a zo, azvot (Kembraeg adfed, distaget azved).
137. — **BUZUBUL** Kentoc'h bizibul « c'beari an etes ». Ernault, Geriadurig, page 50-51.
140. — **KISTINENN** Furm reiz krestenenn. Geriadur p. 324.
142. — **KLONDRE** Furm reiz koundre. Ernault, p. 315. Ar ger-se a reer gantañ, ousspenn, evit « coussin sur le joug des boeufs » ha « imposte ». Heman a zo stag ouz gouyco an nor evel ar « coussin » ouz yeo an ejen.
143. — **KOARENNI** « se figer ». Idem Tregger, ha koarañ. Ernault p. 301.
144. — **KRIBELL-TOUSOG** Evit kabell-tousog. Tregger tog-touseg.
147. — **DICHOUTAL** Evit diehonat. Ef-

nault p. 162.

153. — **DOCH** ! Unañ eus anoiou koz ar moc'h, miret en ano-lec'h *Koad-ar-doch*. Ac'hand *dochal* « crié comme un porc », skrivet a-dreuz *tochal* el levr « *Itroù Varia Garmez* ».
157. — **FOCHA** Evit fuc'ha. Ernault p. 165
161. — **GREKENN** « cafetière ». Greg e T, V eus ar galleg « grègue » a taed gantan evit eur « sil », evel gand ar ger henvelster « chausse ».
167. — **GRUJ** Grenjet « enroué » T.
168. — **GWALLEN-GER** Eus ker « arête (du toit) »
179. — **MALAFANTI** Malamanti T.
185. — **PALATR** Ger keltiek tremenet e galleg. Her c'havout a raer er *Mabinogion*. Sellet *Strac'han*, p. 194.
195. — **SKOULTRAD** T-izel skoulad « bar-rad gwall-amzer ». Studiet gant E. en e « *Glossaire* ». Distresadenn eo skoulad eus skoulad rōet gant Ernault en e c'heriadurig evit T. Sellet ar Geriadurig p. 557. Skoultrad a zo anezan eun « télescope » gant skoultr, moarvat.
196. — **SEZENNET** (bara). evit sezennet miret e T.
199. — **SOUCHA** « chom a-sav, harzet ». Sellet Geriadurig Ern. p. 564.
204. — **STAVAD** « soufflet ». Sellet ar Geriadurig p. 379.
Labour-burutella a vefe gand an holl c'herioù eus ho rollou. Klask da gentan er rann yezou all. Labourioù Ernault a zo przius evit se. Ar c'hembraeg a ro alies an hen doareoù reiz, o vezan ez eo bet skrivet ha studiet abred. En em harpa ivez war yez Wened.
F. VALLEE

Ra vezo kavet e pep parrez Breiz-Izel, eun « dastumer bru-zun brezoneg ! » Eul labour a bouez bras eo.

KELEIER AR MIZ

Goude ar Bleun-Brug...

Renerien ar Bleun-Brug a drugareka da genta kement hini en deus e Landreger rōet e skoazell evit aoza gouelioù Yann V hag ar re all eus tro war dro, hag eus pep korn a Vreiz o deus kemeret perz en abadennoù : c'hoarierien, sonerien, kanerien,

korollerien, gourinerien, prezezerien, hag all.

Trugarez ivez d'ar c'helaouennou o deus brudet ar Bleun-Brug evel « *La Bretagne* », « *La Dépêche de Brest* », « *l'Ouest-Eclair* », « *Le Nouvelliste de Bretagne* », « *Arvor* », « *l'Illustration* », « *Le Courrier du Finistère* ».

Gounit Gouelioù Landreger

War 54.938 lur 25 a zispignou ez eus chomet eur gounid a 42.707,75 a zo bet rannet evelhen : 14.235 lur 90 evit Bez nevez Yann V ; 14.235 lur 90 d'ar Bleun-Brug ;

14.235 lur 90 da strollad Prizonidi Landreger hag ousspenn 2.061,55 (kêstou, profou evit ar brizonidi).

Gouelioù Meur Yann V

An A. a Gerguezec, maer Landreger, en deus graet e venoz ober gouelioù kaer meur-bet evit binnigadur bez nevez Yann V. Studiet en deus gant an A. Perrot hag Herri Caquissin, sekretour ar Bleun-Brug ar gu-

denn-se, ha ne c'hello forz penaos beza kaset da benn nemet pa deui ar peoc'h en dro. Met kement-se ne viro ket ouzomp da staga da oaza an traou adalek vremen, ma fell deomp dreist holl lida gant luf gouelioù meur Dug Roueel Breiz.

Gourc'hemennou Eskopti St-Brieg ha re ar Prefed

An A. Chaloni Brochen, vikel vras eskopti St-Brieg ha Landreger en deus digemeret en deizioù tremen an A. Bouillé, pennrener ar Bleun-Brug ha lavaret d'ezan pegen laouen e oa bet o kemeret perz e Vvet kantved Yann V ha diskouezet eur wech c'hoaz e asan war pal ar Bleun-Brug, a labour evit Breiz war dachenn ar feiz katolik, en-

eun chom er maez eus ar politikerezh.

An A. Feschotte, prefed St-Brieg, en deus kaset d'an A. Perrot eul lizer hegarat meur-bet evit rei d'ezan da c'houzout pegen laouenn e oa bet o kemeret perz e Gouelioù Landreger hag hefet en deus kalz a berz d'ar Bleun-Brug evit an amzer da zont.

Ar Bleun-Brug er Radio

D'an 22 a viz gwengolo diweza, Radio-Breiz he deus skingomzet lodennou eus Bleun-Brug Landreger. Deuet mat e oa, gwir eo, met souezet a-walc'h omp bet, evel unan eus hor mignoned hag a skrivas d'eomp :

« Mantret oun bet gant abaden Roazon-Breiz war ar Bleun-Brug : n'am eus klévet nemet galleg ha koulskoude, kaout a rae d'in e vije deuet warlerc'h son ar c'hicier, a oa brao tre, embann maro Yann V e brezoneg, ho prezegenn d'eoc'h »

Yann V enoret gant ar Vretoned vihan divroet

Diazeour ar Bleun-Brug d'an 29 a viz eost, a resevas e Landreger ar pell-skrid (telegramm) kaer man :

Le Mans. — *Petits Bretons* Pell diouz an neiz commémorent loin du nid Ve centenaire saire Jean V royal Duc de Bretagne, par

messé pour âme du souverain breton. De cour avec Bleun-Brug et OLOLE. Vivo la Bretagne. Charles Lardic.

Ha n'eo ket kaer an dra-se ? ha n'emä ket karantez Breiz o vleunia e kalonou hor re yaouank, zoken pell diouz an neiz ?

Eun deiz Gouel breizek en enor d'an Ao. an Estourbeillon

D'an 11 a viz here a zeu e vezo lidet e kar-benn Breiz eur gouel breizek en enor da 40 vet deiz-ha-bloaz ma kemeras stur Kevredigez Broadel Breiz an Ao. Markis an Estourbeillon. Setu aman diverra rollad an dervez gouel-se.

Da 9 eur 30, e iliz-veur Roazon, dindan Reneren an Aotrou Rôques arc'heskob Breiz,

Ofereñ evit Breiz, lavaret gant an A. Mary, yezadurour breizek. Prezegenn e brezoneg gant an A. Perrot, rener « Feiz ha Breiz ».

Da 10 eur 30 : Eostaleri Bro-C'h'h (straed ar Möniz), dindan reneren an A. Roger Grand, kuzulhier broadel, prezegenn war « Buhez Breiz o vleunia », gant an A. Pochet du Haut-Jusse, kelenner istor Breiz e

Skol-Veur al liziri.

Da 11 eur 30 : Bodadeg Veur K. B. B.
Da 14 eur 30 : E Choariva Roazon, d'in-
dan renerez an A. Quénette, prefed rann-
vroadel hag an A. A. Dezarrois, mirour Mir-

diou ar Vro, Abadenn Kan, Koroll ha c'hoafi.
Edoug an abadenn-se e vezo roet eur Prof
d'an A. Markis en Estourbeillon, testeni eus
anaoudegezh ar vrezonegerien d'ar Stoumer
koz breizat.

Skoliou vrezonek an hanv

EN ARGOAT

E maner an Higolenneg e parrez Berrien
(Menez Are) bro ar skrivagner Jakez Riou,
eo bet digoret e miz eost diweza eur skol-
hanv evit ar vrezonegerien yaouank.

Eur skol a bonoz eo, rak ma'z eo eun dra
vat studia ar brezoneg epad mizion, pep
hini en e gorn, kas poelladennoù da reiza,
talvoudusoc'h ha frouezusoc'h eo c'hoaz en
em voda, eun nebeut deizioù zoken edoug ar

bloaz, ha dreist holl komz, komz brezoneg
heplken !

Prezegennou, divizou a voe graet en Hi-
golenneg diwarbenni danvezioù, a bep seurt:
yez, kelenneréz, skiantou, hag all..

Hep mar ebet, Skol an Higolenneg a zo
eur gammañ all en araok er stourm evit
ar brezoneg.

EN ARVOR

E Beg Meilh, tost da Fouesnant, war ribl
ar mor, eo bet digoret en hanv-man ivez
eur skol vrezonek evit ar vugale roet d'ez
an' an' kaer a SKOL ST-ILTUD. Eun
dudi e voe evit ar Vretoned vihan o deus
bet an euryad d'he darempredi. Aman c'hoaz
ar yez implijet a voe ar brezoneg na pe-
tra ta skol studi, kontadennoù, ka-
naouennoù, c'hoarioù, ebatou, e brezoneg.
Ha nag a zudi en eur lec'h ken dudius.

Er bloaz a zeu, red eo esperou e c'hellou
sevel skolioù evel hini sant Iltud e meur
a gorn a Vreiz, dreist holl e lec'h n'ema ar
brezoneg en arvar. Gwir greizennou advre-

zōnekaat a vo ar-Fe 20:

Ra vezo trugarekaet ar genvroiz a la-
keas war zav skol sant Iltud Beg Meilh,
dreist holl hor c'heneiled Yann ar Beg,
Yann Vour'hiz, Per Eusaff, Mark ar Berr,
hag an Itron Quemere, hag ar boan o deus
kemret a vezo digollet en hanv a zeu
gant eun niver brasoc'h a vugale a ziredo
laouen da skol sant Iltud evit

Deski anaout abred
Brudou meur o zadou
Ha komz kouiz ha barzed
Brezoneg o mammou !

Eur zeizenn a enor

Seizenn Ofiserien Strollad an Dud a Enor a zo
bet roet d'an A. Duparc, en eskopti, gant an
A. Normand, amiral an dud a vor e Brest, d'an

18 a viz gwengolo diweza. Feiz ha Breiz a ge-
mer tro ac'hañ evit kinnig e wella gourc'hē-
mennoù d'an Eskob karet.

Kantved parrez Lamber

D'an 20 a viz gwengolo eo bet graet e Lamber
gouel ar c'hantved bloaz abaoe m'eo deuet he
iliz, — unan eus ilizoù kosa Goueled-Leon ha sa-
vet war roudoù ehestel kenta Breiz-Izel, — da ve-
za iliz-patrez.

Ar Gouel a zo bet eus ar c'haera hag a zeden-
nas eur benn tud da Lamber, evel ma n'oa ket
bet gwelc'h biskoaz kement.

Person Ploumoger, an A. Lanches, a gomzas

en oferenn-bred, hag an Tad Medard er
gousperou.

An daou vreur ar Meun, eus a Landerne,
gant o binioù hag o bombard a zigore ar prose-
sion ha goude ar gousperou, eun abadenn vrei-
zek eus ar re goanta a glozas ar gouel, aozet a-
zoare gant an A. Guivar'h, person nevez
Lamber.

Xvet Pardon an Itron Varia e Koatkeo

Pardon Koatkeo a zo bet houliet er bloaz-mañ
gant muioc'h a hardonerien eget biskoaz. Eur
beleg yaouank, gimidik eus ar barrez, an Tad
Jegou, mab mihin Roz-Lann, a rae ar pardon
hag an A. Dantec, kelenner e Lesneven, a bre-
zegas.

An A. Dorig ar Voyer, eus a Roazon, Pol
Montjarret, eus a Wengamp, hag Eflam Guven,

eus a Landerne, a zonas epad ar brosesion ha
goude ar gousperou, Louis Roparz hag e c'hoar,
gant mesaerien Poullouen, a reas ar c'haera
ha dereata korolloù-breizek a oufed gwelc'h.

Devez a bedenn, devez a levenez, devez a zis-
kuiz, evel ma tere ouz eun devez hanter-eost,
setu petra eo bet Gouel Itron Varia Kreiz-Eost
e Menez-Are.

Brezonegerien er C'hlanvdi

An Aotrou Vallée, ar yezadurour ha den
gouiziek anavezet gant an holl vrezonege-
rien, Gwilherm Berthou Kewerziou, sekre-
tour Ensavadur Breiz, hag an Aotrou Per-
rot rener « Feiz ha Breiz » a zo bet nevez

operet. Tremenet mat eo bet an tradu ganto,
zoken gant an aotrou Vallée, daoust d'e oad.
Ra zegaso Doue yec'hed a-nevez d'ezo evit
ma c'hellint kendalc'h gant o labour breizek
ken talvoudus.

Levriou mat ha marte'had mat ha plijaduzus da lenn

graet diouz doare lakat er pakadoù a gaser d'ar brizonidi,
a zo en harlu.

Mat eo kas peadra da vaga korfou hor prizonidi, dereat
eo ivez kas d'ezo peadra da vaga ho speredou, peadra da
lenn, peadra da gana.

I. — LEVRIOU BREZONEK

CHRISTO, savet gant an A. Guillou, skeu-
dennet gant Rene Roy, kaera levr brezo-
nek an XIX vet kantved 20 real.
MIZ MARI, kurunen nevez d'ar Werc'hez,
savet gant an A. Breton 20 real.
GENOVEFA A VRABAN, savet gant
Glaoda ar Prat ha skeudennet gant an dim.
O. de Villers 20 real.
BUHEZ MIKAEL AN NOBLETZ, savet
gant an A. Uguen 20 real.
KENTELIOU WAR AL LABOUR-
DOUAR, gant an A. Becot 20 real.
TELENN ARVOR, savet gant August
Brizeux 20 real.
VIKTORIA KONAN A ZANT LUK, gant
an A. Uguen 1 skoad.
LIZER AN HINI MARO, gant Jakez
Riou 1 skoad.
IWERZON gwelet gant eur Vretonez 8 real.
ENVORIOU EUR GAKOUZEEZ, gant V.
Seité 8 real.
PREZEGENN AN A. BURLEON, e Bleun-
Brug Keranna 8 real.
PREZEGENN AN A. TREHIOU, e Bleun-
Brug Plougastell 8 real.

II. — PEZIOU C'HOARI

NICOLAZIK, Bayon-Perrot 8 real.
SALAUN AR FOLL, Bayon-
Perrot 4 real.
DIZRO AN DIANKET, Bayon-
Perrot 4 real.
AR GORNANDONED, Bayon-
Perrot 4 real.
EUN ABARDAEZ E KERVARZIN, Co-
roller-Perrot 4 real.
WAR ROUDOU HON TADOU, Dano
Perrot 8 real.
YANN LANDEVENNEC, Cornou-
Perrot 8 real.
DRAGON SANT PAOL, Y-V. Per-
rot 4 real.
PARDON BARABBAS, Y-V. Per-
rot 4 real.
AN A. KERLABAN, Y-V. Per-
rot 4 real.
AN DIVROAD, diwar ar c'hemraeg, gant
Y-V. Perrot 8 real.
AR VAMM, diwar ar c'hemraeg, gant
Y-V. Perrot 8 real.
BILEZ HAG E VESTR, gant E. ar
Moal 1 skoad.

AR CHIMINAOU, gant ar Moal, 8 real.
AN HINI GOZ O VONT DA DENNA HE
FOLTRED, gant E. ar Moal 8 real.
YANN POER AR GER, unan-gomz, gant
E. ar Moal. War baperennou distag, ar
c'hant 20 real.
SANTEZ TRITINA, gant ar chaloù
Joanno 8 real.
HOLLVRELEN, gant Hollsent ar Gar-
rec 1 skoad.
AN AOTROU KERIOUAZ, gant Lan ar
Goff 8 real.

III. — LEVRIOU GALLEK

ESSAI SUR LA QUESTION BRETONNE
par Yves Le Moal 2,50
NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE.
L'EGLISE ET LES SURVIVANCES NA-
TIONALES, par Mgr. Paquet 2,50
LE BLEUN-BRUG ET L'EGLISE, 1Fr.
TRO-BREIZ, PELERINAGES DES SEPT
SAINTS DE BRETAGNE, avec illustrations
et une carte hors-texte, par M. le chanoine
Le Roy 2,50
LE PERE J.-F. ABRILL, DES MIS-
SIONS ETRANGERES, par M. le chanoine
Pérennes 12 Fr.
LES PSAUMES, TRADUITS ET COM-
MENTES par M. le chanoine Pérennes 15 fr.

IV. — PEADRA DA GANA

KANAOUENNOU BLEUN-BRUG 1920,
1922, 1923, 1925, 1930, 1932, pep levr, 10 lur.
SONIOU FEIZ HA BREIZ, ar pez 10 lur.
SONIOU BUGALE, ar pez 8 real.
Kanaouennoù war baperennou distag :
KANTIK SANTEZ ANNA WENED ar
c'hant 20 real.
GWIR VRETONED, gant an A. Cong
ar c'hant 20 real.
GWERZ KER-YS, gant Olier Souetr ha
J.-P. ar Skour, ar c'hant 20 real.
SONIT BOMBARD, SONIT BINIOU,
gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar
ar c'hant 20 real.
KAN-BALL AR BOTRED YAOUANK,
gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar
c'hant 20 real.
Al levriou-se a vezo kaset, dre ar post,
d'ar re o goulennou, ouz ar prizioù merket
uheloc'h ; skriva evit o c'haout da Rener
« Feiz ha Breiz », Scrignac, Finistère, C.
C. 21.802, Rennes.

Kreski ar prizioù-se eus ar mizou kas a anavezoc'h diouz an timbrou lakat, er post,
war ho pakadenn.

Harpit ar « Bleun-Brug »

a zo dihunet mat !

Ne glaskomp ket hepken ober gouelioù, met labourat edoug ar bloaz evit Breiz dre ar brezoneg.

Kenstrivadegoù lenn, skriva, prezeg, Bleun-Brugou bihan a vezo savet edoug 1943, e Breiz-Izel.

Al labour-se a vezo kaset da vat gant ma vezimp skoazellet !

Evit-se, roit ho skodenn d'ar Bleun-Brug

- Ezel a enor **500** lur ;
- Ezel madoberour : **100** lur ;
- Ezel ordinal **25** lur.

Kas ar skodennoù d'an Ao. PERROT, rener-diazeour ar Bleun-Brug, Scrignac C. C. P. 21.802 Rennes

« FEIZ HA BREIZOU » KOZ hag a c'hellomp gwerza d'hon lennerien

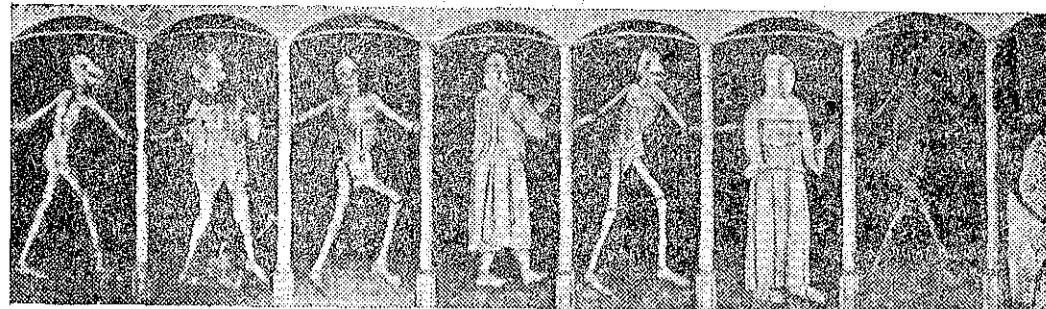
Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1922.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1924.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1928.
Tricuec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1929.
Tricuec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1930.
Tri bloaveziad Feiz ha Breiz 1932.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1933.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1934.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1936.
Daou vloaveziad Feiz ha Breiz 1935.
C'houec'h bloaveziad Feiz ha Breiz 1937.
Eiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1938.
Pemp bloaveziad Feiz ha Breiz 1939.

Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1940.
Dek bloaveziad Feiz ha Breiz 1941.
Rei a c'hellomp ar bloaveziou-se evit 15 lur ar bloaveziad, mizou kas hag all, nemet bloaveziadoù ar bloaz 1941 a zo 20 lur ar pezh.
Ar re o deus Feiz ha Breizou koz ha ne reont netra ganto a vije mat d'ezo o degas d'eomp, rak goulenn a zo d'ezo.
Anacudek bras e vefemp d'an hini a c'hellefe degas d'eomp seiz Feiz ha Breiz Genver, 1935 rak neuze e c'hellfemp ober seiz bloaveziad Feiz ha Breiz 1935.

« FEIZ HA BREIZOU » KOZ hag a c'hellomp rei evit netra nemet ar mizou kas

Feiz ha Breizou koz, niverennoù distag ha n'heller ober bloaveziad penn-da-benn ebet ganto ha plijadurus koulskoude da lenn, kouls ha levrioù hag a zo distivet, dispeget ha saotret o goloioù, traoù holl hag a za mat lakaat er padadoù a raer d'ar brizo-

nidi, a gasimp d'ar re her goulenn, en eur pakad a 20 lur bouez, d'ar muia, dre ar gar, hag a 6 lur bouez d'ar muia dre ar post, evit 20 lur ar c'lañt degaset da Rener Feiz ha Breiz, Scrignac. C.C. 21.802 Rennes.

Taolenn Koroll an Ankou e Chapel Kervaria-an-Isquit. Bro-Dreger.

AN ANAON HA NI

Miz Du !... An douaroù diwisket, noaz, a zeblant mervel.

An heol piz gant e vannou sklerijenn a zeu arvec'h a'ben^a da dreuzi ar c'hoummoul ; an traoù o kemeret eur wiskamant a gamv, hon doug war-du ar sonjoù poellus.

Miz Du !... eo ar miz didalbet gant an Iliz evit digas en hor spered an envor eus hon tud a'it da anaon. Miz Du eo miz ar re varo ! Miz ar re a zo aet kuit. Miz ar re a zo bet galvet gant Doue a-baoue pell' zo, miz ar re a oa, n'eus ket pell c'hoaz, o veva, o labourat, skoaz ha skoaz gan^eomp.

Hag holl e reont breman ar re a zo aet da Anaon, ar re a hanvomp-ni, e Breiz-Izel, an Anaon

Doue, a ouezomp, a zo ker santel hag an den ken pe'her, ma 'z'eus lec'h da gredi ivez e rank an darn vrasa eus an dud tremen, kalz pe nebeut, dre ar purgator, abataz mont da w^elout Doue d'ar baradoz.

Ma lavar Santez Katel a Jen ha Santez Kolet, b^eza gwelet a spered, eneoù tud o amzer o koueza er purgator, evel an delioù-gwez d'an diskar-amzer, pe evel pluennou erc'h, epad ar goamv, pegeme^t ne dle ket koueza breman, pa 'z'eo laoskaet kalz ar feiz er c'halo-nou... ?

An Iliz a zesk d'eomp o deus en^eou ar purgator poanioù garo da ziwaska,

ha ma ne c'hellont-i ober netra evit skañvaat o enkreiz, ni, o breudeur, o c'herenti, o mignoned, a c'hell kalz evit rei didorr d'ezo.

Penaos ?

Dre hor p^edennou, hon oberioù mat ha dreist-holl, dre sakrifis santel an ofereñn.

Selaouomp epad ar miz-man o galvadennoù, leun a anken, o pignat betek en nomp :

« Ho peñt truez ouzin, ho peñt truez ouzin, c'houi da vihana va mignoned, rak skoet oun gant dourn Doue. »

Gant mouniz bihan e c'hellomp goumit pinvidigezioù bras d'an eneoù a zo c'hoaz er boan.

Ped en o zouez ha n'omp ket dleour d'ezo eus kement hon eus ?

Mouniz bihan an dizenezou chapeladese, dibunet hini goude hini, mouniz bihan ar sin ar groaz-se graet gant feiz, ar peder^enouigoù berr-se, lavaret, a vare da vare

Epad ar miz-man, taolomp, a zournoù dou puilh, ar mouniz bihan-se d'an eneoù keiz en dienez. Bez e vezini evito beradoù gliz, baⁿnoù ar goulou deiz, war-du deiz laouen o levezeg peurbadus.

« Euruz ar re a zo troet da gemeret truez, rak eun deiz d'o zro e kavint trugarez. »

Doue ra bardono d'an anaon !

FEIZ HA BIREIZ

(Prezegenn graet e iliz-veur Roazon d'an 11 a viz Here, gant an Aotrou Perrot, rener « Feiz ha Breiz », epad an oferenn lavaret eno evit Breiz, gant an Aotrou Mary, e kerz gouel 40vet bloaz renerez Kevredigez Broadel Breiz, gant an Aotrou Markis an Estourbeillon.)

LABORA SICUT BONUS MILES CHRISTI JESU.
(STOURM EVEL MA TLE STOURM AN HINI A STOURM EVIT JEZUZ-KRIST).

(Eil lizer sant Paol da Dimothe II. 3)

Aotrou Arc'heskob (1)
Aotrou Prefed-Meur (2)
Va breudeur ker,

Heugusa tud a zo war an douarman, eo ar re n'o deus preder gant netra nemet ganto o-unan, gant o c'hof evit gouzout penaos her magint, gant o c'horf, evit gouzout penaos her gwis-kint.

Tremenomp buan ebou an dud-se ; didalvez int ha n'eus ket a zanvez eur zell enno.

Tud all a zo, a drugarez Doue, hag a oar en em ankounac'haat hag en em rei evit o nesa, tud hag a stourm ; ar re-ze eo an dud.

Ne zaver netra hep stourm ha ne viter netra, en e zav, hep stourm ; stourm eo kaera tra oufed ober er bed-man ; an den a stourm a gendalc'h labour Doue ha ne c'hell beza e peoc'h gant Doue nemet ar re a stourm ouz galloudegeziou an droug.

Sant Paol, goude Hor Zalver, brasa stoumer ar bed kristen, a skrive d'e ziskib Timothe : « **Labora sicut bonus miles Christi Jesu** ; Stourm evel ma tle stourm an hini a stourm evit Jezuz-Krist.

Penaos ta e stourm an hini a stourm evit Jezuz-Krist ?

Sant Paol hel lavar d'eomp :

An hini a stourm evit Jezuz-Krist a stourm gant armou ar sklaerijenn, « arma lucis », (3) da lavaret eo dre gomz.

dre skrid, dre gaer, hep paouez, hag a tao war dachenn ar ouiziegezh hag ar wirionez.

Mat, va breudeur ker, stourm a dleomp gant an armou-se, evit daou dra dreist-holl, evit hor Feiz hag evit hor Breiz, rak ma stourmomp ar-zoare evit an daou denzor-se, an holl vadou all a vezo roet d'eomp war ar marc'had.

Eur stoumer dispar...

Kavet em eus mat komz d'eo'h ar man hizio, eus ar stourmou e tleomp holl kemeret perz enno, rak an Aotrou Markis Regis an Estourbeillon, Renner Kevredigez broadel Breiz, an hini omp deuet da enori amañ, eus pevar gorn Breiz a zo bet eur stoumer dispar ma'z eus bet unan ; stourmet en deus evit ar Feiz ha ma'z eus bet savet, en e amzer, lezennou fall, evitan, da vihana, n'en deus bet perz en hini ebet anezo ; atao eo bet difenner start gwiriou an iliz.

Stourmet en deus evit Breiz ; daou ugent vloaz a zo emañ war zav, o vont eus an eil kêr d'eben ha dre gomz ha dre skrid, emañ, dalc'h mat, o klask adgounit evit e vro ar gwiriou bet lammet diganti breman ez eus 150 vloaz.

Gellet en divije chom, en e vaner, da veva diouz e zanvez, hep mont da lakaat e vrud, e gomzou hag e oberou dindan flemm an teodou abegus.

N'en deus ket kavet eun hevelep buhez dereat diouz eun dijentil breizat eveldan : meuleudi d'ezan !

Le protecteur éclairé de nos revendications linguistiques

Monseigneur,

En montant, non sans appréhension, dans cette chaire, je ne puis empêcher mon souvenir de se reporter sur le bon Cardinal Dubourg qui daigna s'intéresser jadis à mes premiers travaux bretons et à ma Revue **Feiz ha Breiz**.

Il aimait tant sa langue maternelle qu'il parlait d'ailleurs, avec une aisance et une pureté remarquables.

Vous êtes, Excellence, l'illustre fils d'une province qui parle la belle langue occitane, que nous honorâmes en 1932, à Brest, en la personne d'un de ses meilleurs écrivains, M. Joseph Salvat et nous sommes heureux de saluer en vous aujourd'hui, le protecteur éclairé de nos revendications linguistiques puisque vous daignez me permettre de développer, en breton, devant ce bel auditoire, que nous devons militer, toute notre vie, pour notre foi catholique et pour notre langue celtique, afin de conserver dans sa splendeur, l'âme de la Bretagne, l'oeuvre millénaire des saints, que vous avez pu entrevoir au champ de couronnement du Folgoat, le 8 septembre dernier.

Elle se fera aimer...

Monsieur le Préfet régional,

C'est un honneur pour moi et une joie de vous présenter mes hommages et de vous remercier d'avoir bien voulu assister à cette cérémonie en l'honneur d'un militant breton, sur la brèche depuis quarante ans !

Parlant de l'Administration française des Etats Pontificaux, ursupés par Napoléon I, en 1809, Henri Bordeaux écrit « Elle centralisait, centralisait, centralisait ; elle laïcisait, laïcisait, laïcisait. Le résultat, c'est qu'elle se fit détester. »

Il semble que sous la forte impulsion du Maréchal Pétain, que nous vénérons tous, l'Administration française actuelle

ait pris le contre-pied de celle de 1809, et j'espère que le résultat qu'elle obtiendra sera qu'elle se fera aimer.

I

Red eo stourm gant armou ar sklaerijenn evit hor Feiz.

Breiz eo bet bro an zent, bro ar feiz, ar vro dosta d'an nenv : lezenn Doue oa he lezenn, met, nak a ziskar a zo deuet enni !

War he harzou e oa boaeou digristen, met n'eo ket an dra-ze hepken eo a zo bet penn-abeg d'he diskaradenn.

Na pegen kaer eo c'hoaz ar parrezioù emañ ar feiz o vleunia enno !

Peger sioul int war ar pemdez, pegen laouen da zul, pa weler o tiboucha, ouz son ar c'hleier, dre gement hent a ya d'ar vourc'h, ar gristenien, bras ha bihan, koz ha yaouank, o tont d'an ofrenn :

O dudi !

E skeud-se, na pegen trist eo ar parrezioù emañ ar feiz o vervel enno ! Eno ne laker kemm ebet ken etre eun devez pemdez hag eun devez sul. Eno, kleier benniget ar zul a gendalc'h da zeni, met ne raer ket eur van evit o c'hlevet o seni ! Eno, n'eus Buhez ar Zent na pedenn ebet ken, en tiegez da bemdez, na pedenn ebet mui, kouls lavaret zoken, en iliz, da zul ; ar zul eo deiz al labouriou bras war an deiz, ha deiz ar c'hoarioù direol epad an noz.

O truez !

Penaos e c'hell parrezioù koueza...

Ha penaos a leveroc'h d'in e c'hell parrezioù evelse, bet ken uhel koueza ken izel, bet epad meur a gant vloaz oc'h eva dour e feunteunioù ar vuhez, ha stag breman da eva dour e feunteunioù ar maro ?

N'eus ket bet stourmet enno evel ma oa dleet ha pa oa dleet. Ar veleien o deus stourmet, met petra ray ar veleien ma vezont lezet da stourm o-unan ?

Netra !

Ar Feiz eo tra an holl ; d'an holl eo diouall eun hevelep tenzor ; d'ar pennoù-tiegeziou kouls ha d'ar pennoù-parrezioù ; anez an emgleo-se, arabad eo morse gortoz kaout an trec'h.

1 An Ao. Roques, arc'heskob Roazon
2 An Ao. Quenette, prefed-meur Breiz.
3 Rom. XIII 42

II

Red eo stourm gant armou ar sklærijenn evit hor Breiz !

Breiz eo bro ar brezoneg ; hep brezoneg zoken n'eus Breiz ebet ; an holl gwechall, eus an eil penn d'egile da Vreiz, a gomze brezoneg ; ar roue koulz hag ar mevel, ar rouanez koulz hag ar vatez ; ar beleg koulz hag ar barz.

Met, nak a ziskar a zo bet deuet, ar man ivez, gant an amzer.

Perak ?

N'eus ket bet stourmet.

Ha dirak eur yez ken pinvidik ha ken kaer breman ez eus mil bloaz, kouezet ken izel ha n'eus ket bet graet netra kouls lavaret, evit dastum he zenzoriou, eleiz a c'hell lavaret, o **mea culpa**.

E pelec'h edo he stourmerien ?

Abaoe 150 vloaz, dreist-holl, Breiz n'he deus graet nemet koueza eus an eil islonk d'egile. Kollet he deus he frankizou, he enor ha betek he ano.

O truez !

E pelec'h edo he stourmerien ? Muioc'h a vugale he devoa ouz he gwerza eget ouz he difenn.

Ha breman, evel eun diskiantez, he gweler o vouga ar brezoneg e genou he bugale vihan, hag endra ma ra he zorfed e c'hoarz !

O mez !

Klevit bugale Konk-Leon ! Ne ouezont mui yez Fransez ar Gonided

**Den fur ha den gouiziek
Reizer ar brezoneg !**

Klevit bugale enezenn Groe. Ne ouezont mui yez Yann Ber Calloc'h, brasa barz an Europ e penn kenta ar c'hantved-man.

Tamm ha tamm Breiz a deu da veza eun eil tour Babel, ne c'heller mui en em glevet enni ha pa z aer en eun ti ne ouezer mui e pe yez komz !

Mantrus !

Pedennou Brizeuk, Loth ha Buleon...

Bep an amzer, koulskoude, e klevet eur c'hlemm o sevel ; klemm August Brizeuk, ar barz bleo melen, ar gwenedour, a skrive breman ez eus kant vloaz, da veleien e vro da c'houlenn outo ober ar pezh a oa, en o galloud, e-

vit savetel, da vihan, ar brezoneg :

Le niveau c'est la mort ! ô prêtres d'Ar-
[morique,

Si calmes, mais si forts, sous vos surplis
[de lin,

Anne laissa tomber le joug sur la Cel-
[tique,

Sauvez, du moins, sauvez, la harpe de
[Merlin !

Pedenn Brizeuk, daoust d'ez da veza troet e gwerziou flour ne voe ket selaouet !

**

C'houec'h vloaz ha daou ugent goude, eur gwenedour all, brudet, an A. Jozeb Loth, dean skol-veur ar gêr-man, a skrive e « Annales de Bretagne » (4) : « Kasalius eo n'o defe ket beleien Breiz, war skouer pastored Kembre, desket lenn brezoneg, en iliz, d'ar vugale ; buhez ar brezoneg a zo etre o daouarn ; lavaret a reont e karont o yez, met eur feiz ne ra netra daoust hag eur feiz gwirion eo ? »

Pedenn Loth ne voe ket selaouet.

**

Eiz vloaz goudeze, er bloaz 1896, eur gwenedour all c'hoaz, an A. Jerom Buleon, a rae, e Landerne, eur brezegenn vras war ar brezoneg er skol ha c'houec'h vloaz goude, en eul lizer a skrive d'iu pa renen Kevnreuzier ar brezoneg, e kloerdi Kemper, e poueze war an ezomm a oa da zével skoliou sul, dre holl, e Breiz evel e Kembre !

Den ne loc'has !

Ar brezoneg en deus laket

Feiz da goll tachenn

Eo, er bloaz 1902, Kevredigez broadel Breiz, renet gant an Aotrou n Estourbeillon, a stagas da ober labour vat. Ar Bleun-Brug, he merc'h, er bloavezh 1905, a ziskennas ivez e maez ar stourm.

Met, eur gwall dra a en em gavas. Kristenien vat, war o meno a zavas, neuze, en hon eneb hag a lavaras d'eomp : « Mat ! kaer ho pezo, brasa mad « ar Feiz a c'houlenn ma vo dilezet ar « brezoneg ; ar brezoneg en deus la- « ket ar Feiz da goll tachenn ; ar galleg « hel lakay da c'hounit, e berr amzer, an tachennou kollet ! »

(4) Sellit ouz ANNALES DE BRETAGNE, juillet 1883, p. 619.

Er c'hroaz-hentchou

eo e c'heller fazia...

Va breudeur ker, emomp en unan eus kroaz-hentchou brasa hon Istor ; er c'hroaz-hentchou eo e c'heller fazia.

Darn eus hor c'henvroiz a en em daol a-fardigleo, war madou an douar hag evit o dastum kentoc'h a-ze e flastront ar re all dindan o zreid.

Fazia a reont !

En em stagomp, kristenien, ouz ar madou hag e talv ar voan en em staga outo ; klevomp youc'hadenn August Brizeuk :

**Koulskoude, dreist an holl vadou,
Karomp ar Christ, Doue hon Tadou !**

Stourmomp ouz leziregez hor spered

ouz fallagriez hor c'halon

ouz ar gwall-zaremprederezh...

Ha rak-se 'ta, stourmomp ouz leziregez hor spered ; n'eo ket ret d'eomp gouzout pet mil bloaz a zo abaoe m'eman ar bed, en e zav, na pet mil bloaz a zo abaoe ma zeus tud war an douar.

Met ret eo d'eomp gouzout e teuas Mab Doue war an douar, hag eo e zonedigez ar brasa darvoud a zo bet c'hoarvezet biskoc'h abaoe m'eman ar bed en e zav ; ez eo deuet evit beza Salver an holl hag e tle an holl en em drei outan : **Non est in alio aliquo salus !**

Stourmomp ouz fallagriez hor c'halon : eno eman an dalc'h. An den difeiz, eme ar Skritur Zakr, en deus lavaret en e galon : N'eus Doue ebet !

En e galon eo e lavar kement-se. N'hell ket hen lavaret, en e spered ha n'eo ket souez.

Met, en e galon ivez, pa stourmo ouz e wall youlou, pa vezo glan evel m'eo dleet beza, eo e welo Doue.

Stourmomp c'hoaz ouz ar gwall zaremprederezh a gavomp ker stank, war hon hent, en amzer-man a zizoueelez hag a denvalijenn, a gasoni hag a c'hevier.

An dud fur a zarempred tud fur, an dud desket a zarempred tud desket hag an dud kristen a dle darempred tud kristen ; an deiz ne gerz ket gant an noz, nak an noz gant an deiz !

Chomomp en hor renk...

Ha dreist-holl chomomp en hor renk a grouadurien.

Petra eo Doue ?

Sellit en nec'h ; an heol, al loar hag ar stered a embann e c'hoar ; sellit en dra d'eoc'h ha gwelit ar burzudou en deus graet !

E skeud Doue, petra eo an den ?

Sellit er bez ha gwelit ar meutad ludu a jom anezan eun nebeud bloaveziou goude e varo.

Gwelet a ran en dro d'in, tud, bugale, ha war o meno, n'o deus ket a feiz, ne gredont nak e Doue, nak e Jezuz-Krist !

N'in ket bet e skol ebet uheloc'h eget skol vihan dizoue o farrez hag e kav d'ezo beza gwazed ha doktored, eun tamm mat brasoc'h eget sant Augustin ha sant Thomas, doktored vrasa an iliz !

O truez !

Penaos o defe feiz ? Ne jomont ket en o renk ha Doue n'eo ket evit gouzanv an dud lorc'hus a spered hag hudur a galon.

Da gaout piou ez eoc'h?

An Tad Maner, ar breiz-uhelad-se, gloar an Eskopti-man, a zeskas brezoneg evit gellout prezeg e Breiz-Izel, a lavare, breman ze eus tri c'hant vloaz, ne oa ket bet skrivet, neuze c'hoaz, ger ebet e brezoneg a-eneb ar feiz kristen.

Siouaz ! n'en divije ket lavaret kement all m'en divije lennet ar pezh a c'heller lenn breman ha d'ar sperejou debrét a skriv hag a glask eur feiz nevez da zistroada o feiz koz e lavaran, a greiz va c'halon :

Da gaout piou ez eoc'h, tud keiz ?

Gant Hor Zalver Jezuz-Krist ha gant hepken eman ar c'homzou a gas d'ar vuhez a bado da viken ; Hen eo burzud bras ar bed-man, eur gwir den, gwir Doue, ar gwir Doue, gwir den, ha kement hini her c'hask gant eur spered dilorc'h hag eur galon c'hlan her c'hav ha pebez dudi eo evito p'her c'havont, gellout koueza d'an daoulin dirak e bemp gouli ha lavaret evel sant Tomaz : Va Aotrou ha va Doue !

An Tad Maner a dle beza sebezet o klevet eun hevelep komz o koueza eus genou kristenien an XX^{vet} kantved.

Petra ? yez hor zent koz, eur yez hag he deus graet kristenien ker start evel ma oa kristenien Breiz-Izel keit ha ma n'int ket bet kontammet gant tud fall war laezioù o komz outo eur yez ha ne oa ket o hini, ne vefe mui mat a-walc'h ken da vleina bugale ar zent war da ar baradoz ?

Kement-se n'eo keit ha n'hell ket beza gwir.

Ar brezoneg a zo bet kadoriet e ilizou Breiz, gant hor zent koz, pemzek kant vloaz a zo ; n'en deus graet nemed ober vad abaoe ha ne welan ket perak ez afed da ober dezan, breman, an disme-gans d'e zigadoria, war zigarez, mar-teze, ma n'eo mui Breiziz, mistri a-walc'h en o zi.

Heuliomp Skouer an Aotrou Krist ha klevomp sturier an Iliz

Heuliomp skouer Hor Zalver.

Ar Yuzevien, en e amzer, n'ocant ket mistri ken, en o bro, ken nebeud, hag ar Mestr, koulskoude, pa brezege war ar menez, ha pa varve war ar groaz ne gomze nak e latin, yez ar C'hoularnant, nak e gregac'h, yez an Deska-durez, komz a rae e arameg, yez e vamm, ar Werc'hez venniget, yez e vro, yez e bobl.

Klevomp breman kelennadurez Sturier an Iliz ; en e lizer-meur kenta **Summi Pontificatus**, d'an 20 a viz here 1939, Pius XII a skrive : « An Iliz a wel, « gant dudi, ar preder a gemer pep « pobl evit mirout ha lakaat da vleu- « nia he yez koz hag he gizioù fur hag « her benniga a ra gant he c'halon a « vamm. »

Ha derc'hent gouel Nedeleg diweza ar Peñ a lavare c'hoaz :

« Pa vo c'hoant da adsevel ar broiou
« war eun diazez fur ne vo ket gallet
« gouzanv e vefe gwasket ken, a-wel
« pe a guz, yez ha lennegezh eur bobl,
« war zigarez ma 'z eo bihan ! »

Nak eo aes bale gant ar sklaerijenn a darz eus hevelep komzou ha fizians am eus ne vezo kavet penn kristen ebet ken e Breiz o waska ar brezoneg hag hag eur yez a zo gwasket atao pa ne vez ket desket er skolioù.

Trugarekaomp an Aotrou Duparc ..

Evit ar pezh a zell ouz digori ar skolioù d'ar brezoneg, breman e kav d'in diouz ar pezh am eus klevet dec'h (5) e venn ar C'hoularnant rei d'hor Breiz ar pezh a c'houlennor eviti daou ugent vloaz a zo. Meulomp eta Doue ha trugarekaomp holl hizio an A. Duparc, dean doujet eskibien Breiz, hag en devoa graet kals betek hen evit hor yez vroadel, da veza bet ar vadelez da gas, dec'h ez eus bet eiztez, kemennadurez d'e holl vistri ha mestrezed-skol da zeski brezoneg d'an holl vugale a zarempred o skolioù, da re ar c'hêriou kouls ha da re ar maeziou.

Eun nevezenti eo an dra-se hag eun nevezenti vras zoken.

Kasais eo, marteze, ne vije ket bet deuet eun hevelep urz kant vloaz kentoc'h, raktal goude ar bedenn ken c'houek en devoa graet A. Brizeuk, met ma ra pep hini ar pezh a zo gourc'hennet d'ezan hag ar pezh a zo en e c'halloud, ene Breiz a vezo salvet c'hoaz hag an tachennoù kollet a vezo adgounezet founnus.

Meuleudi eta da holl eskibien Breiz da veza bet ar re a zell en dro d'ezo, a oar harpa ar vad ha diarbenn an droug ; d'ar veleien ha d'ar gristenien eo breman da ober diouz o mistri.

Breiz vihan ne dle ket mervel

Eun den a c'hell rei e zilez met pobl ebet ne dle hen ober ha dreist holl eur bobl evel hini Breiz Vihan ne dle ket rei he zilez.

He ger he deus da lavaret c'hoaz e istor ar bed ma kendalc'h da vale war roudou he zadou.

E Breiz-Izel e ouezer gwelloc'h ar yez, met e Breiz-Uhel e ouezer gwelloc'h an istor hag an istor a lavar splann ez omp ni, Bretoned, eur skour diframmet gant ar Zaizon diouz ar wezenn vras a zisheolie gwechall Breiz-Veur a-bez.

Setu petra zeskas ez vihanik an Aotrou'n Estourbeillon ha setu aze perak e stourmas evel m'hen greas, da lavaret eo hep paouez, epad daou ur

(5) En devez a-raok ma vras e brezegenn, Rener Feiz ha Breiz a vo degemeret gant ar Prefed meur a lavaras d'ezan e raje e c'halloud evit rei e wirioù, er skolioù, d'ar brezoneg.

gent vloaz, daoust d'an taolioù yut a dape a-wechoù a-gleiz hag arzehou ha fuilhet en deus sklaerijenn a-walc'h d'e genvroiz da vale war hent ar vuhez.

Tud yaouank hag a welan amon niverus, c'houi eo ar vro da zont ; stourmit ivez d'ho tro evit ho Feiz hag evit ho Preiz ; sankit ar wirionez-man doun en ho spered, n'eus netra gouest da badout, na tiegezh ebet, na bro ebet, nemet an tiegeziou hag ar broiou dia-

Tud yaouank, en em droit ouz al labour-spered !

N'eus ket par d'an amzer evit en em baka, eman ar c'hiz da lavaret !

Dacust ha restaolet e vezo d'eomp, a-hed ar goanv a zo o tont, an derveziou brao bet nac'het ouzomp epad an hanv ? Piou' gredfe, siouaz, hen diskleria ?

Miz here, koulskoude, en deus roet d'eomp meur a zervez kaer, ha m'en deus distaget delioù hor gwez ha lakaet da wenvi bleuniou diweza an hanv, en deus ivez lakaet da zigeri, war holl gaou hor bro, al lann alaouret, bleuniou ar goanv..

A ! ar goanv-se, hag a welomp breman o tostaat gant eun tamm spont ; plijet gant Doue ne vije ke' re galet ! A-hent-all petra ray kement a dud keiz, ha n'o deus na keuneud d'en em domma, na dilhad da c'holo o-c'horf paour.. ?

Pe e vezo brao, pe zivalo, eun dra a ouzomp sur, ni tud diwar ar miz : e tigas ar goanv-man d'eomp, evel pep goanv all, nozveziou hir, derveziou koll evit labour ar parkeier, ha dre ze ivez pennadoù vak da ziskuita diouz labourioù an hanv, penna lou amzer brizius evit al labour spered.

Goude beza dastumet epad an hanv peadra da vaga hor c'horfou, setu ma teu d'eomp gant ar goanv an amzer vat da zastum ivez peadra da vaga hor sperejou..

Ar pezh a ra d'an den, evit gwir, beza dispar, e mesk an holl grouadurien all a zo en-dro d'ezan eo, hep mar ebet, e spered.

Gant e spered eo e c'hell pleustri war an traou hag ober e zibab etre ar mad hag an droug.

Gant e spered c'hoaz eo e c'hell an den aesaat e stad, pinvidikaat atao muioù-h e skiant-prena, pignat uheloc'h uhela, ma kar, pazennoù e vuhez-den.

Ha koulskoude, pegen doun, ha pegen digor bonnak eo, da gement a zo gwir, da gement a zo mat ha da gement a zo kaer, spered an den a c'hell, siouaz, ma ne boagner ket gantan chom sarret, goloet a denvalijenn ha gwriet a louzeier fall ! Evel ar parkeier, ho spered bag ho kalon d'eoc'h c'houi, tud yaouank, o deus ezomm da veza labourer evit ma c'hello ho puhez a-bez en em dret ouz heol ar mad, ha dougen ivez, d'ar mare, bleuniou ha frouez. An holl galloudegeziou a zo ennoù, an donezonou

zezet war ar roc'h ma 'z eo Hor Zalver Jezuz-Krist.

Adsavit eur Vreiz nevez, brezonekoc'h ha kristenoc'h eged an hini vremen ha ma teuit a-benn eus ho taol, gant skoazell an Itron Varia emañ he gouel a Vamm hizio hag an Itron-vat, santez Anna, gant skoazell Holl Zent Breiz, gwella-se evid ar Frans, gwella-se evid an Europ, rok eun tour-tan heb e bar ho pezo laket da c'houlacoui e gwalam ar bed koz hag ezomm hag ezomm bras o oa. Evelse bezet graet.

bet roet d'eoc'h gant Doue, ne c'houlennont nemet kreski ha krenfaat, a vloaz da vloaz. Hag an amzer vak, ar pennadoù diskuiz a gavoc'h breman ken alies, epad ar goanv, a c'hell ho sikour, mar kirit, da gas al labour kaer-se war araok en ho puhez.

Stank eo, siouaz, war hor miziou, an dud yaouank-se, ha goude beza bet digoret ha lemmet o spered, edoug meur a vloavezh skol, a lez goudeze mergl divalo al leziregezh da staga outan, ha p'o defe gallet beza, en-dro d'ezo, en o ziegeziou, en o farreziou, embanerien ar wirionez, haderien ar vad, int chomet sec'h ha difrouez, evel ar wezenn, a gomz d'eomp an Aviel azezi.

Tud yaouank, me garfe e vefec'h piz, er goanv-man, war redadegoù didalvez, e kôziou goulo pe e c'hoariellerez bugale, poagnit d'en em sklerijenna, d'en em varrekaat war dachenn ho micher ha war dachenn ho relijion.

Brudet eo ar Vretoned evit beza kouefien yac'h, tiekourien start d'al labour, met daoust ha ne damaller ket d'ezo beza a-wechoù diwarlerc'h ha pennok en o doare beva. Mezus eo e ve gwelet c'hoaz, e Breiz Izel, kement a henchou lous hag a diegeziou diskempenn.

Hep ober dispignou bras, daoust ha ne ve ket gallet, e kalz atanchou, kaeraat an traou lakaat muioù-hik a urz hag a gompennadurez en tiez, hag en o zro-wardro, er c'hreier, er granchou.. Hag ar vuhez a vije laouennoc'h, ha gant atao muioù-h a blijadur e tistrofed d'ar gêr eus a bep lec'h..

Labourerien douar, leun a draou a chom ganeoc'h da zeski, n'eo ket hepken evit an doare da zefel chatal ha da denna brasoc'h talvoudegezh eus ho trevaioù, met c'hoaz, ha dreist-holl, evit ar pezh a zell ouz emgleoioù ar vicher..

Kristenien, ho teskadurezh war gwirioneziou ho feiz a zo kalz re skanv evit an amzer-vremen, ma reu ar gevier, e pep korn, evel mestr ha roue..

Tud yaouank diwar ar miz, noc'h den ma ne c'hoantait ket, ma ne glaskit ket, a wir-galon, en em wellaat hag en em zefel, dre al labour spered.

An Iliz hag ar vro a gount warnoc'h.

L. B.

« ouenn vat ! »

Regis an Estourbeillon

Rener Kevredigez
Broadel Breiz
abaoe 40 vloaz

1902-1942

Ganet en Naoned, d'an 10 a viz c'houevreñ 1858, ar Breizad-Uhelad Régis Mari Joseph an Estourbeillon, goude beza graet e stüdi e Redon a stagas da bleustri da genta gant Istor e vro ; evelse e teuas da welet pe-goulz, penaos ha gant piou eo bet savet, adsavet ha diskaret Breiz hag e savas c'hoant gantan da stourm edoug e vuhez, evit hen adsevel, en he c'haer, eur wech all c'hoaz.

Da varo Arzur ar Borderie, er bloaz 1901, e oa hanvet da Rener **La Revue de Bretagne**.

E miz eost 1898, e Plouyann, goude m'oa bet diskleriet eno Buhez Sant Gwennole, Anatol ar Braz, Régis an Estourbeillon, Charl ar Goffic, Fransez Vallée, Emil Cloarec ha Fanch Jaffrennou, a zavas kenetrezo, evit difenn o bro, eun emgleo a hanvjont Kevredigez broadel Breiz, e brezoneg hag e galleg : **L'Union Régionaliste bretonne**, ha pevar bloaz goudeze, er bloaz 1902, p'o devoa Anatol ar Braz ha Renan Kerviler roet, an eil goude egile, o dilez, e voe fiziet stur ar gevredigez nevez-se, en Aotrou 'n Estourbeillon ; etre daouarn mat e oa kouezet, rak daoust ma 'z eus daou ugent vloaz m'int krog ennan n'eo ket bet dare d'ezo diskregi dioutan c'hoaz.

D'an 12 a viz gwengolo 1905, ar Bleu-Brug, eur skourf distaget diouz kevredigez

broadel Breiz, a gemere gwiriziu etre peder moger kastell koz Keryann hag abaoe ar vare'h n'he deus graet nemet astenn labour vat he mamm.

Er bloaz 1899, ker Wened a zibabas an A. 'n Estourbeillon evit beza he c'hannad e kambri an Deputeed e Paris ; eno her gweled atao, gant e zilhad breizat hag epad ugent vloaz e tifennas kalonek gwiriziu Breiz ; er bloaz 1902 ha 1903, e stourmas start ouz lezennou fall Emil Combes, dreist-holl pa glaskas an trubard-se lemmel o fae digant belejen Breiz-Izel, war zigarez ma prezegent ha ma raent katekiz e brezoneg.

Kuzulier e oa e ti-ker Gwened, ha war e c'houenn eo e roas an arzour Le Bourg da ger Wened, skeudenn gaer Arzur Richemont, a weler eno, war e vare'h, e liorz an li-ker.

Er bloaz 1899, e kemeras ivez perz e Gofsedd Caerdydd, e lec'h ma voe degemeret e Breuriezh ar Varzed, dindan an hanô a Hoel Bro-Werech ; pemp bloaz war nugen goudeze, er bloaz 1924, e tegemere d'e dro, Keizet Tramor e Kemper, el lec'h ma voe graet sizteziad gouel en o enor.

E miz ebrel 1907, e doug kendalc'h goanv e gevredigez e lakeas sevel e Kistrebherh, eur skeudenn eus Alan Veur, roue Breiz.

Er bloavezh 1909, ez eas gant eun nebeud Bretoned all da gaout Ministr an Deskadurez, an A. Doumergue, da c'houenn digant tan lakat ar brezoneg er skolioù : ne voe ket tost d'ezan beza selaouet !

Er bloaz 1912, e kendalc'h Redon, e savas eun **Institut national de Bretagne**, ne vevas kouls lavaret nemet war baper ; adsavet eo bet er bloaz-man dindan an hanô a **Fraam Keltiek**, gant Reparz Hémon hag an Aotrou 'n Estourbeillon, evel m'eo dlect eo e rener a enor.

Er bloaz 1916, daoust d'e 58 vloaz e venas kemeret perz er stourmajou ma wele e genvroiz enno hag e labouras ker mat ma c'hounezas kroaz ar brezel.

Goude ar brezel 1914-1918, pa oa penna-dureziou ar broiou o klask an tu da ziazeza ar peoc'h, e kasas da hep hini anezo, eur studiaden a-bouez war gwiriziu ar yezou hag ar poblou, sinet gant holl eskibien ha pennou brasa Breiz ; kavet mat e voe ar studiaden-se gant meur a hini, peo gwir komzennou tennet anezi, ger evit ger, a gaver e Emgleziou ar Peoc'h, sinet e Trianon hag e Sant German, nemet eo bet ankounac'haet a-greñn, pa roed o gwiriziu d'ar poblou all, rei o re d'hor Breiz ha d'hor brezoneg.

Hep fallgaloni, pemp bloaz goudeze, an Aotrou 'n Estourbeillon, a glaskas adarre dont a-benn da lakaat Ministr an Deskadurez da zigeri skolioù Breiz d'ar brezoneg, evel ma oa digor re an Klzas d'an alamaneg.

Ne voe ket selaouet tamm ebet muioc'h, en taol-man.

Kenderc'hel a eure, daoust da ze, da redek eus an eil penn hag eus an eil tu d'egile da Vreiz ha dre gomz ha dre skrid e poagn da zihuna e genvroiz ha daoust d'e oad e kendalc'ho betek e varo.

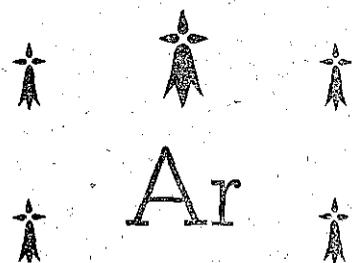
Warlerc'h Fanch ar Gonidec, Théodor Ker-varker, August Brizeuk, Fanch an Uhel, Arzur ar Borderie ha Lociz Tiercelin, Régis an Estourbeillon eo douger banniel erminiget hor Breiz nevez ha morse n'en deus kollet fizians e savje adarre e vro en he sav, hag en he c'haer, daoust peger bras lammi he devoa bet gant an Dispac'h Ruz.

En unan eus e skridoù, renket e Almanach K. B. B. 1911, e kavomp ar c'homzou c'houek-man, savet gantan, a lakomp da gloza hor skrid, rak enno eman an diverra eus e holl studioù hag eus e holl alioù :

« En hano ar re a zo bet o vev en ta-
« kad douar-man, en ho raok, kerent brei-
« zat, n'it ket da jom hep deski d'ho pugale
« yez sakr hor Breiz ; grit ma karint ke-
« ment tra a zo deuet d'omp a-rumm da
« rumm, digant hor tud koz. Eur vez e vefe
« d'omp chom hep mirout. er bed, eur Vreiz
« en he fezh ha ma teu tud dibocell d'ober
« goab ac'hanomp ha da c'houenn digan-
« neomp :

— Daoust hag eur Vreiz a zo c'hoaz ?
« Ret eo e kavfent tud a vernioù, gouest
« da lavaret d'ezo, dre holl hag atao :
« Breiz ne venn ket mervel ! Breiz ne c'hell
« ket mervel !
« Breiz da virviken ! »

Y. V. PERROT.

stourmer

Pelec'h, n'ouzon mui ken, hen gwelis da gentan ?
Mar n'eo e Bro-C'hourin . . Ya, eno a gredan,
War zigare kendalc'h e Gevredigez Vreiz,
Breuriezh renet gantan gant spered frank ha reiz

Bro-C'hourin, ar Varzed, levenez ha koroll,
Mor a dud diredet a bep korn, hag a stroll ;
Gouelioù meur o tremen, gourennadeg, kaniou,
Ar penn mezevennet gant mouez skiltr ar biniou

Hag o vont ac'hane da chapel sant Herve,
Paeron bras ar Varzed, - e ouel a oa ivez ! -
E ris anaoudegez gant eun den a galon,
Bras ar vrud anezan, gant an Estourbeillon !

Eunden a ouenn uhel : eus an noblans, ha kouer
Hegarad gant an holl hag oc'h ober diouer,
Eus e renk, eus pep lorc'h, evit bezan tostoc'h
D'e genvroiz, d'ar bobl, hag o c'harout startoc'h.

E welout a ran c'hoaz : eur serz a Wenedour,
D'ezan eur zellou don evel re eur gedour,
O starda dorn heman, o komz gant egile,
Pe gant eun dianav, eur pennad o tale !

Nemet eur barz dister, ne oan ken d'an ampoent,
Eur barz a-vec'h ganet, eur barz o klask e hent ;
Ha mall e oa ganin digeri va spered,
Da gement a zelle Breiz-Izel, va bro garet.

Nag e voe kalonek hon darempred kentañ,
Nag a gomz talvoudek a viris dioutan !
En-eeun : « Breiz hec'h-unan a oa gouest d'en em ren
« Hep ezomm a netra, netra digant estren !

« En em glevout ervat, a felle da Vreiziz,
« En em garout dreist-holl, evel gwir genvroiz,
« Mirout da ziaze gizioù fur an Tadou,
« Derc'hel d'an herez sakr a dreuzas kantvedou...

« Perak menoziou all a deufe d'hon drella ?
« Dacust ha n'eo ket e Breiz ema hon Mad gwellan ?
« Ni hon-unan, neuze, ni hon-unan hepken,
« Ar gwir eneb d'ar bed... ha Breiz da virviken ! »

Ha mouez ar Breizad rik a beurdivas war-ze...
E gomzou a oa kaer, skedus evel kleze,
Hag ar barzig a oan, laket war hent ar gwir,
N'hallas laret nemet : Komzou-stur ; komzou mir !

Abaoe ez eus nijet eiz vloavezh ha tregont,
Darvoudou diniver ha gwalennoù hep kont ;
Ha bepred ar Stourmer a zo chomet a-zav,
Rak, pa fell difenn Breiz, e vouez morse ne dav !

O ! kavet en deus bet, a-dreuz e hent, skoilhou,
Meur a enebiezh, e-leiz a drubuilhou ;
Mor fall, avel a benn, korventenn yud... N'eus forz !
Bag e Gevredigez a zigoueze er porz...

Hen a oa al Levier, en e zorn ar warrenn,
E spered gant ar pal, e zell war ar Sterenn,
Pa vezo peur-zieub Breiz-Izel war he c'hiz,
Ar Stourmer koz neuze, a gemero diskuiz.

Da c'hortoz, e kendalc'h hag e kendalc'ho c'hoaz,
Da vrezeli dispont, da c'houren gwasoc'h-gwas ;
N'eus nemet ar maro a gement hen harzfe,
Ha ne vo ket harzet, rak bezan en deus fe...

Fe hon sent, hon barzed, en eur Vreiz divarvel,
En eur Vreiz o padout, dreist d'hon mouez o tevel
En eur Vreiz kevredet gant Breiz gwelloc'h da krec'h
Diou Vreiz en eun unan, bev o diou, hag int trec'h !

KINNIG

An dud en em dosta pa deuont war an oad,
Hag, etre krenvreur, e ve tommoc'h ar gwad ;
Sonj eur vuhez ouestlet d'an oberennou-berz,
A lak er c'halonou frealz tener, kennerz...

Deut ez oun d'ar hanvez, hep galv na pedadenn,
Da zigas d'ar « Stourmer » ma c'hinnig, ma skodenn,
Kinnig eun doujans vras, skodenn ma c'harante,
E koun gouel sant Herve, en Bro-C'hourin, eun de...

AR YEODET

Kerbernez 6-10 42

WAR MAEZIOU BREIZ

Ar Baotred vat !

(eil lodenn)

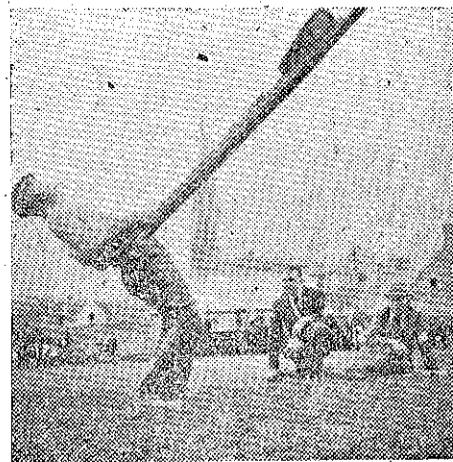
Ar baotred-vat ne gollent ket o amzer e-pad ma vezent vag ; da vare ar c'houk-kreisteiz — kouskat a zo mat d'ar re goz ! — da c'hortoz ar gwiskad foenn da zec'hi ; etre daou garrad pa vezed o souladi pe o charreat foenn ; goude an dourna da c'hortoz ar peurzour ; da zul abardaez goude ar Gousperou.

Sevel an ahel-karr, perchenna, dibrada ar c'havraz, teurel ar vùl, gouren, chacha war ar fun, galoupat, lammad, c'hoari gant ar zoul, c'hoari baz-dotu, chacha war ar vaz-yod... n'eo ket mank a dro a gavent da c'hoari gant o nerz.

Breman ez eus deuet en hor bro sportou a c'hiz nevez, ar « foot-ball » dreist-holl hag e teurel da ober fae war ar sportou a-wechall ; n'ouzoun ket avat peseurt gounid a gav enno hor yaouankizou.

Emgleo an Y. K. A. M. (yaouankizou kristen ar maeziou) a zo savet c'hoant ganti da rei eun tamm lusk d'ar sportou a wechall ha berz he deus roet d'ezo dija. Savet he deus strivadegoù etre strolladoù baotred-vat eus pep parrez. Setu aman penaos e vez kont.

Kanet eo bet ar Gousperou ; an holl strolladoù diavez-parrez a zo en em gavet hag e tregern an iliz gant kan

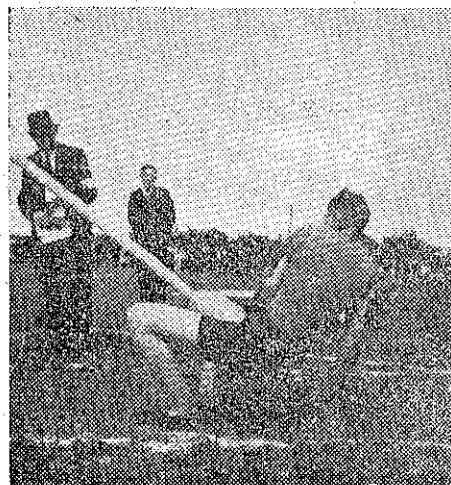

nerzus ar psalmou : ar zul eo dervez an Aotrou Doue hag e lod en do penn-dabenn, hir eo c'hoaz an abardaez-hanv. Ha breman, yao d'ar c'hoari !

Daouzek a baotred-vat a zo deuet eus eiz parrez tro-war-dro. Mont a reont da fila o dilhad endra ma 'z a eur mor a dud d'eur park leton dibabet evit an dervez-se. Bannielou o ficha a ziskouez an hent. Eur homm-alaz savet tro-war-dro d'ar park a verk harzou al « lis » ha baotred yaouank, gamio eur vrec'henn a liou a viro ar zellerien da vont warni. An holl kuit diwar al lis nemet ar c'hoarierien hag ar varrierien.

Ar c'hantad baotred-yaouank a zigouez er park ; bragezeier berr a zo ganto ha rochedou a liou, diskabel emaint, en o zreid bouteier-ler skanv. E penn ar vandenn daou viniouer o seni ken na veñont tarza ; eur baotred-yaouank o tougen eur c'hec'h houarn e beg eur vaz hag endro d'ar c'helc'h, a-istribilh, an traouigoù a vo roet d'ar re wella : pakajoù butun, mouchoueroù ha troiou-gouzoug a liou, kerniel, kontilli, seizennoù, eur paotrig o ren eur maout gloanek, a vo roet da fin an abardenn d'ar strollad barreka. Goudeze e teu ar varrierien. Pep strollad a dremen breman gant pep-hini e rener. Mont a reont tre war al lis hag ober an dro en eur gana eur c'han-bale brezonek da verka o c'hammedou. Dre ma tremen ar strolladoù dirak o c'henvroiz bodet start a vlokajoù war harzou al lis e sao strakadeg daouarn ha hopadennou : « Dalc'hit mat, paotred, d'eoc'h e vo ar maout ! »

Ar c'hoarierien en em zstum holl en eur c'hoarn eus ar park, er maez eus al

lis ; aze e vezint kavet dre ma teuy o zro da zifenn brud o farrez.

Hag e tigor an abadenn...

Da genta eman tro an tiz, tro an di-wesker dilui, dinodet mat ha lijer : unan eus pep strollad a **red war gant metr**. Ar genstrivadeg-man n'eus nemet eul luc'hedenn anezi ; a-vec'h m'en deus distaget « barner ar yao » e c'her mar deman ar rederien er pal : youc'hadeg a zao ! Paotred ar maeziou ne vezont ket peurvuia gwall vailh war ar c'haloupadeg verr, boazet mar dint da gerzout difounn dre an douarou ; gwel-laenn a zeuy enno gant en em esa alies.

Eur **berchenn** a zo digaset e kreiz al lis. Pempzek troatad hed he deus, c'houec'h lur war 'n ugent bouez. Daou eus pep strollad a grog enni pep-hini d'e dro. C'hoarierien o c'hortoz o zro ha barnerien a azez war ar yeot pe a c'hourvez evit ma c'hello an holl heuilh piz labour ar re a zo el lug. Unan a zo chomet en e zav met abred e klev e jeu : « Ata, paotr all ! laka eur blou-zenn 'gerc'h' en da blas 'ta ! » Breman avat ec'h astenn ar re goz o gouzoug, lod anezo bet paborien eur poent a zo bet d'ezo evit dibrada ar berchenn ! Hag an teodou da vont endro : « He-man en deus an taol ! hennez a grog fall ! Chach 'ta warni ! » Hag ar paotr-yaouank a jach, mont a ra war a-drenv betek steki e benn d'an douar pe dost, holl gigennou e gorf a gren, dastumet warno o-unan evit pe bec'h... ha setu ar berchenn o tispega diouz an douar, o tibrada hag o sevel er vann. Kaera taolenn ! Kaera korf den oc'h en em astenn evel a-istribilh ouz ar berchenn hag o tizevel goude-ze, plomm, dre ma sao ar berchenn eus he zu. N'eo ket pounner a-walc'h ar benveg 'm eus aoun !... Er beg anezan ez eus eur c'hrogig, spega reer outan eul lur... daou lur... c'houec'h lur... An uhel-gomzerez en deus embannet : « Eman Per an T... o vont da berchenna gant c'houec'h lur bouez e beg ar berchenn ! » Daoust hag adarre e vo di-bradet ? Eur wech all c'hoaz e sao, ar varo : « Deuet eo gantan » eme an uhel-gomzerez, ha tarza 'ra ar strakadeg daouarn e-touez ar zellerien, lorc'h en dud gant o faotred nerzus ha gweny. N'eus riskl ebet evit fiziout ar banniel bras enno da bardon ar barrez, n'eus

aon ebet da gaout evit o gwelout o lezel ar banniel da stoui pa dremenont dirak ar c'halvar pe dindan ar porched ; gwazed eo an dougerien.

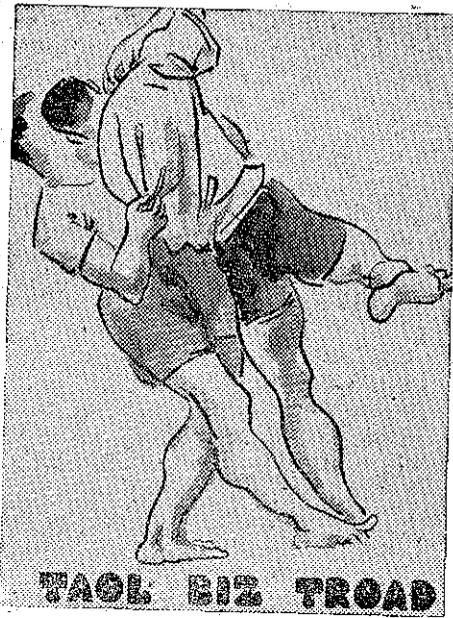
Deomp da **deurel ar pouez**. N'eo ket eur maen eo a zo da vanna met eur voul houarn, ouspenn pempzek lur enni. Lod a zo hag a drevez bannerien kêr, eun dro a reont warno o-unan da gemerout o lans. Neuze o brec'h a ya war a-raok, o c'horf da heul, astennet ; bannet eo ar voul... teir amprouadenn a c'hell pep-hini da ober, arabat avat lakaad an treid er-maez eus ar c'helc'h treset war al letonenn, hag ar varnerien a verk ar gwella bannadur : 8 metr... 9 metr... 10 metr...

Breman eman tro ar **redadeg war bemzek kant metr**. En taol-man n'eo ket a-walc'h beza lijer, padout eo ! ret eo kaout alan hir ha jaritellou boazet. Daou eus pep strollad a zo war al linenn-loc'h ha yao d'ober tro ar park... teir, peder, pemp kwech diouz ar bras m'eo al lis. Lod a red war o zeulou, ne daint ket da bell ; lod netra nemet war beg o zreid, ar re-man a oar an tu. Pep reder en deus e dud evit e vrouda ha hisa warnan, tud e barrez, tud e garter : « Ata Saig ! dalc'h mat ! Barrek out ! Arabat eo d'it t'eri en troiou kenta, dalc'h mort ha netra ken ! Barrek out ! Gant an dro ziweza emacout, breman avat laka kas-en dra c'helli... » Lod rederien a zo hag a ya dioustu en o gwella evel eur marc'h yaouank stamet evit ar wech kenta, da genta emaint a-bell met allas ! terri a ra warno, trouchet eo o alan, bihanat a ra o herr, mil boan o deus zoken o vont betek penn. Eur wech all e ouezint ober kempennoc'h ouz o alan hag ouz o nerz. N'eo ket en em frigasa eo a zo da ober na ober bourjinez... deski a raint diwar o c'houst. Daoust ha n'edo ket gant ar re ziweza betek hen paotr e roched c'hlas ? Gounit en deus graet tachenn nebeut ha nebeut ha setu hen da genta... echui a ra divec'h e c'haloupadenn.

Ar **samma hag ar redadeg gant kant lur war ar skoaz**. Gant ar genstrivadeg-man o deus an holl darbar. C'houec'h paotr-yaouank eus pep strollad a vo e lug ; diou linenn loc'h a zo, an eil dirak ebenn, tri ugent metr etrezo. Tri faotr-yaouank eus pep strollad a zo war pep linenn-loc'h ; an eiz a grogo da genta

(unan eus pep strollad) a zo eur zac'had traez a gant lur dirak pep hini anezo. Distaget eo ar « yao ! »... buan eo sammet ar c'hant-luriou hag herr d'ar penn all ! An eiz reder kenta a ro o zamm d'eur c'hamarad o c'hortoz war an eil linenn-loc'h hag heinan diwar-herr adarre d'ar penn all... Echu eo ar redadenn pa vo bet douget ar zamm gant an holl, pep-hini d'e dro. Aman avat e sao cheu ! ne da ket atao an traou war eeun, eur zac'had a gouez, sammet fall c'hoaz eman o chench skoaz met primm eo sammet adarre ha diwar-herr da bourchu... Setu aze sportou neuze !

Deuet eo tro **al lamm**, a uhelder pe **a-hed**. War an dachenn-man o deus paotred ar maeziou ezomm d'en em glask c'hoaz ha d'en em voaza, pounneroc'h eo o zroad eget paotred ar c'hériou.

Ar **gourenou** a zo eur sport koz, bet dalc'het mat d'ezan e Bro-Gerne dreist-holl. Ne vo nemet eur paotr-yaouank eus pep strollad o c'houren. A zaouiou e krogont an eil en egile goude beza graet sin ar groaz ha poket an eil d'egile Brizeug en deus kaer-gontet diwar-benn gourenou Skaer en e levr « Les Bretons », an Ao. Martin ivez, person Gourin en e levr « Skaer ha Gwiskri ». Diaes eo ober gwelloc'h. Er bloavez 1930 ez eus bet savet eun unvaniez mignoned ar gourenou hag ar sportou

breizek gant an Ao. Kotonnek eus a Gemperle, ar F. A. L. S. A. B. (Fédération des Amis des Luittes et Sports Athlétiques Bretons). Eul levr, nevez embannet gant Nevezadur : « Luittes, danses, airs populaires, Contribution à l'étude du folklore breton » a zispleg kaer re-lennou ar gourenou. Mat e ve d'ar baotred yaouank eus Breiz a-bez en em voaza endro ouz ar gourenou, plijout a ra kaiz ar sportou-se d'an dud.

Ne daimp ket kuit a-raok beza gwelet ar c'hrogad diweza, krogad ar chachadeg fun (pe liamm pe zug). Ar fun a zo en e hed war ar park, a c'houec'hou e teulo ar baotred yaouank d'en em glask outi, c'houec'h e pep penn, c'houec'h eus pep strollad. « Prest an dud ?... Yao ! » hag an treid o paotra, o sanko e douar blot ar park, ar gwazied a c'houez war an ividigou hag ar gouzougou betek tarza pe dost, ruz e teu ar baotred yaouank da veza, dem-zu lod anezo, o daouarn a stag ouz ar fun hag a venn diskroc'henna pa rankont mont war a-raok da heul ar fun... Peseurt strollad a c'houezzo ? Eus tro-dro al lis youc'hadenno a zao... o klevout mouez o mignoned ouz o brouda e teu ar baotred d'en em eeuna c'hoaz, d'en em reuda... hag ar gounid gant eun tu endra ma 'z a an holl d'an douar a stok o c'horf, mesk ha mesk.

Daou rummad all a grog hag evel-se betek m'eo dibabet ar rummad gwella aet gantan ar gounit war an holl rummadou all.

Echu eo an abadenn... E korn ar park eman ar skrivagner en deus dalc'het kont eus ar poenchou gounezet gant pep rummad ; an holl a red da zelaou embann roll ar gounidou ; ar re wella eus ar baotred a zo douget gant o c'hamaraded war o diskoaz, maout hag all. En abardaez-man e vo hir da gontia pa zigouezor er gêr hag abred er zizun e stagor d'en em esa adarre evit ar strivadegou da zont.

*

**

Setu sportou neuze hag a zo graet evit an dud diwar ar maez, sportou hag a zere outo, sportou hag a ra plijadur d'ar re goz kouls ha d'ar re yaouank. Petra 'ra, a gav d'eoc'h, d'ar re goz mont da welet c'hoari « foot-ball » e-pad eun eur hanter pe ziou da sklasi er

goanv ? Petra intentont gant an « off-side » pe ar « c'horner » ha me oar me ?
 An dra-man avat a zo sportou hag a ra diduamant d'an holl, koz ha yaouank. N'eo ket ret mont d'ar vourc'h evit en em ober diouto, nann ! e pep keriadenn, e pep park, e pep prad, an amezeien kenetrezo a glask o nerz hag o ijin p'o devez an distera amzer vag evel-se e chomont er gêr, o deus plija-

dur er gêr hag o zud en o serr, e-lec'h mont da c'houloupat hep gouzout da zen pe-lec'h, hep gouzout d'ezo o-unan ar wechou. N'o deus mui himez war ar maez, kavet o deus diduamanchou graet diouto hag ezomm ebet ken n'o deus da glask saliou-dans d'en em zifreta pe ostoleriou da c'hlaouri.

Y. K. A. M.

NOTENN. — Skoudenn « Taol ar biz troad » a zo tennet eus al leor dispar embannet gant Nevezadur : DANSES, LUTTES, AIRS POPULAIRES BRETONS. Société d'éditions bretonnes, 19, rue de la monnaie, Rennes : 25 Fr.

LEORIOU AN YKAM

Edoug an hanv-man, an Ykam, (Kevredigez Yaouankiz kristen ar maeziou), he deus laket mboula tri leorig, talvoudus bras : **ROZERA AL LABOUR ; PEDOMP, ha KANOMP.**

Leoriou int hag a lakay hor c'houeriated da garet ar maeziou, ar bedenn, ad c'han hag evel ma Jennan enno a zo gwir : « Eun dever eo kana pa vez dibec'h an ene »

Al leor **Kanomp** a zo dreist : 27 son a zo emman : re goz ha re nevez ; ar re nevez a zo bet savet gant : F. Guéguen, F. Mevellec, Brogarour, F. Guivarc'h hag Ebnig Penn-ar-C'hoad.

Rozera al Labour ha **Pedomp** a zo diskenvel bras ivez diouz al leoriou-pedi bet moulet en o raok hag a veze, re alies, cur batroz, hanter vrezoneg hag hanter c'halleg.

Eun neubeudig geriou gallek a gaver enno a-wechou koulskoude, hag a vezo mat o lemmel anezo pa vezint advoulet. Perak **memprou**, p'eman izili ; **dougen avi**, p'eman kaout gwarizi ; **spesou**, p'eman doareou ; **memes**, p'eman hevelep ; **eternel**, p'eman peurbadus ; **divin**, **divinité**, p'eman doueel, doueelez ; **choazet**, p'eman dibabet ; **jamez**, p'eman morse ha na pct ha pet all a c'hellfed da c'houennat.

A drugarez Doue n'em eus ket lennet enno diwarbenn Yaouankiz kristen ar Maeziou ar pez am eus lennet, meur a wec'h, o lec'h all : **Jacisted**, **Jacistezed** ; **paysanted**, **paysantezed**, **rak**, gant an deskadurez o deus al lennerien a-vreman e teuont da veza figus, hag e ranker rei d'ezo brezoneg mat.

Krouet eo bet ar ger **Ykam** ha mat eo bet e groui ; anezan e c'heller tenna brao bras : **Ykamad**, **Ykamiz**, **Ykamadez**, **Ykamadezed** ; pe seurt ezomm a zo eta neuze eus a **Jacisted** ha **Jacistezed** pa skriver e brezoneg.

Nebutoc'h a ezomm, koulz lavaret, a zo c'hoaz, koulskoude, eus ar geriou **paysanted**, **hapaysantezed**, **p'eman kouer**, **kouerien**, **kouerez**, **kouerezed**, **koueriad**, **koueriaded**, **koueriadez**, **koueriadezed**.

Ar geriou-se evit beza kosaet n'int fallaet tantm !

Perak mont da di hon amezog da glask eun dra ha ne dalv ket hon hini ?

Skrivomp brezoneg, gant geriou brezonek ha nann gant geriou gallek.

Tud yaouank hor maeziou, goulennit leoriou nevez an Ykam ouz an A. Fave, 14 leur-gêr Sant Kaourintin, Kemper.

Taolennou-Kanv an Ao. Salomon

An A. Perennes, en deus laket ober taolennigou-kanv an A. Salomon, bet epad pell amzer, enseller ar skoliou kristen en eskopti : pevar real ar pez anezo ; o c'he-

mèret e ti an A. Perennes, aluzeñer an Ospital, e Kemper.

Ne vo kaset dre ar post nemet d'ar re a c'houlennno dek taolennig d'an nebeuta.

Vient de paraître :

SAINTIE ANNIE CHEZ NOUS

par le Chanoine PERENNÈS

Pour le règlement, s'adresser à M. le Chanoine Pérennès, 3, rue de l'Hospice, Quimper
 Prix 22 fr. 50 net. — Régler à : Nantes C/C 3709, Société Générale, Quimper, en inscrivant sur la correspondance de la partie versante avec le titulaire du compte : A porter au Crédit du Compte n° 2573 de M. le Chanoine Pérennès.

KONTADENN MIZ DU

An Ankou pedet da Fest an Oc'h

— Piou 'le ha petra glaskes diyanen? eme Laou

An dra-man a dremene en amzer ma ne oa ket ar re binvidik re lore-lus, ha ma cuiet implija o finvidigez evit ranna o eurusted gant an dud keiz.

Peil bras a zo, e gwirionez, abaoe m'eo tremenet an dra-man.

Laou ar Braz a oa unan eus brasa juleded Pleiber-Krist. Pa veze ano da laza eun aneval, en e di, eur pemoc'h pe eur vuoc'h, dalc'h mat e veze graet an dra-se, da zadorn. Hag antronoz, d'ar zul, Laou a deue d'ar vourc'h, d'an ofereñn-vintin. Echu an ofereñn, an enkanter a bigne war ar groaz da embann keleier ar zizun : al lezennou nevez, ar gwerzedigeziou, an alioù hag all...

— D'am zro breman ! a youc'he Laou pa veze echu gant an enkanter.

— Ha Laou da bignat war ar groaz.

— Selaouit 'ta, tudou, emezan, larta pemoc'h a zo e Kervenezek, en deus bet eun taol kountel hag a zo o paouez mervel. Ho pedi a ran da zont da fest ar gwadedgennoù, bras ha bihan, koz ha yaouank, bourc'hizien ha devezourien, deuit holl ; bras eo an ti hag ouspenn ez eus cur c'harr-di ha mia n'eo ket a-walc'h, frank eo al leur-zourna !

Aes eo d'eoec'h kredi pa veze gwelet Laou ar Braz, war ar groaz, e veze eur bern tud ouz e zelacu, mall ganto louka e gomzou ; breset ha divreset e veze diri ar groaz.

Eur zulvez e oad eta, hag eur zulvez goude an ofereñn ha Laou evel bep bloaz, a bede an dud :

— Deuit holl, emezan, deuit holl !

O welet pennoù an dud bodet, en dro d'ezan, e vije bet lavaret eur bern avalou ruz, kement a levenez a oa war an dremmou.

— Ha dreist-holl, n'it ket da ankounac'haat, dimeurz a zeu eo oma ar fest !

— Hag an holl da ziskana :

— Ya ! kenavo dimeurz a zeu.

Ar re varo a oa eno, dindan an douar ; an dud a valce war o beziou ! Pa oa ano eus fest an oc'h e ti Laou ar Braz, piou a oa nec'het gant an Anaon ?

Dres p'edo an dud oc'h en em ranna, eur vouez wan ha torret a c'houlennas ouz Laou :

— Me z'ao ivez ?

— Sur a-walc'h, eme Laou, peo gwir ho pedan holl ne vezo den ebet a re.

... D'ar meurzh vintin e oa evel eur prosession a dud o vont da Gervenezek, darn war droad, darn war varc'h, re all en o c'hirri ; ar heorien a zae dre ar gwenojennou war o bizier loaek.

An holl a oa euz taol pa zigouegas eun den diwarlec'h, truezus e stad ; e zae lien, toull-didoull, a oa speget ouz e groc'hen ha flaar an diaoul ganti.

Laou ar Braz a deuas d'e ambroug hag a reas rei eur plas d'ezan ouz taol.

An den a azezas met ne reas nemet o-ber an neuz da zebri ar meuziou a veze kin-niget d'ezan ; kaer a veze klask komz ou-tan e chome mut ha dalc'h mat e benn stouet war e blad. Ar re goz a lavare en doa doare da yeza unan bennak o doa ana-vezet gwechall, met maro pell amzer a oa.

Eur wech echu al lein, ar merc'hed a yeas er maez da varvailhat kenetrezo, hag ar wazed da lakat tan war o c'herniel. An holl a oa laouen.

Laou a en em lakeas dirak dor ar c'harr-di e lec'h ma oa bet ar fest evit kimiada diouz e dud hag o c'hlevet o lavaret d'ezan, an eil goude egile, o bennoz Doue. Meur a hini a oa deuet beskteod hag o doa poan a-walc'h o chom en o say. Laou a oa lorc'h ennan : ar meuziou a oa aozet mat hag ar chistr n'oa ket piketez !

Scudén e welas e oa chomet unan bennak azezet ouz taol hag oa ar paotr e zae druilhek.

- Amzer az peus, eme Laou, o tostaat ou-tan ; da ziweza e eas o tont ; da eq e ve-fes ivez da ziweza o sevel diouz taol...

Met aoun am eus na zigouese ganez kousket dirak eur plad hag eur werenn c'houllo.

An den, e gwirionez, en doa troet war an tu gin e blad hag e werenn ; pa glevas komzou Laou, e savas gouestadik e benn ha Laou a welas neuze e oa ar penn-se, penn eun den maro.

An den a zavas hag a hejas e-druilhous : eur flaez spontus a zave diouto ; Laou donjeret hag o krena a c'houlennas outan :

- Piou out-te ha petra glaskes diganen ?
Ar paourkez truilhok, a veze gwelet bre-

man e eskern penn-da-benn, noaz evel eur wezenn kollet ganti he holl deliou, a yeas warzu Laou hag en eur lakaat e zorn di-groc'hennet, war e skoaz, e lavaras d'ezan :

-- Bennoz Doue d'it, Laou ! Pa m'oa gou-lennet ouzit, er vered, ha mont a c'hellen ivez da fest an oc'h, ez peus lavaret ne vije den ebet a re. Diwezat emacout breman o klask gouzout piou cun ; me eo an hini a vez graet an Ankou anezan. P'eo gwir cut bet hegarat em c'henver ouz va fedi evel ar re all, e fell d'in d'am zro diskouez d'it va anaoudegez vat o kemenn d'it ne jem ganez nemet ciztez evit lakat urz en da draou. A-benn siztez aman 'ta, e teuin en dro gant va c'harr, ha pe e vi prest pe ne vi ket, va c'hefridi eo da gas ganen. A lo ! Kenavo dimeurz kent, Laou. Ar pred a zervichin d'it, avat, ne dalvezo ket, mar teze, da hini, met muioc'h a gompagnunez a gavi eno eget ne oa aman. Kenavo !

Hag an Ankou a dec'has.

Laou ar Braz a dremenas ar zizun o ranna e vadou etre e vugale ; d'ar zul, goude an oferenn ez eas da govez ; d'al lun e lakeas an Aotrou Person da zont da zegas e zakramanchou d'ezan ha d'ar meurz da noz e varvas.

Dre e largentez en devca bet ar c'hras da gaout eur maro mat.

Ra zegouezo kement all gant pep hini ac'hanomp.

(Hervez eur marvailh kontet da ANATOL AR BRAZ, gant ar C'hoat, e Kemper er bloaz 1891, Tennet eus « La Légende de la mort p. 142).

H. C.

EVIT AR BREZONEG

Stank ar c'heleier, mat pe fall,
Unan, ar vat, touez ar, re all
A lak va c'halon da dridal.

Yez ken kaer hor bro Breiz-izel,
Yez hon tadou, yez hor c'havell,
Ne vo ket lezet da vervel !

Hon eskob karet 'zo breizad ;
Yez ha kalon, penn-kil ha troad
Ha divorfil e zaoulagad.

Ha satu aman e vennad :
« Va bugale, selcrouit mat,
« N'ho kwazied eo tomm ar gwad !

« Hor yez a glasker da dumpa !
« D'eomp holl eta prim d'hen harpa,
« Gwelloc'h c'hoaz stagomp d'he ski-
[gna !

« En hor skoliou, gant ar galleg,
« Ra vo e wir d'ar brezoneg.
« Yez an dud fur ha kalonek !

« Gant Pétain ar zoudard divrall,
« Oc'h adsevel hizio Bro-C'hall
« Ra vimp unanet holl gant mail ! »

Evit kas mat an traou da benn,
Da skignar r yez ha d'he difenn,
Hon Eskob 'n deus klasket tri den.

Tri beleg santel ha gouiziek
Tud a galon ha speredek :
Mat an traou gant ar brezoneg !

Eur c'hernevad, an Aotrou r Ster,
Pell 'zo ampant war ar vicher,
E nep lec'h n'eo chomet re verr !

'Velse, kroaz ar chaloned,
En dro d'e c'houzoug 'zo lakat :
Hounnez ar vat n'eo ket laeret.

Eul Leonad sounn eo egile,
Plouneourad eo an trede
O zri e kerzint kendere.

Gant Saik ar Ster (1) ha Saik Santec (2)
En o serr Per Yann Nedelec, (3)
Trumm e vleunio ar brezoneg.

'Vit o meuli en o labour,
Me 'garfe 'kaout eun delenn acour,
Allas ! m'eus 'met eur zutell baour

N'eus fors an tri-ze war ar barr,
Sur e vo graet labour dispar
Gant bennoz an Aotrou Duparc !

Petra skrive Brizeuk breman ez eus kant vloaz

AUX PRÊTRES DE BRETAGNE

Des hommes éloignés du sol de leurs ancêtres,
Par force, ou par devoir, ou par un vague ennui,
A vous, chefs du troupeau, nos évêques, nos prêtres,
Ces esprits inquiets écrivent aujourd'hui.

Nous n'irons pas troubler les pères et les mères
Vous, leurs guides secrets, cette lettre est pour vous ;
Et n'ayant à parler que de choses amères,
Nous ne parlerons pas dans la langue de tous.

Est-il vrai ? dans les bourgs et les plus humbles trèves,
Les écoles d'enfants surgissent par milliers,
Tant que le bruit des flots murmurant sur les grèves
Ne pourrait plus couvrir la voix des écoliers.

Bien ! il faut que la terre où toute vie abonde
Reçoive et rende au jour la semence des blés,
Et que l'esprit de l'homme, autre terrain, féconde
Les germes immortels en lui-même assemblés.

Mais prêtres, est-il vrai ? Dans ces classes sans nombre
Notre langage à nous ne résonne jamais ;
Nos vieux saints ont pleuré dans leur chapelle sombre :
« Las ! dit Hoël, les fils des guerriers que j'aimais !

Donc à notre retour, du milieu de la lande,
Le joyeux aï-ké ne s'élèvera plus,
Les pâtres traîneront quelque chanson normande,
Et nous serons pour eux comme des inconnus.

Oh ! l'ardent rossignol, le linot, la mésange,
Pour louer le Seigneur n'ont pas la même voix :
Dans la Création, tout s'unit, mais tout change,
Et la variété c'est une de ses lois.

Le niveau, c'est la mort ! — O prêtres d'Armorique,
Si calmes, mais si forts sous vos surplis de lin,
Anne laissa tomber le joug sur la Celtique :
Sauvez du moins, sauvez la harpe de Merlin !

Niveaux imprudents ! la vieille langue éteinte,
Tous les vices nouveaux chez vous arriveront,
Et si vous élevez sur l'autel la croix sainte,
Nul au pied de la croix n'inclinera son front.

Kinnig da Renner Feiz ha Breiz.

Va c'hañ'rouenn n'eo ket flouret,
Va fluenn a zo re verglet,
Abeg enni 'gavo r Varzed.

Met ma plij d'eoc'h, Aotrou Renner,
Evel m'eman he digemer,
Hag her moula war ho paper.

O kredi e c'hello d'he zro
Plijout hag ober vad d'ar Vro,
Mil bennoz d'eoc'h me lavaro.

J. Tanguy
beleg Sant Lukas. Roscoff

(1) an Ao. Ster, chaloni, karget da welet war ar skoliou.

(2) an A. Guivarc'h, ganet e Santec, beleg entima saver ennan an danvez mestrezed-skol, e Landern.

(3) an Ao. Nedelec, kelennar e Kloerdi bras Kemper.

Dieu vous donna le soin de la vivante chaîne :
Il en est temps, sondez ses mystiques anneaux,
Affermissez le roc où doit grandir le chêne ;
Entretenez la diguë où s'amassent les eaux.

Et toi dont le premier j'ai chanté les b'nyères,
Qui vivras dans mes vers avec tes chastes moeurs,
Pardonne, ô mon pays et pardonne à mes frères,
Si nous jetons de loin ces sinistres clameurs.

Tout amour est craintif ! Puis, une telle crise
Sembie bouleverser tes flancs près de s'ouvrir !
Mais, fidèle à toi-même et gardant ta devise,
Bretagne, tu diras encor « Plûtôt mourir ! »

KELEIER AR MIZ

An Aotrou DUPARC hag ar Brezoneg en iliz hag er skol

I. — Ar Brezoneg en iliz.

E penn kenta « Semaine Religieuse » eskopti Kemper, niverenn an 2 a viz here e lennomp ar gemennadurez-man e brezoneg :

DA LENN ER CHADORIOU-PREZEG DEEZ SUL AR ROZMRA.

Eman ar c'hatekiz o figeri. Souezet ha glae'haret omp o wolout kement a vugale, gant ali o c'herent, o klask mont war ar c'hatekiz gallek.

Mall eo d'ar bersoned ha d'an holl veleien stourm ouz eur c'hiz hag a zo ken noazus evit an encoù hag evit buhez kristen ar parrezjou.

Ar vugale a zesk ar c'hatekiz gallek ne c'hellont kemerout perz gwirion ebet ken, nag er pedennou, nag en ofisou, na dreist holl er prezegennou a vez graet en ilizou. Douget e vezint d'o dilzei. En o zouez ez eus danvez-balcien ; penaoz e tisplegint al lezenn gristen diwezatec'h ? Daoust ha lod anezo ne vezint ket distroet diouz servich Doue dre jom heb gouzout brezoneg ?

Fazia a reont an dud a zont d'ezo eman ar brezoneg o vervel. Er bloaz-man e vezo graet skol vrezonek e kement skol gristen a zo en eskopti koulz e kêr ha war ar maez. Skolioù ar c'houarnamant her gra dvez muioc'h-mui. Morse n'eo bet ken bras niver an dud a labour evit ar brezoneg.

Gouelioù 40^{vet} Bloaz Renerez K. B. B. gant an Ao. 'n Estourbeillon

Ar gouelioù bet aozet e Roazon, en enor d'an Aotrou 'n Estourbeillon a zo bet kaer kenan, gant eun devez heol, eun devez hanv. An iliz hag ar C'houarnamant o deus graet lid d'an hini a zo d'acu'gent vloaz a zo o tougen banniel Breiz. An Arc'heskob hag ar Prefed Meur a oa en oferenn lavaret evit Breiz, gant an A. Mary hag epad an oferenn-se e oa eun dudi klevet an iliz veur o tregerni gant kantik ar Bagadoz, an Adoromp holl, an Dalc'h sonj ha prezegenn Rener Feiz ha Breiz.

An tadou hag 'ar mammou hag a oa brezoneg a dle o bugale beza holl er c'hatekiz brezonek. Eur gaou bras a reont ouz ar c'houarnadur o chom heb deski d'ezan yez e vro ha yez o iliz-parrez. Nag ar brezoneg desket er gêr war barlenn ar vamm, nag ar c'hatekis brezonek n'o deus morse miret ouz bugel ebet, gant n'hen devoz spered, da zesk galleg. Kontrol eo.

Ret eo diarbenn ar gizioù fall. Eur c'hiz fall eo an hini a venn mouga hor yez brezoneg, eur yez hag he deus graet edoug ar c'hanvedou kement a dud vad ha kement a zent.

Lennet e vezo ar pennad-man en holl oferennou, da zul ar Rozera.

II. — Ar Brezoneg er skol.

E penn kenta « Semaine Religieuse » an 9 a viz here e lennomp c'hoaz ar gemennadurez-man, e galleg :

Le Breton à l'école. — Nous rappelons aux Directeurs et Directrices de toutes nos Ecoles libres sans exception l'obligation qu'ils ont d'enseigner la langue bretonne.

L'ordre de Monseigneur, plusieurs fois renouvelé, est formel, tant pour la langue que pour l'histoire de Bretagne. Il a été généralement suivi pour l'histoire ; nous ne pouvons pas malheureusement, en dire autant pour la langue. Or, un ordre ne se discute pas, il s'exécute.

Goude an oferenn e kaved edo, war al leur-gêr, tud Breiz-Uhel, sur a-walc'h, met ivez re Vreiz-Izel a oa eno stank ha stank, diredet eus Kastell-Paol, Sant Thégonnec, Carantec, Sant Noug, Landerne, Gwipavas, Plougern, Gwitalmeze hag all !

Ya ! Breiz a-bez e gwirionez, a rae lid d'an hini en devoa labourt kement eviti. Goude lein, er c'hoariva, strolladou korollerien, kanerien ha c'hoarierien, war hanter eus Breiz Uhel ha war hanter eus Breiz Izel, a ziduas an holl epad teir eur.

Da gloza, goude prezegenn an A. Dezarrois, paotredigou vihan O LO LE a ginnigas d'ar Markiz, ker braoik ha tra, eur groaz keltiek, kizellet e dero kalet hor bro ha nao flac'h yaouank, gwisket e gizioù nao

Strollad breizat da rei kelenn

Antronoz gouelioù an A. Markiz, eo bet krouet e Roazon, e ti Prefed Meur Breiz, ar pez a zo bet hanvet « Le Comité Consultatif de Bretagne », da lavaret eo strollad ar Vretoned e vezo gouennet o ali diganto diwarbenn an nevezentiou a zo da zegas e Breiz.

Er strollad-se eman :

An A. A. A. Dezarrois, J. des Cognets, H. de Guébriant, E. de Kergariou A. Mary, Roger Grand ha L. ar Berr. (Kevredigez Vreiz.)

J. Bouille ha Y. V. Perrot, (Bleun-Brug.)
Y. Fouere ha R. Daniel, (Ar brezonek er Skol.)

F. Jaffrennou ha F. Even, (Gorsedd ar Varzed)

An I. Galbrun hag E. Guéguen, (Kelt'hoù Keltiek)

A. de la Gatinais ha Martray, (Sekretou-

Unvaniez Arzou-Pobl Breiz (Union folklorique bretonne)

Eun unvaniez eus an holl strolladou troet war ar studioù pe war ar c'horolloù breizek a c'hell ober vad d'ar yaouankiz a zo bet krouet e Roazon, e penn kenta miz here.

An Unvaniez-se a glask tri dra, da genta, lakaat an holl strolladou d'en anaout gwelloc'h ; d'an eil, o harpa dirak ar C'houarnamant ; ha d'an trede o skoazella her-vez he galloud.

Kaout a reer, en Unvaniez-se, a-benn

An Ao. René de LAIGUE, Doue r'hen pardono Rener Kevredigez Vreiz « Association Bretonne »

An A. R. de Laigue, a zo marvet d'ar 7 a viz here diweza, e kastell Bahurel, e kichenik Redon. Bet eo bet unan eus ar skri-vagnerien a labouras ar muia war Istor goz hor Breiz ha fizians hon devoa d'e welet Roazon d'an 11 a viz here, e tal an Aotrou 'n Estourbeillon, hag er bloaz a zeu o renka gouel kantvet bloaz e gevredigez, kosa kevredigez vreizat a zo en hor bro.

An Aotrou Doue a deuas pa c'hortozed an nebeuta da lavaret d'ezan en devoa labourret tra a-walc'h hag e oa deuet evitan amzer an ehan.

Warlerc'h gouelioù Vet kantved Yann V, e Landreger, e skriva d'omp al lizer hegarat-man, a vouldomp dre ma tie beza unan eus e liziri diweza :

Ch. de Bahurel par Redon, 23 sept. 1942.

Cher Monsieur le Recteur,

Permettez-moi de venir vous féliciter de la façon dont vous avez préparé et dirigé les fêtes de Tréguier pour le Vème centenaire de la mort de Jean V. J'en ai eu les échos dans les journaux et la Radio.

C'est à plus d'un titre que je m'intéresse à Jean V que le pays de Redon attira sin-

eskopti Breiz a ginnigas d'ezan ivez eun dorn-skrid prisius eus ar XVII^{vet} kantved.

Ar Prefed Meur a spilhennas er fin, war bruched ar stourmen bras, arouez enor ar Marechal Pétain.

rien ar yaouankiz)

Florian Le Roy ha P. Mocer, (Framm Keltiek Breiz)

Régis de l'Estourbeillon ha Sullian Colin, (Kevredigez broadel Breiz).

An A. Jardin, sekretour bras ar strollad. Seiz eus izili ar strollad-se : an A. A. ar Berr, Dezarrois, Fouere, de Kergariou, FI. Le Roy, Martray, ha Mocaer a vezo bodet bep miz hag ar re all bep tri miz.

Evel a lavar an A. Fouere war La Bretagne, niverenn ar 14 a viz here, eun nevezenti vras eo, « un événement historique » krouidigez ar strollad-se ! Rak abaoe 150 vloaz, ar wech kenta eo da Vreiz da gaout aotre da ober he c'hlennoù d'ar C'houarnamant hag ar wech kenta d'an Emzao breizek da veza anavezet gant pennadurezioù ar Frans ! »

bremañ : Strolladou Roazon, Naoned, Sant Brieg, Gwengamp, Lanhuon, Landreger, Bégard, Sant Nicolas ar Pélem, kanerien Breiz-Uhel, ar strollad gall-breizad, Boutouarienn Foujéra, Bugale O LO LE, ar Bleun-Brug, ar Brezoneg er Skol, Bretoned Pariz.

Ar strolladou n'o deus ket roet o anô c'hoaz d'an Unvaniez hag a garfe heñ ober n'o deus nemet skriva d'ar sekretour, 2, rue Coetquen, Rennes.

gutièremment pendant la seconde partie de son règne. C'est là que de préférence, il allait choisir les officiers de sa maison : là, qu'il « villégiait » le plus volontiers, là, que sont signés ses monuments les plus importants. Peut-être était-il reconnaissant aux Nobles de ce Pays d'avoir pris les armes en 1420 sous les ordres du sire de Rieux pour le recouvrement de sa personne. J'ai traité plusieurs fois ce sujet.

J'aurais voulu vous écrire en breton, mais le peu que je sais de notre vieille langue nationale est tout juste suffisant pour demander mon chemin e Breiz-Izel et me faire comprendre des auberges du Penn-ar-bed. Vous excuserez donc le vieux (80 ans) gallo que je suis et lui pardonnera son français.

Digemerit, Aotrou Person, va gourc'hemennou bras ha doujus.

Evit Breiz !

Cte R. de Laigue.

Pedi à reomp hag hon Iennerien ganeomp a bedo evit diskuiz e ene ha lavaret a reomp aman d'e dud ar pez a gemeromp en o c'hanvou.

Skol-Veur Roazon

Etouez ar prezegennoù a laka Skol-Veur al Liziri e Roazon ober er goanv-man, dindan paeronez Prefed Meur Breiz hag Aotrou Rener an Akademi e kavomp diou hag a blijou dreist d'hol lennerien, sur a-walc'h. Hini an 22 a viz du, gant an A. Falc'hun, karget eus eur gefridi, e Mirdi Arzou hag hengoniou ar bobl, Trocadéro, Pariz. Ar brezoneg ha studi ar yezou en hon am-

Bleuniou an Oaled - Eureujou

Eur trede bugel a zo ganet d'eomp e Keraez. Ano e dad-koz a-berz mamm a zo roet d'ezan : EVEN.

Koraez, 10 eost 1942. Kerlann Jorjina Manac'h.

An Aotrou Doue en deus roet d'imp eur verc'hig vihan TINAIG, ar 26 a viz eost 1942, e Lanuon hag e kasomp d'oc'h ar c'helou laouen. Ar vamm hag ar bugel a ya mat.

An It. hag an A. J.-F. Mauger, Louanneg (Bro Dreger).

zer.

hag hini an 29 a viz du, gant an hevelep prezeger war.

Eun dro e Breiz-Izel, gant tud karget da zastum an toniou koz.

Ar prezegennoù-se a vezo graet d'an diou zulvez-se, e Sal ar P. C. B. Skol-Veur ar Skianchou, Roazon, da 16 eur 30.

An A. Teophil ar Borgn, eus a Scrignac hag an dimezell Fernande Fouillard, eus a Landivisio a zo bet eureujet d'an 3 a viz gwengold, e Landivisio.

An A. Loeiz Collet hag an dimezell Mari Pujet, a zo bet eureujet e chapel Kervezec, e Plougouven, d'ar 5 a viz gwengold.

An A. Gab ar Moal, leorier en Naoned, hag an dimezell Janed Kergoat, a zo bet eureujet e Skaer, d'an 9 a viz gwengold.

Hor gwella gourc'hennnoù hag curustel d'an dud nevez-se.

TAOLENN AR BLOAZ 1942

Kontelioù.	Pajenñ.	Pajenn.
Bennoz Doue war ar c'hounidegez...	118.	Ar c'horn-butun torret, Y. Gorrigan. 169.
An dud diwar ar maez.		Sonit biniou, sonit bombard..... 182.
Tintin Anna.. 122, 170, 187, 200.		Ar Stourmer koz..... 221.
Ar stourm etre ar vuhez hag ar maro.		Evit ar brezoneg, (Tanguy)..... 228.
Y. V. Perrot... 133.		Aux prêtres de Bretagne, (Brizeux)... 229.
Mari, Rouanez ar Mammoù, gant		Marvailhoù.
J. L. Korle..... 153.		Letrin an A. Graveran, F. ar Guyader. 119.
Waif hon daoulin evit hor breudeur.		Ar Marvailhoù, Job Per ar Bras... 160.
en harlu. L. B..... 184.		Burzud ar zoubenn. L. B..... 164.
War dreuzou an diskar amzer... 204.		An Ankou pedet da fest an oc'h... 227.
Ar brezoneg er parrezioù : kemennadurez		Buhezioù sent.
an A. Duparc... 205.		Ewan haclori. Y. V. Perrot..... 155.
An Anaon ha ni, L. B. 213.		Geriadur.
Feiz ha Breiz, Y. V. Perrot..... 214.		Dastumomp ar bruzun. 127, 149, 171. 210.
Tud yaouank, en em droit ouz al		Bleun-Brug.
Labour-spered, (L. B.)... 219.		Vet kantved maro Yann V..... 189.
Istor.		Bleun-Brug Landreger 1942. H. C... 193.
An A. P. Peyron. Y. V. Perrot..... 148.		Bez nevez an Dug Yann V.
An A. Yann V. Y.V. Perrot..... 173.		G. a Gerguezec..... 196.
Chupenn wadek Charlez Vreiz..... 181.		E Bleun-Brug Landreger..... 202.
Krogenn-C'hlin Yann V. 181.		Kenstrivadegou ar Bleun-Brug hag
Breiziz a ouenn vat.		O lo le..... 205.
Marianna Abgrall, Y. V. Perrot. 113, 140		Chapeliou Breiz.
Job Per ar Bras, Y. V. Perrot..... 157.		Itron Varia Druhel, Y. V. Perrot... 126.
Régis an Estourbeillon, Y. V. Perrot... 220.		E-kavell badiziant paeron Breiz... 162.
Lennegez.		Itron Varia ar Skaerder, J. Konan... 166.
An amzer goz. M. A. Abgrall..... 144.		Pardon Koatkeo, Y. V. Perrot... 191.
Klenved ar vro. P. Peron..... 187.		C'hoarioù Breiz.
C'houez ar Rost. H. Caouissin..... 207.		Sportou-ebatou..... 157.
Soniou ha Gwerzioù.		Ar baoued vat. Ykam..... 197, 223.
Ar c'habusin ar Gwenn..... 128.		Moulerez Bro-Leon, Landerne P. C. 410
Kalon ar Vamm. M. A. Abgrall... 154.		
Ar merour : H. Caouissin.		

GANT LEVRIOU « FEIZ HA BREIZ »

■ Savit LEVRDIOU BREIZEK en ho PARREZIOU

■ Magit SPERED HOR PRIZONIDI.

LEVRIOU MAT HA MAR'CHAD MAT HA PLIJADURUS DA LENN

I. — LEVRIOU BREZONEK

CHRISTO, savet gant an A. Guillou, skeudennet gant Rene Roy, kaera levr brezonek an XIX vet kantved 20 real.

MIZ MARI, kurunen nevez d'ar Werc'hez, savet gant an A. Breton 20 real.

GENOVEFA A VRABAN, save' gant Glaoda ar Prat ha skeudennet gant an dim. O. de Villers 20 real.

BUHEZ MIKAEL AN NOBLETZ, savet gant an A. Uguen 20 real.

KENTELIOU WAR AL LABOUR-DOUAR, gant an A. Becot 20 real.

TELENN ARVOR, savet gant August Brizeux 20 real.

VIKTORIA KONAN A ZANT LUK, gant an A. Uguen 1 skod.

LIZER AN HINI MARO, gant Jakez Riou 1 skod.

IWERZON gwelet gant eur Vretonnez 8 real.

ENVORIOU EUR GAKOUZEZ, gant V. Seité 1 skod.

PREZEGENN AN A. BURLEON, e Bleun-Brug Keranna 8 real.

PREZEGENN AN A. TREHIOU, e Bleun-Brug Plougastell 8 real.

II. — PEZIOU C'HOARI

NICOLAZIK, Bayon-Perrot 8 real.

SALAUN AR FOLL, Bayon-Perrot 8 real.

DIZRO AN DIANKET, Bayon-Perrot 4 real.

AR GORNANDONED, Bayon-Perrot 4 real.

EUN ABARDAEZ E KERVARZIN, Coroller-Perrot 8 real.

WAR ROUDOU HON TADOU, Damo Perrot 1 skod.

YANN LANDEVENNEC, Cornou-Perrot 1 skod.

DRAGON SANT PAOL, Y.-V. Perrot 4 real.

PARDON BARABAS, Y.-V. Perrot 4 real.

AN A. KERLABAN, Y.-V. Perrot 8 real.

AN DIVROAD, diwar ar c'hemraeg, gant Y.-V. Perrot 8 real.

AR VAMM, diwar ar c'hemraeg, gant Y.-V. Perrot 8 real.

BILEZ HAG E VESTR, gant E. ar Moal 1 skod.

AR CHIMINAOJ, gant ar Moal, 8 real.

AN HINI GOZ O VONT DA DENNA HE FOLTRED, gant E. ar Moal 8 real.

YANN POTR AR GER, unan-gomz, gant E. ar Moal. War baperennou distag, ar c'hant 20 real.

SANTEZ TRIFINA, gant ar chaloni Joanno 8 real.

HOLLVELEN, gant Hollsent ar Garrec 1 skod.

AN AOTROU KERIOUAZ, gant Lan ar Goff 8 real.

III. — LEVRIOU GALLEK

ESSAI SUR LA QUESTION BRETONNE par Yves Le Moal 250

NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE. L'EGLISE ET LES SURVIVANCES NATIONALES, par Mgr. Paquet 250

LE BLEUN-BRUG ET L'EGLISE, 1 Fr. TRO-BREIZ, PELERINAGES DES SEPT SAINTS DE BRETAGNE, avec illustrations et une carte hors-texte, par M. le chanoine Le Roy 250

LE PERE J.-F. ABGRALL, DES MISSIONS ETRANGERES, par M. le chanoine Pérennes 12 Fr.

LES PSAUMES, TRADUITS ET COMMENTES par M. le chanoine Pérennes 15 fr.

IV. — PEADRA DA GANA

KANAOUENNOU BLEUN-BRUG 1920, 1922, 1923, 1925, 1930, 1932, pep levr, 10 lur.

SONIOU FEIZ HA BREIZ, ar pez 45 lur SONIOU BUGALE, ar pez 8 real.

Kanacuennoù war baperennou distag :

KANTIK SANTEZ ANNA WENED ar c'hant 20 real.

GWR VRETONED, gant an A. Cong ar c'hant 20 real.

GWERZ KER-YS, gant Olier Souetr ha J.-P. ar Skour, ar c'hant 20 real.

SONIT BOMBARD, SONIT BINIQU, gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar c'hant 20 real.

KAN-BALE AR BOTRED YAOUANK, gant J. Marechal ha J.-P. Dantec, ar c'hant 20 real.

Al levriou-se a vezo kaset, dre ar post, d'ar re o goulenn, ouz ar prizioù merket uheloc'h ; skriva evit o c'haout da Rener « Feiz ha Breiz », Scrignac, Finistère, C. C. 21.802, Rennes.

BRUDIT AL LEORIG-MAN :

NOS DEVOIRS ENVERS NOTRE RACE, L'EGLISE ET LES SURVIVANCES NATIONALES

Prix : 2 fr. 50

Kreskit ar prizioù-se eus ar mizou kas a anavezoc'h diouz an timbrou laket, er post, war ho pakadenn.